

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

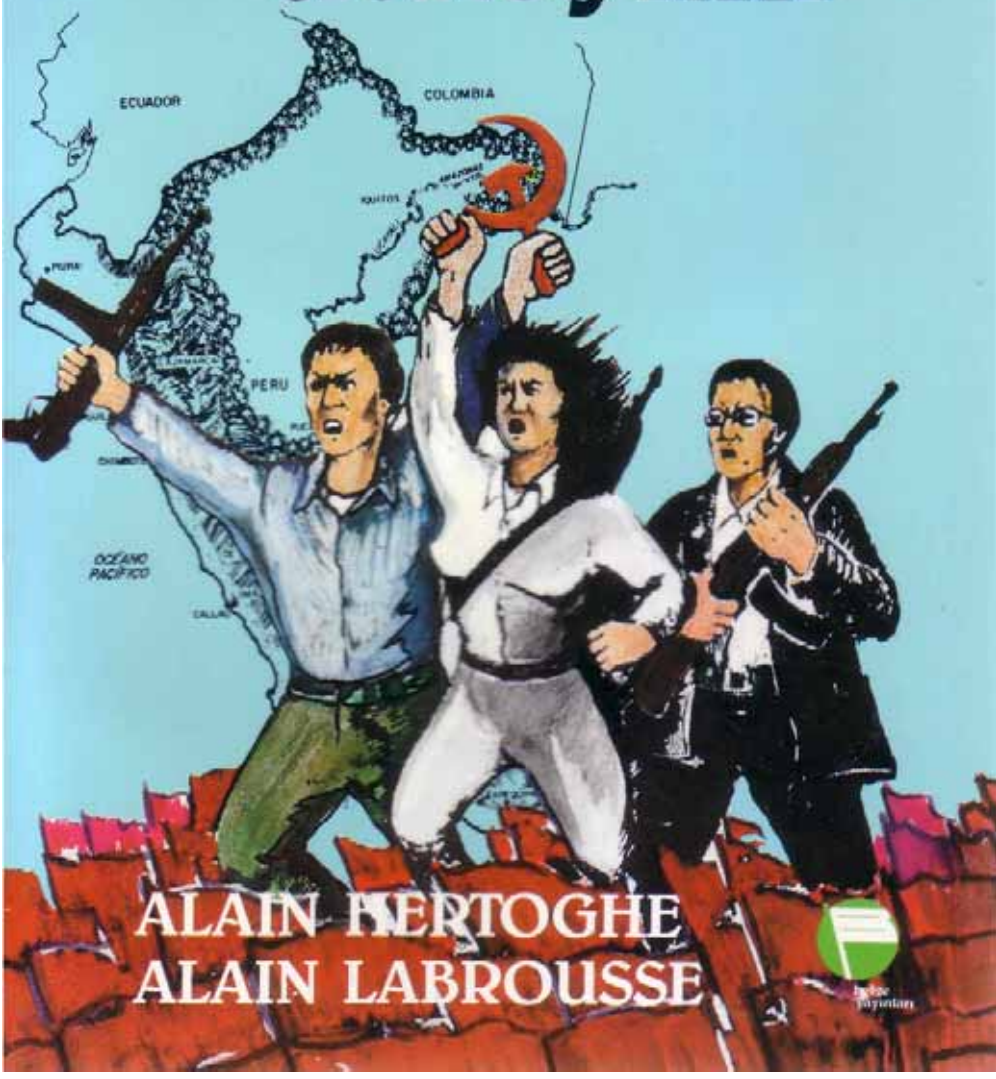
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

peru'da aydınlık yol deneyimi



ALAIN HERTOOGHE
ALAIN LABROUSSE



1980
1981

PERU'DA AYDINLIK YOL DENEYİMİ

80'li yıllar Peru'nun en ücra köşelerinde Mao Zedung düşüncesini benimseyen bir gerilla hareketinin yükselişine tanık oldu. Başta sınırlı bir bölgede etkin oları Aydınlik Yol, bugün başkent kapılarına dayanmış vaziyette. Latin Amerika'da yükselen bu «farklı» hareketin ardında yatan dinamiklere Alain Labrousse ve Alain Hertoghe adlı iki Fransız Latin Amerika uzmanı ışık tutuyor. Alain Labrousse'un daha önce de bazı kitapları yayınlandı: *Tupamaro-2ar. Uruguay'da Kent Gerillası* (1971), *Şili Dene-yimi, Reformizm Ya da Devrim* (1972), *Arjantin, Devrim ce Karşı Devrim* (1975), *And Dağları Yo-lunda, Kızılderili Dünyası ile Karşılaşma* (1983), *Andlar Amerikasında Kızılderili Uyanışı* (1985), *Coca Coke* (1986).

BELGE YAYINLARI : 137
Birinci Baskı : Ekim 1991

Copyright: La Decouverte, Paris 1989
Türkçe yayın hakları Belge Yayınları'na aittir.

Le Sentier lumineux du Perou / Un nouvel int^grisme dans le tiers monde / Dizgi-Baskı: Yaylacık / Kapak: Yusuf Aslan / Baskıya Hazırlayan: C. Aşkın / Düzelti: Kâmil Sevinç, Sema Erdemli / Kapak Baskı: Orhan Ofset / BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK: Başmusahip Sokak Talaş Han 16/302 Cağaloğlu-İSTANBUL / Tel. : 511 63 20

Alain Hertoghe Alain
Lambrousse

PERU'DA AYDINLIK YOL DENEYİMİ



belge
yayınları

yayınları

Türkçesi: **Rıza TURA**

İ Ç İ N D E K İ L E R

Giriş

<i>I — Andlar'da Uzun Yürüyüş</i>	31
1. Ayacucho'da ilk Gerilla'dan Latin Amerika'nın En Güçlü 'Birleşik' Sol'una.....	32
2. Ayacucho: Üniversiteden And Kızlarına (1962- 1980).....	53
3. Savaş Yolunda (1980-1982): Maoçu Hareket ve Kızılderili Dünyası	74
4. Gerilla'nın Saldırısı ve Kabile Savaşları (1983- 1984).....	94
<i>II — İleri Doğru Büyük Atılım</i>	113
5. Yanmış Topraklardan Stratejik Mezralara	114
6. Aydınlık Yol'a Karşı Halk Örgütleri	137
7. Kırılardan Kentlerin Demir Çemberlerine	156
8. Siklonunun Kızıl Gözünde	177
<i>III — Üçüncü Dünya'da Yeni Bir Bütünlemecilik</i>	199
9. Maoizm ve Chola Gerilla.....	200
10. Üçüncü Dünya İçin Yeni Bir Bütünlemecilik mi?	209
11. Alınacak Bir İktidar mı? .	230

SAYILARLA PERU (1987)

Yüzölçümü: 1.285.216 km² (Türkiye'nin 1,67 katı).

Başkent: Lima (6 milyon).

Nüfus : 22 milyon. *Kızılderili* % 36, *metis* (melez) % 45, *beyaz* % 12, *zenci ve mulâtres* (zenci melezi) % 7. *Nüfus Yoğunluğu :* 17 kişi/km².

Doğal Bölgeler : Dar kıyı şeridi (*la Costa*): Arazinin % 11'i, nüfusun % 55'i Andlar'daki yüksek yaylalar ve dağlar (*la Sierra*): Arazinin % 29'u, nüfusun % 3&'i, Amazon düzlükleri ve sıcak vadiler (*la Selva*): Arazinin % 60'ı, nüfusun % 10'u.

Ekonomi: *Yeraltı kaynaklarının* çıkarımı ile faal nüfusun % 8'i uğraşüyor, GSMH'nin % 20'si buradan sağlanıyor. Bu kalemin % 12'sini ise petrol oluşturuyor.

Tarım ile faal nüfusun % 35'i uğraşılıyor. GSMH'nin % 8'i buradan sağlanıyor.

Kişi başına yıllık ortalama gelir : 1986'da 1130 Dolar dolayında.

Dış Ticaret: YIGSH'nin 12,4'ini oluşturuyor. (Bunun % 40'ı ise maden ürünleri.)

Safî Dış Borçlar : 1988 sonunda 16,4 milyar Dolar.

Siyasal Kronoloji

Ekim 1968: Başkan Fernando Belaunde Terry, General Juan Velasco Alvarado tarafından devrildi. Köklü reformlar döneminin başlangıcı.

Ağustos 1975 : General Francisco Morales Bermudez'in, General Alvarado'yu devirmesi.

Mayıs 1980 : Mimar Fernando Belaunde Terry'nin başkan seçilmesi.

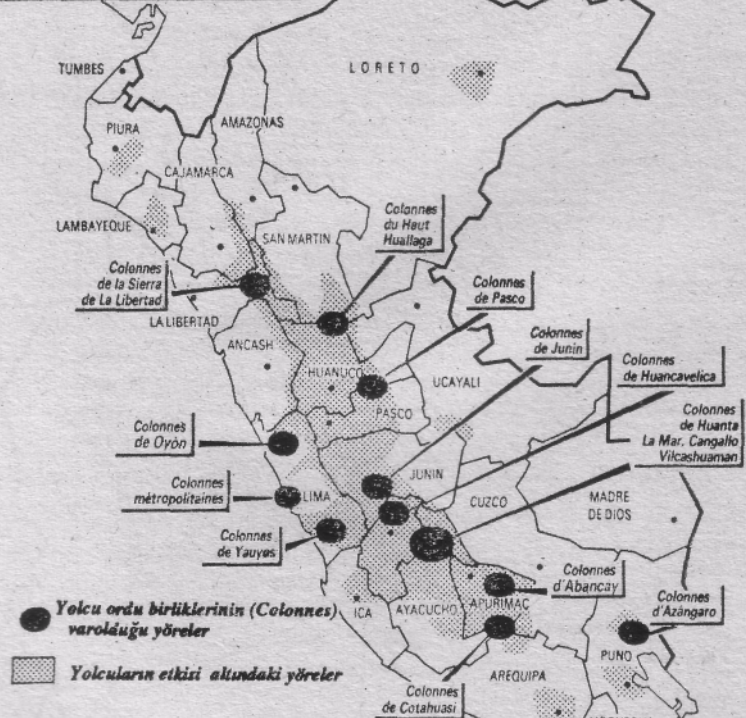
Temmuz 1985 : Alan Garcia'mn 35 yaşında devlet başkanı seçilmesi.

1990 . Japon kökenli iş adamı Fujimori'nin devlet başkanı seçilmesi.

AYDINLIK YOL



1982'DE



1988'DE YOLCULARIN DURUMU

D'après l'hebdomadaire péruvien *Caretas*.

GİRİŞ

AMAZON'DA KOKA SAVAŞLARI

KARŞI-GERİLLA'DAN KARŞI-UYUŞTURUCU'YA

İki Bell-212, yer yer koka tarlaları serpiştirilmiş tropikal bitki örtüsü üzerinde alçak irtifada uçuyorlar. Tingo Maria genel karargahından ayrıldığınıızr. dan bu yana yirmi dakika geçti. Ayaklarımızın altında Huallaga nehri dik yamaçlar arasından kayıp gidiyor. Birden iki araç sudan birkaç metre yüksekliğe alçalıyorlar. Birinci helikopterdeki Amerikalı pilot, araçtaki bilgisayarında, birgün önce saptanan şüpheli tepeyi bulmuş. «Orda» diye eliyle gösteriyor, operasyonu yöneten Perulu subay Binbaşı Edwin Montero. Irmağın kıyısında, ağaçlar arasına saklanmış halde, narco'ların, yani uyuşturucu kaçakçılarının kullandığı türden uzun, motorlu bir oyma kayık görülüyor.

Hızla bir kum yığınınına inen kamuflej lı savaş üniformalı onbeş sivil muhafız hedefe doğru tırmanışı başlatıyor. Bizim helikopter ikinci grubu tepenin doruğuna götürüyor. Binbaşı Montero'nun adamları parmakları Kuzey Kore malı kalaşnikoflarının tetiğinde, koşar adım ormana giriyorlar. «Arkamda kalın» diye bağırıyor bize subay. «Her an karşımıza birileri çıkabilir!»

Ancak, bir saatlik zorlu bir yürüyüşün sonunda kıskacın uçları boş bir yuvada birleşiyor. Tepeye gömülü beton bir binada kurulmuş olan gizli labora-

tuar sökülmiş. İçindeki Kolombiyalı narco'lar, koka yapraklarından imal ettikleri kokain hamurunu yanlarında götürmüşler. Binbaşı Montero, sinirli bir halde, değerli malın herhalde şimdiden küçük bir uçakla Kolombiya'ya taşınmış olduğunu, orada saf kokaine dönüştürüldükten sonra Kuzey Amerika ve Avrupa pazarlarını istila edeceğini anlatıyor.

Birkaç dakika içinde helikopterler Santa Lucia üssüne varıyorlar. Burası, seçkin bir karşı-uyuşturucu birliği olan 64. sivil muhafız komutanlığının ileri karakolu. Cangılın ortasında buldozerlerle temizlenmiş bir alanda, Perulu polisler ve DEA'dan -ABD Drug Enforcement Agency - danışmanları, gözetleme kuleleriyle çevrili turuncu ve mavi renkte prefabrik binalar kurmuşlar. «Buraya karşı-ayaklanma uzmanı olarak gönderilmeden önce, Ayacucho'da dört yıl 'yıkıcılara' karşı savaştım» diyerek gururla açıklıyor Edwin Montero. «Benim çocukların hepsi eski 'sinchi'lerdir (İnka dili quechua'da 'yenilmezler').» 80'li yılların başında, bu diğer sivil muhafız birliği, And eyaleti Ayacucho'da, Maocu Peru Komünist Partisi'nin (PKP) daha çok Aydınlik Yol adıyla tanınan gerilla'sına karşı ilk bastırma hareketleri sırasında uğursuz bir şöhret kazanmıştı.

Sihchi'lerin 1987'de Yukarı Huallaga vadisine gelerek, etkisiz ve yozlaşmış Hareketli Kır Devriye Birlikleri (HKDB)'nin yerini alması, Andlar'ın, uçsuz bucaksız Amazon ormanlarına açılan kuzey-doğu yamacındaki durumun kötüye gidişi karşısında, Lima ve Washington hükümetlerinin duyduğu kaygıyı gösteriyor. Bir ayağı San Martin, bir ayağı Huanuco eyaletinde bulunan Yukarı Huallaga, yasadışı koka yaprağı üretimi ve işlenmesinde dünyanın bir numaralı alanı durumuna gelmiş bulunuyor.

1989 tahminleri, karşı-uyuşturucu mücadelenin patronu General Juan Zarate Gambini'ye göre 80.000 hektardan, eski İçişleri Bakanı Jose Barsallo'ya göre 150.000 ha'dan fazlaya kadar değişiyor. Bir narco-

gerilla'nın ortaya çıktığına dair en kötümser raporları doğrulayacak şekilde, Aydınlık Yol, Kolombiyalı kaçakçılarla taktik ittifak halinde, Yukarı Huallaga'da geniş toprakları hemen hemen kurtarılmış bölgelere çevirmiş bulunuyor.

KOKAİNİN SİLAHLA SAVUNULMASI

1988 yazı sonunda Yolcular, Kuzey Amerikalıların koka plantasyonlarına havadan zararlı otlara karşı tarım ilaçları püskürtme projesine karşı altmış dokuz saatlik bir «silahlı grev» dayatarak ilk kez olarak bölgedeki nüfuzlarını gösterdiler. Ağustos'un 20'sinden 23'üne kadar, bölgenin en önemli kenti Tingo Maria'da, ordunun sıkıyönetim ilanına rağmen hayat felç oldu. Bankalar, mağazalar, restoranlar, kamu işyerleri kapılarını kapadılar. Seyyar satıcılar sokaklardan kayboldu. Hatta ulusal hava yolu şirketleri bir le uçuşlarını iptal ettiler. «Greve öngelen günlerde» diye bize anlattı Lima'da yayımlanan bir günlük gazetenin muhabiri. «Aydınlık Yol'dan militanlar pazar yerinde yüzleri açık olarak devrimci nutuklar atmışlardı. Grev sırasında, güneş batır batmaz caddelerde devriye gezmeye başlıyorlardı.»

Aydınlık Yol'un emrine köylerde de aynı kitle-sellikte uyuldu. Yukarı Huallaga'dan geçen tek karayolu 250 kilometre boyunca ağaç kütükleri ve taş bloklarıyla kapatılmıştı. Büyük çoğunluğu küçük koka üreticisi olan bölge köylüleri, evlerinin duvarlarını PKP ve lideri 'Başkan' Gonzalo'yu yücelten sloganlarla donatmışlar, orak-çekeçli kırmızı bayraklar asmışlardı. Bölgedeki küçük şehirlerin hepsi bomboştu. Dört köprü dinamitlendi, dikbaşı bir taksi şoförü öldürüldü. Mal yüklü yüzlerce kamyon, yola devam etmek için grevin sonunu beklemek zorunda kaldı. Her yerde askerleri azarlayan afişler vardı: «Asker, kurbanlık koyun, halkını öldürme! Yanki emperyalizmini

Ülkemizden kovmamıza yardım et! Sen halkın pârçasısın, silâhım bırak ve Gerilla Halk Ordusu (GHO)'nün yanında mücadeleye katıl!»

Birkaç gün sonra, 5 Eylül günü Diario - Aydınlık Yol'un yıl sonunda yayımı duracak olan. legal günlük gazetesi - Lima'da, GHO'nun bir bölge yöneticisi olarak sunulan kumandan Tomas'la bir röportaj yayınladı. İlk defa bir Yolcu askeri lider kamuoyu önünde görüş bildiriyordu. Röportaj tarihinin grevle çakışması rastlantı olamazdı: önce güç kanıtlanmıştı, şimdi sıra söyleveydi. «Koka tarımı» diye açıkladı. «Yukarı Huallaga köylülerinin ezici çoğunluğunun ekonomik ihtiyaçlarına cevap veriyor. Köylüler bu işde bir geçim olanağı buluyorlar. Biz kokaya karşı değiliz, çünkü bu köylülüğe karşı olmak demektir. Kokayı kim işliyor? Kokaini kim tüketiyor? Eğer biz ülkemizde tüketilmesini engelliyorsak bizim için koka sorunu üzülmüştür. Orda emperyalistler deli oluyorlar ama biz onlara mücadelelerinde yardım etmek zorunda değiliz, çünkü onlar bizim düşmanlarımız.»

Güvenilir tanıkların ifadeleri yetmişli yılların sonundan beri Ayâcucho kökenli Yolcu kadroların gelişini haber veriyorsa da, 'Başkan' Gonzalo'nun parti-zanlarının Yukarı Huallaga'ya bütün güçleriyle girdişi 1983 yılı sonuna uzanır. Aydınlık Yol, bölgeye yerleşmek için, yıllardır küçük koka üreticileriyle çalışan başka bir Maocu grup olan Pukallakta'yla (quechua'da 'kırmızı şehir') ittifakından yararlandı. Gerilla, en başından itibaren köylü savunma komiteleri kurarak bu küçük üreticilerle kaynaşma yollarını aradı. 1983 Aralığında itibaren, koka tarlalarının sökülmesi projelerine ait tesislere ve görevlilere sistematik olarak saldırılar düzenledi.

Bununla beraber, Yolcular, 1980'de silahlı mücadeleyi başlattıklarından beri Andlar'da yaptıkları gibi, sekte yöntemlerini uygulamaktan ve onlarla işbirliğini reddeden ya da sadece devleti temsil edenleri öldürmekten geri kalmadılar. Basit köylüler, koo-

peratif yöneticileri, polisler ya da yerel yetkililer, «halk mahkemelerinde yargılanmalarının ardından onar, yirmişer öldürüldüler.

YEŞİL ALTINA HÜCUM

Yukarı Huallaga'da Aydınlık Yol'un en iyi iki müttefiki, paradoksal bir şekilde Peru devleti ve Reagan yönetimi oldu. Tarihsel olarak merkezi hükümet tarafından unutulmuş olan Amazon eyaletleri San Martin ve Huanuco, altmışlı yılların ortasında, Fernando Belaüde Tenry'nin ilk başkanlık döneminde, önemli bir yerleşim programına tabi tutuldular. Muhafazakar lider, ülkenin tarıma elverişli toprak eksikliği sorununa Amazon'da bir çözüm bulmayı umuyordu. Interamerikan gelişme bankasının finansmanı sayesinde, yüksek And platolarından gelen yoksul göçmenlere parsel satın almaları için kredi sağlandı. Yeni gelenler, kahve, kakao, pirinç ya da mısır tarımına giriştiler. Ürün bölge dışına gönderilerek satılıyordu. Eski kendine yeterli, hemen hemen otarsık ekonominin yerini alan ihracat ekonomisi fazla yarar getirmedi: mahsul köylülerden düşük fiyata almıyor ve üretildiği yerde işlenmiyordu.

Ancak yetmişlerin başında, 1968'de Başkan Belaunde'yi deviren askeri hükümet, kıyıda ve Andlar'daki kendi tarım reformuna ayırmak istediği yardımları geri çekti. Amazon eyaletlerinin bu şekilde terkedilmesi, Birleşik Devletler ve Avrupa'da uyuşturucu pazarlarının hızla büyüdüğü bir dönemde, köylülerin ve toprakların uyuşturucu kaçakçılarına gümüş bir tepside sunulması demekti. Narco'lar koka istiyorlardı ve iyi para veriyorlardı. Esas üretim ve işleme alanı olarak Huallaga nehri havzasını seçmişlerdi.

Başkan Belaüde zamanında yaptırılan ve Tingo Maria, Tocache ve Campanilla şehirlerini birbirine

bağlayan yeni karayoluyla yalıtılmışlıktan kurtulan vadiye, son yıllarda binlerce köylü yerleşmişti. Ülkenin fakir bölgelerinden bu yeşil altına hücumun çekimine kapılan birçok başkası da çok geçmeden onlara katıldı. Hızlı bir genişleme gösteren koka tarımı, 1972'de 1.500 hektardan 1979'da 20.000 hektara ulaştı. Aynı dönemde, kakao plantasyonları 780 hektardan 400 hektara, kahve plantasyonları 5.910 hektardan 3.500 hektara geriledi.

Böylece, yetmişlerin sonuna gelindiğinde vadinin görünümü tamamen değişmişti. En kârlı çıkanlar narco'lar ve koka yaprağını kokain hamuruna çeviren aracılardı. Şehirlerde bu yeni zenginleri tatmin etmeye yönelik mağazalar, restoranlar, diskotekler ve genelevler ortaya çıktı. Hatta kaçakçılar düzenledikleri büyük şenlikler için Lima'dan orkestra bile getiriyorlardı.

Köylü ise kaybeden konumundaydı. Hayat pahalılığı aşırı boyutlara varmıştı. Mısır yetiştirme, komik bir satış fiyatının dayatıldığını görüyordu. Koka üretse, narco'lann ve kiralık katilleri sicario'ların keyfiliğine maruz kalıyordu, Bunlar sık sık rakip çeteler halinde üretim alanlarının hakimiyeti için aralarında çatışıyorlardı. Üstelik yeşil yaprağın fiyatı da kaçakçılar tarafından kararlaştırılıyordu. Son olarak, küçük üretici, uyuşturucu kaçakçılığından avantajını alan devlet yetkililerinin - özellikle polisin - suistimallerine göğüs germek zorundaydı. Aydınlık Yol, böyle bir durumdan ustaca yararlanmayı bildi - Washington'un yardımıyla!

YENİ BİR VIETNAM

Her akşam olduğu gibi, Drug Enforcement Agency'nin Kuzey Amerikalı görevlileri, Tingo Maria'nın Turist Oteli'nin barında buluşuyorlar. «Ne açıklama ne de fotoğraf yok» diye uyarıyorlar bizi, hiç gülmeden.

«Bizler Amazon bitki örtüsüne aşık basit turistleriz.» Aynı günün sabahı, süt ve corn-flakes'den sonra, US Army savaş üniformalı, son model M-16'larla silahlanmış bu garip turistler hiç de basit tur müşterileri görünümü vermemişlerdi. «Bunlar sıkı adamlar, Vietnam'da savaşmışlar.» demişti, gözleri hayranlık dolu Perulu bir sivil muhafız.

Bizim katılabildiğimiz operasyonlarda bunlar lojistiği denetliyorlar, Birleşik Devletlerin sağladığı Bell-212'leri kullanıyorlar, tutsak kaçakçıların sorgularına katılıyorlar ve bir görev sırasında ele geçen parayı Perulu bir subayın tek başına saymasına asla izin vermiyorlardı. Resmi bir kaynağa göre geril-la'ya karşı bazı harekatlara da katılmışlardı. «Amerikalılar Aydınlık Yol'un ne kadar tehlikeli olduğunun bilincindeler. Biz de yirmidört saat yıkıcılara müdahale etmeye hazırız.» diyerek kısaca doğruladı Binbaşı Montero.

Birleşik Devletlerin Yukarı Huallaga'da işe başlaması seksenli yılların başına uzanıyor. Bu dönemde, Aydınlık Yol'un uzak And eyaleti Ayacucho'daki silahlı eylemleri hiç ciddiye alınmıyordu. Washington stratejistlerine göre tehdit küçük koka üreticilerinden geliyordu: Askerlerin iktidarda olduğu oniki yıllık bir aradan sonra Lima'da tekrar iktidara gelen Başkan Belaunde Terry, 1981'den itibaren, Kuzey Amerikalıların hazırladığı üç projenin uygulamaya konulmasını kabul etti. Projelerin açıklanan hedefleri; koka tarlalarının - önce ikna, sonra zor yoluyla - sökülmesi (CORAH - Yukarı Huallaga'da koka tarımının denetlenmesi ve geriletilmesi programı); koka tarımının yerini alacak tarımlar için köylülere teknik destek ve kredi sağlanması (PEAH - Yukarı Huallaga için özel program); ve son olarak, özellikle koka tarlalarının sökülmesi konusunda, Hareketli Kır Devriye Birlikleri'yle güvenliğin ve gerekli polisiye desteğin sağlanmasıydı.

Bu karşı-uyuşturucu saldırının başlamasından se-

kız yıl sonra, bir görüntü ve rastladığımız bir köylünün sözleri bilançoğu özetliyor. Vadiden geçen karayolu boyunca evlerin duvarları «ya koka ya ölüm, kazanacağız!» sloganıyla kaplı. Aucayacu'da bir köylü, tarlada çalışarak geçen bir günün ardından kirli gömleği ve gergin yüz hatlarıyla bize gururla şunları söylüyor: «Hükümet kokayı ortadan kaldırmak istiyor. Sorumsuzlar, bilinçsizler.. Pirincin satışıyla ben ailemi besleyemem. Vergiler yüzünden. Ve bizim paramızla ne yapıyorlar? Bize eziyet etsinler diye sivil muhafızları gönderiyorlar. Bizim servetimiz kokadır. Neyse ki cumpa'lar (arkadaşlar) sayesinde polisler buraya gelmeye cesaret edemiyorlar.» Gerçekten de, kum torbalarının ardına saklandıkları Tingo Maria'nın girişine kadar ne asker ne de sivil muhafız göremiyoruz.

SAVAŞ SİNİRİ

Bu başarısızlığın nedeni neydi? 1982'den 1987'ye kadar Birleşik Devletler üç projesine 35 milyon dolar ayırdı. Buna karşılık, koka yaprağı ve kokain hamuru üretimi yılda potansiyel olarak yaklaşık iki milyar dolar kâr getiriyor. Daha başından eşitsiz bir savaş. 1984 Kasım'ında CORAH projesinden ondokuz görevli, Verenillo'da bir kampta, vur-kaç tarzı bir saldırının sırasında öldürüldüler. Yolcular mı, yoksa narco'lar mı? Herhalükârdâ, iki grubun da çıkarları köylülerinkiyle çakışıyordu.

Ya elde edilen sonuçlar ne oldu? Projenin 1983-1986 yıllarını kapsayan bir değerlendirmesi, plantasyonların sadece % 6'sının sökülebildiğini gösteriyor, imha edilen her hektar için üreticiye verilen 100 dolarlık tazminat koka ekerken kazandığı yılda 2.000 ila 5.000 dolar yanında bahşış gibi kalıyordu. Programdan etkilenen köylüler girilmesi daha güç alanlara hareket ettiler. CORAH 1987'de askıya alındı.

Halk tarafından sevilme rekoru hiç kuşkusuz 1987'de dağıtılan Hareketli Kır Devriye Birlikleri'nde. Bunlar, DEA görevlileri tarafından eğitilen, ücretlerinin bir kısmı ve donanımları Birleşik Devletler'ce sağlanan 350 kişiydiler. Ancak araziye çıktıklarında koka bitkilerini sökmekle yetinmiyorlardı. Köylülere yaptıkları zulmü - yağma, hırsızlık ve kötü muameleyi- artırdılar. 1985'de bu birliklerin eli üyesi halk tarafından yakalanarak, kokanın başkentleri Tocache ve Uchiza'dan şehir dışına atıldılar. CORAH programı dahilinde bir sökme operasyonu hazırlığındaydılar...

Projelerin en iddialısı, koka tarlalarında başka ürünlerin yetiştirilmesini destekleyerek vadinin gelişimini hızlandıracığı varsayılan PEAH ise sonunda kağıt üzerinde kaldı. Bunun ana nedeni, koka kadar kârlı olacak ve Yukarı Huallaga topraklarında yetiştirebilecek bir ürün bulmaktaki güçlüğü. 1986 yılında, PEAH görevlileri, diğer iki programın görevlileri gibi, yöre halkının düşmanlığı ve Aydınlık Yol'un öldürücü saldırıları karşısında köyleri terkederek Tingo Maria'ya sığınmak zorunda kaldılar.

Çünkü artık gerilla vadide hakimiyetini kurmuştu. Şehirlerde narco'ları, kurlarda koka üreticilerini denetliyordu. Bölgede bulunan hükümete bağlı olmayan bir gelişme kuruluşunun Perulu sorumlusunun anlattıkları şöyle: «Bütün toplum yeniden örgütlendi... Aydınlık Yol, toprağın işlenmesine kadar herşeyi yeniden düzenledi. Köylünün kaç hektar koka, kaç hektar geçimlik ürün ekeceğini o belirliyor. Tıpkı bir sendika gibi, yeşil yaprağın Kolombiyalılara satış fiyatını saptıyor. Narco'ların ve polislerin zulmünü yaşamış olan küçük üretici Yolcular tarafından korunduğunu hissediyor. Yolcular aynı zamanda sert bir ahlak düzeni dayatıyorlar: Eşcinseller, fahişeler, suçlular hatta zina yapanlar, gerillaların uyarılarına kulak asmazlarsa fiziksel olarak ortadan kaldırılıyor-

lar. Son olarak Aydınlık Yol, bölgede uyuşturucu kullanımını yasaklıyor.»

HALK MECLİSLERİ VE ASKERİ OKULLAR

Yukan Huallaga'da kendini maceraya atan yabancıyı Tingo Maria havaalanından itibaren düşman bir dünya bekler. Bölgenin 1988 başında bir askeri komutanlığın yönetimine bırakılmasından beri şehir tahkimli ordugaha benziyor. Dolar olarak dolgun bir ücret sözü verseniz bile şehrin duvarları dışında kendini maceraya atacak taksi şoförünü kolayına bulamazsınız.

Zaten Tocache'a yolculuk sırasında dünyanın bu en gizemli gerillalarına nadiren rastlanıyor. Yalnızca birkaç çocuk ve yolun üzerine gerili bir ip bekliyor sizi; «yolun bakımı» için katkıda bulunmanızı istiyorlar. «Bu devrim vergisidir» diye açıklıyor rehberimiz. Bütün karayolu boyunca dinamitlenmiş köprüler ve yakılmış kamyonlar var. Yepyeni Japon motosikletleri üzerine gençler devriye geziyorlar. Malzemelerimizi çıkardığımız sırada, «fotoğraf yok!» diye bağırıyor aralarından biri, eliyle bize ateş edermiş gibi yaparak. «Bunlar Yolcular..» diye fikir yürütüyor taksi şoförü. «Bu gece yeni silahlı eylemler için toplanacaklar.»

Tingo Maria ile Juangui arasındaki yerleşim birimlerinin - mezralardan küçük şehirlere kadar - çoğunun başında halk meclisleri var. Eski devlet yetkilileri ya öldürülmüş ya da kaçmışlar. «Bazı polisler kalmışsa da bunlar Aydınlık Yol'un hakimiyetini kabul ettikleri için kalabiliyorlar!» Belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerinin yerini gerilla kadroları almış: Halk ekonomisi, sağlık, eğitim, adalet delegeleri. Genel delege topluluğun en yetkili kişisi. Bir Aydınlık Yol silahlı birliğinin üyelerinden oluşan bir komisyon yerleşim birimlerine düzenli ziyaretler yapı-

yor. Bu komisyon genel delegeden bilgi alıyor. Otuz kadar savaşçıdan oluşan silahlı birlik topluluğa uğradığında, halktan bir genel meclis topluyor. Yeni talimatlar veriyor ve son ziyaretten bu yana önemli bir şey olmuşsa adaleti yerine getiriyor.

Bütün sakinlerin, özellikle çocukların ideolojik propaganda derslerinde not tuttukları birer defterleri var. Derslerde 'Başkan' Gonzalo'nun esin kaynağı Çin devrimi anlatılıyor. Halk, Aydınlık Yol'un marşı Enternasyonalin yanı sıra yirmibir devrimci selamı ezbere bilmek zorunda. Bir tanığa göre: «Ziyaretler sırasında Cumpa'lar Aydınlık Yol'un sekiz kutsal buyruğunu yazdırıyorlar: Bir, yoldaş başkana sadakat; iki, ölünceye kadar devrim için savaş..»

Gerilla bu yerleşim yerlerindeki (Aydınlık Yol terminolojisinde 'destek tabanı') gençler arasından adam topluyor. Toplanan oğlan ve kızlar örgütün ikinci kademesi olan eğitim kamplarına giriyorlar. 1988 sonunda ilk defa Kuzey Amerikalı gazeteci Mark B. Day'in bu okullardan birini ziyaret etmesine izin verildi. Altı ay boyunca cangılın ortasında terkedilmiş bir köyde yaşayan, yaşlan 10'la 25 arasında değişen geleceğin savaşcısı yüz kadar genç, sabah 4:30'da kalkıyor ve günlerini beden eğitimi, askeri eğitim ve uzun politik formasyon saatleri arasında paylaştırıyorlardı. Her gün özeleştiri seanslarına katılıyorlardı: Bıktırıcı Maoizm derslerinden birinde uyuyakalan bir genç erkek, kendini 'Başkan' Gonzalo'ya karşı gelmekle suçluyor ve suçunu tekrarlarsa bir dinamit lokumuyla kendini «bin parçaya» ayıracağına yemin ediyordu.

Toplanan gençler ancak bu ideolojik karantina-
dan sonra Aydınlık Yol'un üçüncü kademesi olan askeri birliklere girebiliyorlar. Orada da demir bir disiplin hüküm sürüyor. «Kadın yoldaşlarla birlikte yaşamak yasaktır; bu kurala uymayan iki kumandan kurşuna dizildiler» diye anlatıyor bir kamp sakini-
Bir cumpa bana, saflarında çok kadın bulunduğunu,

çünkü evlenmemiş ve çocuksuz genç kadınların erkeklerden daha az duygusal olduklarını ve acımadan öldürdüklerini anlattı.»

Aydınlık. Yol, kurtarılmış bölgesini kurmak için büyük saldırısını 1987'nin ilk aylarında gerçekleştirdi. Bu dönem boyunca silahlı birlikler yerleşim yerlerini teker teker ziyaret ettiler. Hâlâ oralarda bulunan yetkilileri ortadan kaldırdılar ve silah zoruyla sicario çetelerini dağılmaya zorladılar. Kokanın başkentleri Tocache ve Uchiza düştüler. Diskotekler ve genelevler kapatıldı; eşcinseller ve suçlular öldürüldüler. Gerilla, kaçakçılara koka için istediği satış fiyatını dayattı. Bunlar Aydınlık Yol'un ateş gücüne karşı çıkmadılar. 80lerin başında nasıl herkes kaçakçılarla bir bağlantısı olmasını istiyorduysa, bu kez cumpa'larla ilişki prestij sağlıyordu. Gençler devrimden başka şey konuşmuyorlardı.

SAVAŞ DAVULLARI

Gerillalar 13 Mayıs 1987'de Tocache'a girdiklerinde, söz konusu olan daha çok bölgedeki hakimiyetlerini kanıtlayan sembolik bir hareketti. 120 kilometre mesafe içindeki son devlet yetkilisi olan 11 belediye başkanı, belediye meclisi binalarının yakılmasının ardından dört hafta önce kaçmıştı. Karayollar ve kırlar Yolcuların kontrolündeysen de, kaçakçılar uyuşturucunun giriş ve çıkış kapıları olan şehirlerin idaresini ellerinde tutmaya devam ediyorlardı. Bu durum, gerillanın şikayetçi olmadığı bir geçici uzlaşmaydı. Çünkü, pişmanlık getirmiş bir narco'nun anlattığına göre Yolcular, Kolombiya'ya gönderilen her parti kokain hamuru için 10.000 ila 15.000 dolar vergi ödetiyorlardı. «Cumpa'lar yetkilileri ortadan kaldırdığından beri» diyor Wálter Gomez Reategui, «daha önce belediyeye ödediğimiz vergileri doğrudan onlara öder olduk. Onlara, polis karakollarına yapacakları

saldırıları için FAL piyade tüfekleri, otomatik tabancalar hatta bazukalar da verdik.»

Tocache'nın uyuşturucu patronlarından El Mashico'nun yönetimindeki idare ve ekonomi konseyi il meclisinin yerini aldı. Temizlik, sağlık, spor, iâşe ve disiplinden sorumlu mahalle komiteleri örgütlendi. Disiplin komitesi üyelerinin şehirde devriye gezmek için bir motosiklet parkları vardı. Aydınlik Yol politik kontrolü elden bırakmıyordu. Özel bir komite, banka şubeleriyle toplantılar yaparak işlerine dokunulmayacağına dair güvence veriyordu. Kamu işyerleri bütçelerini ve çalışma planlarını göstermek zorundaydılar.

Yolcular bir yandan koka ekmenin zorunluluğunu savunurken, öte yandan tarım ürünlerini tedrici olarak çeşitlendirme yönünde de çaba gösteriyorlardı. Bu durum ilerde narco'larla yeni sürtüşmelere neden oldu. Bu çaba çerçevesinde, gerilla, köylüleri topraklarının üçte birini gıda ürünlerine ayırmaya zorluyordu. Hatta Kuzey Amerikalı PEAH görevlileri tanımlarını üzerine radyo konuşmaları yapmaya bile davet edilmişlerdi.

Aydınlik Yol vadide oluşturmakta olduğu kokadolar savaş hazinesiyle ne yapacak? Gerçekten, uyuşturucu kaçakçılığından alınan vergiler yılda on milyonlarca dolar olarak hesaplanıyor. Şimdiye kadar gerilla, ülkede çok sayıda bulunan maden ocaklarından çalınan dinamitlerle ya da güvenlik güçlerinden gaspedilen silahlarla donanıyordu. Ama şimdi, narco'larm Yukarı Huallaga'yla Kolombiya'daki üsleri arasında sağladıkları günlük uçuşlar sayesinde büyük miktarda modern silaha sahip oldukları biliniyor. Bu durumda, yakın gelecekte savaş davulları gitgide daha güçlü vurulacak gibi...

Ancak bu arada, ortalıkta dolaşan devasa büyüklükte paralar devrimci ahlakı tehdit etmeye başladı bile. Aydınlik Yol'un birkaç kadrosu beraberlerinde

parti kasasını da götürerek kaçtılar. Fakat para, örgütün kendisinin, şimdiye kadar sert ve saf neredeyse Ispartalı karakteriyle tanınan işleyişinin doğasını da tartışılır hale getirebildi. Birçok anekdot bu tehlikeli sapmayı doğruluyor.

KOKA-DOLAR VE ORAK-ÇEKİÇ

1987 Temmuz'unda Aydınlık Yol, Sion yerleşim birimini bastı. Halkın kendini sicario'lara karşı korumak için kurduğu «köylü devriyeleri» dağıtıldı. Narco'ların kiralık adamları silahsızlandırıldı. Yolcular Peruluların ve Kolombiyalıların «devrimi yapmak için» birleşmeleri gerektiğini anlattılar. Çeşitli komiteler kuruldu. Ayacucho'lu «Barbar Conan» ve başka dört kadro gece devriyelerini yönetiyorlardı. Ancak Conan içiyor ve halka kötü davranıyordu; keyfine göre verdiği ölüm cezalarını artırdı. Hatta bir gün, içkili ve kadınlı bir şenlik düzenlemek için istediği vergi paralarını bir kez daha vermeyi reddeden mali işler delegesini öldürdü. Conan «halk mahkeme sine çıkarıldı ve Sion'dan sorumlu birlik tarafından kurşuna dizildi. Yerine geçen kişi, bir yandan ahlâk düzenini yeniden kurarken bir yandan da kendini kokayı kokain hamuruna dönüştürme işine verdi. «Yolcuların kendi uyuşturucu işleme merkezleri var. Uyuşturucuyu Kolombiyalılara satıyorlar» diyerek doğruluyor bizi hükümete bağlı olmayan bir gelişme kuruluşunun bir üyesi.

1988 Ocağında, gazeteci Raul Gonzales'e göre, kırk kişilik bir Yolcu ^birliği Yukarı Huallaga'nın kuzey batısında Biabo nehri havzasına bir akın düzenledi. Sivil muhafızlar ve DEA'nın karşı-uyuşturucu saldırıları sonunda narcolar koka üretimi ve işlemesi için başka alanlar geliştirme yolunu seçmişlerdi. Ve kaçakçılar nereye giderlerse Aydınlık Yol peşlerinden geliyordu.

Gerillalar onbeş kadar köye uğradılar ve köy sakinlerini, bölgenin en önemli yerleşim birimi olan Barranca'ya kadar kendilerine eşlik etmeye «davet» ettiler. Burası, vadinin en büyük koka üreticisi Tito Lopez'in topraklarıydı. Halkı meydanda toplayarak yakınmalarını dinlediler. Köylüler, az para ödeyen ve sicario'larıyla kendilerine eziyet eden Lopez'den şikayetçiydiler. «Artık adaletsizlik olmayacak» diye ilan etti birliğin lideri. «Şu Lopez layığını bulacak.»

Narco yakalandı ve halkın önüne getirildi. Hızlı bir «halk mahkemesi» nden sonra ölüme mahkum edildi. Kalabalık kararı alkışladı. On kadar cumpa, narco'yu boş bir alana getirdiler ve diz üstü çökerttiler. Mahkum ağlıyor ve hayatının bağışlanması için yalvarıyordu. Ancak hiçbir şey Yolcuları etkileyemezdi. Sonunda tam kafasına kurşunu yiyecekken konuştu: «Benim yaşamam size ölümünden daha faydalı olur.» Lopez, botlar, giysiler, yiyecekler ve... ve para teklif etti. «istediğiniz kadar para.» Yolcu kumandan kabul etti ve Lopez serbest bırakıldı. Halkın önünde, gündelikçilerin ücretini artırmayı ve bir daha eziyet etmemeyi kabul etti. Sakinlerden biri şunları anlattı.- «Bizi, karılarımızı aldatmamamız, daha az içmemiz ve vadiye gelen cumpalara yatacak yer ve yiyecek vermemiz konusunda uyardılar. O günden beri her hafta geliyorlar. Şimdi daha iyi para alıyoruz ve eziyet görmüyoruz.»

O halde, Aydınlık Yol'un gerçekten bir narco-gerilla olduğu söylenebilir. Ancak söz konusu olan taktik, geçici bir ittifak, çünkü iki ortağın motivasyonları öz itibarıyla zıt. Kaçakçılarla Yolcu gruplar arasındaki çatışmalara ilişkin raporlar -1988 sonunda Uchiza bölgesinde yirmiüç ölü- bunu kanıtlıyor. Yine de koka-dolarla orak-çekiçli kıvılcık bayrağın ittifakını Yukarı Huallaga'da hâlâ güzel günler bekliyor.

Çünkü herşeyden önce, Kolombiya'daki durumun tersine Peru'da önemli ulusal mafya örgütleri yok. Örneğin Medellin karteli, Kolombiyalı gerilla örgüt-

lerinin toplumsal tabanını bastırmaları için kiralık katillerini askerlerin hizmetine sunuyor. Büyük karlılarını tarım-gıda endüstrisine yatıran kartel, kurulu düzen partizanlarının safına geçmiş bulunuyor. Peru'da ise tam tersine, işgalci konumundaki kaçakçılar yerel bir müttefike ihtiyaç duyuyorlar. Son olarak, Peru ve Kuzey Amerikan hükümetlerinin ortaklaşa yürüttükleri savaşın gelişimi, narco'larla cumpaları, bu doğaya aykırı birliklerini uzatmaya zorlayacak görünüyor.

KARŞI-UYUŞTURUCU'DAN KARŞI-GERİLLA'YA

1989 yılı başında, Peru polisi ve ordusu, Yolcuların ve kaçakçıların Yukarı Huallaga'daki nüfuzunu ciddi şekilde sarsabilecek güçte olduğu izlenimini vermemeye devam ediyordu. Şimdiye kadar girişilmiş en önemli karşı-ayaklanmacı saldırı - Temmuz 1987 Relampago (şimşek) operasyonu- ancak bir parantez olabildi. Pişmanlık getirmiş Walter Gomez'e göre «subaylar tarafından uyarılmış olan» kaçakçılar ve gerillalar, askerler gelmeden Tocache ve Uchiza'yı boşaltarak kırlara çekilecek zamanı bulmuşlardı. Askerler çekilir çekilmez hayat eski halini aldı.

Güvenlik güçlerinin rüşvet almalarına ilişkin sayısız tanıklık var. Binbaşı Montero'nun eski sinchilerinin bizim de katıldığımız bir operasyonu sırasında, karşı-uyuşturucu polisleriyle DEA görevlileri, Uchiza bölüğünden erleri silahla tehdit etmek zorunda kaldılar. Erler bir Kolombiyalının tutuklanmasını engellemeye çalışıyorlardı. Narco, binbaşıya özgürlüğü karşılığında 10.000 dolar teklif etti. Reddedilmesi üzerine haykırdı: «Sizinle, diğer askerlerle yaptığımız gibi iyi ilişkiler kurmak mümkün değil.»

Ancak tek sorun rüşvet değil; Perulu askerlerin etkili oldukları da söylenemez. Yolcu eylemlerinden sonra takviye birliklerin saldırı yerine gelmesi ço-

ğu zaman bir ya da iki günü buluyor. Ordu için, kışladan çıkmak düşman topraklarına girmek demek. Bu durum kuşkusuz, 1989 Ocak'ının başında Tingo Maria'ya sadece birkaç kilometre uzaklıkta isyancı vurkaççıların saldırısına uğrayan elektrik santralini korumakla görevli yedi kişinin tam dört telsiz çağrısı göndermelerine karşın hiçbir yardım gönderilmemesini açıklıyor.

Oysa 1988 yazından beri, 'Başkan' Gonzalo'nun partizanları geniş çaplı operasyonlarını yoğunlaştırıyorlar. İyi donanımlı ve iyi silahlanmış olarak orduya öldürücü pusular kurmakta artık tereddüt etmiyorlar. Örneğin, 3 Temmuz 1988'de onlarca Yolcu başkını yaparak bir askeri kamyonu saldırdılar. Sonuç: Onüç asker ölü. 22 Kasım'da Aucayacu civarında gerilla kurşunlarıyla bu kez yirmiiki asker can verdi. Bütün saldırılarda, Yolcuların kalaşnikof ve FAL'ların yanında hücum bombalan ve bazukaları da vardı.

Bu durum karşısında, Kuzey Amerikalıların desteklediği sivil muhafız karşı-uyuşturucu birliklerinin karşı-ayaklanmacı rolünü artırma eğilimi güç kazanıyor. Bu birliklerin 1989 başında Washington'un gönderdiği beş Bell-212 ve dört UHH helikopterleri vardı. Condor operasyonları - bunlar küçük koka üreticilerini değil, doğrudan kaçakçı tesislerini vurmaya hedefliyorlardı - gerçekten resmi rakamlara göre 1985'ten 1988'e kadar 100.000 kilo kokain hamurunun ele geçirilmesini ve 183 küçük gizli havaalanının tahrip edilmesini sağladılar.

Yeni kazanılan bu etkililik büyük ölçüde 1985'de seçilen Başkan Garcia'nın kişisel çabasının ürünü. Garcia, ülkesine gerçek bir karşı-uyuşturucu güç kazandırarak, Bolivya'nın başına gelen, Kuzey Amerikalı Ranger'lerin - üstelik hiçbir inandırıcı basan kazanamayan- doğrudan müdahalesi gibi bir felaketten sakınmak istemişti. Diğer yandan, Birleşik Devletler, Peru'daki koka kaçakçılığına karşı savaş için

yaptığı yardımı 1988'de iki kattan fazla artırarak 18 milyona çıkardı. Bu bütçe 1989'da 24 milyona ulaştı. Ve hiç şüphe yok ki Başkan Bush, selefi, Ronald Reagan'ın kongreden Peru ordusuna yapılan askeri yardımda önemli bir artırımı karan çıkarmak için harcadığı çabaları sürdürecekti.

CHE'YE KARŞI MAO

Yukarı Huallaga'da Yolcuların kökleşmesi, Peru devletinin, beceriksiz baskı politikaları uygulamak dışında hatırlamadığı Amazon eyaletlerini tarihsel olarak kendi haline bırakmış olmasıyla açıklansa da, Aydınlik Yol başarısını aynı zamanda başka halk örgütlerinin bıraktığı boşluğa da borçludur. Maocu gerilla, ilk dönemlerinde gerçekten hiçbir rekabetle karşılaşmadı. 1987 yılında rakip bir grup, Tocache bölgesinde kontrolü ele almayı denediğindeyse artık çok geçti. Sicarioların desteğindeki Yolcular tarafından kanlı bir yenilgiye uğratıldı.

MRTA (Tupac Amaru Devrimci Hareketi) ilk et-"ki alanını Huallaga havzasının kuzeyinde, Juanjui'ye Tarapoto arasında kurmuştu. Bunu yaparken, 60'lı yılların bir gerilla'sının mirasçısı olan, 1974'den bu yana mısır ve koka üreticilerinin koruyuculuğuna dönen MIR (Devrimci Sol Hareket) la ittifakından yararlandı. MIR, halkın çıkarlarını koruma cephesi kurmuş ve «koka ya da ölüm, kazanacağız!» sloganını ilk defa ortaya atmıştı.

Tupac Amaru - İspanyol sömürgecilere karşı bir isyanın (1780-1782) Kızılderili liderinin adı- 1987 Mart'ında Tocache'a saldırıya giriştiğinde şüphesiz Aydınlik Yol'un bölgede gerçek yerleşmişliğinin hesabını yapmamıştı. 'Başkan' Gonzalo'nun partizanları, Tupacamaru'ların Yukarı Huallaga'da yakın zamanlarda köylü savunma komiteleri kurdukları bölgelerden titizlikle uzak durmuşlardı. MRTA birliği

kokanın başkentine doğru ilerlerken, Yolcular ve sicario'lar onları bekliyordu. Tupacamaru'lar pusuda elli adamını kaybetti.

Olayın bu yorumu, 1988 Temmuz'unda Lima'da yeraltındayken yaptığımız bir röportaj sırasında Tupac Amaru'nun lideri kumandan Rolando tarafından doğrulandı. «Bizim mücadele biçimimizi Yolcuların stratejisiyle çelişti diye açıkladı. Onlar için bir tek halk iktidarı vardır, kendi Yeni Demokratik Devletlerinin iktidarı, ve bir tek ordu vardır, GHÖ.» Aydınlık Yol, MRTA'nın peşini bırakmayarak bütün vadiden sürdü; kumandan Rolando'nun adamları Juanjui'nin kuzeyine çekilmeye zorlandılar.

Bu durumda Tupac Amaru, kır savaşının merkezi olarak Juanjui'yle Tarapoto arasını seçti. 8 Ekim 1987'de, Che Guevara'nın ölüm yıldönümünde, elli gerilla 2000 nüfuslu Tabalosas'ı birkaç saat süreyle işgal etti. Sonraki haftalarda kumandan Rolando ve adamları on kadar küçük şehre uğradılar. Tazları bilinçli olarak Yolcularinkinden farklıydı: Tupacamaru'lar kendilerini ateşli söylevlerle sınırlıyorlardı. Kendilerini savunmak dışında silaha başvuruyorlardı. Hatta, tüfekleri omuzlarında, köy kadınlarıyla dans edip tropik şarkılar bile söylediler. Bu yeni barbudo'larmın (*) sözlerine yer veren Lima televizyonları kameraları da ordaydılar. 7 Kasım'da «Kuzey-Doğu Birliği», San Martín eyaletinin en önemli şehirlerinden Juanjui'yi (nüfusu 12.000) alarak daha da çarpıcı bir hamle yaptı. Tupacamaru'lar bir subayı öldürdüler ve altmış kadar polisi yakalayarak daha sonra serbest bıraktılar. Ancak iktidar için bu bir şamardı. Olağanüstü durum ilan edildi. Lima'dan aceleyle askeri takviye gönderildi.

Ordu güçlü ve hızlı vurdu. Kasım ve Aralık ayları boyunca MRTA birliğiyle oniki kere karşı karşıya geldi. MRTA birliği çatışmalarda otuz üyesini kay-

(*) Barbudo: İspanyol dilinde sakallı anlamına gelir.

beti. Baskı, San Martin'in kuzeyinin en önemli kenti olan Tarapoto'da üniversite ve teknoloji enstitüsü öğrencilerinin üstüne çöktü. Bölge kökenli savaşçıların çoğu bu öğrenciler arasından çıkmıştı. Askerler köylerde daha yumuşak davranmadılar: Çok sayıda köylü kayıp listelerine geçti, alelacele idam edildi ya da Morales kentinde Mariscal Castilla kışlasına hapsedildi ve işkence gördü.

Ocak sonunda, Che Guevara'dan esinlenilerek kurulan «devrimci ocak» dağıldı ve üyeleri küçük birlikler halinde sağa sola saçıldılar. Aralarında kumandan Rolando'nun da bulunduğu önemli Tupacamaru kadroları Lima'daki üslerine dönmek zorunda kaldılar. Aydınlik Yol ise MRTA'nın bozgunundan yararlanmakta gecikmedi. Ölen ya da kaçan Tupacamaru kadrolarının bıraktığı boşluğu Maocu kadrolar doldurdu. Zaten peşlerinde olmayan askerlerin farkında olmadığı gizli sızma yöntemleriyle, Yukarı Huallaga'daki uyuşturucu operasyonları sonucu Tocache'la Tripto arasında sayıları gittikçe artan küçük koka üreticileri arasında birçok taraftar kazandılar.

Ancak MRTA'yla Aydınlik Yol'un çatışması koka üretim alanlarının hakimiyeti için savaşmanın çok ötesinde. İki grup, Lima'da halkın oturduğu mahalleleri etki alanlarına almak için daha önce de çekişmişlerdi. 'Başkan' Gonzalo'ya göre kumandan Rolando'nun Guevaracıları «reformist Gorbaçev'in Sovyetik sosyal emperyalizminin hizmetindeler». Aydınlik Yol, «dünya devriminin dördüncü kılıcı», kıtanın tüm diğer devrimci hareketleriyle beraber, Pekin, Moskova ve Küba'yı da yerin dibine batırıyor. Geleneksel sola neredeyse ilk yokedilmesi gereken düşman gözüyle bakıyor, çünkü geleneksel sol halkı «halk savası»ndan saptırıyor.

Oysa, sloganı «bizim sol'da düşmanımız yoktur» olan MRTA, Marksist partilerin legalizminden bıkmış militanlardan oluşuyor. Kumandan Rolando, ya da

gerçek adıyla Victor Polay, röportajımız sırasında, «daha az sekter ve kitleler için daha pedagojik bir silahlı mücadele imajı» yaratma tutkusunu gizlemiyor. «Hakim sınıf ve onun ordusuyla kaçınılmaz karşılaşmasına» hazırlanan MRTA kendini, bugün legal olan solun oluşum halindeki silahlı kolu olarak görüyor. Bu, Yeni Demokratik Devlet projesi için kabul edilmez bir rekabet; 'Başkan' Gonzalo'nun kanla boğmaya yemin ettiği her tutku.

Sadece Amazon'da, düzenli birlikler halinde örgütlenmiş 2000 ila 3000 savaşçısıyla (ulusal düzeyde aşağı yukarı 5000 savaşçı) Aydınlık Yol böylece 1989'da gitgide daha çok klasik gerilla formlarını alıyordu. Aydınlık Yol'un çarpıcı gelişimi ancak kokanın varlığı sayesinde mümkün oldu. Bununla birlikte Kuzey Amerikalıların Aydınlık Yol'u sadece bir «narco-gerilla»ya indirgeyen bakış açısını kabul etmek de ciddi bir hata olur.

Gerçekte bu, beyaz Lima'dan nefret edip kızıl Pekin'in hayalini kuran taşralı üniversite öğretim üyelerinden oluşan kaynaşmış ve fanatik küçük bir grubun çılgın düşünün eyleme dökülmesiydi. Ayacucho Üniversitesi'nde on yıllık köstebek çalışmasından sonra, 17 Mayıs'da, Peru'nun oniki yıllık askeri rejimden sonra demokrasiye dönüşü kutladığı gün, devlete karşı savaş ilan ettiler - 'Başkan' Gonzalo ve ona inananlar And kırlarında kendi «Uzun yürüyüşlerini» başlattılar. Bu, kitabın ilk bölümünün konusu olacak.

Daha sonra yön değiştirdiler. 1983'den itibaren Andlar'daki olağanüstü durum bölgelerinde askerlerin «pis savaşıyla» sarsılan, 1986 Haziran'ında Lima'da politik tutukluların katli sırasında ağır darbeler yiyen ve halk hareketinin ve solun güçlü olduğu bölgelerde kapalı kalan Aydınlık Yol, herşeye rağmen «ileri doğru büyük bir atılım» gerçekleştirerek şehirlere girecek ve iktidarı doğrudan tehdit etmeye başlayacaktı. Bu, ikinci bölümün konusu olacak.

1989'da Peru tehlikeli çalkantılar içinde. Ancak, Tata Inti'ye (quechua'da 'güneş') tapanların ülkesinin nasıl Aydınlık Yol'u doğurduğunu anlamak için, herşeyden önce, Maocu isyanın doğduğu son derece kendine özgü ve Latin Amerika'da belki de tek olan ortamı açıklamak gerekiyor.

I

Andlar'da Uzun Yürüyüş

AYACUCHO'DA İLK GERİLLA'DAN LATİN AMERİKA'NIN EN GÜÇLÜ BİRLEŞİK SOLUNA

Peru, kıtanın en güçlü Marksist sol cephesine sahip Latin Amerika ülkesi: 1985 başkanlık seçimlerinde oyların % 22'si, 1990 seçimlerinde eski Lima Belediye Başkanı Alfonso Barrantes'i favori gösteren kamuoyu yoklamaları, ve en geniş ve en iyi örgütlenmişlerinden bir toplumsal hareket. Bu durumda, kıtanın yakın dönemde gördüğü en önemli gerilla'hareketinin, "buna paralel olarak, Peru'da ortaya çıkmış olması paradoksal bir durum.

Diğer yandan, Aydınlık Yol, 1985'den itibaren bir sol popülist hükümet girişimine tanık olunduğu sırada güç kazandı: Peru tarihinin en genç başkanı, 36 yaşındaki Alan Garcia, ve partisi Amerikan Devrimci Halk ittifakı APRA'nın hükümeti.

Bu üç değişim gücü, pratik olarak aynı dönemde - seksenli yıllarda - aralarında görünürde hiçbir köprü olmaksızın geliştiledi: Solun yerleşik olduğu yerlere Aydınlık Yol girmeyi başaramadı; ne de marksist kesimlerden APRA'ya geçene, ya da tersine, rastlanmadı. Olayların fonunu oluşturan toplumsal gerçelik, Peru politik yaşamındaki bu radikalleşmeye açıklıyor.

UMA LA CHOLA

New York, New York.. Frank Sinatra'nın şarkısı, San İsidro tarzı gece kulübünün müşterilerini titretiyor. Lima'nın kaymak tabaka gençliği her cumartesi gecesi burada buluşuyor. Işık oyunları altında, birbirinden güzel yaratıklar, yüzleri kavalyelerine dönük, hoplayıp zıplıyorlar. Elimizde birer skoç, Avrupalı profilleri ve Birleşik Devletler'e dönük hayalleriyle, bu conquistadore torunlarını hayran hayran seyrediyoruz. Ne kontrast!. Aynı günün öğleden sonrası, bir pueblo joven'deydik (yeni şehir). Bu isim, Peru'nun uçsuz bucaksız ve pis gecekondu mahalleleri için kullanılan bir edeb-i kelâm. Bir yoksulluk ve terkedilmişlik dünyası; gri gökyüzü altında gri bir gençlik: Peru'nun kızılderili profilli büyük çoğunluğu.

Apaçık bir kontrastın kolay çağrışımı; ama, değişim ve intikam arzusunun nasıl olup da, Alan Garcia, Alfonso Barrantes ya da esrarengiz 'Başkan' Gonzalo gibi bu kadar farklı'sımayı etkisine alabildiğini anlamak için şart.

Güney Amerika'daki İspanyol İmparatorluğu'nun eski başkenti Lima'da, yüzyılın başındaki aristokrat hava artık yok. Yüksek And platolarından inen milyonlarca göçmen, bir zamanların büyümlü sömürge kentini işgal ederek, bahçe-şehri bir halk nebülözüne çevirmişler. Pasifik kıyısındaki çöle kurulu pueblo joven'ler, kalabalık metropolü onlarca kilometre ötesine kadar uzatmışlar. Şu anda, 22 milyon Peru'nun üçte biri başkentte, diğer bir üçte biri de taşra şehirlerinde yaşıyor, İnka diyarı artık kırsal bir ülke değil ama bir şehir cangılı; And'lı yoksul kitleler, batılılaşmış elit gruplar ve gösterişli hayat tarzlarıyla her gün yanyanalar. Günlük kışkırtma.

Jorge Chavez havaalanından çıkar çıkmaz, Lima, sefaleti ve garua'sıyla bizi bekliyor Garua, Londra smog'unun yerel şekli, ama bu bölgede hiç yağmur yağmıyor; yılın sekiz ayı oturanların kemiklerini sız-

latan atmosferik bir acayiplik. Şehir merkezine giden yolun iki yanında, gri ve nemli kum üzerine mukavva ve örülü saplardan yapılmış evler var. Daha az fakir olanların konutları çıplak tuğlalardan. Bunların üzerinde, ilerde bir kat daha çıkma düşüncesiyle bırakılmış demir çubuklar görülüyor. Paçavralar içinde çocuklar, çıplak ayak, birkaç eski bez parçasından yapılmış bir topla futbol oynuyorlar. Bir kadın, ellerinde birer kova, su bulmaya gidiyor. Bazı gecekondu semtlerinde, kamyon-sarnıçlardan su satanlar var. Halk bunlara haklı olarak «su açgözlüleri» adını takmış.

Her yerde pislik ve moloz, ve bunların arasında sağa sola gidip gelen paslı ve delikli Volkswagen'ler, Coccinelle'ler var; gecekondu semtlerinin Rolls Royce'lan. Fabrika çıkışlarında, küçük dükkanlardan işçilere mısır kabuğuna sanlı mısır irmiği, 'tama!' satılıyor. Büyüleyici Tupac Amanı caddesinden geçerek, sonunda, eskiden Büyük ıspanya'nın genel valilerinin ikametgahı olan yere giriyoruz.

Eski tarihi şehir, ehola'lar tarafından işgal edilmiş. Bu aşağılayıcı, hatta ırkçı tabir, kızılдерili yüz hatlarına sahip melezler için kullanılıyor. Uzak gecekondu semtlerinden her gün binlercesi gelerek, Jinon de la Union yaya yolunun üzerine, 2 Mayıs alanının çevresine, tehlikeli şekilde yola 'taşarak' merkezi caddelerin kaldırımlarına mallarını yığıyorlar. Yanık yağ kokusu, ve göçmen çocukların melez müziği bir chica dalgası -elektro gitarla çalman And melodileri ve salsa ritmi -, küçük dükkanlar arasında, ardlarında tezgahlarıyla akrobatik hareketler yaparak gidip gelen üç-tekerlerle beraber, Lima'nın göbeğine dev bir Asya pazarı görünümü veriyor. Sigara, bonbon, meyva ve çeşitli baharatın yanı sıra ev aletleri, alpaka giysiler ve Kuartz saatler: Limalı burada en ucuz fiyata en iyi alışveriş merkezlerinin beğenisini bulabiliyor. Burası aynı zamanda piranha'ların krallığı. Bunlar, günlük terokal - solvent köken-

li bir tür uyuşturucu- ihtiyaçlarının parasını çıkarmak için herşeyi yapabilen binlerce suçlu çocuk. Bütün bunlar, bakanlık binalarının ve büyük banka merkezlerinin ayakları dibinde, başkanlık sarayı ve Lima katedralinin birkaç adım ötesinde olup bitiyor.

LİMONLU DONDURMA VE SEKERSİZ ÇAY

Burjuvazi, şehir merkezini cholo'lara bırakarak, geçen yüzyılın aristokrat ailelerinin şehrin güneyindeki deniz sayfiye yerlerine sığınalı uzun zaman olmuş. Miraflores, San Isidro ya da Barranco'ya gitmek için bir taksi tuttuğunuzda, Lima nüfusunun geniş bir yelpazesinden insanlara rastlama olanağı buluyorsunuz. Bizim ilk korsan taksicimiz - şoförlerin çoğu ay sonunu getirebilmek için kaçak çalışanlar- eski şevrolesiyle, Savunma Bakanlığı'ndan bir memur. Akşamları müşteri avlayarak, gündüz memur olarak kazandığından daha çok kazanıyor. Bir başka seferinde, oniki kişi çalıştıran bir ayakkabı fabrikasının işletme şefiyle karşılaşıyoruz, işçileri teknik nedenlerle periyodik olarak işten çıkarmak zorunda olduklarını öğreniyoruz. «Cholo'lar Aydınlık Yol'u destekliyorlar diyor. Ülkeyi kaostan çıkarmak için bir Pinochet'ye ihtiyacımız var.» Daha sonra, günlerini taksisi ve işyeri arasında paylaştıran bir marangozla da yolculuk ediyoruz. Ve son olarak, ilk hastalarını dököntü bir antika Peugeot 102'de kabul eden genç bir doktor. Hayatta kalma mücadelesi, Peru'da az sayıda bulunan orta sınıftan kişilerin de kaderi.

Miraflores'de bir dondurmacının terası: Artık lüks Lima'dayız. «Limonlu dondurmayı seçin» diyor obur gözlerle komşu masadaki kadın, «Peru'nun en iyisidir.» Koyu derili, çekik gözlü küçük bodur varlıkların yoğun kalabalığı ortadan kayboldu. Burada, şık bir sarışına eşlik ederek hayranlık toplamanın görev bilindiği insanlar arasında, kendinizi Madrid'de ya da

Miami'de sanabilirsiniz. Beyazlar arasındayız; hepsi uzun boylu. Üstü açık bir Golf GTI, zeytin ağaçlarıyla çevrili geniş caddede gürültüyle hareket ediyor. Lima'nın kibar mahallelerinin ve buradaki American way of life'in kuzeydekilerden imrenecek hiçbir şeyi yok. Tenis ve golf alanları, dev ticaret merkezleri, Avrupa modası satan butikler: Şık Limalıların herşeyleri hatta fazlası var. Daha önce yolun kenarına benzin pombalan gibi dizili banknot makinalarını hiç görmemiştik, arabanızdan inmeye bile gerek kalmadan bunlardan para çekebiliyorsunuz.

Birçok ulusal ve uluslararası işletme chololarm kentini terkederek, ofislerini bu «Yeni Lima» da açmayı tercih etmişler. Ancak, hayatına nitelik katma çabasının kötü yanları da var: Her yerde görülen elektrikli teller ve gece bekçileri, conquistadore Francisco Pizarro'dan bu yana Peru'da altının hiçbir zaman bölüşülmediğini hatırlatıyor.

«Benim gençliğimde Lima, Lima'ydı» diyor tarım reformunda mülkü elinden alınmış büyük bir toprak sahibinin karısı, San Isidro'da bir Fransız restoranında birlikte akşam yemeği yerken. «Annem bana en güzel elbiselerimi giydirir, San Martin meydanında dondurma yemeye götürürdü. Ama şimdi yıllar var ki Lima'ya gitmiyorum. Şu cholo'larla çok korkunç.. Bizden nefret ediyorlar, ama ben de onlardan nefret ediyorum. Biliyor musunuz, artık hizmetçi bile bulamıyorum. Cholo'lar bizim için çalışmaktansa açlıktan ölmeyi tercih ediyorlar.»

Oğlu Juan, özel bir televizyon kanalının yıldız sunucusu. Hafiften sinirli, araya giriyor «ama hayır anne, sadece gayriresmi sektörde daha iyi kazanıyorlar.» Juan, Hernando de Soto'yla birlikte çalışmış. De Soto, Peru yeni sağ'ından bir düşünür. Hayatta kalmak için uydurulmuş küçük mesleklerdeki milyonlarca gaynresmi çalışana legal ekonominin kapılarını açacak bir halk kapitalizmi öneriyor. Bu projenin ar-

kasında, yazar Mario Vargas Llosa, eski muhafazakâr elitlerle yeni işadamları burjuvazisini birleştirmeyi umuyor. «Mario bizim son şansımız» diye ekliyor Juan. «Ama beyaz» diye karşı çıkıyor annesi. «Cholo'lar ona asla oy vermezler.»

Otobüs kabak lastiklerin cayırtısıyla ana yoldan sapıyor. Şehrin kaosunu ardımızda bıraktıktan birbuçuk saat sonra San Juan de Lurigancho'ya varıyoruz, Burası, kum ve çakıl tepeleri üzerinde, her sene yavaş yavaş işgal edilmiş. 600.000 nüfuslu bir gecekondu bölgesi. Okul çıkışında rastladığımız Juanito 12 yaşında ama sekiz ya da dokuzunda gösteriyor. Evinde bize Peru'nun popüler içeceği çay ikram ediliyor. Ama o gün, ev sahiplerimizin çaya koyacak şekerleri yok. Bu, bir parça ekmekle akşam yemeği olacak. Burada gerçek bir yemek günde bir kez yeniyor.

Ama Juanito'nun şikayet edecek bir şeyi yok. Annesi zengin evlerine temizliğe gittiğinden bazen eve yiyecek getiriyor. Halbuki bazı komşu çocukları sırayla iki günde bir yemek yiyorlar; ya da anneleri mahalleli kadınların işlettiği halk kantininden bir ya da iki «menü» alarak üç ya da dört kişiyi doyuruyorlar. Juanito'nun babası, inşaatta çalışırken, bir grev sonunda kovulmuş ve seyyar satıcılığa başlamış; iki büyük oğlu ona yardım etmek için okulu bırakmak zorunda kalmışlar. Lima'nın merkezinde, doğrudan fabrikasından aldıkları giysileri satıyorlar. «Son kemer sıkma önlemleri başımızı giyotinine altına soktu» diyor Juanito'nun annesi. «Alan Garcia güzel konuşuyordu ama bizi aldattı. Biz yasalılığa inanırız, 1990'da oyumuzu Barrantes'e vereceğiz. Gençler ise sorunları odağında yaşıyorlar ve radikalleşiyorlar. Şiddetten başka şeye inanmıyorlar.»

Halk sınıfları iki kez, 1968'den 1973'e kadar General Velasco'nun reformcu ve 1985'den 1986'ya kadar Alan Garcia'nın popülist yönetimi altında yaşam düzeylerinde geçici bir iyileşme yaşadılarsa da, Peru'da kökten hiçbir şey değişmedi. Hâlâ nüfusun % 10'u

ulusal servetin % 55'ine sahipken, Peruluların % 20'si - şehirli ve köylüler - .% l'i paylaşıyorlar. Hanelerin, temel mallar sepetini elde edemeyen % 50'si fakir; asgari beslenme gereklerini yerine getiremeyen % 25'i ise yardıma muhtaç olarak ele alınıyor.

İşsizlik ve eksik istihdam aktif nüfusun % 66'sına ulaşıyor, 1979 ve 1985 yılları arasında devlet 50.000'den az konut inşa etti; oysa aynı dönemde şehir nüfusu iki milyon arttı. Şehirlerde konutların sadece % 28'i akarsuya, kanalizasyona ve elektriğe sahip. Bu tip konforların hiç bilinmediği kırsal alanlardan söz etmeye bile gerek yok. Limalıların % 47'si üzerinde yaşadıkları alanı kanunsuz olarak işgal etmişler. Andlar'ın birçok köylüsü de, kooperatif topraklarının bölünmesinden sonra tapu sahibi olamadılar.

Kayıtlı ölümlerin % 48'i beş yaşından küçük çocuklara ilişkin (sanayileşmiş ülkelerde aynı oran % 1,8). Şehirlere göre biraz daha yüksek bir oranla, köylerde her sekiz dakikada bir çocuk, kötü beslenme ya da bulaşıcı bir hastalık sonucu ölüyor; kızamık, verem, ishal ya da boğmaca; bunlar tedavi edilebilir olmaları bir yana, doğru beslenme ve aşıyla baştan önlenebilecek hastalıklar.

Toplumsal volkan, San Isidro zenginleri ve iç tarafların büyük toprak sahipleri, üzerinde tasasız dans ededursunlar, 1965'de gürlemeye başladı.

60'LI YILLARIN GUEVARİST GERİLLA'LARI

60'ların başında Peru solu politik olarak marjinal durumdaydı. 1962 seçimlerinde oyların ancak % 6.5'ini alabildi. Bu zayıflığı, güçlü bir popülist hareketin, Amerikan Devrimci Halk İttifakı (APRA)'nın varlığı açıklıyor. Gerçi APRA lideri Raul Haya de la Torre, 30'lardaki radikalizmini çoktan bırakmış, ülkenin en gerici güçleriyle el altından anlaşıyordu ama, her kazandığı seçimde, 1962'de mimar Belaun-

de Terry'ye karşı kazandığında olduğu gibi, askerler tarafından iktidardan uzaklaştırılmıştı - askerler, AP-RA'nın 1932'de Trujillo'daki ayaklanması sırasında, partinin vurucu gruplarının yaptığı subay katliamını unutmuyorlardı-. APRA bu sayede, halk kitlelerinin bir kısmının hayal kırıklığı duygularını yönlendirmeye devam edebiliyordu.

1959'da Küba devriminin başarısı, SSCB'de Stalinizmin eleştirilmesi ve 1964'deki Çin-Sovyet kutuplaşması, Komünist Parti içindeki çelişkileri derinleştirdi. Komünist Parti, kurucusu Jose Carlos Mariategui'nin kızılderili gerçeği üzerine tahlillerini ne kendine maledebilmiş ne de 30'lardan bu yana meydana gelen değişimler ışığında yenileyebilmişti. Öğrenci gençlik ve işçi çevresinin bazı kesimlerinde yerleşik olan parti kırlarda hemen hemen yoktu.

Durum böyle olunca, bazı radikal kopmaların olması şaşırtıcı olmamalı. Mimar Belaunde 1963'de askerlerin düzenlediği ısmarlama bir seçimden galip çıkınca, APRA'nın «ası» gençliği, radikal bir kesimi, Devrimci Sol Hareket MIR'ı doğurarak, silahlı mücadeleye hazırlanmak üzere partiden ayrıldı. Aynı olay KP içinde de gerçekleşti. Partinin öğrenci militanları, 1965 yılı ortasında MIR'a ya da Hector Bejar liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Ordusu ELN'e geçtiler.

Bu iki radikal muhalefetten önce, Troçkist lider Hugo Blanco'nun, 1958-1962 yılları arasında, Cuzco eyaletinin sıcak Convention vadisi köylüleri arasındaki faaliyetleri yeralıyor. Hugo Blanco güçlü sendikalar örgütledi ve geniş bir toprak işgalleri dalgasını yönetti. Toprak işgalleri, sonunda Belaunde'nin kabul etmek zorunda kaldığı fiili bir toprak reformuna dönüştü. Hugo Blanco, bir sivil muhafızı öldürmesinin ardından kazara «özsavunma»dan silahlı mücadeleye geçti. Daha sonra tutuklandı ve sekiz yıl hapsedildi.

MIR'ın gerillaları, 1965 yılı ortasında, ülkenin merkezinde ve güneyinde iki bölgede ortaya çıktılar.

Luis de la Puente Uceda liderliğindeki Tupac Amaru cephesi, Cuzco eyaleti, Convention ili yüksekliklerinde; Guillermo Lobaton'un ki ise Junin eyaletinde, ordu tarafından birkaç ayda dağıtıldılar. Liderleri ve gerillaların, çoğu öldürüldü.

1965 Eylül'ünde savaşı tekrar başlatan Hector Bejar'ın canlandırdığı isyan da uzun sürmedi. Ancak bu birkaç aylık faaliyeti tahlil etmek yine de ilginç olacak, çünkü isyanın yeri olan Ayacucho ili La Mar, sonraları Aydınlik Yol'un eylem merkezlerinden biri oldu. Diğer yandan, Hector Bejar tutuklanmasından sonra macerasına eleştirel gözle bakmaya başlanarak askeri rejimin reformlarını benimsedi.

AYACUCHO'DA İLK GERİLLA

Gerillaların yerleşmeyi deneyecekleri Chungi ve Ancco köyleri 4000 metre yükseklikteydi: «Yol yoktu. Yaya ya da katır sırtında, dev taş basamaklar boyunca, sonu gelmez balçık çukurları ve korkunç kumluklar aşılıp yol alınıyordu.» Bejar'ın bu bölgeyi seçmesinin nedeni, kızıl derililerin burada kırk yıl önce, bölge yetkililerinin suistimallerine karşı bir isyan başlatmış olmalarıydı. Devletin cevabı fazla gecikmemişti: «Yüzelli pasifikasyon askeri, makineli tüfeklerle silahlanmış halde, haftalarca bölgeyi dolaşılar. Resmi bilanço, ölü ve yaralı 430 kızıl derili, yakılmış 1400'den fazla ev ve hesaplanması imkansız kayıplar olarak kapandı.»

Eski gerilla liderinin adından sözettiği bir ispan yol papaz olaylarla ilgili notlar bırakmış. Yazdıkları, İspanyol vaka nüvislerin Fetih sırasındaki zalimlikleri anlatan tasvirlerini aratmıyor: «Dile sığmaz manzaralar gördüm.... korkunç şekilde yaralanmış, can çekişen zavallılar yerlerde yatan kadın, erkek ve çocuk ölüleri uzun zamandır gömülmeyi bekliyor ve dayanılmaz bir koku yayıyorlardı.... onlara

dinimizin gerektirdiği töreni yaptım.» Katliamların anısı bölgenin kızılderili topluluklarının sözlü gele-
neğinin bir parçası olmuş.

60'ların başında durum daha az dramatik değildi. Bolivyalı yönetmen Jorge Sanjines'in filmi L'Ennemî principal'de anlatılan olay bunun tanıklığı yapıyor. 1963 Ocağında Miguel Carillo adında büyük bir toprak sahibi, çaldığı ve daha sonra sattığı boğasını geri istemek üzere gelen Julian Huaman adındaki kızılderiliyi kendi elleriyle boğuyor ve sonra boğazını kesiyor. Ancak sonunda, dört yıl hapse mahkum edilenler, katili yakalayarak yargıç önüne çıkaran köylüler oluyor!. Gerillaların ilk eylemlerinden biri, 'hacienda' Carillo'yu yakalamak; patronu köylülere yargılatmak ve öldürmek oldu. Ancak kızılderililerin sempatisi orduya karşı koyabilmelerine yetmedi.

Hector Bejar, karşılarına çıkan ilk engelin dil olduğunu belirtiyor: «Aramızdan çok azı quechua'yı konuşabiliyordu. Ben, berbat bir şekilde telaffuz ettiğim birkaç kelime biliyordum; bir yoldaş daha değişik olan Cuzco quechua'sını biliyordu. Yalnızca bizim yerel ağzı biliyordu. «Köylünün İspanyolla patronu özdeşleştirdiği» düşünülünce daha da ciddileşen bir eksiklik.

Diğer bir zorluk da arazi koşullarıydı; çünkü kızılderililer, yükseklerdeki otlaklarla tropikal vadiler arasında sürekli hareket halindeydiler. «Biz yöre halkını tanımak istiyorduk ama oralara çıkmak, hareket etmek ve saklanmak taktik bir sorun oluşturuyordu... Perulu savaşçı, vücudunu bakir ormanlar ve yüksek platolar arasında gidip gelmeye, 1000 metreyle 5000 metre arasında yaşamaya alıştırmak zorundaydı. Bu insanüstü bir iş değil ama bizim zorlu topraklarımıza uyum sağlamayı bilmek gerekiyor.»

Yöre dilinin bilinmesi ve arazi koşullarına mükemmel uyum, daha sonra göreceğimiz gibi, Aydınlik Yol militanlarının iki kozu. Buna karşılık onlar da

"üçüncü bir engelden, şüphesiz en ciddi olanından kurtulamamış görünüyorlar: «Baskı geldiğinde, bütün bizle işbirliği yapanlar işkence edildiler, kurşuna dizildiler, katledildiler. Korkunç intikam, ailelerinin, en uzak akrabalarının, tarlalarının, acımasızca yakılan evlerinin üstüne çöktü. Gerillaların olduğu kadar, bizle işbirliği yapanların da hayatını korumak gerekiyordu.»

ELN'in olduğu gibi MIR'ın deneyimi de gösterdi ki, kızılderililer, kendileriyle buluşmaya gelenleri, bunlar şehirden gelmiş aydınlar da olsalar reddetmediler, hatta - şüphesiz göze aldıkları riskin büyüklüğünü hesaplamayarak- ilk zamanlarda onlarla işbirliği de yaptılar. Oysa, askerler, birkaç düzinelik bir gerilla nüfusunu ortadan kaldırmak için, köyleri bombalamaktan ve binlerce kızılderili köylüyü öldürmekten çekinmediler.

Bu deneyimler, aydın gençliğin üzerinde kolay silinmeyecek bir iz bırakmakla kalmadı, bütün bir asker kuşağını da aynı derecede etkileyerek, toplumsal ve politik eyleme yönelmelerine katkıda bulundu.

SUBAYLAR DAĞLARDA

Peru ordusu geleneğinde, bazı komşu ülkelerin ordularındaki (örneğin Şili ordusundaki), önce Prusya, daha sonra Kuzey Amerika etkisi daha az belirgindir. 30'lu yıllara kadar, ordunun eğitiminden Fransız subaylar sorumluydular. Ancak Perulu subaylar vavaş vavaş bu eğitimin, bölgenin arazi özellikleri karşısında yetersiz kaldığının bilincine vardılar: Peru ordusu, sınır anlaşmazlıklarından çıkan çatışmalarda, Kolombiya ve Ekvator ordularına karşı Amazon ormanlarında, Şili ordusuna karşı çölde savaşıyordu. 1940 yenilgisi, Fransız ordusunun prestijine kesin bir darbe oldu ve Peru'nun ulusal savunmasını kendi kaynaklarına uygun biçimde kurma yönelimini

pekiştirdi. APRA'ya üye birkaç üst düzey subay bu milliyetçi eğilimlerin güçlenmesine katkıda bulundular.

Böylece 1948 yılında, Kara Ordusu Yüksek Araştırma Merkezi (CAEA) kuruldu. Bu, daha sonra ordulararası bir merkeze dönüştü (CAEM). Çoğu ilerici, sivil öğretmenlere dayanan merkez, ulusal savunmayı - merkez yöneticilerinden biri olan General Pardo'nun sözleriyle - «ulusal savunma sorunlarını, ekonomik ve toplumsal sorunlardan bağımsız olarak ele almanın imkansız olduğu gerçeği» üzerine kuran bir askeri ideolojinin potası oldu. Bu doğrultuda, CAEM'in genç subayları, ekonomi, planlama ve toplumsal eylemle ilgilenmeye başladılar. Bu eğitimin geçerliliği, Küba devriminin zaferi ve Andlar'da Perulu tıpçılarının ortaya çıkmasıyla pekişti.

Kökeniyle ilgisini tamamen kesmeyen komutanlık bu dönemde bazı genç subayları Fransız ordusunda staja gönderdi.

«Bazıları» diye anlatıyor Alain Joxe «Cezayir'e özellikle de Centre de Chercell'in 5. bürosuna gittiler. Orada, Argaud ve Trinquier aracılığıyla Mao Tse Tung ve Giap'ı okumaya yöneldiler. Bunlar, Çin Hindin'de savaşanların hiç anlayamamış oldukları başucu kitaplarıydı. Ve Perulu bu genç subaylar, ülkelerini bekleyen yazgı üzerine beklenmedik bir yargı ürettiler: ...hemen yapısal reformlar yapılmazsa, Peru Andlar'ında yakında gerilla'lar ortaya çıkacak.»

Geçen onyıllar boyunca Peru ordusunun demokratlaşmasının bir sonucu olarak, bu subayların birçoğu, beyaz aristokrasinin aşağıladığı - deniz ve hava kuvvetlerindeki subaylar bu sınıftandılar - melez küçük burjuvazidendiler. Dolayısıyla, bilinçli ya da bilinçsiz, ırk sorununa karşı duyarlıydılar. Fransızlarla Araplar arasındaki ırk, dil, kültür ve gelişmişlik düzeyi farklılıklarının, aynı oranda kıyıdaki Perulularla And kızıl derilileri arasında da var olduğunu saptayabildiler. «Avrupa'daki stajları sırasında bo-

zulduklannı düşünen komutanlık, düşüncelerini tazelemek üzere onları ofislere ya da Amazon'un kaybolmuş karakollarına gönderdi.»

Ancak, 1965'de gerilla hareketleri patlayınca, ayaklanmayı bastırmak için onlara başvurmak zorunda kalındı. Gerilla hareketleri ezildikten sonra, bu subaylar askeri istihbarat servisinin - inteligencia militar- canlandırıcıları oldular. Rakiplerinin cholo Velasco adını taktığı General Juan Velasco Alvarado'nun 1968'de yapacağı darbenin planları burada hazırlandı. General ve bakanları hiçbir zaman CAEM'e resmi olarak üye olmamışlardı ama ortakları ve danışmanlarının birçoğu orada yetişmişlerdi.

MİLLİYETÇİ SUBAYLAR İKTİDARDA

Yeni rejim iktidara gelir gelmez, Küba ve Çin hükümetlerini tanıyarak ve bağlantısızlar grubunun liderlerinden biri olarak ortaya çıkarak üçüncü dünyacı yönelimini belli etti. International Petroleum Company - bu şirkete Belaunde'nin verdiği aşırı imtiyazlar darbenin fitili olmuştu - hemen ulusallaştırıldı. Bu, Peru ve Birleşik Devletler hükümetleri arasında uzun sürecek bir krize yolaçtı. Sovyetler Birliği'yle ilişkilerse tam tersine mükemmeldi. Askerler, hava kuvvetleri dışında, silahlarının, önemli kısmını bu ülkeden sağladılar. Fransa'dan da Mirage uçakları alınarak silah alımında tam tarafsızlık sağlandı.

Başka yabancı işletmeler de tedrici olarak devlet kontrolüne girdiler: Sahil bölgesinin tarım-sanayi kompleksleri, Amerikan şirketi Cerro de Pasco'nun maden ocakları ve taşınmaz mülkleri, Chase Manhattan Bank ve International Telephone and Telegraph (ITT) şubeleri ulusallaştırıldılar.

Ulusallaştırılan işletmelerin bazıları «sanayi ortaklıklarına» dönüştürüldüler. Hisse senetlerinin tedrici olarak çalışanlara dağıtılmasıyla, sonunda bu iş-

letmelerde çalışanların, sermayenin % 51'ini denetlemesi düşünülüyordu. Diğer yandan, «toplumsal mülkiyet» işletmeleri özgün bir özyönetim girişimini amaçlıyorlardı. 1969'dan 1975'e kadar 2000'den fazla yeni sendika kabul edildi.

Bunlara paralel olarak, eğitimi iyileştirmeye yönelik ciddi çabalar gösterildi. Bir eğitim reformu hazırlanmaya başlandı. Büyük haber ajansları devletin denetimine girdiler. Gecekondu bölgelerinin yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla, bölge halkını örgütlemeye çalışıldı.

Ama, askerler tarafından gerçekleştirilen en iddialı dönüşüm tarım reformu oldu. Yüksek platolar da gerçekte bir yeni-feodal durum egemendi: Toprakların % 75.9'u, toprak sahiplerinin % 0.4'ünün elinde yoğunlaşırken, küçük köylülerin % 83.2'si toprakların % 5.5'ini paylaşıyorlardı. Hacienda topraklarında çalışanlar serf muamelesi görüyorlar, bedensel cezalara maruz kalıyorlardı. 50'li yıllara kadar bazı toprak sahipleri ilk gece hakkını da dayatıyorlardı.

Bu bölgelerdeki tarım reformunun amacı, bu arkaik, verimsiz ve sürekli gerilim kaynağı üretim biçimlerini ortadan kaldırmaktı. Reform aynı zamanda köylülerin yaşam düzeyini yükseltecek ve yeni endüstrilerin ürünleri için iç pazarın genişlemesini sağlayacaktı.

Bu çerçevede 1976'ya kadar yedi milyon hektar alan kamulaştırılarak, devlet denetiminde büyük kooperatif birimleri halinde yeniden gruplaştırıldılar. Ancak pratikte, bu reformlardan sadece tarım işçileri yararlandılar; kızılderili toplulukları ise tersine, yüzyıllar boyu kurbanı oldukları toprak hırsızlığının kabullenildiğini gördüler.

Herşeye rağmen, reform, kırlardaki büyük feodalleri ortadan kaldırdı; köylülere belli bir saygınlık kazandı ve herşeyden önemlisi örgütlenmelerine ve askeri rejimin amaçlarının ötesine geçmelerine fırsat verdi. Bütün ülkede 1974'den beri tanık olunan

birbiri ardına toprak işgalleri bu sayede gerçekleşti - Andahuaylas'daki toprak işgallerinin liderlerinden biri, daha sonra Aydınlık Yol'a geçecek olan Julio Cesar Mezzich'ti -; işgaller önceleri tarım reformunun uygulanmasını sağlamak, sonra da kooperatif toprak larını, köy toplulukları üyelerine dağıtmak için oldu.

Sol partiler, alınacak tavır konusunda bölünmüşlerdi: KP gibi bazıları askerleri desteklediler; Hector Bej ar gibi birçok aydın, reformları uygulamaya koymakla sorumlu kuruluşlara girerek radikalleştirmeye çalıştılar. Diğerleri - Maoistler ve Troçkistler - tersine, rejimi «faşist, faşizan ya da loncacı» olarak niteleyerek, blok halinde rejimle savaştılar.

Rejimin sorunu ise, aşılma tehlikesine yol açmadan, reformları destekleyecek bir halk hareketi yaratmaktı. 1971'de reformlara destek olmak üzere bir organ kurmasının gerekçesi buydu: Toplumsal Hareketlenmeye Destek Sistemi SINAMOS - bu kelime îspanyolcada aynı zamanda «patronsuz» anlamına geliyor. Bürokratik hatta bazan loncacı davranan kuruluş, özellikle, askeri rejimin «hümanist, milliyetçi ve hristiyan» ideolojisini yaymaktan sorumluydu

Reformların sonuçları önce elverişli görüldü. İlk beş yıl boyunca gayrisafi iç hasıla % 6 büyüdü, ve ücretlerde hissedilir bir yükselme görüldü. Ancak tarımsal üretim yerinde saydı; dış borç 1 milyardan 3 milyara çıkarken sınai donanımında hissedilir bir ilerleme getirmedi. Enflasyon tekrar yükseldi ve beraberinde alım gücünde bir düşme getirdi. Uluslararası durumun elverişsiz etkisi, bakır (ülkenin temel ihraç ürünü) fiyatlarının düşmesi, balık unu üretiminin (bu sektör 1974'de ulusallaştırıldı) gerilemesi ve petrol arama çalışmalarının hayal kırıklığıyla sonuçlanması bunalımın fitilleri oldu.

Reformların uygulanmasına doğrudan katılmayan ama reformlardan yararlanan halk kitleleri, önceleri bir bekle-gör tavrı benimsediler. Ancak durum kötüleşmeye başlayınca muhalefete geçtiler. Aşırı so-

la ilgi artarak KP ve CGT'yi şehirlerde durumunu sağlamlaştırmaya, Peru Köylü Federasyonu'nu da, toprak işgallerini stratejisinin merkezine almaya zorladı.

İktidarı tekrar alma şansı gören APRA, 1975 Şubat'ındaki şiddetli gösterileri örgütledi. Gecekondu bölgelerinden doğan gösteriler, yağmalama olaylarıyla yozlaştılar. Hastalığın kemirdiği General Velasco - iki yıl sonra ölecekti - 28 Ağustos 1975'de ortakları tarafından devrildi ve yerini General Morales Bermudez aldı.

Solda Velaskist rejime karşı savaşmış olanların çoğu, sonraki on yıl boyunca, aynı rejimin yürürlüğe koyduğu reformların - özelleştirme, kooperatif topraklarının orta tarım burjuvazisine dağıtılması, Birleşik Devletler'e karşı bağımsızlık politikasının terkedilmesi biçiminde - geri alınması karşısında hareketlendiler.

Rejimin popülist politikası, sonraki dönemde halk hareketinin ve sol güçlerin gelişimine katkıda bulunacak özelemler yaratmıştı. Sömürge döneminin en büyük kızılderili isyanının lideri Tupac Amaru'mm yüceltilmesi ise, ülkenin iç taraflarındaki kızılderill ve melezlerde bir kimlik bilinci oluşmasına, ya da olanın pekiştirilmesine yaradı.

Reformların bu bumerang etkisini, CAEM eski müdürü General Silesio Jarama da kabul ediyor: «Halkın hayal kırıklığı, askeri hükümetin halkta yarattığı büyük değişim umudu ölçüsünde daha büyük oldu. Ancak ülkede toplumsal bir bilinç doğmuştu. Nüfusun politik yaşama hiç katılmamış katmanları, bütün talepleriyle ulusal sahneye fırladılar.»

SAĞA SAPMA VE HALKIN HAREKETLENMESİ

Bu durumda, «ikinci evre»nin hükümeti, ortodoks politikalara geri döndü: Balıkçı filosu yeniden özel sektöre devredildi; yabancı sermayeye yönelik çağ-

rılar arttı ve Birleşik Devletlerle yakınlaşıldı; yeni kredi olanakları karşılığında IMF tarafından belirlenen politikalar kabul edildi; dolaylı ve dolaysız vergiler artırıldı, kamu harcamaları kısıldı ve özel ve kamu sektöründe personel daraltıldı.

Bu politikanın sonucu, özellikle 1977-1979 yılları arasındaki kitlesel katılımlı altı genel grevle kendini gösteren şiddetli bir toplumsal kaynaşma oldu. Genel grevden önce, taşranın en önemli kentlerinde büyük hareketlenmeler oldu: Cuzco, Ayacucho, Huan-cayo, Arequipa ve hatta Amazon ormanındaki Pucallpa'da bölgesel talepler etrafında çok geniş «savunma cepheleri» kuruldu. Konjonktürün değişmesinden sonra da varlığını sürdürecektir olan bu örgütlenme biçimi. Ayacucho'da daha önce de vardı ve ileride göreceğimiz gibi, Aydınlık Yol'un tabanlarından birini oluşturuyordu.

1978 Mayıs'ında, Eğitim Çalışanlarının Tek Sendikası (Sutep) 81 gün süren bir grev başlattı. Bu grevi, kamu sektörü çalışanlarının, liselerin ve onbin maden işçisinin grevi izledi. 1979'da, toplumsal kaynaşma, banka çalışanlarını, üniversiteleri ve bir kez daha bu kez tam 118 gün dayanacak olan eğitimcileri içine alarak tekrar kendini gösterdi.

Tüm bu hareketler çok sert bir baskıyla karşılaştılar. Onlarca kişi öldü, lider konumundaki binlerce kişi tutuklandı. Baskı askerlerin gözden düşmesine neden oldu. Halbuki askerler, ilk aşamada kendi vesaayetlerinde olmasını düşündükleri bir sivil hükümete iktidarı devretmek için takvim hazırlıyorlardı. Bunun için eski rakipleri Haya de la Torre'yle uzlaşmışlardı. De la Torre 1978 Haziran'ında Kurucu Meclis başkanı seçilmişti.

SOLUN YÜKSELİŞİ

Askerlerin şehirlerde büyücü çıraklığına soyunduklarını gördük. Aynı şey kırsal bölgelerde de geçerliydi. Rejimin kurduğu Ulusal Tarım Konvansiyonu, o kadar radikalleşti ki, yeni hükümet tarafından yasal olarak tanınmadı, Marksist aşırı solun -en başta da, daha sonra Mariateguist Birlik Partisi (PUM) 'ni doğuracak olan Devrimci öncü (VR) 'nin - liderliğindeki, esas olarak kıyıda ve kuzeyde yerleşik olan Peru köylü federasyonuysa, Andlar'a özellikle Cuzco ve Puno'ya doğru bir yarma hareketi yaparak, büyük toprak işgali hareketlerini yönetti ve yolları keserek şehirlerdeki genel grevlere destek oldu.

Halkın yaşam koşullarının kritik bir eşiğe geldiği, Belaunde'nin sivil hükümeti döneminde (1980-85), solun ya da kilisenin ilerici kesimlerinin inisiyatifleriyle birçok taban halk örgütü kuruldu: Anne kulüpleri, zanaatçı grupları, süt dağıtma merkezleri aynı zamanda politikleşme ve hareketlenme ağıları oldular.

Toplumsal hareketin bu yükselişi, politik düzeyde sol güçlerin öne çıkışıyla kendini gösterdi. Bununla beraber, sol sonsuz sayıda gruplara bölünmüş halini koruyordu. 1978'de Kurucu Meclis seçimlerine katılan örgütleri saydığımızda bu durum görülüyor: UI (PSR - PCP - PVR - MIR - ÇOR - MCP); PRT (PRT -POMR - PST); FOCEP (FEDEP - ARS) UDP (PVR -PCR - PCPM - PSRML); APS: PSP. Herşeye rağmen toplam olarak oyların % 32'sini aldılar. Daha da şaşırtıcı olansa, en çok oyu, sürgünden dönen Hugo Blanco liderliğinde Troçkist eğilimlerden birinin almasıydı. Bununla beraber, tüm partilerin özelliği, hepsinin hatta en küçük olanlarının bile, militanları ve tabanlarının işçiler ve köylüler olmasıydı.

Askerlerin 1968'de iktidardan uzaklaştırdığı Belaunde Terry'nin oyların % 45'ini alarak iktidara geri dönüşüne tanık olunan 1980 başkanlık seçimlerinde sol, tabanındaki birleşme arzusuna cevap verememe-

nin cezasını seçmenlerinin yarısını kaybederek (%• 13.85) çektiyse de, 1981'de Birleşik Sol Cephe'yi kurduktan sonra, hayatının sınavını verdiği 1983 belediye seçimlerinde, kaybettiği seçmenlerini geri kazandı (oyların % 30'u). Arequipa, Cuzco ve en önemlisi Alfonso Barrantes'in belediye başkanı olduğu Lima gibi önemli şehirlerde seçimleri kazandı. Bu, onüç yıl önce Şili'de Salvador Allende'den bu yana, önemli bir kamu görevine bir Marksistin geldiği ilk seçim oldu. Seçimlerde bu öne çıkışa, 1980'den itibaren okumayazma bilmeyenlere oy hakkı tanınmasının da katkısı oldu.

1985 genel seçimlerinin arifesinde, Fernando Belaunde liderliğindeki hükümetin bilançosu felaketti. Belaunde, IMF'nin teşvikiyle, seleflerinin liberal politikasını daha da derinleştirmişti: Kredi pahalalmış, yabancı ürün ve işletmelere kolaylıklar sağlanmıştı. 14 Nisan 1985 seçimleri arifesinde kamu sektörü ve ödemele>" dengesi açığı % 8'di. Enflasyon % 200'ü, dış borçlar, hükümeti hemen hemen ödeme yapamaz duruma düşürerek 14 milyar doları aşmıştı. 1980'den beri Peruluların alım gücü % 40 azalmıştı.

Solun yükselişine paralel olarak, 1979'da Haya de la Torre'nin ölümü, APRA içinde derin bir kriz yaratarak evrimini hızlandırdı. 1980'de, solla ve Komünist Parti'yle ittifakı dışlamayan bir kesimin temsilcisi olan Armando Villenueva, Belaunde'ye karşı seçimi kaybetti (oyların % 27.4'ü). En gerici kesimlerin partiyi terketmesinden sonra, yeni bir adayın, Alan Garcia'nın yıldızı yükselmeye başladı: 1982 Ekiminde 32 yaşındayken genel sekreter seçildi. Parti aygıtından geliyordu; rolü, patronların da kötü gözle bakmadığı bir sosyal demokrat program etrafında, APRA içinde, bazen şiddetle karşı karşıya gelen eğilimler arasında dengeyi sağlamaktı.

Alan Garcia'nın güzel fiziği ve mükemmel hatipliği özellikle kadın seçmenler ve gençler üzerinde etkiliydi. Tutkulu değil ama canlı oluşuyla, kalabalık

arasına karışmayı ve politik tiyatroculuğu hükümet yöntemi olarak benimsedi. Ancak coşku dönemlerini ani depresyon nöbetleri izliyordu: Herşeyle ilgilenme iddiasındaydı: Örneğin maliye bakanına ekonomi politikasını yazdırdıktan sonra caddeye inerek satıcıların etiketlerini kontrol ediyordu. En göze çarpan başarılarını uluslararası forumlarda Nikaragua hükümetini destekleyerek ve dış borç ödemelerine karşı çıkararak kazandı.

APRA parti aygıtı, özellikle taşrada, yandaşlığa dayanarak önde gelen muhafazakârları ve reformcu teknokratları barındırıyordu. Bununla beraber gençliği çoğu zaman radikaldi; parti militanları 1985'de bize «parti onları hayal kırıklığına uğrattırsa, ona karşı silahlan ele alacaklarını» belirtmişlerdi.

Seçimler Halk Hareketi'nin bozgununu ortaya koyarken, mücadele, oyların % 36'sını alan Birleşik Sol adayı Alfonso Barrantes'le, oyların % 47.7'siyle seçimi kazanan APRA adayı Alan García arasında geçti. Seçmenlerin % 85'e yakını ilerici politikaların yanında yer almışlardı.

Sloganlarının gösterdiği gibi - «milliyetçi, demokratik ve halkçı bir hükümet» (APRA), «sömürü ve emperyalizme karşı, yaşamın ve vatanın savunulması için» (UI) - değişimin iki adayının programları köklü farklar içermiyordu.

İlki, ihracat tutarının % 10'undan fazlasını borç ödemelerine ayırmamayı savunurken, diğeri moratoryum öneriyordu. Her ikisinde de bir iyi niyetler dizisi görülüyordu: Üretim aygıtına yeniden işlerlik kazandırılması, tarım için acil plan ve adem-i merkezîyetçilik. Son olarak, APRA, kızılderili kültürü üzerine eski babacan açıklamalarını günün konusu yaparken, sol sadece, özellikle Andlar'da ordu ve Aydınlik Yol arasında geçen «pis savaşın yol açtığı katliam haberleriyle, sorunu açığa çıkarmakla yetiniyordu. Zaten Barrantes halk mahallelerindeki popülarlığını kısmen taşra melezi karakterine borçluydu. An-

cak iki akımın hiçbirini yerli kültürüne verilmesi gereken yer konusunda ciddi düşüncelere yönelmediler. Gerillalar konusundaysa, iki aday da, sorunun baskı yoluyla çözülemeyeceğini, bir yandan Yolcuların fişleri durumunda olan alanların öncelikli olarak gelişmelerini sağlamayı elden bırakmadan, görüşmeler yoluna gitmek gerektiğini savunuyorlardı. Ama hiç kimsenin Maoistleri masaya oturtacak ve onların tarlası olan sefaletle çözüm getirecek gerçekten cüretli önerileri yoktu. Peru'yu krizden çıkarmanın tek yolu belki de değişim isteyen, iki büyük gücü ve bağımsız ilericileri biraraya getirecek bir hükümet kurmak olabilirdi; ancak APRA saflarındaki anti-komünizm, ve solun saflarında aynı derecede güçlü olan ariti-APRA'cılık, beş yıl önce gerilla savaşına başlayan ve 1962'den itibaren iktidara doğru uzun yürüyüşünü başlatan bir hareketin ilerlemesini belki de durdurabilecek bir ittifakı frenledi.

Önümüzdeki üç bölümde, Aydınlık Yol'un tarihini ve 1985'e kadar silahlı mücadelenin gelişimini göreceğiz. Daha sonra, güvenlik güçlerinin karşı-cevabının nasıl örgütlendiğini inceleyecek ve diğer yandan Yolcu şiddet karşısında, örgütlü halk hareketinin nasıl askeri baskıdan daha etkili bir engel olduğunu göreceğiz.

AYACUCHO: ÜNİVERSİTEDEN AND KIRLARINA (1962-1980)

AYDINLIK YOL SAVAŞA GİDİYOR

Aydınlık Yol militanları, 1980 başında, gerilla savaşı için yola çıkışlarını açıklamak üzere Ayacucho Üniversitesi büyük anfisinde bir tören düzenlediklerinde, okul arkadaşlarının alaylı sözleriyle karşılandılar. Birçoğu olayı, üniversitede ve bölgenin sendikal hareketlerinde etkinliğini büyük ölçüde kaybetmiş bir örgütün son şaklabanlığı olarak görüyordu.

Bu zavallı kutlamanın tanıklarından biri, o zaman durumlarını, Pasifik adalarının cangıllarının dibine dağılmış bu bir avuç Japon askerinin, ülkelerinin savaşı kaybettiğini hâlâ kabul edemeyerek, otuz yıl sonra hâlâ teslim, olmayı reddetmelerine benzettiğini hatırlıyor. Stalinizm Rusya'da mahkum edilmiş, «Kültür Devrimi»nin Maoizmi Çin'de inkar edilmişken, Andlar'da bir avuç Perulu herşeye rağmen «uzun yürüyüşü» yeniden başlatma iddiasındaydı.

Bütün bu yıllar boyunca Yolcuların Ayacucho'da okul arkadaşı olmuş Manuel Jesus Granados Aponte, 1981'de onlar üzerine yazdığı tezin sonuç bölümünde şunları söylüyor: «Aydınlık Yol, artık iyice solmuş olan ününü yeniden kazanmak ve hâlâ sadık kalan nadir taraftarlarını birarada tutmak için kendini kah-

ramanca eylemlere başvurmak ve silahlı mücadeleye atılmak zorunda hissetti.»

Üzerinde bulunduğu topraklara yavaş yavaş yerleşme ve etkinliğini dikkat çekici bir şekilde yayma yolunda olan bir gerilla hareketinin böyle azımsanması, Aydınlık Yol'la ilgili hemen hemen bütün çalışmalarında, hatta en yenilerinde bile görülür. Örneğin kendisi de Ayacucho Üniversitesi'nde hoca olan ve örgütün legal döneminde Aydınlık Yol lideri Abimael Guzman'ın doğrudan otoritesi altında bulunan Carlos Yvan Degregori, yine de sağlam belgelere dayanan denemesinin sonuç bölümünde şöyle yazıyor: «Partinin herşeyi yönetmesini gerektiren aşırı öncücülüğüne ek olarak ittifaklarının darlığı, Aydınlık Yolun etkinliğini yeni alanlara yaymasını-engelliyor.» Eğer Aydınlık Yol olayı açıklanamaz olarak görülüp konu kapanmak istenmiyorsa, şimdiye kadar Marksist-Leninist devrimci partilere uygulanagelmiş tahlillerin, Aydınlık Yol en ortodokslarından bir Marksist-Leninist parti olduğunu iddia etse de, işlemez olduklarını kabul etmek gerekir. Diğer yandan, bu gerilla hareketinin bir ulusal kurtuluş hareketi ya da dini bir isyan olarak ele alınamayacağı da açıktır.

Gerilla örgütünün ortaya çıkışına ve ilk evresine eğilenler, şu ya da bu açıklayıcı öğeyi ya da öğeleri öne çıkardılar: Ayacucho eyaletinin kırsal bölgelerinin sefaleti ve terkedilmişliği; şehir küçük burjuvazisinin bölgeci talepleri; kızılderili mesih inancının yeniden ortaya çıkması, ya da tam tersine parçalanma halindeki bir geleneksel toplumun çırpınışları; modern yaşamdan korkma ya da bunalım halinde bir ülkenin gençliğinin başkaldırısı. Ancak, ve asıl güçlük de burada yatıyor, bu, Latin Amerika'da daha önce hiç görülmemiş olayın açıklaması, öyle görünüyor ki, bazen görünüşte zıt olan bu öğelerin ağırlıklarında ve birbirlerine eklenme biçiminde yatıyor.

ANDLAR'DA KAYBOLMUŞ BİR 'KÖŞE'

Bölge kızılderililerinin înkâ'lardan miras aldıkları quechua dilinde Ayacucho «ölüler köşesi» demek. Başkentiyle aynı adı taşıyan eyalet, uzun zaman Peru'nun en fakir ve yalıtılmış eyaletlerinden biri oldu, ve hâlâ da öyle. Andlar'ın göbeğinde 45.000 km'lik bir alana yayılıyor: Bu yüzölçümünün dörtte biri, «akbabaların bile yaşayamadığı» 4500 metreden yüksek, buzullarla ya da kayalık araziyle kaplı; yarısı, 3200'le 4500 metre arasında soğuk topraklardan -puna-, ve garip kontrast, % 18'i, Amazon havzasına doğru inen sıcak vadilerden oluşuyor. Bütün eyaletin yüzölçümünün % 5'den azı tarıma elverişli: Yine de, «savaşın» başlamasından önce, 500.000 kişilik nüfusun % 60'a yakın bölümü tarım ve hayvancılıkla geçiniyordu. Bunların büyük çoğunluğu geleneksel kızılderili topluluklarının üyesiydi.

Peru'nun fakirlik listesinde Ayacucho, komşusu Apurimac'tan sonra ikinci sırada. Burada da Maoist gerillalar yerleşik durumda. Ayacucho'da kişi başına yıllık ortalama gelir, Peru genelindeki 1200 franka karşılık 500 frank. Ortalama yaşam süresi, Peru genelindeki 58 yıla karşılık 45 yıl. Çocuk ölümleri ülke genelindeki % HO'a karşılık %c 200. Bu rakamların sırasıyla 200 frank, 40 yıl ve % 250 civarında olduğu kırsal bölgelerde durum daha da dramatik.

Çoğu quechua dışında dil bilmeyen köylü halkın % 80'inin okuması yazması yok (bütün eyalette çocukların yalnızca % 36'sı okula gidiyor). Peru nüfusunun % 3'üne sahip olmasına rağmen, eyalet 1968 ve 1980 yılları arasında yatırımların % 0.6'dan azından yararlandı. Bu bakımdan, yatırımların ancak % 0.3'ünden yararlanan komşusu Apurimac'a göre biraz daha iyi durumda.

Köylülerin beslenmesine gelince; temel gıda, kurutulmuş patates, 'chuno'. Bir anket, köylülerin bes-

lenmesinin sık sık teorik hayatta kalma eşiğinin (1000 kaloriden az) altında kaldığını gösteriyor. Bununla beraber, yaşam koşulları, halkın esas olarak mısır ve Amazon'dan gelen tropik ürünlerle beslendiği vadilerde, yükseklerle göre daha iyi. Bu alanlarda ulaşım olanakları daha ileri, ve hatta orta öğrenim kuruluşları bile mevcut. Bu farklılıklar Aydınlik Yol'un bölgeye yerleşmesine yansdı.

BÖLGENİN NERESİNDE ÜNİVERSİTE

50'li yılların sonunda Ayacucho -ya da halkın tercih ettiği eski İnka adıyla Huamanga- kaktüs dolu çorak platoya açılan bir vadinin dibine gizlenmiş 20.000 nüfuslu küçük bir şehirdi. 2700 metre yükseklikte, senenin büyük bölümünde kuru ve güneşli bir iklimi vardı. Eyaletin güney illeri kararlılıkla kıyıya, kuzey illeri ise Lima ve Huancayo'ya yöneliyorlardı. Bir zamanlar büyük imparatorlukların merkezi olmuş bu bölge başkenti, kızgın beyaz duvarları, dolambaçlı yollar, portakal ağaçlarıyla delinmiş ma nasırları ve sömürge döneminin otuzsekiz kilisesiyle sanki taşlaşmış gibiydi. Çöküş dönemini yaşayan büyük toprak sahipleri, memurlar ve tüccarlar, her biri, kilisenin gölgesinde yaşamaya çalışan kastlar oluşturuyorlardı. Sadece, pazar günleri kurulan pazarın çektiği binlerce kızılderili, ve Kutsal Hafta geçit törenleri -dev bir kollektif dram- şehri bir süre için uyuşukluğundan kurtarabiliyordu.

Ancak, yetmişaltı yıldan beri kapalı olan San Cristobal de Huamanga ulusal üniversitesinin 1959'-da yeniden açılması gerçek bir sarsıntı yarattı. Ülkenin bütün bölgelerinden genç ilerici hocalar, yazar Julio Ramon Ribeyro ya da tarihçi Luis Lumberras gibi aydınlar şehre geldiler. Rektörün, değişik üniversitelerden, üniversite topluluğunu oluşturan bütün kesimleri - hocalar, öğrenciler, çalışanlar - temsil eden

delegeler tarafından seçilmesi gerekiyordu. 1962'de bir devrimci öğrenci cephesi kuruldu. Cephe, Ayacucho doğumlu, ileri düşünceli parlak bir antropolog olan Efrain Morote Best'in adaylığını başarıyla destekledi. Efrain Morote'nin örgütçü yetenekleri, genç üniversitenin yerini sağlamlaştırmasını sağladı. Çocuklarının birçoğu daha sonraları Aydınlık Yol'un yöneticileri oldular.

Üniversite birdenbire, eyaleti modernleştirecek güç olarak görülmeye başladı. Hukuk ve tıp fakülteleri olmasa da, buna karşılık öğretilenlerin çoğunluğu doğrudan bölgenin ihtiyaçlarına cevap veriyordu: Eğitim, çocuk bakımı, uygulamalı antropoloji, tarım makinaları mühendisliği ve en önemlisi tarım; tarım bölümü, Lima dışındaki üniversiteler arasında en iyilerindendi. Üniversitenin kendine özgü yanlarından biri de, öğrencilerin bilgilerini türdeşleştirmek amacıyla konulan bir yıllık hazırlık (temel eğitim) dönemiydi. Sol ve aşın solun bütün partileri ortodoks komünistler, Guevaristler, Troçkistler ve çok geçmeden Maoistler- öğrenci kitlesinin kontrolü için şiddetle çekişiyorlardı. Birinci yıl öğrencileri üzerinde en kalıcı etkiyi kuranlar Yolcular oldu.

And bölgeleri kökenli hocalar -bunların çoğu, Lima merkeziyetçiliğine karşı bölgeci taleplerle yoğunlaşmış melezlerdi- kendilerini tümüyle bu dönüşüm projesine verdiler; -halkın arasına karıştılar ve birçoğu Ayacucho'lu genç kızlarla evlendiler. Üçte biri bölge kökenli olan öğrenciler için de aynı şey geçerliydi. Öğrenciler şehir halkından insanların evlerinde oturdular ve orta sınıf ve halk çevrelerinden ailelerle kalıcı bağlar kurdular.

Bu ilişkiler, Aydınlık Yol'un gelecekteki gelişimi üzerinde etkili olacaktı; çünkü bu dönem, kırlardaki krizin, üniversitenin açılmasıyla daha da büyüyen güçlü bir göç dalgasına neden olduğu bir dönemdi. Yeni gelenler, çoğu zaman vahşice, vadide boş kalan son yerlere, ve asıl önemlisi, şehrin bulundu-

şu çökük arazinin kenarlarına yerleştiler. Bu mücadeleler 1964'de Mahalleler Federasyonu'nu doğurdu. Federasyonda Maoistler önemli bir yere sahiptiler. Göçmenler, köyde bıraktıkları aileleriyle sıkı bağlarını koruyorlar, tarlada büyük işler olduğunda geri dönüyorlardı.

Bunlara paralel olarak, üniversite, nüfusun büyük bölümü için gelir kaynağı oldu: Hocalar, şehrin ortalama yaşam düzeyine kıyasla görece yüksek maaş alıyorlardı; öğrenciler de kalacak yer, okul gereçleri ve eğlence için para harcıyorlardı. Bunlara üniversite personelinin ve üniversitenin etrafını topladığı herkesi eklemek gerekir. Halkın, bütün izleyen yıllar boyunca, üniversitenin bütçesini savunmak üzere hocaların ve öğrencilerin yanında yer almasının nedeni buydu. Bununla beraber, eyaletin üniversite çağındaki 60.000 gencinden sadece 228'i ilk sene üniversiteye girebildiler. Bu sayı yavaş yavaş artarak 1980'de 6000'e ulaşacaktı.

Küba devriminin 1959'daki zaferinden etkilenmiş böyle bir üniversite çevresinin etkinliğinin, muhafazakar çevrelerin direnişiyle karşılaşması kaçınılmazdı. Yvan Degregori, piskoposluğun radyosuyla üniversitenin radyosu arasında geçen dalga düellolarını hatırlıyor; hiçbir yasal izni olmayan üniversite radyosu sonunda yasaklandı. Rahiplerin, geçit törenlerinden yararlanarak, meydanın etrafında dönerken durmalarını ve «tanrı tanımaz Marksizmin inine» karşı öfkeli sloganlar attıklarını da hatırlıyor, işte böyle bir ortamda, rektörün kendisi, artık Aydınlik Yol militanlarının sadece 'Başkan' Gonzalo diye çağırıldığı birini felsefe dersleri vermeye davet etti.

KIYAMETİN ATLISI

Abimael Guzman, 4 Aralık 1934'de Lima'da gayrimeşru bir çocuk olarak doğdu. Aydınlik Yol bu ta-

rihin yıldönümlerini her sene birkaç kanlı cinayetle ya da başkenti karanlıkta bırakarak kutlamayı asla ihmal etmiyor. Bunu şüphesiz babasından aldığı vaftiz isminin «s»sini atarak - abi's'mael - Kıyametin at- lılarından birinin adını alan liderlerini kızdırmak için yapmıyorlar.

Annesi 1939'da ölünce, genç Abismael istemeye- rek babası doktor Guzman ve Şilili üvey annesiyle yaşamaya başladı. Orta öğrenim çağına geldiğinde ailesi Arequipa'da yaşıyordu. Onu, Hristiyan kardeş- lerin yönettiği, şehrin en iyi ve en sert disiplinli okul- larından biri olan La Salle Koleji'ne verdiler. Bir sı- nıf arkadaşı onu, karşı cinsle bilinen, hiçbir ilişkisi olmayan, fazlasıyla ciddi biri olarak tanımlıyor - «hiç gülmezdi» - . San Augustin Üniversitesinde tarih, fel- sefe ve hukuk okudu. Orada da hocaları ve okul ar- kadaşları onu donuk, daha çok püriten bir yaşamı olan ve düşünceleri büyük bir özgünlük taşımayan bir öğrenci olarak hatırlıyorlar. 1961 yılında, esas te- zini 'Kantçı uzay teorisi' üzerine ve hukuk bölümüne ek tezini 'burjuva demokratik devleti' üzerine verdi.

24 yaşında Komünist Parti'ye katıldı. Anibal tak- ma adıyla, 4. ulusal kongreye katılmak üzere 1961 yı- lında Ayacucho'ya giden Arequipa delegasyonunda yer aldı. Burada hatiplik yetenekleriyle dikkat çekti. KP'nin yerel kolunun kurucusu olan ve 1969'da kızı Augusta'yla evleneceği Carlos Latorre'yle herhalde kongre sırasında tanıştı. 1963'de Ayacucho rektörü tarafından felsefe dersleri vermek üzere davet edildi.

Ertesi yıl, Çin-Sovyet kutuplaşmasının ardından, avukat Saturnino Paredes liderliğinde Bandera Roja (kıızıl bayrak)'in kuruluşuna katıldı. 1965'de Mao'nun Çin'ine giderek, esin kaynaklarına yapacağı üç yol- culuktan ilkinin gerçekleştirdi. Yolcu liderlerin çoğun- luğu bu ülkeye bir ya da birkaç yolculuk yapacak- lardı. Çince bilmediklerine göre «Kültür Devrimi»nin resmi versiyonundan etkilenmiş olmaları anlaşılır bir

durum. Diario gazetesiyle 23 Temmuz 1988'de yaptığı uzun bir röportajda Abimael Çin günlerini anlatıyor:

«Politikayla, halk savaşıyla başlıyor, strateji ve taktikle, askeri güçlerin kurulmasıyla devam ediyor-duk. Bu plan dahilinde bize pratik: Pusu, saldırı, nasıl patlayıcı yapılacağı da öğretiliyordu. Çok hassas kimyasal maddeleri elimize alıp uğraşmamız gerektiğinde, ideolojinin hep aklımızda olması gerektiğini, bunun herşeyi iyi yapmamıza yardım edeceğini söylüyorlardı... Bu dünyanın gelmiş geçmiş en büyük marksizm okulunda eğitilmek, benim için büyük bir adım oldu.» Mao Tse-tung için Yenán ne olmuşsa, Abimael Guzman için Ayacucho'nun o olmasında şaşılabilecek birşey yok.

1966'da, gerillaların başarısız deneyimlerinin ardından, hükümet, bir yıkıcı faaliyet yuvası olarak gördüğü, üniversiteyi, kredilerin bir kısmını keserek boğmak istedi. Öğrenciler arasında çoğunlukta olan ve hocalar arasında da çok etkili olan Bandera Roja Maoistleri, Ayacucho halkının savunma cephesinin kurulmasında önemli rol oynadılar. Zanaatçıları, pazarcı kadınları, tüccarları, mahalle birliklerini biraraya getiren cephe, 10.000 kişinin, başka deyişle o zamanki şehir nüfusunun dörtte birinin katıldığı gösteriler düzenledi, ve kesilen kredilerin geri verilmesini sağladı.

1967'de Abimael Guzman, paradoksal bir şekilde, silahlı mücadelenin savunuculuğunu üstlenen bir fraksiyonun -Ching-kang grubunun- ihraç edilmesinde aktif rol aldı. Bu grup daha sonra Komünist Parti Patria Roja (Kızıl Vatan) adını aldı ve, birbiri ardına ihraçlarla Pukallak'ta, Kızıl Yıldız ve Marksist-Leninist KP'leri doğurduktan sonra daha ılımlı konumlara evrilerek, bugün Birleşik Sol'un en önemli kesimlerinden biri oldu.

Milliyetçi askerlerin iktidarı almasından hemen sonra, 1969'da Maoistler üniversitenin yürütme kurulunda çoğunluktaydılar'. Kısa süre sonra, Aydınlık

Yol'un gelecekteki yöneticilerinden Abimael Guzman eğitim personeli müdürü, Antonio Diaz Martinez toplumsal çalışmalar müdürü, Luis Kawata mühendislik fakültesi temsilcisi ve Victor Zorrilla öğrenci federasyonu başkanı seçildiler. Konuların çoğu, özellikle hazırlık sınıfında ve toplumsal bilimler bölümünde marksist bakış açısından veriliyordu. Rektör Morote tek bir partinin okula elkoymasını onaylamayarak 1968'de istifa etti. Ancak Abimael bundan hiç yakınmadı.

Abimael, 1969 Haziran'ında, ilim kuzeyinin büyük kasabası Huanta'da, sınıfta kalanların parasız öğrenim hakkını tartışma konusu yapan askeri hükümeti protesto eden göstericilerin en ön sırasındaydı. Kaymakam Octavio Cabrera Rocha'nın kırksekiz saat hapsedilmesinde aktif rol aldı. Polis binaları yakıldı, köprüler yıkıldı. Hükümet, sonunda, durumu tekrar kontrol altına almak için kalabalığı bombalamak üzere hava kuvvetlerini gönderdi. Bilanço on kadar ölü ve elli kadar yaralıydı. Politikası genel olarak ilerici olan bir hükümetini bu trajik «dil sürçmesi», Maoistlerin gözünde «faşist» ve «loncacı» nitelendirmelerini doğruladı; bu yargılarından asla vazgeçemediler.

Altmış kadar parti üyesi tutuklanarak Lima'da Sexto hapisanesine kapatıldılar. Bir yıl sonra, Abimael olayların yıldönümünü kutlamaya hazırlanırken, «devletin güvenliğine karşı suç işleme, patlayıcı imal etme ve anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs»den tutuklanarak, Osman Morote'yle birlikte hapishaneye, arkadaşlarının yanına gönderildi. Orada, son derece dışa kapalı bir grup oluşturarak, günlerini, felsefe hocasının yönetiminde, Marksizmin klasikleri ve Jose Carlos Mariategui'nin düşüncesini inceleyerek geçirdiler.

Affa uğrayan Abimael, Ayacucho'ya dönerek, kendini partisinin «revizyonist» yönetimine karşı mücadeleye verdi. Mücadelesini bu iş için, ajit-prop kolu sorumlusu olarak yönetimini üstlendiği parti ga-

zetesinin başyazıları aracılığıyla yürüttü. Parti 1971'deki 6. konferansında bölündü ve ayrı bir Peru Komünist Partisi kuruldu. Yeni partiye, o günden sonra - kendi onayıyla olmasa da - Aydınlık Yol denmeye başlandı. Bu isim, Bandera Roja'nın Abimael'in grubuna katılan Öğrenci Cephesi'nin adından - Frente revolucionario para el luminoso sendero de Mariategui (Mariategui'nin Aydınlık Yolu için Devrimci Cephe) - alınmıştı. Buna karşılık partinin kırlarda yapılanması gerektiğini savunan bu sonuncusu, Saturnino Paredes'e sadık kalan köylü tabanı tarafından izlenmedi.

Yeni partiye, Ulusal Teknoloji Üniversitesi ve Lima'daki San Martin de Porres Üniversitesi'nden militanlar katıldı. Bu katılımların partiye yaran özellikle Sınıf Çalışanları ve işçileri Hareketi'ni kurmasını sağlamak oldu (MOTC. Bu örgütün büyük bir etkinliği yoktu ama Lima ve Ayacucho'da birkaç gecекondu semtinde varlığını sürdürüyordu.

Şu bir gerçek ki kopuş ideolojik kriterler üzerine olmadı: Abimael'in partizanları, Saturnino Paredes'in uzun süreli-halk savaşına hazırlanmasını -şüphesiz sebepsiz yere değil- kuşkuyla karşılıyorlardı. Ayrıca, kişiye tapmaya yolaçmakla suçluyorlardı. Saturnino kendi düşünce ve sloganlarını bir tür «küçük kırmızı kitap» da toplayarak parti üyelerine okutulmasını önermişti.

HA ÇİN, HA PERU

Ama Mao düşüncesiyle Mariategui düşüncesinin ilk sentezini herhalde Abimael'e borçluyuz. İki düşünce arasında paralellik, çoğu zaman bağlamlarının dışına çıkarılmış tahlillerin keyfi bir şekilde yanyana getirilmeleriyle sağlanıyordu.

Yolculara göre, yetmişlerin başındaki Peru toplumu, Mariategui'nin yirmilerde tasvir ettiği Peru top-

lumuyla, ve Mao'nun otuzlarda tasvir ettiği Çin toplumuyla aynıydı: Yani 'latifundio' ve servajin varlığının karakterize ettiği bir «yarı-feodal» toplum. Askerlerin yedi milyon hektar alanı kamulaştırarak açıkça büyük toprak sahipleri sınıfını tasfiye etmekte olduğu bir ülkede absürd kaçan bir tez. Kooperatiflerde «feodal hakimiyet» in yeni biçimlerini, bunları yöneten bürokratlarda da «yeni senyörler»i görmek ancak kelimelerle oynayarak mümkün olabilir. Kaldı ki köylülerin asla ödemediği tanm borçları sonunda iptal edildi, ve ardından kooperatiflerin parçalanması kapitalist karakterli bir tarım orta burjuvazisinin yararına oldu.

Aydınlık Yol militanları Peru'yu şüphesiz Ayacucho çerçevesinden görüyorlardı, ama bu durumda bile, geleneksel köylü topluluklarının aşırı yoksulluğunun servajla bir ilgisi yoktu, çünkü büyük toprak sahiplerinin kendileri de, geçen onyıllar boyunca topraklarını ya satmış, ya da terketmişlerdi. Sürekli öne çıkarılan öğelerden biri, Mariategui'nin «iktidar şiddet uygulayarak alınır... ve diktatörlükle korunur» şeklindeki savıydı.

Ancak Maoizmin postülalarına daha iyi uymak için Aydınlık Yol'un düşünürleri Mariategui düşüncesinin diğer bir temel bileşenine başvuruyorlardı: Kızılderili kimliğini ulusal birliğin çimentosu, ve yerlilerin taleplerini mücadelenin temeli olarak görmek. Peru Komünist Partisi'nin kurucusuna göre: «Peru'da kitlelerin - çalışanlar sınıfının- beşte dördü yerlidir. Bizim sosyalizmimiz, yerlilerin taleplerinin yanında yeralmazsa Perulu olamaz, hatta sosyalist de olamaz.»

Yolcuların arkaik bir Peru gören bakış açısı, devrimcilere, emperyalizmin - ilerici askerler iktidarı alınca bunun yerini «sosyal emperyalizm» alıyor-desteğindeki «feodalizm»i ve «bürokratik kapitalizmi» yıkarak «Yeni Demokratik Devlet» i kurmak görevini yüklüyor: Bir kez daha, nüfusun % 90'ının kır-

sal alanlarda yaşadığı ellili yılların Çin'ine ilişkin bakış açısının, yetmişli yılların Peru'suna uygulandığını görüyoruz. Oysa tam tersine, daha 1975'de Peruluların yarısından fazlası şehirlerde yaşıyordu; Andlar'-daysa, verem ve yetersiz beslenmenin kemirdiği, uçsuz bucaksız alanlara dağılmış bir nüfustan başka bir şey yoktu.

AİLE KLANINDAN PARTİYE

Bu dönemde Abimael'i tanımış olanlar onu iki yönlü olarak tasvir ediyorlar: 1971'e kadar, hoca, öğrencileri üzerinde büyük etkiye sahip ateşli bir hapti. Parti lideri olarak, tartışmalara hiç sesini çıkarmadan katılıyor, tartışmalara müdahale etme işini yardımcılara bırakıyordu. Bu tutum özel hayatına da uyuyordu. Bu iyi yüzlü, hafif melez, küçük şişman adam aslında çok içe dönük biriydi. İlgiyle Heidegger ve Jaspers gibi idealist düşünürlerin kitaplarını okuyordu. Hatta bazıları, geçirdiği şüphe dönemlerinde kendini felsefeye vermek istediğini, ancak kansı Augusta'nın devrimci ateşinin onu sürekli en önde mücadeleye ittiğini iddia ediyorlar.

Silahlı mücadeleye geçene kadar, çift, mütevazı hatta çetin bir hayat sürüyordu. Taşra yaşam biçimlerine çok bağlı olan Abimael, özellikle Andlar'daki tanm teknikleriyle ilgileniyordu. Lima'da yaşayan babasına yaptığı ziyaretlerde üzerinde bir ponso, ayaklarında eski lastiklerin içinde hasır sandaletler oluyordu. Ondan iyi ve yardımsever biri olarak söz ediyor, ama rakipleri en çok dogmatizmini ve sekterliğini hatırlıyorlar. Ayacucho'da tanm reformundan sorumlu bir memur, «küçük şişko»nun, bir grup fanatik öğrencinin başında, kendisini, kooperatifler kurarak karanlık planlarını uygulamaya çalışan emperyalizmin ajanı olmakla suçlamasını unutamıyor.

Abimael, örgütüne öğrencileri arasından kadro

toplarken aile bağlarından en iyi şekilde yararlandı. Aydınlik Yol'un kuruluşuna katılanlar arasında rek-tör'ün üç oğlu Ostap, Raul, ve Osman Morote yemli-yor. Osman Morote silahlı mücadelenin başta gelen örgütleyicilerinden oldu. 1988 Temmuz'unda tutuklan-dığında örgütün iki numarası olarak görülüyordu. 1972'de evlendiği Juana Duran'ın - 1980'den 1982'ye kadar terörizm suçundan tutuklu kaldı - erkek kar-deşi Maximiliano Duran partinin kurucularından biri ve Güneş Enerjisi Araştırma Enstitüsü müdürüydü 1983'den beri Fransa'da mülteci; kardeş partiler enter-nasyonalinin örgütleyicisi olarak adı geçiyor. Osman'ın kızkardeşi Katia Morote'nin kocası Julio Casano-va, Abimael'le birlikte, bugün yeraltında yaşayan tek tarihi lider. Kızkardeşi Cristina Casanova'ysa, Os-man'ın kardeşi Ostap Morote'yle evli. Erkek kardeşi Ray Kari Casanova, Lima metropoliten komitesinin örgütleyicilerinden biriydi. Abimael'in karısı Augus-ta - «Peru'nun Chiang Ching»i - Bandera Roja'mn ka-dın kolu başkanıydı; Aydınlik Yol'un kitle cephesi Halk Yardımı'nın kurucularından biri oldu; şu anda da yurt dışında görevde bulunuyor. 'Başkan' Gonzalo - gerçek bir haremi olduğu iddia ediliyordu- sonraları Augusta'dan ayrılarak Haydee Caceres Hidalgo'y-la yaşamaya başladı. Haydee, üniversitede sosyal bilimler asistanlığı yapmıştı; 1982'de terörist eylemlere katılmaktan tutuklandı. Aydınlik Yol içinde, ancak aynı düzeyde yöneticiler arasında çiftler oluşturulabil-mesi değişmez bir kuraldı.

Abimael, bölüm başkanlığı göreviyle, himayesinde-kilerin kariyerlerine göz kulak olabiliyordu. Bunun gi-bi, Julio Casanova, hiçbir özel yeteneği olmadığı araş-tırma metodolojisi konusunda ders veren vasat bir hocaydı. Öğrencileri, 1971'de görevinden alınmasını is-tediler, ancak Aydınlik Yol lideri yerinde kalmasını sağladı.

Partinin kurucuları arasında yalnızca, 1979'da si-lahlı mücadelenin başlatılmasına karşı çıktığı için ih-

raç edilen Luis Kawata'yla, köy ekonomisi uzmanı Antonio Diaz Martinez «aile»den değildiler.

Buna benzer aile kayırma örnekleri, Kuzey Kore'-de Kim İl Sung'un ya da Romanya'da Çavuşesku'nun rejimlerinde görülüyor. Aydınlik Yol'un durumunda, devletin zirvesine gelmiş bir küçük köylü ailesinin değil, Sahil şeridinin beyaz sosyetesinin aşağıladığı, Ayacucho'da doğmuş melez aydınların intikamı söz konusu. «Guzman tipik kendini beğenmiş taşralı; dışa kapalı, itiraz kabul etmez, kendi bildiğinden şaşmaz» diye açıklıyor onu tanımış olanlardan biri. Belki yeni kadrolar yavaş yavaş parti yönetimine tırmanmışlardır ama şuna hiç şüphe yok ki, aile bağlan, ilk çekirdeğin ideolojik saflığı ve bütünlüğüne katkıda bulundu.

Politik militanlık asla bohem bir hayat tarzı anlamına gelmiyordu. Şehir dışında büyük bir evde oturan Morote'lerin, zengin olmadığı ölçüde biçimlere bağlı olan taşralı melez aristokrat ailelerinden hiçbir farkı yoktu. Baba, kendi neredeyse keşiş hayatını aile fertlerinin de paylaşmasını istiyordu. Çocuklarının siz diye hitap etmelerini istiyordu. Osman'ın eski arkadaşlarından biri, yemeklerde, sanki, Eski Kıta'nın en büyük ailelerine yarasır bir tören havası takınılırmış gibi geldiğini hatırlıyor. Zaten Osman MG~rote birara papaz olmak istemiş.

Üniversitede rektör, hocaların kravat takmalarını, öğrencilerin de ceket giymelerini istiyordu. Öğretim üyelerine hitap ederken, hiyerarşiyi ya da verdiği değeri gösteren kelimeler kullanıyordu: Don, sayın hocam! Bayım! Engin bir kültürü olan Efrain Morote'nin bu nesil üzerindeki ahlaki entellektüel ve manevi etkisi tartışma götürmez. Kendisi de, Abimael ve Maoistlerle bazı zor ilişkiler yaşadktan sonra Yolculara yakın konumlara evrildi. Bunun gibi, 1984 Kasımında bir Peru haftalık gazetesi olan Caretas'tan bir gazeteciye şu açıklamayı yaptı: «Gelecek aydınlıktır.

Şu andaki bütün deneyimler gelecekte daha iyi şeyler getirecek.»

Daha önce de adı geçen tezinde, Jesus Manuel Granados Aydınlık Yol yöneticilerini şöyle tanımlıyor: «Bunalımla ve Peru'da ilerleyen kapitalizmle birlikte statülerini kaybetmeleriyle korkuya kapılan taşralı bir aydın eliti. Gitgide halk sınıflarına yaklaştıklarını hissetmeleri hayaller görmelerine yol açtı. Üstelik örgütün ideolojik düzeyi düşük. Bütün bunlar radikalizme varıyor. Militanlar Tann'nın seçilmiş kulları gibi, bir dini tarikat oluşturunuyorlar.»

ÇÖLÜ GEÇİŞ

Yeni parti kurulurken bir yandan da Ayacucho'da koşullar değişmekteydi. Bu dönemi yaşamış olan Yvan Degregori, askeri hükümetle birlikte devletin varlığının görülmeye başladığını, sağlık ocaklarının açıldığını, devlet görevlileri, memurlar ve işçilerin geldiğini belirtiyor. Bu dönemde birçok, banka şubeler açtı. Şehrin çevresinde gıda ürünleri tarımı arttı, Amazon yamaçlarına yerleşmeler hızlandı.

Dışardan gelen yeni bir hoca ve öğrenci dalgası üniversiteye girdi. «Aydınlık Yol militanları, çoğu durumda, bu yeni kesimlerin politik ve ideolojik özlemlerine cevap vermekte aciz kaldı.» Çatışmalar arttı. Bununla beraber, Abimael Guzman'm partizanları üç yıl daha etkinliklerini korudular.

Üniversite bütçesini yeniden % 50 azaltmak isteyen devletin politikası, etkinliklerini korumalarına yardımcı oldu. Üniversite Kurulu'nu, Hocalar Federasyonu'nu ve Memurlar Derneği'ni içine alan bir «Birleşik Cephe» kuruldu. Bu son iki örgütte, Yolcular büyük bir çoğunluğa sahiptiler. Ekonomik durgunluktan korkan halk, üniversiteyi desteklemek üzere yeniden hareketlendi.

1973 yılı Aydınlık Yol'un üniversitedeki etkinli-

ğinin hem doruğu, hem de düşüşünün başlangıcı oldu. 17 Temmuz'da, Yolcuların hakimiyetindeki öğrenci seçimleri organizasyon komitesi, geleneğe göre fakülte binalarında yapılması gereken seçimleri, üniversite kampusu binalarında yaptı. Muhalefet bir toplantı yaptı ve ortak liste hazırlamak için zaman bulamadıkları seçimlerin bir kez daha ertelenmesini istemek üzere kampuse yürümeye karar verdi. Maoistlerin bir bildirisi uyarmıştı: «Bize karşı çıkanları, yerin on metre altına gömeceğiz.» Anti-Yolcular, altmış kişinin yaralandığı ve önemli maddi hasarın meydana geldiği, genel bir çatışmanın ardından kampusu ele geçirdi. Anlatılanlara göre, sektörler o boyuttaydı ki, yaralılar hastanelerde, politik görüşlerine göre değişik hasta bakıcı grupları tarafından tedavi ediliyordu.

Aynı yılın Kasım'ında, askerler Ayacucho savaşını sahneye koymak istediler. Bu savaş General Sucre'nin İspanyollara karşı kazandığı bir zafere sahne olmuş, Amerika'nın bağımsızlığına yolaçmıştı. Bu kez karşı koyan, Yolcuların hakimiyetindeki lise Öğrencileri Birleşik Cephesi oldu: 13 yaşında bir liseli öldürüldü. Aralık'ta, Yolcular, üniversitenin bütçesini ve, bazı hocaların ve öğrencilerin zaman kaybı olarak gördükleri hazırlık senesinin korunmasını savunan başarılı gösteriler düzenlediler.

1974 tam tersine, Aydınlık Yol'un düşüş yılı oldu. Hocalar Sendikası'nın kontrolünü kaybederek, ona paralel bir örgüt kurmak zorunda kaldı. Ardından Üniversite Yürütme Kurulu ve son olarak Öğrenci Federasyonu'ndaki hakimiyetini kaybetti. Bir köylü merkezi kurmak istedi ama o kadar başarısız oldu ki, öğrenciler, doğdukları toplulukların delegeleri numarası yapmak zorunda kaldılar. Bu arada bölgede çok sayıda sol halk örgütü örgütleniyordu. 1980 belediye seçimlerinde, Sol Birlik, Ayacucho kentinin başına geçti, ve Huanta gibi birçok komşu yerleşim biriminde, seçimleri kazandı.

GERİLLAYI BEKLERKEN

Aydınlık Yol'un doğuş yıllarının bu tasviri, şüphesiz gelecekteki basanlarım açıklama niteliğinde değil: Verdiği görünüm, uzak bir ilde sınırları içinde kapalı kalmış, esas olarak üniversite mücadelesiyle meşgul, ülkesinin gerçeğini doğru olarak tahlil etmekten ve sendikal, köylü ya da işçi örgütlerini davasına kazanmaktan acız, dogmatik bir üniversiteli grubu. Zaten, en sert eleştirileri sağ partileri değil solu hedefliyordu.

Ulusal politika konusunda tavırları da hiç değişim geçirmedi: 1977-1979 yılları arasındaki grevleri, «revizyonizme ve gericiliğin oyununa gelme» olarak niteleyerek boykot etmeye çağıldılar. Ve tam ordunun iktidardan sivilcilere teslim ettiği ve halkın umutlarını demokratik bir hükümete dönüşe bağladığı sırada, bu süreci «Peru devletinin üçüncü yeniden yapılanması» olarak niteleyerek, «halk savaşı» m başlatmaya karar verdiler. Konjonktürü kullanma konusunda bile Aydınlık Yol, gerçekliğe sırtını dönmüş ve kitlelerin özlemlerine kulak asmaz görünüyordu.

Ancak gözlemciler, başarılarını açıklayabilecek başka öğelere hakettikleri önemi vermediler. Örneğin, Aydınlık Yol'un, öğretmenleri yetiştiren eğitim bölümü için de hakimiyetini koruyor olması ve bütün on yıl boyunca Hocalar ve ilkökul öğretmenleri Sendikası'nı yönetmesi. Bugün, gerillaların kır birliklerinin kadrolarının çoğunlukla öğretmenlere dayandığı gözlenebilir.

Aynı şekilde, üniversite içinde, eğitim bölümü öğretmenlerinin pratik staj yaptığı lise sınıfları vardı. Bu beş şubenin her birinde kırkiki öğrenci bulunuyordu. 1975'den itibaren Aydınlık Yol akşam dersleri konulmasını, yani sınıf mevcutlarının iki katına çıkarılmasını istedi. Üniversite kurulunun reddetmesi üzerine, Yolcular binaları işgal ettiler ve birbuçuk yıl boyunca, Öğrenci Velileri Derneği'nin desteğiyle

«Vahşi» akşam dersleri verdiler. Hatta, Eğitim Bakanlığı'nın yerel temsilcilerinin, 1975'de verdikleri diplomaları geçerli saymalarını bile sağladılar. Sonunda, davalarını kazanamadan bu mücadeleyi terketmek zorunda kaldılar ve Üniversite Kurulu Abimael Güzman ve başka yirmiyedi hocayı, eğitim bölümünden kovmaya karar verdi. Bu durum, Aydınlık Yol için, ülkenin bütün üniversitelerine yayılarak düşüncelerini yaymaya başlamalarına vesile oldu. Abimael yarı-yeraltına geçti. Lima'da, görünüşe bakılırsa pek başarılı olmadan, partinin kitlesini genişletmeye çalıştı. 1977 yılı sonunda izini kaybediyoruz. Bununla beraber, 1979'da bir genel grev sırasında çok sayıda solcu militanla birlikte tutuklandı, daha sonra serbest bırakıldı.

Ayacucho'da, akşam dersleri mücadelesiyle yerel olarak güçlenen Aydınlık Yol, 1976'da Öğrenci Federasyonu'nü kontroluna almayı bile başardı. Daha sonra, şüphesiz silahlı mücadeleye başlama hazırlıkları bütün vaktini aldığından ilgisini kaybeder göründü.

KIRLARA DÖNÜŞ

Kırsal bölge kökenli üniversite öğrencileri ve liseliler, köylü topluluklarına sızmada ayrıcalıklı araçlar oluşturunyorlardı. Binlerce sempatizan ve kadro, bu yıllar boyunca, eyaletin en uzak bölgelerine gönderilmişlerdi. Kızılderili topluluklarında devletin sürekli varlığı genellikle ilkokul öğretmeninden ibaretti. Eğer öğretmen halkla iyi bütünleşmişse, saygınsa, büyük etkinliğe sahip olabilirdi.

Gerilla örgütünün orta kademe kadrolarına gelince; bunlar, daha sonra doğrulandığı gibi, ya Ayacucho ve diğer şehirlerin küçük burjuvazisinden ya da, köylerden geliyorlardı. İkinci durumda, militanlar genellikle quechua'yı biliyorlar, araziyi son derece iyi tanıyorlar, hatta yerel ayinlere bile katılıyorlar-

dı.. Bundan, bazan fazla aceleyle, köylü oldukları sonucu çıkarılıyordu.

Aslında, görünüşe göre bunların aileleri yoksul kır küçük burjuvazisi diyebileceğimiz bir kesimden diler. Ayacucho'nun kızılдерili topluluklarında iki çeşit insan vardı: Kızılдерili köylülerden, oluşan büyük bir 'comunruna' (sıradan insanlar) kitlesi; ve diğer tarafta, rahatı yerinde olan ya da diğerlerinden biraz daha az yoksul köylüler, yerel yetkililer, küçük tüccarlar olan 'vecinos principale'ler (ileri gelen köylüler). Bu sonuncular teorik olarak İspanyol soyundandılar ama aslında iyice melezleşmişlerdi. Bu iki kırsal orta sınıf kesimi, özellik Velesco hükümetinin, toplum ve eğitimde belli bir demokratlaşma getiren tarım ve eğitim reformlarından sonra, çocuklarını Ayacucho'ya okumaya göndermeye can atıyorlardı. «Terörist eylemler»den tutuklananlar üzerine 1985'te yapılan bir araştırma, Yolcuların köylü değil, «bilgili gençler» olduklarını doğruluyor: Yolcuların % 38'i yüksek öğrenim, % 37'si orta öğrenim görmüş, ve yalnızca % 6'sı okuma-yazmasız.

Ayacucho'da, köy ileri gelenlerinin oğullarının olanaklarının kısıtlılığı, dil sorunları - ana dil quechua'ydı - büyük engel oluşturuyordu. Hazırlık senesinin ya da akşam derslerinin savunulması, bu kesimleri ve ailelerini kazanabilecek nitelikteydi

Diğer yandan, başvuran herkes üniversiteye kabul edilmiyordu. Kabul edilenlerin oranı yıllar geçtikçe sürekli azaldı: Örneğin 1977'de, 1888 adaydan yalnızca 941'i kabul edildi.

Ülkenin içlerinden gelen bu geri çevrilmiş liseli kitlesi, şüphesiz hayal kırıklığı yaşıyor ve Aydınlik Yol'un aşırı görüşlerine açık hale geliyordu. Bu gençlerden birçoğu kırsal bölgelere geri dönmek zorunda kaldıklarında hocalarıyla, okul arkadaşlarıyla ya da partiyle ilişkilerini korudular.

Yıllar geçtikçe, Aydınlik Yol böylece, bir ilişki ağı kurabildi: ve bu sayede, örgütlü bir kitle hareketi

yönetmediği halde, kırsal bölgelerde «denizde balık» durumuna evrilebildi. Hükümete bağlı olmayan bir kuruluşun Apurimac'ta çalışan Perulu bir üyesi, 1988 Ağustosunda bize şunları söyledi: «Aydınlık Yol burada ortaya çıkmalı aşağı yukarı ikibuçuk yıl oldu. Ben köylüler aracılığıyla, militanlarının bölgede sekiz yıldan uzun süredir çalıştıklarını biliyorum; toplulukların güvenini kazandılar, kadro oluşturdular. Başlangıçta, bu karınca gibi çalışmalarına kimse önem vermedi; şimdi Yolcular vurup bazan bir hafta, bir ay, bir yıl ortadan kayboluyorlar.» Bu çalışmalar, bazı yöneticilerin, tezlerini bölgenin kızılдерli toplulukları üzerine yazmış antropologlar olmalarıyla daha da kolaylaşmıştı. Örneğin Osman Morote. 1972'de 'chacaf feodal bir latifundio» başlıklı bir tez hazırlamıştı. Antonio Martinez 1969'da 'Ayacucho, insan ve umut'u yayınlamıştı; bu, öğrencileriyle bölgeyi gezerken tuttuğu bir çeşit günlüktü. Aydınlık Yol üyesi ya da sempatizanı birçok tarım sorunları uzmanı, üniversiteler ya da, üniversitenin toplumsal projelerine bağlı olarak çalışan, Köylü Eğitim Merkezi gibi üniversiteye bağlı kuruluşlar çerçevesinde sosyo-ekonomik çalışmalar gerçekleştirdiler. Bu çalışmalar kadrolann köylü topluluklarının ihtiyaçlarını iyi anlamalarını ve oralarda iyi karşılanmalarını sağladı. Bu durum, örneğin 1971 başlarında, Vischongo ve Vilcashuaman bölgelerindeki bazı topluluklarda etkinliklerinin, Tarım Reformu Enstitüsü görevlilerinin bölgeye girmelerinin köylüler tarafından engellenmesine yetecek düzeyde olmasını açıklar.

Ayacucho'da yaşayan gözlemcilerin gözünden kaçan nokta, Aydınlık Yol'un kelimenin geleneksel anlamında kitle örgütleri - sendikalar, halk örgütleri - üzerindeki etkinliği azaldığı ölçüde, aygıtının güçlenmesiydi. Sarsılmaz bir inancın şevk verdiği, sürekli parlatılarak, yıllarca tekrar edilen basite indirgeyici postüllara dayandığı ölçüde daha da güçlenen ideolojik inançlarla kaynaşmış militanlar, savaşı örgütlemele-

rini sağlayan bir yapılanmaya sahiptiler: «Bugünkü acil görevimiz, silahlı mücadeleyi başlatmak amacıyla halkın protestosunu geliştirmektir.»

Ancak, kırsal nüfusun bazı kesimlerinde, propagandalarını yaymaya elverişli alanlar bulmasalardı, bunu gerçekleştirme olanakları hiçbir işe yaramayacaktı.

SAVAŞ YOLUNDA (1980-1982): MAOCU HAREKET VE KIZILDERİLİ DÜNYASI

<HALK SAVAŞI>NDA İLK ADIMLAR

17 Mayıs 1980 şafağında, okuma-yazmasız köylüler ilk defa oy hakkını kullanmaya hazırlandıkları sırada, bir grup genç, Cangallo ilinde Chuschi köyünü basarak herkesin önünde oy sandıklarını yaktı. Kimsenin dikkatini çekmeyen bu olay, Aydınlık Yol için silahlı mücadelenin başlamasını işaret ediyordu. Bir-*li*aç hafta sonra, Limalılar başkentin sokak lambalarına asılmış köpekler buldular; bu masum kurbanlar «revizyonist hain» Deng Xiaoping'i * temsil ediyorlar ve kurulu düzene karşı savaşın başladığını haber veriyorlardı. Eylemi tamamlamak için, General Velasco Alvarado'nun mezarı da tahrip edilmişti.

1980 Nisan'ında Abimael Guzman, partinin «İLA 1980» adı verilen - inicio de la lucha armada (silahlı mücadelenin başlangıcı) - ilk askeri okulunun kapanışında etkileyici bir söylev vermişti: «Partinin gelişimi, bu yenidir; eski, bugüne kadar yapılanlardır. İyi şeyler bile, yaptığımız en iyi şeyler bile eski olmaya başladılar ve, sonuç olarak, bu geleneğe, partilerin bu büyük çöp tenekesine eklenecekler...» O günden beri Peru'da kızlarına İla adı koyan anneler babalara rastlanır.

Bu noktaya, Parti'nin yeniden kuruluşunun tamamlandığının ilan edildiği 1978 yılında başlayan bir sürecin sonunda varılmıştı. 17 Mart 1980'de yol ayrımını belirleyen toplantı gerçekleşti: Silahlı mü-

cadelenin başlatılıp başlatılmayacağına karar verecek olan merkez komite 2. genel toplantısı. Öyle görünüyor ki, Abimael burada, «koşulların olgunlaşmadığını» öne süren «sağ fraksiyon»dan güçlü bir muhalefetle karşılaştı. Muhalefet daha sonra, 'Yeni Demokrasi' adlı yayınında görüşlerini açıkladı ve özellikle şehir gerilla eylemlerine verilen önemi eleştirdi.

Muhalefetin üstesinden gelmek için, Aydınlık Yol lideri, Mao'dan alıntılar yapmak («Bir kıvılcım bütün çayırları ateşe verebilir.»), Çinli liderden şiirler okumak, ve hatta Amerikalı romancı Washington Irving'in 'Muhammed ve halefleri' başlıklı eserine başvurmak zorunda kaldı. Bu kitapta, «yeni bir düzen kurmak için bir davanın etrafında birleşen ve davalarını elde silah savunan insanların nasıl hareket ettikleri» görülmüyordu. Gerçekten, ilerde göreceğimiz gibi, Aydınlık Yol militanlarının radikal dincilerle birçok ortak noktası vardır.

1980 başında Aydınlık Yol ayrıca, aşırı soldan iki küçük oluşumun katılımıyla da güçlendi: Maoist Pukallakta grubundan bir kesim, ve daha önemlisi, öncü komünist-proleter. Bu ikincisi 1974'de toprak işgalerinden beri köylüler arasında desteğini koruyan Julio Cesar Mezzich liderliğinde, Troçkist eğilimli bir gruptu.

Abimael söylevinin son bölümünde «yeni»nin savaşçıları yüceltiyordu: «Bu silahlı mücadeledir, bunlar halk savaşının sönmez alevleridir. Bu çelik daha saflaşacak, bu kılıç daha inceleyecek, gericiliğin bağır-saklarını delmek üzere daha keskinleşecektir. Yeni budur, yalnızca budur.» Maoistler sonraları savaş yoluna çıktıklarında 800 kişi olduklarını söyleyeceklerdi. Ancak ilk savaşçı çekirdeğinin 200 ila 300 kişiyi geçmemiş olması daha akla yakın.

5 Kasım 1980, günü Yolcular Vischongo'nun meydanına orak-çekiçli kırmızı bayrağı çektiler. 23 Aralık'ta savaş ilk kurbanını verdi: Benigno Medina adında

bir toprak sahibi. Ertesi yıl, köprülere, kamu binalarına, elektrik hatlarına yönelik saldırılar yoğunlaştı.

Bu dönemde en çok gerçekleştirilen eylem tipi, Ayacucho, Apurimac ve Huancavelica eyaletlerindeki köylerin polis karakollarına yapılan saldırılardı, ilki saldırıya uğrayan karakol, dağa çıkıştan birbuçuk yıl sonra, 11 Ekim 1981'de Tambo karakolu oldu. Ardından sıra, Totos, San Jose de Secce, ve Quinua'dakilere geldi. Bir avuç gerilla ve görevleri bağırarak düşmanı korkutmak olan birkaç düzine köylü destekçiden oluşan saldırganlar her seferinde polislerin silahlarını alarak olay yerinden ayrılıyorlardı. Bu ilk evrede, teslim olanların ve Aydınlik Yol'a sadık olmayı kabul eden yargıçlar ve görevlilerin hayatları bağışlanıyordu.

Lima ve büyük şehirlerde, tek başına polisler, tabancalarını almak için yapılan sistematik saldırıların açık hedefleriydiler. Örgüt, yalanlanma korkusu duymadan, silahı düşmandan elde ettiğini ve dış desteği tümüyle reddettiğini açıklayabiliyordu. Bunu sembolik olarak göstermek için aynı gün Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği ve Küba elçiliklerine bomba atıldılar. Başka vesilelerde de, Nikaragua, Hindistan ve Kuzey Kore elçiliklerine karşı aynı eylemi tekrarladılar. Buna karşılık, Ayacuchö tüccarlarına savaş vergisi ödettikleri ve boyun eğmeyenlerin işletmelerini dinamitletikleri biliniyordu.

En dikkat çeken saldırı 22 Ağustos 1982'de 3800 metre yükseklikteki eski İnka kenti Vilcashuaman (kutsal şahin) köyüne yapıldı; sivil muhafızların karşı-ayaklanma taburundan (sinchi'ler) altı polis öldürüldü, onbeşi esir alındı veya kaçtı. Eylem sırasında gerillalar en sevdikleri silahı kullanıyorlardı: Bölgenin çok sayıdaki maden ocaklarından çalınmış dinamit lokumları paket haline getirilerek, kızılderililerin özel olarak törensel savaşlarda kullandıkları geleneksel sapanlarla - waraka - fırlatılıyordu. Polis karakolunun çatısı kireç olduğundan direnmek kısa zaman-

da imkansızlaştı. Geri çekilmeden önce Yolcular köyün tek giysi mağazasının mallarını halka dağıttılar. Saldırganlar arasında genç kızlar ve çocuklar göze çarpıyordu.

Bu saldırılar için cephane sıkıntısı çekilmiyordu: 1980'de Peru'da çalınan ve bir daha ele geçirilemeyen dinamit lokumu sayısı 4.353'dü. Bu sayı 1984'de 54.591'e ulaştı. 1988'de ise her ay 10.000 dinamit lokumu çalınıyordu.

BÜYÜK FİRDAN EDİTH LAGOS'UN ÖLÜMÜNE

26 Mart 1982 günü Aydınlık Yol ilk defa yüksek gerilim hatlarını dinamitleyerek Lima'da çarpıcı bir elektrik kesintisine yol açtı. Daha sonra da düzenli olarak tekrarlanacak olan bu eylem biçiminin amacı, Aydınlık Yol'un devletin kalbinde bile kendini gösterdiği ve baskı güçlerini başkentte tutabildiği izlenimini uyandırarak dimağları sarsmaktır. Aynı şekilde, gerillanın doğru dürüst yerleşik olmadığı Arequipa ve Cuzco gibi başka şehirlerde de düzensiz eylemler gerçekleştirildi.

Örgütün büyük yankı uyandıran diğer bir başa rısı da 1982 Mart'ında Ayacucho hapishanesine yapılan saldırı oldu. Eyleme katılan yüzden fazla gerilla, başkent bütünü polis güçlerini hareketsiz hale getirerek, yedisi kadın, adli ve politik 304 tutuklunun kaçmasını sağladı.

Eylem dikkat çekici bir şekilde planlanmış ve uygulanmıştı: Gece yarısından birkaç dakika önce, küçük gruplar halinde şehre sızmış olan Yolcular, şehirde üslenmiş olan üç polis gücünün; sivil muhafız, cumhuriyet muhafızları ve güvenlik polisinin kışlalarına aynı anda saldırdılar. Gönüllü destekçiler, özellikle çıkışları çapraz ateşe alarak polislerin çıkmasını engellediler. Hemen hemen aynı anda, köh-

ne hapishanenin ana kapısı yerleştirilen dinamitlerin patlamasıyla çökerken, Yolcular ip merdivenlerle arka duvarları aşarak arkadaşlarını kurtardılar. İki polis ve on gerilla öldü. Ölen gerillalar arasında, Ayacucho'da büyük saygınlığa sahip genç bir doktor olan Dr. Matta da vardı. Birkaç gün önce gördükleri işkenceler yüzünden hastanede yatmakta olan üç Yolcunun misilleme olarak polisler tarafından katledilmesi ülkede büyük bir kınama hareketine yolaçtı.

Aydınlık Yol Ayacucho kentinde, doğrudan destekten iyi niyetli tarafsızlığa kadar değişen derecelerde büyük bir sempatiden yararlanıyordu. Bu durum, kadın gerilla Edith Lagos'un toprağa verildiği büyük günde kendini belli etti. Lagos'un kızıl bayrağa sarılı tabutunu yaklaşık 15.000 kişi izledi. Bu dönemde yerel küçük burjuvazi, kendini, çoğu kendi oğulları olan ve ilk defa kamuoyunun dikkatini eyaletin durumuna çekmeyi başaran bu gençlere, kıydan gelmiş görevliler ve polislerden daha yakın hissediyordu.

Edith Lagos'un ölümünün şimdiye kadar bilinmeyen kesin ayrıntılarını, pişmanlık getirmiş bir Yolcu olan genç bir köylü bize açıkladı öldüğü gün. Yakında yirminci yaşgünü kutlayacak olan bu genç kız, Ayacucho'nun hali vakti yerinde tüccar ailelerinden birindendi: «Babasının iki arabası ve üç kamyonu vardı.» 15 yaşında, Dominik rahibelerin yönettiği bir kuruluştaki okurken, örgütle ilişki kurdu. 1981'-de fişlendi, kısa bir süre sonra tutuklandı, Ayacucho'-daki büyük firarda yer aldı.

Bölge liderlerinden biri oldu. 3 Eylül 1982'de Andahuaylas ilinde Umaca köyü yakınlarındaydı. On kadar çok genç insandan oluşan bir yur-kaç birliğinin başında, «hain» olarak görülen bir köy öğretmenini öldürmek için dağdaki kulübesine dönmesini bekliyordu.

Eylemden sonra hızla geri çekilebilmek için, Hollandalı bir kalkınma örgütünden bir Toyota çalınmış-

tı. Öğretmen ortalarda görünmeyince, Edith'in nişanlısı (su enamorado), şüphesiz genç kızı etkilemek için, arabayla bir tur atmaya önerdi. Yüzlerini bir başlıkla gizleyerek arabaya bindiler. Birlikten iki muhafız arkaya oturdu, ancak araba iki kapılı olduğundan, hızla dışarı çıkmaları mümkün değildi.

Birkaç yüz metre ilerledikten sonra, bir, tavuk hırsızının peşinde olan cumhuriyet muhafızlarının kamyonetine rastladılar. Maskelileri farkedene kamyonettekiler ilk hamleyi yapan oldular ve Toyota'yı makinalı tüfeklerle mermi yağmuruna tuttular. Yaralanan Edith Lagos yere kaydı, polisler küfrediği duyuldu, ancak yeni bir mermi yağmuruyla susturuldu. Yanındaki üç kişi herhalde yakalandıktan sonra öldürüldüler. Bize bilgi veren kişinin de dahil olduğu vur-kaç birliği bir bayırın arkasına gizlenmişti; seslerini bile çıkaramadan sıvıştılar.

5 Eylül'de Andahuaylas'da gömülen cesedi daha sonra Ayacucho'ya götürülmek üzere mezarından çıkarıldı. Üzerinde zeytin yeşili bir üniforma ve kırmızı bir bere vardı. Tabutunun üzerine «ikinci kumandan, Edith Lagos» yazısı kazınmıştı. Ayacucho'nun ultra-gerici piskoposu Mgr Richter Prada'nın yönettiği törenden sonra, tabut büyük bir kalabalık tarafından şehirde dolaştırılarak mezarlığa götürüldü. Bir yıl sonra, ölümünün yıldönümü için düzenlenmiş bir dini törenden sonra katedralden çıkılırken sinchi'ler bütün ailesini tutukladılar.

Edith Lagos, özellikle genç kızlık şiirlerinin yayılması aracılığıyla, Aydınlık Yol'un savaşına katılan çok sayıda kadının sembolü oldu. Bu kadınlar, erkek yoldaşlarını aratmayacak bir soğukkanlılık, cesaret ve duygusuzlukla savaşçı birliklerine komuta ettiler: Sadece en tanınmışlarını sayacak olursak, Car-lota Tello Cutti, Çatalina Adrianzen, Haydee Caceres, Laura Zambrano Padilla belirtilebilir.

YENİNİN ÜZERİNE KURMA

Diğer bir operasyon tipi, Yolcu ideolojinin illüminist karakterini ortaya koyuyor: Araştırma ve deney merkezlerinin imha edilmesi. 3 Ağustos 1982'de bir grup gerilla Allpachaca arazisini işgal etti. Burası Ayacucho Üniversitesi'ne aitti ve isviçre ve Hollanda hükümetlerinin ve interamerikan And Tarımları Örgütü'nün mali desteğinden yararlanıyordu. Avrupalı ve yerli süt ineklerinden melez ırklar elde etme, deneysel yem ve tahıl bitkileri ve peynir üzerine deneyler yapılıyordu. Merkez yalnızca agronomi öğrencilerine değil aynı zamanda bölgenin köylülerine de pratik eğitim veriyordu. Üretiminin bir bölümü, Ayacucho'nun pazarına kaliteli ürün sağlıyordu.

Vur-kaç birliği bütün tesisleri dinamitledi, hayvan spermi ve ilaç rezervlerini yoketti. En önemlisi, Brown Swiss cinsi yirmibeş ineği, dört damızlık Holstein boğasını öldürdü, yirmibeş Peru ineğini de öldürmeye hazırlanırken, kızılderili inek çobanları kadınlar bunların bağışlanması için yalvarmaya başladılar. Uzun süre tereddüt ettikten sonra, köylülerin hayvanları paylaşmaları koşuluyla öldürmekten vazgeçtiler.

Bu imhanın bahanesi, merkezin «emperyalizm»-in parasıyla işletiliyor olmasıydı. Aslında Aydınlık Yol'un metafizik bir devrim anlayışı vardı: Devrim eski dünyayı kökünden silip atmalı, herşeyi yeninin üzerine kurmalıydı. Kapitalizmin ürünleri gelecekteki toplumda kullanılamazdı, çünkü saf değildiler. Diğer yandan, vur-kaç birliği bütün inekleri öldürmediği için yönetim tarafından sertçe eleştirildi.

22 Temmuz 1983'de başka bir vur-kaç birliği, Siquani bölgesinde lamalar, alpakalar, Amerikan hindileri üzerine teknik araştırmalar enstitüsünün tesislerini imha etti. Yedi modern laboratuvar darmadağın edildi, seçilmiş hayvanlar kurban edildi. Aynı şekilde, mühendisler ve teknisyenler acımasızca saf dışı bırakıldılar. Gerillalar, Huancasacos projesi şefini öl-

dürdükten sonra, bir otobüsün yolcularına «bu adam bürokratik devletin bir ajanıydı» dediler. Cesedini dinamitle havaya uçurduklarında da eklediler: «Mühendisler, .sakin dursunlar diye çocuklara verilen şekerlerle halkı oyalamak istiyorlar.» Sekiz yıl içinde, kırsal bölgelerde altmış mühendis hayatını kaybetti. Bu yoketme kampanyasının - şüphesiz çok daha küçük ölçekte olsa da, kültür devrimi sırasında Çin'de ya da Kızıl Kmerler hükümeti altında Kamboçya'da olanlara benzetilebilir bu - amacı bütün kapitalist modernleşme girişimlerini saf dışı bırakmaktı.

Aydınlık Yol'a maledilen eylem sayısı 1980'de 262'den, sonraki yıl 700'e ve 1982'de yaklaşık 1000'e ulaştı. Gerillanın köylü nüfusun pasif suç ortaklığı ya da işbirliği olmadan bu büyüklükte eylemlere girişemeyeceği apaçık ortadadır.

AYDINLIK YOL VE GELENEKSEL TOPLULUKLAR

Ayacucho'nun kırsal kesimi, yalıtılmışlığı ve halklarının kenarda kalmışlığının sonucu, eski yapıların canlılığını en çok koruduğu yerlerden biridir. Bu durum özellikle yükseklerde böyledir. Aydınlık Yol'un en sağlam tabanlara sahip olduğu yerler, toplulukların geleneksel biçiminin en iyi korunduğu -ve aynı zamanda en yoksul olan - iki ildi: Cangallo ve Victor Fajardo. 1981'de, Ayacucho'nun beş ilinde resmi olarak tanınan 196 topluluktan 117'si (% 60'ı) bu iki ilde bulunuyordu. Oysa bu iller nüfusun sadece % 30'unu barındırıyordu.

Çok eski bir And örgütlenmesi olan 'ayllu', burarlarda canlı bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmeye devam ediyordu. Bu örgütlenme, teorik olarak aynı soydan gelen, kendi aralarında evlenen ve geleneklerini ve özelliklerini kıskançça muhafaza eden bir grup insanı birar aya getirir.

Ayyllu, sınırlan kesin olarak belirlenmiş ve, prensipte, devredilemez bir alana yayılmıştır. Bütün üyeler, demokratik olarak seçilen ve her yıl ya da iki yılda bir yenilenen aynı otoriteleri - 'varayoc'lar (komuta esasını taşıyanlar) - tanırırlar. Prehispanik toplumdaki, toprakları her yıl ailelerin ihtiyacına göre yeniden dağıtma uygulaması, artık ancak bir istisna. Bugün, otlaklar ve ormanlar dışında topluluğun toprakları kişisel parsellere bölünmüş durumda. Buna karşılık, yapılan iyiliği karşılıksız bırakmama geleneği -aynı-, ortaklaşa gerçekleştirilen büyük çalışmalar - minka -, ve kollektif animist senkretik ayinler varlıklarını sürdürüyor. Bütün bunlar, Ana-toprak Pachamama ve dağlarda oturan toplulukların koruyucu güçleri 'wamani'lere yapılan tapınmalar etrafında düzenleniyor:

Ayacuco'nun bir özelliği, gerçek etnik grupları barındırmasıdır. Birbirinden farklı olan bu etnik grupları - İquichano'lar gibi - bölgeye birbiri ardına yerleşmiş halkların kalıntılarıdır. Bunun sonucu olarak, burası çok kapalı bir dünyadır, ve yabancılar özellikle de, küçültücü bir deyimle 'misti' Cmestizo (melez)-nin bozulmuş şekli) denilen kızıl derili-olmayanların girmesi zordur. Aşırı yoksulluk aslında başkaldırıya yöneltmekten uzaktır; tam tersine, çoğu zaman içine kapanmayı, kaderciliği, edilgenliği beraberinde getirir. Aydınlik Yol'un ilk başarılarını, yoksulluktan çok, bu "bölgelerin merkezi hükümet tarafından terk edilmiş olması ve bunun yarattığı boşluğu Yolcuların doldurabilmesi açıklar.

Bölgede çalışan bir gelişme görevlisi şunları söylüyor: «Bu kenara itilmiş bölgelerde, yüzyıllar boyu köylüye, topluluk üyesine, kızıl deriliye saldırıldı. Vo böylece bunlarda bir kin, intikam düşüncesi oluştu. Batının saldırısına, mezlere, ispanyollara, beyaz olan herşeye karşı. Velasco'nun tanrı reformu, And insanındaki, toprak sahibine (cacique) karşı şiddet duygularını koyverme güdüsünü ortadan kaldırdı. Ancak

bu hayal kırıklığı, devletin yoğun saldırıları ve Andlar'daki sefil yaşam koşullarıyla birlikte birikmeye devam etti. Köylü için, polis ya da üniforma, suistimal, hırsızlık, tecavüz ve aşağılanma demektir.

Yolcular, Hector Bejar'ın gerillalarından farklı olarak, bölgeyi tanıyorlardı ve bölgeye önceden öğretmenler, üniversite öğrencileri ve öncüler göndermişlerdi. Ama kendilerinden öncekilerle aynı tavrı benimsediler.

Kendilerini güçsüz köylülerin adına adalet dağıtanlar olarak tanıttılar. 1982 başında latifundist Ayzarca'yı öldürdükleri gibi, nefret edilen toprak sahiplerini öldürdüler. Bu tip girişimler, yetkililerin polisleri uzak karakollardan yavaş yavaş çekmek zorunda kalmalarıyla birlikte bu kez kimsenin topluluklara misilleme yapamaması ölçüsünde daha iyi karşılandı.

Gerilla örgütünün sorunu, artık bu çok yoksul bölgede hiç büyük toprak sahibi kalmamış olmasıydı. Gerçekten bunlar, ticarete ya da maden ocaklarına yatırım yapmak üzere Ayacucho'ya göçmüşler, harabeleşen evlerini terketmişler, mülklerini parça parça eski yarıcılarına satmışlar, sürülerini dağıtmışlardı. Bu yüzden tarım reformunun bölgede hiç etkisi olmadı.

Belki biraz iddialı olacak ama, Aydınlık Yol daha iyisini bulamayınca, küçük melez toprak sahiplerini, tüccarları, kamyoncuları ve yargıçları öldürdü. Bu insanlar tefeci faizleriyle borç para verdiklerinden köylüler tarafından genel olarak sevilmeyen insanlardı. «Halk mahkemeleri» köyün meydanında yapılıyordu, ilk başlarda gerilla halkın fikrini de dikkate alıyordu. Ancak Yolcular yavaş yavaş önceden hazırlanmış listelerle gelmeye başladılar, davalar parodi gibiydiler, saygın insanlar öldürüldüler. Aslında, hali-vakti yerinde köylüler tüccarlar ya da kamyoncular iktidarlarından yararlanıyordusalar da, bunun karşılığında, köylüler için yaşamsal önemi olan

ve gerillaların sağlayamayacağı bir dizi hizmeti de - borç, yardım, iş, tavsiye- sunuyorlardı. Maoist bakış açısından köylülüğün ve proletaryanın müttefiki olan küçük burjuvazi Yolcular tarafından neredeyse baş düşman ilan edilecekti.

Buna rağmen, köylülerin şiddet yoluyla saf dışı bırakılmalarını onayladıkları, hatta özellikle istedikleri bazı insanlar da vardı: Bunlar, Peru kırsal alanlarının çıban başı, hayvan hırsızları, 'abigeo'lardı.

TOPLULUKLARA LAİK TÜZESİ

Sözkonusu olan, kendi tarihi, yerel varyantları olan gerçek bir kurumdu. Yüzyılın başında abigeolar, toprak sahipleri hesabına köylülerden hayvan çalan silahlı çeteler oluşturmuyorlardı. Kafa tutan herkesi ortadan kaldırmakta tereddüt etmiyorlardı. Chumbivilca arşivlerinde örneğin abigeolarca iki oğlunun başı kesilen bir ihtiyarın hikayesi bulunuyor: «Palo-mino, yanında oğullarının kokmuş başlarıyla dört gün boyunca Cuzco'ya yürüdü ve adaletin yerine getirilmesini istedi.» Ancak çoğu zaman, kendileri de latifundist sınıflardan olan yargıçlar yakınmaları hasır altı ettiler, hatta yakınanları hapsedtiler.

Ancak öyle görünüyor ki, köylüler, bu kez onlar toprak sahiplerinin hayvanlarını çalarak kendi işlerini kendileri görmeye başladılar. Bu durum öyle bir noktaya vardı ki, toprak reformundan önce, bazan bütün halinde toplulukları içine alan bu çeteler, kızılдерili çevresinde servet dağılımını düzelten öğeler olarak bile ele alınabiliyorlardı. Ancak, büyük mülkleri ortadan kaldıran yetmişli yılların yasasıyla birlikte, abigeoların kurbanları zorunlu olarak tekrar küçük köylüler oldular. Üstelik, eski toprak sahipleri yeniden yetkili konumlara gelmişler ve böylece devlet tarafından el konan topraklarının öcünü almaya başlamışlardı. Abigeolardan özellikle korkul-

masının nedeni iyi silahlanmış olmaları ve çoğu zaman yerel polisle işbirliği yaparak çalışmalarını yapıyorlardı.

Bu sorunu çözme gücüne sahip bir silahlı grubun gelmesi, topluluklar için Tanrı'nın bir lütfü olurdu. Yabancı bir kuruluşun teknisyenleri bize 1988'de tanık oldukları bir yanlış anlamayı anlattılar. Bu anekdot, Aydınlık Yol'un bazı geleneksel bölgelerdeki köylüler tarafından nasıl algılandığının anlaşılmasını sağlayabilir.

Teknisyenler, topluluğun meclisine tarımsal gelişme konusunda yardım önermek üzere köye ilk defa gelmişlerdi. Köylüler onları dinledikten sonra ilgilenir göründüler, ama hemen ardından «silahları olan arkadaşlarının», o zamana kadar yetkililere şikayet etmeye cesaret edemedikleri birkaç abigeoyu öldürmeleri gerektiğini eklediler. Hükümete bağlı olmayan bir kuruluş, varlığı bilinen bir gerilla örgütüyle, ve Avrupalı öncüler de Yolcularla karıştırılabiliyordu.

Aydınlık Yol böylece bazı toplulukların infaz kolu oldu. Andlar'ın yapılan iyiliği karşılıksız bırakmama ilkesi sayesinde, Yolcular bunun karşılığında, yiyecek ve asıl önemlisi yer değiştirmeleri konusunda bütün nüfusun ağzı sıkılığını elde ettiler. Bu kuvvet gösterisi, bölgede daha önceki varlıklarıyla birleşince, -gelişmeye yardım, ya da politik propaganda-gerilla, topluluğa yerleşebiliyor, tarla işlerine katılıyor, hastaları tedavi ediyor ve halkın güvenini kazanabiliyordu. Gerilla örgütünün bazı üyeleri kızılderili kızlarla evleniyor ve geleneksel örgütlenmelerin bütün haklara sahip üyeleri olarak görülüyorlardı.

ŞİDDET VE AYAKLANMA DOLU BİR GEÇMİŞ

Gerillanın bu kırsal alana yerleşmesinde etkili olan diğer bir faktör de, Ayacucho bölgesinin en eski çağlardan beri etnik grupların karşılaşma yeri

olması ve günümüze kadar uzayan çatışmalar ve ayaklanmalar bakımından zengin olmasıdır. Bu durum Aydınlik Yol'un neden örneğin Cuzco'da aynı baskarıyı gösteremediğini de açıklayabilir.

VII. ve XI. yüzyıllar arasında bugünkü Peru topraklarının büyük bir bölümünde hüküm sürmüş olan ve büyük ölçüde ortaya çıkarılmamış olan kalıntıları Ayacucho'ya 25 km'de görülebilen Wari imparatorluğunun düşüş nedenleri üzerine bugün yok denecek kadar az şey biliniyor. Buna karşılık, ıspanyol vakanüvistlerden Chanka Konfederasyonu üzerine bilgi edinebiliyoruz. Chanka Konfederasyonu, XV. yüzyılda Cuzco'yu tehdit ettikten sonra, İnkalı tarafından kanlı bir yenilgiye uğratıldı, ve ardından kitlesel sürgünlere maruz kaldı. Ayacucho sivilindeki İlk İspanyol kenti, İnka isyancı Manco Capac II'nin tehditlerine karşı kuruldu. Manco Capac II ancak 1752'de yenilgiye uğratılabildi. Ve nihayet, bağımsızlık savaşları, ve Şili'yle sürtüşme (1879-1883) bölgeyi savaş alanına çevirdi.

Bugünkü çatışmalarda da, geçmişin çatışmalarının uzantılarına rastlanıyor. Bu bakımdan bu etnik gruplardan birinin hikayesidir: Gerillanın operasyon alanlarından ikisi olan Huanta ili ve La Mar ilinin bir kısmının halkını oluşturan İquichanolar chankaların torunları. Bunlar İnka Cusi Yupanqui (Cusi Yupanqui o zamandan sonra Pachacutec adını aldı) tarafından yenilgiye uğratılıp ulaşılması zor yüksekliklere itildiler. İspanyollar ortaya çıktığında chankalar bağımsızlıklarını tekrar elde etmeyi denemek üzere onlarla ittifak yapmışlar. Buna karşılık yeni efendiler bu halkları yerlerinden sürmekten ve maden ocaklarına göndermekten vazgeçtiler.

İquichanolar İspanyollara sadık kaldılar ve 1780'den 1782'ye kadar İnka soyundan olduğunu iddia eden Tupac Amaru'nun yönettiği kıızılderili ayaklanmasına karşı onlarla ittifak yaptılar. Onlara bağımsızlık savaşları sırasında, hiç yadırgatıcı olmayan bir şekilde

sömürgeci gücün yanında yer alırken ve Cumhuriyet döneminde İspanya kralı adına birçok kez ayaklanırken bir kez daha rastlıyoruz. 1789'dan 1883'e kadar General Caceres'in emri altında Şilili işgalcilere karşı savaşa onlar da katıldılar; 1899'da, tuza vergi koyan bir buyrultunun uygulanmasına karşı ayaklandılar, Huanta'nın başkentini ele geçirdiler ve kaymakamı öldürdüler. Bugüne daha yakın bir tarihte, General Velasco'nun hükümeti altında, bölgelerinin baş-kenti Huanta'da, ücretsiz eğitimi tartışma konusu edilmesine karşı - saflarında Abimael ve diğer Mao-cuların da yer aldığı - şiddetli gösterilere katıldıklarını gördük. Bir şehir alanındaki bu konjonktürel suç ortaklığına rağmen, öyle görünüyor ki Yolcular yükseklerdeki îquichano topluluklarının kolektif bilinc-altlarında, merkezi İspanyol iktidarına karşı İnka isyancıların temsilcileri, dolayısıyla soydan gelme düşmanlar olarak algılandılar.

İnkalar tarafından kurulan quechua kolonilerinin torunları olan diğer topluluklarsa tam aksine, bunun tersi bir tutuma sahip olabildiler. Ama hepsinde, devlet kontroluna karşı, kızılderililere uygulanmış bin yıllık baskının bu sembolüne karşı bir mücadele geleneği var. Altmışlı yıllarda, Vilcashuaman, Pomacocha, Chanen ve Chito eyaletlerinin toplulukları, bir polis karakolu kurulmasına karşı başarıyla karşı koydular. Yine 1979'da, Mollepata kızılderilileri, kendiliğinden bir hareketle, sivil muhafız görevlilerini kovdular. Baskıcı devletin bölgelerine girmesine karşı bu direniş, nesilden nesile aktarılan hikayeler ve mitlerde ifadesini bulmaktadır.

AYDINLIK YOL VE ANDLAR'DAKİ MESİH İNANCI

Ayacucho kızılderilileri, dünya tarihinin beş çağa bölündüğünü anlatırlar. Bu çağlar, sadece birin-

den diğereine geçişte alt-üst oluşlara sahne olurlar. Geçiş, değerlerin şiddetle tersyüz olmasına yol açar. Buna, 'Tachacuti' denir: Yukarıda olan herşey artık aşağıdadır; ve aşağıda olan herşey de yukarıdadır; gün geceye dönmüştür, gece de güne; insanlar taş dönmüştür ama taş yeni bir insan nesli doğurur. Pachacuti'ye, doğal afetler, tufanlar, depremler, ikinci bir güneşin belirmesi, alev yağmurları eşlik eder; bunlar kötülerin neslini yutarlar: Bu kötüler, varlıklarını yoksullarla paylaşmayan zenginler, geleneklere ve eski tanrılara saygı göstermeyenlerdir.

Görülüyor ki, Yolcuların, «eski ve yeni, fakirlerin iktidarı alması, devrimin arıtıcı alevi» gibi kavramlara başvuran dili, bunu özellikle amaçlamış olmasalar da, kızılderililerin mitik söylemiyle çakışıyor ve onların kulak vermesini sağlayabiliyordu. Üstelik, silahlı mücadelenin başlamasından hemen önce 1979'da Ayacucho bölgesinde bir dizi sallantı, gelmek üzere olan büyük çaplı bir deprem korkusu yaratmıştı.

İnkarrı (İnka-rey (İnka-kral)'in bozulmuş şekli) mitinin hikayesi de aynı şekilde, biçim olarak, kişiye tapmanın bazı görünümüleriyle çakışıyor: Toplulukların yaşlıları, son İnka Tupac Amaru'nun başı kesildiğinde, başının İspanyollar tarafından gövdesinden uzağa gömüldüğünü, ama cesedin iki parçasının toprağın altında birbirlerine doğru geldiklerini ve, birleştiklerinde, İnka ulusunun başkaldırarak kızılderilileri ezenleri kovacağını anlatırlar. Bu mitin tekrar anlatılmaya başlamasının, büyük toprak mülkiyetinin yayılmasına karşı direnişin bir biçimi olduğu ve etnik grupların, hatta Cuzco'dan gelen işgalcilere düşman olmak için birçok nedeni olanlarının bile birleşmesine katkıda bulunmuş olduğu da düşünülebilir. Bugün Abimael Guzman'ı bir üstün-insan durumuna getiren kişiye tapmanın da köylü taraftarlar tarafından İnkarri mitinin modern bir versiyonu olarak yorumlanması da demek ki mümkündür.

Yolcu söylem, köylünün göze görünür düşman-

larının - abigeo'lar, toprak sahipleri, yargıç ya da polis- ezilmesiyle güç kazanıyor.

Bölgede çalışan kooperatifçilerin anlattığına göre, öyle görünüyor ki, bazı kızılderililer, gerilla'nın kendi evrenleri olan vadide kontrolü ele aldıklarını gördükten sonra, gerillaların Peru'da iktidarı tümünden aldıklarını ve Gonzalo'nun gerçekten başkan olduğunu sandılar. Yolcuların otoriter ve sekte uygulamaları, onları bir tür yeni inkalar durumuna getirdi. Onlar hakkında köylüler bazen, «despot olsalar da en azından kendi ırklarından olduklarını» söylüyorlar. Yvan Degregori'nin «Aydınlık Yol'un, yukardan, muhakkak demokratik olmasa da adil bir yeni düzen yaratan ya da eskiden olan bir düzeni yeniden kuran iyi bir patron, bir tür İnkarrı» olduğunu düşünmesinin nedeni bu.

Maocuların başka eylemleri de bu şekilde yeniden yorumlanabiliyor: Örneğin tepelerde ısırl parlatmayı adet edindikleri orak ve çekiçler, kızılderili mitolojisinde emrinde kızıl askerler olan, dağların koruyucu ruhları - wamani - olarak görülüyor olabilir.

Yine de bu gibi öğelerin abartılmaması gerekir. Bu gibi şeyler köylülerin, 1965'in gerillalarının gibi daha geleneksel olan ama zihniyetlerine yabancı bir devrimci söylemi baştan reddetmelerini önledi. Gerçekte, köylünün mitik bilgi tarzı pratik bilgi tarzının tamamlayıcısından başka bir şey değildir. Alacağı tavır konusunda karara varmadan önce, beklemesi ve bölgeden olup quechua bilseler de runa'dan çok mistik olan bu öğrencilerin ne getireceğini görmeyi tercih eder.

Zaten Aydınlık Yol, kızılderili değerlerine hiçbir açık gönderme yapmaz. Irkçılığı kınamaz ve quechua dilinde okuma-yazma öğretilmesi gibi taleplerde asla bulunmaz. Quechua'yı köylülerle anlamakta kullanmakla yetinir. Ancak bu her zaman iletişim kurulabildiği anlamına gelmez. Bir Yolcu operasyonu sırasında köyde bulunan bir kooperatifçi bize ge-

rillaların şefinin quechua dilinde bir söylev verdiğini ama söylediklerinin Marksist-Leninist formüllerin bir tercümesinden başka bir şey olmadığını söylemişti. Grubun köyden ayrılmasından sonra köyün reisi dostumuza yaklaşmış ve sormuş: «Bu gençlere yardım etmek isteriz tabii, ama bize lütfen tam olarak ne istediklerini açıklar mısınız.»

Aydınlık Yol'da kızılderilici söyleme sahip olanlar yalnızca aydınlar, örgüt sempatizanlarıdır. Ama bunların örgüt adına konuşma yetkileri yoktur. Belki de Aydınlık Yol kızılderili değerlerine, örgütlenme biçimlerine daha çok önem verseydi, kısaca daha mariateguist olsaydı, belki de daha derin ve daha kalıcı bir etkisi olacak ve en başında iddia ettiği gibi kırları ayaklandırabilecekti.

GELENEĞE KARŞI YENİ DÜZEN

Yolcular, polisi bazı bölgelerden kovmuş olmalarının ve toplulukları abigeo'lardan ve hırsızlardan kurtarmış olmalarının onlara toplumsal hayatın bütün alanlarında kendi düzenlerini dayatma hakkını verdiğini düşünüyorlardı. Bunun gibi, çapkın kocaları - eşe sadakatsizlik topluluğun bütünlüğüne karşı yapılmış bir hareket olarak görülüyordu - ve ayaşları kamçıyla cezalandırılmaya mahkum ediyorlardı. Ama, fahişelerin başlarını traş ettiklerinde, dul kadınların genç erkeklere ilk cinsel tecrübeyi kazandırması geleneğine karşı gelmiş oluyorlardı. Bazı topluluklarda işi, Vida michiq'i - delikanlı ve genç kızların şarkı ve danslarla biraraya gelmesi ve eş seçmesi - yasaklamaya kadar vardırıdılar.

Çelişkilerin en keskinleştiği yerlerde, toplulukları yönetmek için «halk komitelerini dayattılar. Aslında bu komitelerin alışlagelmiş işleyişi demokratikti. Otorteyi köyün meydanında toplanan meclis temsil ediyordu; seçilenler sadece uygulayıcıydı. Bu yüzden,

hatalarının sonuçlarına katlanmak zorundaydılar, hatta topluluktan kovulmaları da mümkündü. Ayrıca, seçilmeleri bilgeliklerine ve tecrübelerine bağlıydı, ve önceden, tıpkı bir tarikata kabul edilme aşamaları gibi, şenlikler ve ayinlerde bazı görevler üstlenmiş olmaları gerekiyordu. Son olarak, samanların - yatiri - koka yapraklarını ve hayvan bağırsaklarını okuyarak atanmalarını onaylamaları gerekiyordu.

Aydınlık Yol ise, tam tersine, geleneksel otoriteleri görevlerinden alıyor ve yerlerine artık topluluğu yönetmekte olan komitelerde yer alan köy öğretmenleri ve üniversite öğrencileri gibi gençler ve köylü olmayan insanları getiriyordu.

Bu komitelerin, topluluğun işleyişine tamamen yabancı bir yapıları vardı: Beş «komiser» tarafından yönetiliyorlardı. Birçok komite birarada bir «destek tabanı» oluşturuyordu. Bu da, biri «askeri sorumlu», biri «politik sorumlu» olan yedi ila onbir militandan oluşan «ana birlik» tarafından kumanda ediliyordu. Komitedeki parti sorumlusu, halkı temsil eden ve tercihan yoksul bir köylü olan «sekreter komiser»di. Yardımcıları, «güvenlik komiseri», «komünal meclisler komiseri», «halk örgütleri komiseri» ve son olarak «üretim komiseriydi». Üretim komiseri özellikle, mülksüzleştirilmiş patronların topraklarında hasat zamanındaki kollektif çalışmaları örgütlemekle yükümlüydü. 1982 Ekim'inden itibaren Aydınlık Yol daha otarşik bir ekonomiye dönülmesine karar verdi. Satılmak üzere yetiştirilen fazlalık verici ürünleri yasakladı, köylülerin, başka türlü elde edemeyecekleri tuz, şeker, yağ ya da kokayı ürünleriyle takas ettikleri panayırları kapattı. Köprülerin ve karayollarının sabote edilmesiyle birlikte yürütülen bu stratejinin amacı, kurtarılmış bölgeleri örgütlemek, kırsal alanları şehirlerden yalıtarak buralara baskı gücünün girmesini daha zorlaştırmaktı. Bu strateji hemen, köylülerden güçlü bir muhalefetle karşılaştı. Aydınlık Yol 1982 sonunda Huanta yakınındaki Lirio

panayırını kapattığında Iquichanolar gerüla'yei karşı ayaklandılar. Eyaletin diğer ucunda, Lucanas'ı kıyıya bağlayan köprünün inşaatını felç ettiklerinde, daha önce onları desteklemiş olan Huancasancos'un zengin köylüleri gerilla'ya karşı mücadele etmek için örgütlendiler.

Öyle görünüyor ki Aydınlık Yol o zaman, ayrılmaları önlemek için «hainlere ve döneklerle» karşı bir kampanya başlattı. 1982'nin son dört ayında cinayetler arttı: Eski bir kadın savaşı olan Yuri Luz Saenz, onlarla işbirliğini reddeden bir kadın öğretmen olan Aurora Quispe, antropolog Walter Wong ve birçok başkası; yalnızca Kasım ayında yirmibir kişi. ölüme mahkum edilenlerin listeleri Ayacucho Üniversitesi'nin duvarlarına yazılıyordu. Şehirlerde sempati toplamaktan uzak olan bu politika, Hobin Hood imajlarını soldurdu.

Andlar'da toplulukları uzun vadede Aydınlık Yola karşı kışkırtan diğer bir öge de gençlerin bir ölçüde zorunlu olarak askere alınmalarıydı. Burada da yine, Aydınlık Yol, askerlik çağı gelenleri zorla götürmek için köylere akınlar düzenleyen orduyla aynı yöntemleri kullanıyordu. Yine de arada bir fark vardı: Aydınlık Yol'un askere aldıkları kışlalarda ırkçı hakaretlere ve kötü muamelelerin kurbanı olmuyorlardı. Aydınlık Yol için, genç erkekleri askere almak - bazan 12 yaşından büyük bütün çocukların askere alındığı oluyordu - aileleriyle uzlaşmanın ve desteklerini ya da tarafsızlıklarını sağlamanın aracıydı. Ancak aileler, çocuklarının eğitim için başka bölgelere gönderilmelerinden ve bir daha onları görememekten korkuyorlardı. Bu durumda bazı topluluklar bu yeni askere alma biçimine izin vermemeye karar verdiler.

Son olarak, ordu müdahale ettiğinde Aydınlık Yol geri çekilmeye karar veriyor ve dost toplulukları baskı güçlerinin merhametine bırakıyordu. Bu terkediş, 1965'in gerillalarının durumunda olduğu gibi, büyük tepkiye yol açıyor ve köylülerin hayal kırıklığının so-

nucu olarak Aydınlık Yol'dan uzaklaşmalarına neden oluyordu.

Bununla beraber, bu hatalar Aydınlık Yol'un ilerlemesini durdurmaya yetmedi, çünkü telafi edici bazı başka elverişli öğeler vardı. Birincisi, gerilla, baskıyla karşı karşıya gelmeden önce zaman kazanmış oluyordu. Tambo karakoluna saldırıdan sonra, hükümetin Ayacucho'da olağanüstü durum ilan etmesi, önce polis gücü göndermesi, ve terörizm suçunu tanımlayan 46 no'lu kararnameyi imzalaması 10 Mart 1981'i yani Aydınlık Yol'un eylemlerinin başlamasından birbuçuk yıl sonrayı bulmuştu; ordunun müdahale etmesi ise bir-birbuçuk yıl daha aldı.

Latin Amerika'daki diğer silahlı mücadele odaklarının güvenlik güçlerinin acımasız saldırılarıyla karşılaşması eylemden sonraki haftalar hatta günler içinde olmuştu. Aydınlık Yol militanlarının ise tam tersine, savaşa alışmak, arazide örgütlenmek ve taraftarlar elde etmek için vakitleri olmuştu. İnsanların dış dünyayla çok az ilişkileri olduğundan, isyancıların cezasız kalmalarının sonsuza kadar süremeyeceğini anlamaları zordu.

Son olarak, polis güçlerinin ve ordunun kullandığı yöntemlerin sertliği, bazan gerilladan uzaklaşmak isteyenleri de gerillanın kucağına atıyordu.

GERİLLA'NIN SALDIRISI VE KABİLE SAVAŞLARI (1983-1984)

MASUMLARIN KATLI

14 Nisan 1983'de, San Jacinto'da bir okulun üzerine helikopterlerden yangın bombaları atıldı, onaltı çocuk öldü. 5 Ocak 1984'de, Chuschi'li okuma-yazması olmayan altmış yaşında bir köylü, Mariano Bautista, köyün meydanına getirildi. Sinchi'ler karnının üzerine dinamit, yerleştirdiler, sonra fitili ateşlerken halka doğru bağırdılar: «Teröristler böyle ölür.»

17 Ocak'ta, Tambo'da, deniz piyadeleri bir araba konvoyuna ateş açtı. Aydınlık Yol'un öldürdüğü bir kadını toprağa verme töreninden dönen konvoyu askerler operasyon halinde bir gerilla kolu sanmışlardı. Bilanço: Biri yedi aylık üç çocuk ölü ve onyedi ağır yaralı.

Bu kör bastırma hareketine, Aydınlık Yol aynı derecede kanlı bir şiddetle cevap vererek tarafsızları kamplarını belirlemeye zorlamak isteyecekti. Abimael'in îla'nın kapanışında verdiği söylevin tam metni biliniyor olsaydı, Maocuların varacakları aşırılıklar önceden kestirilebilirdi: «Gerici koyunları, Aydınlık Yol parçalayacak, didik didik edecek, lime lime olmuş etlerini yutacak; geriye kalanlarını yakıp küllerini toprağın rüzgarlarına savuracaktır...» Bu terör retorikine, tıpkı sesin büyüyerek yankılanması gibi, askerlerin her sabah, boyalı yüzleri, kana bulanmış gövdeleri ve boyunlarının etrafında köpek bağırsak-

larıyla bütün Ayacucho'yu dolaşarak ulumaları cevap veriyordu: «Terörist, bağırsaklarını sökeceğiz, gözlerini oyacağız, karını öldüreceğiz, evini yakacağız.»

Sekiz Perulu gazeteci, beraberinde gerçek kabile savaşları getirecek olan bu şiddet döngüsünün ilk masum kurbanları olacaklar ve başlarına gelen felaket bütün ülke için son uyanlardan biri olacaktı. 1983 Ocağının ortasında, îquichano topluluklarının temsilcileri, tarihte dış saldırılara karşı koymak için birçok defa yaptıkları gibi, gizlice toplanarak birlik kararı aldılar. Birliğin ilk amacı Yolcu akınlarından korunmaktı; ikincisi de vadi köylülerinin suistimallerine karşı koymaktı. Bunlar, panayırların kapatılmasından yararlanarak îquichano'ların ürünlerini çok ucuza alıyor, buna karşılık onların ihtiyacı olan şeyleri çok pahalı satıyorlardı.

Çok değişik gazete ve yayınlardan olan sekiz Perulu gazeteci ve fotoğrafçı 25 Ocak'ta Ayacucho'dan ayrılırlarken tek amaçları, Huaychao topluluğuna gelerek savaş vergilerini almakla suçlanan onbeş kadar çok genç insandan oluşan bir grubun bu toplulukta öldürülmelerini araştırmaktı.

Araştırmalarının gerekleri dağdaki yalıtık topluluklara ulaşmak için gerçek bir sefere girişmelerini zorunlu kılıyordu. Yolculuğun ilk bölümünü taksiyle yaptılar, sonra yaya devam ettiler. Geceyi vadide geçirdikten sonra Juan Arguemedo adında bir tüccar onlara Uchuraccay'a çıkana kadar rehberlik etti. Zorlu bir yolculuktan sonra bu topluluğa ancak 26'sı akşamı varabildiler.

Ölüm haberleri Ayacucho'ya 29'unda geldi. Olağanüstü durum bölgesinin politik-askeri komutanı General Noel'e göre, kendilerini Aydınlık Yol sempatizanları olarak tanıtmışlar ve göstere göstere bir kırmızı bayrak taşıyarak kendilerini katleden köylülerin kör öfkesine neden olmuşlardı.

Bir gazete araştırması sinchi'lerin birkaç gün önce helikopterle topluluğa uğradıklarını ortaya çıkar-

dı. Köylülere şöyle demişlerdi: «Gökten gelen yabancılar dosttur! Yaya gelenleri ise öldüreceksiniz, gözlerini oyacaksınız, dillerini kesip köpeklerle atacaksınız.» Vadide Yolcularla daha Önce bazı temasları olması ihtimali olan rehber Arguemedo'nun varlığı da böyle bir şiddetin uygulanması için ek bir bahane sağlıyordu.

Yazar Mario Vargas Llosa yönetimindeki araştırma komisyonunun vardığı sonuca göre İquichano'lar aniden saldırmışlar ve gazeteciler konuşma fırsatı bulamamışlardı. Ancak daha sonra Willy Retto ya ait bir fotoğraf makinesinin bulunması bu açıklamayı çürüttü. Makinada Willy Retto'nun saldırı süresince öldüğü ana kadar, doğru dürüst çerçeveleyemeden çektiği resimlerin filmi vardı. Resimlerde, kadınların başı çektiği köylü kalabalığı üzerlerine atılmadan önce bazı gazetecilerin anlaşmaya çalıştıkları görülüyordu - aralarından üçü quechua'yı mükemmel konuşuyordu. İkişer ikişer yüzleri yere dönük olarak gömülmüş cesetlerinin baş kısımlarında korkunç yaraların izleri vardı. Gözleri oyulmuş, dilleri kesilmişti. Kızılderili' inanışına göre böylece, cellatlarını ne görebilecek ne de ihbar edebileceklerdi.

Bu dramın oyuncularını birer birer ortadan kayboldular. Aydınlık Yol'un misilleme mi yaptığı, yoksa ordunun can sıkıcı şahitleri ortadan mı kaldırdığı tam olarak bilinmiyor. Uchuraccay topluluğunun bugün tamamen terkedilmiş olan evleri harabe halinde. Sadece üç köylü - biri karardan önce öldü - yargılandı ve beş yıl süren bir soruşturma ve mahkemeden sonra mahkum edildi.

Bu olay, kıyıdaki Perulular, özellikle de solcu aydınlar arasında, kendilerini kızılderili halklarından ayıran kültürel ve etnik farkların, şüphesiz ilk defa, bilincine varmalarına neden olarak derin bir sarsıntı yarattı.

YOLCU SALDIRISI VE LUCANAMARCA KATLİAMI

Aydınlık Yol, düşmanı olan topluluklarla savaşırken, topluluklar arasındaki çok sayıda, ve bazıları çok eskilere uzanan uyuşmazlıklardan yararlanıyordu - toplulukların yarısının aralarında arazi sınırları üzerine anlaşmazlıklar vardı. Savaşçılarına, çoğunluğu ellerinde sopa sallamaktan başka birşey yapmayan yüz ile ikiyüz köylünün eşlik etmesinin nedeni buydu.

Aydınlık Yol, Ayacucho eyaletinde daha çok vadilerdeki bölgelere dayanıyordu. Buralarda ulaşım olanakları ve orta öğretim kurumları vardı, dolayısıyla politik mesaja daha açıktılar. Ama Yolcular Huancasancos gibi yükseklerde bulunan bir toplulukta da yerleşmeyi başarmışlardı. Topluluğun geçim kaynağı hayvancılıktı.

Topluluklararası düşmanlıkların kullanılması bölgede bir kabile savaşı durumu yarattı. 1983 Nisan'ındaki Lucanamarca olayı bunu açıkça gösterdi. Bu topluluğun sakinlerinin, Paskalya pazarından önceki geceyi coşku içinde ayakta geçirmek gibi bir adetleri vardı. Ertesi gün saat 13'de uyandıklarında kötü bir sürprizle karşılaştılar: Elli gerilla ve köylü destekçilerinden yüz kadarı yüzleri fularlarla gizlenmiş halde köyü basmışlardı. Köydeki 3500 kişinin bir kısmı bir «halk mahkemesi» için aceleyle köy meydanına toplandılar. Kadın ve erkek otuzüç «hain» hemen orada balta ve bıçaklarla katledildiler; kaçmayı ya da saklanmayı başaran başkaları da kısa bir süre sonra öldürüldüler. Son bilanço seksen ölüydü. Arkalarında bıraktıkları yüzonbeş yetimin bakımını topluluk üstlendi.

Bu katliam, bir topluluğun Aydınlık Yol'a karşı bağımsızlığını korumak, ama bunu yaparken ordunun da denetimine girmemek için verdiği mücadelenin son perdesiydi. Bu çatışmaların öncesi, Lucanamarca'nın kendini Huancasancos'un bağımsız toplu-

luğu olarak kabul ettirmeyi başardığı kırklı yıllara kadar uzanır. 1981'de, Aydınlık Yol'a sadık olan ana topluluğun üyeleri Lucanamarca'nın yöneticilerini görevlerinden alarak iktidarı Olegadio ve Wilmer Curitimai kardeşlere verdiler. Curitimai kardeşler Lucanamarca'da çok küçük bir Yolcu grubuna mensup-tular ve ancak dışardan aldıkları destek sayesinde yerlerini koruyabiliyorlardı. Bu operasyon bir ilhak girişimi olarak algılandı. Ancak köylüler ordu bölgeye müdahale edene ve Yolcu baskısı zayıflayana kadar hiçbir şey yapamadılar.

«1983 Ocağında, bir zamanlar topluluğun bağımsızlığının mimarı olan ihtiyar Marciano Huancahuari'nin çağrısı üzerine Lucanamarca, Curitimai'lere karşı ayaklandı. Ancak 9 Şubat'ta, Curitimai'ler, daha alçakta vadilerde yerleşik olan Yolcuların yardımıyla köyün kontrolünü tekrar ele aldılar. Huancahuari'yi, karısını ve damadını öldürdüler.»

Mart ortasında topluluk onları tekrar kovdu; Olegario öldürüldü, cesedi ekmek fırınında yakıldı. Ordu o sıralar kurallar gereği yenilenmiş olan topluluk yöneticilerine onay vermekten başka bir şey yapmadı. Ama Aydınlık Yol'un birilerini «paramiliter» olarak nitelendirmesi için onun nüfuzunu reddetmiş olmaları yetiyordu. Paskalya katliamı, Aydınlık Yol'un merkez yöneticilerinden biri olan Hildebrando Perez Huaranca tarafından yönetildi.

Bu olayları takiben, topluluk orduya özsavunmasını kendinin üstlendiğini bildirdi. Bu bağımsızlık iradesini askerler affetmediler.

Limalı bir avukatın, babasının Yolcular tarafından Şubat ayında, topluluk Yolcuların denetimindeyken, öldürüldüğünü ihbar etmesi üzerine, topluluğun şefleri olayı aydınlatmaları için Cangallo polis karakoluna çağrıldılar. Karakola 1983 Aralığında giden üç yönetici hapsedildiler, sonra kayıp listesine geçtiler. Onları bir daha gören olmadı.

Diario'yla röportajında, Abimael Guzman, Luconamarca'ya değindi ve belki de olayda bir «aşırılık» olabileceğini kabul etti: «Ne onlar ne de biz bu olayı unutmayacağız, çünkü onlara hayal bile edemeyecekleri bir ders verdik, seksenini yere serdik (...) Hedefimiz çok sert bir darbe indirerek bu işe bir nokta koymak, onlara işlerin artık kolay olmayacağını göstermekti; burda olduğu gibi bazı durumlarda eylemi detaylarına kadar merkez planlar (...) Asıl önemlisi (...) onlara artık şimdiye kadar savaştıkları kişiler olmadığını gösterdik (...) İşin olumsuz yanı ise aşırılığı.» Diğer bir deyişle, köylülerin katlinin amacı, orduya Aydınlık Yol'un artık acımasız olacağını kanıtlamaktı.

Parti, devletin yerel temsilcisi olmayı kendi başına bir suç olarak görüyor, yerel temsilcinin her an bir «günah» işleme eğiliminde olduğunu düşünüyordu. Topluluk belediye başkanlarını kazanmaya çalışmak yerine, onları istifa etmeye zorluyor ve reddederlerse, sol partilerden olsalar bile öldürüyordu. Örgütün 1963 yılı sonunda Kasım belediye seçimlerini sabote etmek için gösterdiği özel çabanın nedeni buydu. Seçimler, olağanüstü hal ilan edilmiş illerin ancak üçünde düzenlenebildi. Ayacucho'da, seçmenlerin % 30'u oy kullanmadı, % 30'u boş oy attı. Başka her yerde katılım normaldi. Bu Aydınlık Yol için bir yenilgiydi. Misilleme yapmaktan geri kalmadı.

Seçimleri düzenleyen, sandıkların başında duran ya da seçilen köylüler daha sonra öldürüldüler. İki defa oy kullanılmasını engellemek için seçmenlerin parmağını silinmez bir mürekkebe batırma adeti olduğundan, Aydınlık Yol oy kullananları saptayabildi ve talimatına uymayarak «suç işleyenlerin» parmaklarını kesti. 1985 başkanlık seçimlerinden hemen önce Aydınlık Yol önlem olarak aynı cezayı seçmen kartı taşıyanlara uyguladı.

«BİZE KIRK CAN BORÇLULAR»

Ordu şiddet yoluyla bastırma hareketine girişip de Aydınlık Yol geri çekildiğinde, bazı topluluklar daha önce sözünü ettiğimiz bu terkedişin intikamını alma yolları aramaya başladılar. Örneğin Huanca-velica eyaletinde Paucara bölgesinde geçen olaylar bu türdendi. Bölgedeki Yolcu etkinlikleri, Aydınlık Yol'unu korumasından yararlanarak diğer topluluklara saldıran ve hayvanlarını çalan topluluklarca destekleniyordu. 1983 Eylül'ünde gerilla Paucara panayırına saldırdı. Helikopterle müdahale eden ordu Chapacupa köyünü yaktı ve gerçek bir katliama girişti. Bir tek Yolcu bile ele geçmedi.

Kısa bir süre sonra, köylüler, kendilerini ordunun misillemesi karşısında savunmasız bırakıp giden Aydınlık Yol'a karşı savaş açmaya karar verdiler. Başka iki topluluğun da yardımıyla iki Yolcuyu linç ettiler, altısını esir aldılar.

Şiddet döngüsü hızlandı. Ordu Acobamba'da bir grup köylüye işkence yaptı. Başka köylüler örgütlendiler ve bir Aydınlık Yol devriyesinin üyelerini ele geçirerek öldürdüler. Gerilla, topluluktan seçimlerde seçilmiş olan kişileri öldürdü ve tarımda bir kolektivizasyon başlatmak istedi. Bu durum üzerine bölgenin köyleri özsavunma milisleri, köylü birliklerini kurdular.

Başka durumlarda, toplulukların, Aydınlık Yol'dan ayrılmalarının nedeni Yolcuların gösterdikleri za-yıflıktan başka bir şey değildi. Örneğin 1984 Ekim'inde, Huanta yakınındaki Ccaccas köyünden üç köylü hayvanlarını ararlarken Chihua'lı köylüler tarafından durduruldular ve deniz piyadesi için muhbirlik yapmakla suçlandılar. Deniz piyadesi Ccaccas'da gerçekten, çapulculuklarıyla tanınan özsavunma grupları kurmuştu. Birkaç gün sonra, bu kez kaybolanları aramak için yola çıkan yirmidört köylü pusuya dü-şürüldü. Ccaccas'dan üçüncü bir köylü grubu ayrıldı-

ğında artık onlara deniz piyadesinden on asker eşlik ediyordu.

Chihua topluluğu Aydınlık Yol'u kayıtsız şartsız destekliyordu. Aydınlık Yol temsilcisi yoldaş Georgina sözü dinlenen ve herkesin saygı duyduğu biriydi. O gün, üç gerillayla birlikte köye dönerken, uzaktan askerler ve köylü milislerin geldiğini gördü. Soğukkanlılıklarını kaybeden Yolcular önlerine çıkan ilk eve saklandılar. Ele geçirildikten sonra hemen işkenceye alındılar: Topluluktan kırk kişinin adını verdiler. Adlarını verdikleri köylüler yakalandılar ve onları bir daha gören olmadı. O günden sonra Chihua'lılar Yolcuların en azılı düşmanları oldular ve Yolcu avına başladılar, çünkü kendi sözleriyle «bize kırk can borçlular».

Aydınlık Yol'la savaşanların en ateşlileri arasında gerillanın Amazon'daki çalışma kamplarından kaçanlar da vardı. Bu kampların varlığını Aydınlık Yol reddetmiyordu bile. 1987 Aralığında kadın, erkek ve çocuk üçyüz kişi ormanda uzun süre başıboş dolaştıktan sonra Belem'e ulaştılar. Burası, Ayacucho eyaletinin ormanlık bölgesinde Pampa ve Apurimac nehirleri arasında yeralan bir yerleşim birimiydi. Kaçaklar askerlerin koruması altına girdiler, Yolcu gardiyanlarından kaçtıklarını açıkladılar. Köylü birliklerine mensup olmakla suçlanarak 1983'de Huanta'da tutsak edilmişlerdi. Gerilla birliklerine yiyecek sağlamak için dört yıl boyunca zorla toprağı işlemişlerdi. Yüksek platolarda doğmuş olan birçok çocuk bu Amazon iklimine davanamamış. birçok kişi de kaçmaya çalışırken öldürülmüştü. Belem'in sivil savunma şefi olan Gregorio Panta Yolcuların eski tutsaklarını tekrar ele geçirmek için bölgede dolaştıklarını söylüyordu. Bir yıl sonra Quillabamba'ya gelen dört kişilik bir başka grup benzer bir hikaye anlattı. La Mar ilinde Lucmahuayo'da tutsak edilmişler, önce içinde beşyüz kişi yaşayan bir kampa aktarıldıktan sonra Convention bölgesine götürülmüşlerdi. Vakit-

leri tarla çalışmaları, okuma-yazma kursları ve 'Başkan' Gonzalo'nun yazılarını çalışmakla geçiyordu.

Apurimac'ın kenarında, San Fransisco'ya üç saat uzaklıkta bir Amazon köyü olan Pichihuillca'nın köylü birliklerinin şeflerinden biri olan Jaime Quispe, kendisi daha onbeş yaşındayken 1984'de Aydınlik Yol'un öldürdüğü bir köylünün oğlu: «Bizi Gringoyacu'ya götürdüler. Manyok ve mısır ektirdiler. Ama herkese yetecek kadar yiyecek yoktu, çok çocuk öldü. İnsanların kaçmaya başlamasının nedeni buydu. Üç arkadaşına koka hasadında kaçacağımdan bahsettim. Ama içlerinden biri beni ihbar etti ve Aydınlik Yol şefi ormana götürülerek öldürülmeme karar verdi. Yolda deniz piyadesinin önünden kaçan altı kişiye rastladık. Kaçan kurtuldu, herkes bir yöne dağıldı.» Jaime Quispe bugün Aydınlik Yol'a karşı mücadelenin şeflerinden biri. 1988 sonlarında, o ve arkadaşları, «teröristlerin sömürdüğü» Ccaccasmayo bölgesinden 400 köylüyü kurtarmaya çalışıyorlardı. Lima gazeteleri, 1989 Ocağında, Pichihuillca köylü birliklerinin üyelerinden on kadarının Yolcularca boğazlarının kesildiği haberini verdiler.

YOLCU VUR-KAÇ BİRLİĞİYLE KARŞILAŞMA

Aydınlik Yol'un bir topluluğun sempatisini kazanması nadiren ideolojik temeller üzerine gerçekleşiyordu ve etkinliği yine nadiren baskı güçlerinin gelmesine ya da konjonktür değişikliklerine dayanabiliyordu. Yine de, örgüt, topluluklardan adam toplamayı başarıyordu. Toplananlar en başta çok genç -12 ila 16 yaşlarında- kızlar ve oğlan çocuklarıydı. Kendi çevrelerinden olsun - ana-baba baskısı, toprak sahibi olamama- dışardan olsun -toplumsal yükselme şanslarının azlığı - karşılaştıkları engellemelere bağlı olarak yaşadıkları yoksunluk duygusu, bu gençlerin bu tipte tepkici bir harekete katılmalarını kolaylaştı-

riyordu. Harekete katılmaya yatkın diğer gençlerse, örneğin askerlik ya da sahilde tarım işçiliği yapmak için topluluğu terkedenlerdi. Bunlar geri döndüklerinde topluluklarda hüküm süren umutsuz yalıtılmışlık ve yoksulluk koşullarına uyum sağlayamıyorlardı.

Öyleyse Aydınlık Yol'un gerilla örgütünde kızıl-derililer vardı, ama bu örgütün kızıl-derili bir karaktere sahip olduğu anlamına gelmiyordu. Çünkü toplulukların işleyiş tarzı kolektifti, ve bir davaya bağlanmaları da öyle olmak zorundaydı.

Ayacucho'da çalışan bir HBOK (hükümete bağlı olmayan kurul) üyesinin, 1988'de bir Aydınlık Yol devriyesiyle karşılaşmasının "hikayesi, Aydınlık Yol'un Andlar'da ne olduğunu oldukça açık bir şekilde yansıtıyor: «Ben ve arkadaşım, gece yarısı yükseklerde kamyonetle yol alıyorduk. Bir virajdan çıkar-İcen yolu kapatmış bir ciple karşılaştık. İki kişi karanlıktan fırlayarak FAL tüfeklerini doğrulttular. Bize küfrediyorlar, tehdit ediyorlardı. İkimizi yere yıkarak kağıtlarımızı istediler. En kötü ihtimalden korkuyordum. Sekiz kişiydiler - üç kız, beş erkek - ve hepsi çok gençti: İspanyolca'yı kötü konuşan köylüler. Kağıtlarımıza bakan şefleri en fazla yirmibeş yaşındaydı; diğerleri yirmi yaş civarındaydılar; bir de oniki yaşlarında bir çocuk vardı; boyu kadar bir tüfeği vardı. Sakinleşmelerinden sonra onlarla konuştuk, bizim de sömürülen taraftan olduğumuzu, baskının bizi de ezdiğini anlattık. Aslında onlar, yolunu kestikleri bir otobüsle çok daha fazla ilgileniyorlardı. Herkesi otobüsten indirdiler, sonra iki polis dışında tekrar binmelerine izin verdiler. Polislere sadece silahlarını istediklerini söylediler: Onlar da silahlarını uzattılar. Ama sonra ikisini de gözümüzün önünde öldürdüler. Öldürme biçimleri, And köylüsündeki intikam arzusunu çok iyi yansıtıyordu: Birincisinin gırtlığını kestiler, sonra yüzünü taş darbeleriyle ezdiler; ikincisini yere yıktılar, küfrettiler. Köpek gibi davranıyorlardı, koşmasını söylediler ama o koşmadı. So-

nunda FAL'larla yayılım ateşine tutarak öldürdüler, kafasını kayanın üzerinde ezdiler. Bu şekilde öldürmek eski bir And geleneğidir; böylece ölünün ruhunun katillerin peşine düşmesi önlenmek istenir. Ama bence asıl amaç herşeyden önce yıldırma; polislerin ilk silah sesiyle kaçmalarının nedeni bu.»

«Sonra onlarla iki saat konuştuk. Polisleri öldürdükten sonra kinleri yatışmıştı. Şef, politik formasyona sahipti. «Faşist hükümet»ten söz ediyor, «burjuva devleti» yıkacaklarını ve 'Yeni Demokrasi'nin eski toplumun küllerinden doğacağını» söylüyordu. Hayranlıkla, yeni bir toplumsal düzen kuracak olan 'Başkan' Gonzalo'yu anlatıyordu.

ŞİDDET DALGALARININ İYİ KULLANILMASI

Yolcuların Ayacucho eyaletindeki kaleleri olan illere karşı - Huamanga, Cangallo ve Victor Fajardo - askerlerin 1983'deki saldırısı karşısında Aydınlık Yol dağınık bir direniş dışında hiç karşı koymadan geri çekildi. Eylem merkezini eyaletin kuzeyine, Huanta ve La Mar illerine ve Amazon yamaçlarının yüksek vadi bölgelerine kaydırды. Eyaletin birçok köylüsü buralara sığınmış, koka tarımına başlamıştı. Oradan, askerlerle işbirliği yapan topluluklara karşı cezalandırana operasyonları gerçekleştiriyordu.

örgüt, askerlerin varlığına rağmen Ayacucho'yu kontrol etmeye devam ediyordu. Böylece, yerel radyoyu ele geçirerek, 25 ve 26 Temmuz 1983 tarihlerinde yapılacak bir bölge grevini duyurdu. Grev kitlesel katılım gördü, hatta havayolları uçuşlarını, telefon işletmeleri uzun mesafe konuşmalarını askıya aldılar, okullar öğrencilerine izin verdiler. Aynı dönemde Aydınlık Yol Lima'ya yönelik çabalarını da artırmıştı.

Peru Komünist Partisi'nin, kayıtları polisin eline geçmiş olan 3. konferansında, Abimael bir bilanço çı-

kardı ve devrimci savaşın 1984 Ağustos'una kadar planını çizdi. Geçmiş dönemi genel olarak olumlu buluyordu, çünkü «dayanak noktaları ele geçirilmiş, düşman çeteleri yokedilmiş, ve örgütün uluslararası planında sesinin duyulması sağlanmıştı.» Ama, «düşmanla karşılaşma anında belli bir tereddüt» gibi bazı eksiklikler de vardı. Bunu aşmak için, «silahlı mücadele sayesinde kitleleri ileri götürmeyi bilmek, bunun için kitlenin çıkarlarına derin bir dikkat göstermek gerekiyordu. Buradan hareketle, Marksizm-Leninizm, askeri eylemlerin planlanması, aritmetik ve doğal tıbbı içeren tam bir eğitim programı hazırlanacaktı.

Halk gerilla ordusuna gelince, motoru «ideoloji», kaynağı da «halk milisleri» ydi. Dört mücadele biçimi vardı: «Gerilla savaşı, sabotaj, seçmeci terör ve psikolojik savaş.» Uygulamada kullanılacak yöntemler onbir taneydi: «Ajitasyon (duvar yazılan, ve bayraklar), sabotaj, seferberlik (meclisler, eylem, plan), silahlı saldırılar, hasat kaldırma, çatışma, gerilla eylemleri (birliklere saldırı, baskın, hırpalama, aldatma), sorun çıkarma, köy işgalleri, firar politikası, seçmeci terör.»

«Halk savaşı» en ince ayrıntılarına kadar planlanmıştı. 1983 Ekim'iyle 1984 Mart'ı, ve 1984 Mart ve Ağustos ayları arasında gerçekleştirilmesi planlanan iki büyük «dalga» (oleadas), manyakça bir kesinlikle belirlenmiş bir takvimle sunuluyordu.

«Birinci dalga (5 bölümde):

a) Hazırlık: 6 Ekim 1983'den 15 Ekim 1983'e kadar.

b) Ses getirici eylemler: 15 Ekim 1983'den 20 Ekim 1983'e kadar.

c) Geniş" çaplı gerilla savaşı.

— İlk saldırı: 20/10/83'den 13/11/83'e.

Talimat: Bütün güçle belediye seçimlerine karşı

— İkinci saldırı: 1/12/83'den 20/12/83'e.

Talimat: Bütün güçle emperyalizme karşı.

— Üçüncü saldırı: 31/12/83'den 1/1/84'e.
Talimat: Ordudaki kademe değişikliklerinden yararlanılacak.

d) Son darbe: 1/2/84'den 15/12/84'e, şiddet eylemleri.

e) Tamamlayıcı olarak: 15/2/84'den 15/3/84'e, ikinci dalganın hazırlıkları.»

En şaşırtıcı olan şeyse, döneme ait gazeteleri okuduktan sonra - bizim yaptığımız gibi - planın kelimesi kelimesine uygulanmış olduğunu görmektir.

SOLLA TEMASLAR VE MEZZICH'İN YAKALANMASI

Polisin eline geçen belgelerde olmayan bir şey vardı: Temmuz 1983 konferansında parti yönetimine çok ciddi eleştiriler yöneltilmişti. Bazı yöneticiler, Ayacucho köylerinin umulduğu gibi kitlesel olarak ayaklanmadığına dikkat çekerek, mücadelenin stratejisini yeniden düşünmek için bir ya da iki yıllık bir ateşkes yapılmasını önerdiler. Yönetimin Abimael Guzman etrafında gruplaşan çoğunluğunun reddetmesi üzerine partiden ayrılmalara oldu, ayrılanlardan bazıları öldürüldü. Muhalifler, Çin'de Deng Xiaoping'le iktidarı almış olan «burjuva çizginin» taraftarlarına benzetildiler. Görünüşe göre, ortada bir konumu benimseyen üçüncü bir eğilim de vardı.

Birkaç hafta sonra, muhtemelen bu toplantıdaki tartışmalara bağlı olarak bir olay gelişti. Julio Cesar Mezzich birçok legal sol partiyle ilişki kurdu. Muhapalarına bu girişimin partinin izniyle mi olduğunu, yoksa fraksiyonlardan birinden mi geldiğini kesin olarak belirtmedi. Ama ikinci şık daha akla yakın görünüyor. Biz, bu temasların doğuşu, görüşmelerin içeriği ve, bugün herkesin hâlâ Aydınlık Yol'un en önemli yeraltı liderlerinden olduğunu düşündü-

ğü Mezzich'in yakalanışının koşullar üzerine şimdiye kadar yayınlanmamış bilgiler toplayabildik.

Julio Cesar Mezzich örgüte ancak 1980'de katıldı. Ayacucho grubundan değildi. Callao limanında orta sınıftan bir ailenin oğlu olarak Lima'da İmmacu-lee-Conception kolejinde okudu. Sonra tıp fakültesine girdi. Troçkist bir grupta mücadele etti, sonra bu grubu terkederek Devrimci Öncü'ye geçti, köylü taburlarını kurdu. 1972'de Küba'ya gitti, askeri eğitim gördü. Tıp öğrenimini yarıda bırakarak Ayacucho'ya sınırdaş olan Andahuaylas ilinin kırlarına yerleşti, orada bir kızılderili kadınla evlendi, iki çocuğu oldu, ve Taşra Köylü Federasyonu'nun sekreteri oldu. Velasco hükümetini, yerel iktidarın toprak reformunun önüne koyduğu engelleri kaldırmak zorunda bırakan 1974 toprak işgalleri sırasında Lino Quintanilla'nın yanında önemli rol oynadı. Peru Köylü Federasyonu içindeki en radikal eğilimi yönetti ve 1978'de partisinin ayrılarak Devrimci Öncü-Proleter'i kurdu.

Değişik içişleri bakanları onu Aydınlık Yol'un iki numarası ya da askeri sorumlusu olarak sundularsa da muhtemelen yönetici çekirdekte hiç yer almadı ama önce Andahuaylas'da olmak üzere bölge kumandanlığı yaptı. Arkadaşlarından biri bize, onun, «içinde yer aldığı partilerde kolay ikna edilemeyen biri olduğunu ve Abimael gibi birinin bile onun çenesini kapatmanın zor olacağını» söylemişti.

Mezzich ve legal sol arasında aracılık yapan kişi, Aydınlık Yol'un kurucularından biri olan ve o da, ölümüne kadar yöneticilerinden biri olarak kabul edilen Antonio Diaz Martinez'di. O tarihlerde sahte bir isimle Lima'da San Marcos Fakültesi'nde ders veriyordu. İlişkiler, gayri resmi bir biçimde eski dostlar ya da Mezzich'le Diaz Martinez'in okul arkadaşları arasında kuruldu. 1983 Ağustos sonu ve Eylül başında iki toplantı yapıldı. 5 Eylül'de Mezzich üçüncüsüne giderken yolda tutuklandı.

O dönemde Birleşik Sol, Kasım'da yapılacak olan belediye seçimlerini, haklı olarak, kendisine güvenen çok sayıdaki halk örgütünü birleştirmek için bir olanak olarak değerlendiriyordu. Ancak bu, kendilerini «teröristler» olarak gösteren hükümet stratejisine cevap verebilmeleri için Aydınlık Yol'un kesin bir tanımını yapmalarını gerektiriyordu.

Birçok sol partinin, Aydınlık Yol'dan olsa da uzun süre kendi saflarında yeralmış biriyle tartışmayı kabul etmesinin nedeni buydu. Ancak her iki tarafın da yönetimlerini zor durumda bırakmamak için temasları yürütmek üzere orta kademe kadrolar görevlendirildi.

İlk toplantı, 31 Ağustos 1983'de, sol partilerden oniki temsilciyle, Aydınlık Yol'dan biri Mezzich olmak üzere iki yönetici arasında gerçekleşti. Mezzich önce, tarihsel nedenlere dayandırarak savaşın başlangıç noktası olarak neden Ayacucho'nun seçildiğini anlattı: 'Wanka' direnişi, İspanyolların yenilgiye uğratılması, Şilililere karşı mücadele. Peru'nun kesin bağımsızlığı ve sosyalizmin inşası Ayacucho'dan başlayarak gerçekleşecekti.

Mezzich'in devrimci savaş anlayışına gelince. Aydınlık Yol'un eskiden beri savunageldiği, şehirlerin kırlardan kuşatılması şeklindeki Maocu dogmadan belirgin bir şekilde ayrılıyordu. Ona göre, emperyalizme eklenmiş burjuvazinin hakimiyet temeli bir yandan Amazon'daki kapitalist tarıma, diğer yandan da maden ocaklarına dayanıyordu. Ayacucho da, hem kuzeyde Huancavelica ve Cerro de Pasco, hem de güneyde Tintaya, Cerro Verde, Cuajone'daki maden ocaklarının tehdit edilebileceği, Andlar boyu uzanan yaşamsal öneme sahip kuzey-doğu/güney-batı eksenini üzerinde stratejik bir yerdeydi. Savaşın geçmekte olduğu yerin bakış açısından, Ayacucho hem sahile doğru ilerlemeye hem de Amazon ormanlarına geri çekilmeye olanak sağlıyordu.

Mezzich'in önerisi «burjuva seçimleri»nin redde-

dilmesi idi. Seçimler, kırlarda girişilen ve birçok kadro yetiştirilmesini sağlayan mücadeleyi frenlemekten başka bir işe yaramazdı. Mezzich'in düşünceleri kadar karizması da toplantıya katılanlardan birçoğunu etkiledi. Tartışmanın merkezi daha sonra Andlar'daki halk savaşının yaşama şansıma kaydı. Katılanlardan biri, dağınık, kötü beslenmiş, ilkel bir teknikten başka bir şey tanımayan bir halkın hiçbir durumda devrimci bir hareketin dayanağı olamayacağını iddia ederek Mezzich'e karşı çıktı.

Sol partilerden, biri KP'li olmak üzere, sadece üç temsilcinin katıldığı ikinci toplantı 2 Eylül'de yapıldı. Mezzich, Aydınlık Yol'un Birleşik Sol'un kitle cephesi olacağı bir hareketin silahlı koluna dönüştürülmesini Önerdi. 5 Eylül öğleden sonra saat 4 için yeni bir randevu alındı. Mezzich buluşma yerine giderken içinde bulunduğu taksi bir polis devriyesi tarafından durduruldu. Polisin Mezzich'i bekler gibi bir hali vardı, onu hemen tanıdılar. Bunlar Mezzich'in satılmış olduğu ihtimalini akla getiriyor. Ama satacının toplantıya katılanlardan biri mi, yoksa Aydınlık Yol mu olduğunu bilmek çok zor.

Mezzichle randevusu olanlar tarafından Diaro'ya - o sıralar gazeteyi yönetenler Birleşik Sol sempati zanlarıydı- muhtemelen bazı bilgiler verilmişti: 7 Ekim 1983'de aynı gazete Mezzich'in PIP'in karşı terör merkezinde bir aydır tutuklu olduğunu yazdı. Ertesi gün aynı haber, Republica ve başka gazeteler de, kendisine işkence edildiği ve deniz kuvvetlerine teslim edilmiş olabileceği de eklenerek yeraldı. İçişleri Bakanlığı tutuklamayı hemen yalanladı, Aydınlık Yol ya da sempatizanlar ise bu konuya zaten hiç değinmediler. Mezzich, bugün hâlâ en çok aranan gerilla liderleri arasında yeralıyor, ve birçok kişi onu o tarihten sonra gördüğünü iddia ediyor - kahraman kültürünün yüceltmesi -. Tutuklandığı sırada Mezzich verem ve kansızlıktan muzdaripti: Doğrusu işkenceye dayanmış olması ihtimali çok az.

Aydınlık Yol'un izniyle gerçekleştirilmiş olmaları uzak bir ihtimal olan bu temaslar dışında, gerilla'y-la Birleşik Sol arasında hiç görüşme olmadı. Bununla beraber; askerler Birleşik Sol'un yıkıcılarla suç ortaklığı yaptığını ilan etmekten vazgeçemediler ve kırlarda çok sayıda militanını öldürürken bunu bahane olarak kullandılar.

İLERİ DOĞRU KAÇIŞ VE DAĞILMA

iç muhalefeti kontrol altına aldıktan sonra parti yönetimi 1983 Ağustos'undan itibaren ikinci büyük silahlı eylem dalgasını başlatabilirdi. İkinci dalga ertesi yıl Mart ayına kadar sürecekti ve ardından güney kışı sırasında ikinci bir saldırı gerçekleşecekti. Bu dönemin özelliği, basında çıkan haberlere göre günde ortalama 10 eylemle operasyonların bütün Peru'ya yayılmasıydı.

Aydınlık Yol'un baskısı örneğın Cerro de Pasco maden bölgesinde daha yoğundu. Buranın belediye başkanı 8 Kasım 1983'de Yolcular tarafından öldürüldü. Ayacucho'da olduğu gibi belli sayıda bazı topluluklarda da yöneticiler istifa ettiler. Peru'nun kuzeyindeki La Libertad ve sahildeki Canete eyaletlerinde de operasyonlar düzenlendi. Cuzco ve Arequipa'da oturanlar 1983 yılını gerilla saldırılarının belirsizliği içinde tamamlayacaklardı.

28 Haziran 1983'de gerillalar, ulusallaştırılmış centromin şirketine ait konsantre kurşun ve çinko taşıyan 28 vagonluk bir treni raydan çıkardılar. 3 Kasım'da, aynı şeyi bu kez 38 vagonluk bakır yüklü bir trene yaptılar. İki önemli şehrin solcu belediye başkanları Öldürüldü: Haziran'da merkezdeki Huan-cayo'nun belediye başkanı ve Kasım'da Amazon'un dağ eteklerindeki Huanuco'nun Komünist Parti üyesi belediye başkanı.

1984'ün son üç ayının sonunda, parti yönetimi ge-

ride kalan yılın bilançosunu çıkarmak üzere toplandı. Bilançonun oy birliğiyle olumlu olduğuna karar verildi; *fieft Ayacucho'da her türlü saldırıya karşı hazırlıklı olan* Aydınlık Yol, eylemlerini inkar edilemeyecek bir şekilde ülkenin hemen hemen bütün bölgelerine yaymıştı. Lima'da ticari kuruluşların bombalanması, polislerin ve rejimle bağlantılı kişilerin öldürülmesi, elektrik kesintileri artık halkın günlük yaşamının bir parçası haline gelmişti. Yukarı Huallaga ve Puno'daki dağınık eylemler çok geçmeden yerlerini yeni «dayanak noktaları» na bıraktılar.

Ülkenin merkezinde, Huancayo'dan Cerro de Pasco'ya kadar, maden üretimine yönelik operasyonlar belli bir süreklilik kazandı. Kuzeydeki Sierra de la Libertad'da Aydınlık Yol kolları görüldü. Trujillo, - Chiclayo, Ica, Arequipa gibi büyük şehirlerde suikastler yoğunlaştı. Öldürülen polis, hatta er sayısının düzenli olarak arttığı dikkat çekiyordu. Hükümet tarafından yayınlanan bilanço zaten herşeyi açıklamaya yetiyordu: İçişleri Bakanlığı'na göre, 1983 Temmuz'undan 1984 Temmuz'una kadar 2657 terörist eylem meydana gelmiş, yüz kadar güvenlik güçleri mensubu ve görevli öldürülmüştü. Onbeş ay sonra ise can veren polis sayısı 210, asker sayısı yüz kadardı.

Ancak 1984'deki iki büyük saldırı, öyle görünüyor ki örgüte ağır kayıplar verdirdi. Kayıplar en ağır şekilde orta kademe kadrolar düzeyinde hissedildi. Gerçekten, iki ya da üç istisna dışında parti yönetimi hiç zarar görmedi, tabandan militan toplama konusunda da hiç sorun çıkmadı. Bazıları birkaç ay için propaganda eylemleriyle yetinilip, örgütün yaralarının sarılmasını önerdi. Ama bir kez daha Abimael Guzman'ın «doğru çizgisi» çoğunluk tarafından desteklendi. Düşmana soluk alma fırsatı verilmeyecek, Nisan 1985 seçimleri sabote edilmeye çalışılacaktı.

Paradoks: Şiddet ve korkunun egemen olduğu bu Peru'nun yanbaşında bir başka Peru; hâlâ görelî bir demokrasi yaşayan, basın özgürlüğünün yürürlükte

olduğu ve hemen hemen normal koşullarda gerçekleşecek olan seçimlerin kampanyalarının çektiği bir Peru vardı. Başlıca iki adayın arkasında - belli bir şüphecilik tarafından gölgelense de -, güçlü bir hareketlenmeye tanık olunacaktı: Alan Garcia ve Alfonso Barrantes bütün ülkede hatırı sayılır kalabalıklar toplayacaklar, öyle ki herkes, yanlış olarak, seçimlerden belirsiz bir sonuç çıkmasını bekleyecekti.

Ama olağanüstü durum bölgelerinde, kalabalıkların bu barış ve demokrasi özlemi hiç yankı bulmuyordu. Ordu, 1982'de uygulamaya başladığı, Alan Garcia'nın başkanlığının başlarında çok kısa bir ara dışında aralıksız sürecektir olan yıkıcıları yoketme planını izlemeye devam ediyordu.

Bununla beraber ne bu strateji, ne solun gücü, ne de asıl önemlisi örgütlü halk hareketi, ilerde de göreceğiz, Aydınlik Yol'un ilerleyişini durdurmaya yetmeyecekti.

II

İleri Doğru Büyük Atılım

F.: 8/113

YANMIŞ TOPRAKLARDAN STRATEJİK MEZRALARA

BAKİRE FATİMA BAYRAMI

«Saat 14'de on atlı asker Cayara'ya girdiler. Sonra, Huaya'dan yaya olarak elli asker daha geldi. Karıları kırdılar, üç evi yaktılar.

«Cayara'nın girişindeki Allpaccolli'de, Magalino Gutierrez ve Anastasio Asto'yu tüfekle öldürdüler, ikisi de sarhoştı, çünkü önceki gün Bakire Fatima gününü kutlamışlardı. Cesetlerini bir sel yatağına attılar.

«Kilise'de, Emilio Berrocal, Santiago Tello ve Rodrigo Crisostomo'yu, Bakire'yi duvardaki yerine yerleştirdikleri sırada öldürdüler.

«Ben Ccechuapata'da saklanıyordum, oradan bütün köy görülüyordu...»

14 Mayıs 1988'de, Ayacucho'nun askeri şefi General Valdivia Duenas'ın adamları, yüzlerini uğursuz siyah kukuletalarının içinde gizleyerek, Aydınlık Yol'a karşı verilen «pis savaş» m işaret taşlarını oluşturan katliamlardan birini gerçekleştirdiler. Kurbanlar, önceki geceyi azizeleri Bakire Fatima'nın onuruna şenliklerle geçirmişlerdi. Cayara katliamı ancak birkaç gün sonra, sağ kalanların tanıklıkları sayesinde kamuoyuna duyuruldu. Devriyelerden kaçmayı başararak eyaletin başkentine sığınan onaltı yaşında bir genç kız ve annesi de sağ kalan tanıklar arasındaydı:

«Aşağıda, Ccechua'da bir sürü köylü mısır tarlasında çalışıyordu. Askerler bu kişilerden ondördünü Valeriana Ipurri'nin evinin yanına topladılar. Dizüstü çökttiler ve üzerlerine üç el bombası attılar. Hepsini öldü.

«Başkalarını değişik bir şekilde öldürdüler. Eustaquio Öre 17 yaşındaydı ve kolejde okuyordu; onu daha aşağı getirdiler ve bıçak darbeleriyle öldürdüler. Başkalarını da köyün meydanında satırla öldürdüler. ...

«Mollecorral Huaycco'da, atlı askerler kaçmaya çalışan kuzenlerimi yakaladılar, tavşan gibi vurdular, Jacinto 22, Jose Cabrera 18 yaşındaydı.

«Sonra, bayan Dionisia'nın evine gittim, annem Graciana'ya on askerin tecavüz ettiğini söyledi. Sekiz aylık hamileydi, ölü bir küçük kız düşürdü. Bütün gece ağlamaktan başka bir şey yapamadık...»¹

Bu «askeri operasyon»un amacı, önceki gün iki askeri aracın pusuya düşürülmesine karşılık misilleme yapmaktır. Yolcuların saldırısı Caya'ya aşağı yukarı iki kilometre mesafede olmuş, askerlerden, biri yüzbaşı dört kişi ölmüş, onbeş kişi yaralanmıştı. Herhalde gerillalar geri çekilirken köyden geçmişler, hat>ta belki Caya'lıları pusuya katılmaya zorlamışlardı.

Ama Oayalar'ların asıl suçu, ordunun isteğine uymayarak Aydınlik Yol'a karşı savaşmak için köylü birlikleri kurmayı reddetmiş olmalarıydı. Bu tutumlarıyla kendiliğinden «yıkıcıların» kampına girmiş oluyorlardı. Halbuki, köyün yöneticileri onlarla aktif olarak işbirliği yapmadıkları için Aydınlik Yol tarafından öldürülmüşler ve gençleri gerilla tarafından zorla silah altına alınmışlardı. Andlar'da kaybolmuş bu köy için asilere karşı örgütlü cephe almak intihar olurdu. Az ilerde de göreceğiz, askerler, Andlar'daki halkların Aydınlik Yol'a karşı olumsuz tavırla-

1. Haftalık *Caretas* dergisindeki tanıklık, 23 Mayıs 1988.

rından yararlanmayı asla akıl edemediler. Cayara katliamından kurtulanlar hangi kampta yeralacaklardı?

BARBARLIĞIN DÖNÜŞÜ

Yirmidokuz köylünün öldürüldüğü bu katliam, ve özellikle katliamı izleyen olaylar, Alan Garcia'nın görevinin ilk yılında Andlar'da insan hakları ihlallerinin azalmasının yarattığı umutları tümüyle gömdü. 1985 Ağustos'unda Accomarca'da altmışdokuz köylünün ordu tarafından öldürüldüğü benzer bir katliamdan sonra, daha yeni seçilmiş olan devlet başkanı, aralarında o sırada Ayacucho politik-askeri komutanlığının şefi olan General Wilfredo Mori, ve üstü, 2. askeri bölge komutanı General Sinesio Jarama'nın bulunduğu üç generali görevlerinden almıştı. «Barbarlığa karşı barbarlıkla savaşılmaz» diyerek üstüne basa basa açıklamıştı başkan.

1988'de, bu güzel kararlılığın izi bile kalmamıştı: Kaybolmalar, işkence ve sorgusuz sualsiz öldürmeler eskisinden daha kötü bir şekilde yeniden başladı. Cayara olayında, General Valdivia, özel olarak insan hakları ihlallerini araştırmakla görevli olan Ayacucho savcısı Carlos Escobar Pineda'nın köye girmesini bir hafta sonra yasakladı. Savcı sonunda olay yerine gitmeyi başardığında, cesetler çoktan ortadan kaybolmuş, katliamın failleri tarafından kaldırılmıştı. Askeri şef, askerlerinin kurşunlarıyla ölenlerin sadece Yocular olduğunu söyledi; cesetleri ortadan kaldıranlar da yıkıcılar olmalıydı...

Olayın bu yorumu başkan ve hükümeti tarafından kabul edildi; hatta Senato araştırma komisyonu başkanı, APRA'nın baronu ve Alan Garcia'nın yakın adamı Carlos Enrique Melgar tarafından canla başla savunuldu. Melgar olaydan, «tek bir ceset bile görmediğim sözüme bir katliam» diye söz ediyordu.

Sonunda, 1988 Aralığında Carlos Escobar, orduyu it-ham eden bir rapor sunduktan sonra görevinden alındı. Tanıklara gelince; Andlar'daki uzak mezralarına döndükten sonra birer birer ortadan kayboldular... İki köylü, katliamdan kurtulanlardan sekiz kişinin 29 ve 30 Haziran'da askerler tarafından kaçırıldıklarını ihbar ettiler. Onları bir daha gören olmadı. 14 Aralık'ta, sağ kalanlardan, aralarında Cayara belediye başkanının da bulunduğu üç kişi, şehir dışında bir karayolu üzerinde, yüzleri siyah kukulelarla gizlenmiş sivil katiller tarafından öldürüldüler.

SİNCHİ'LERDEN SENTÜRYON'LARA

1980'de, oniki yıllık hükümeti, tek başına iktidarın yıpratmış bir ordunun yerini alan sivil Belaunde hükümetinin askerleri hemen yardıma çağırması imkansızdı. Diğer yandan, askerler yeni yöneticilere istihbarat servisinin arşivlerini devretmediklerinden ilk başlarda kendilerine savaş açmış olan örgütün niteliğinden tümüyle habersiz gibiydiler. Aydınlık Yol ise, bildiri yayınlamıyor ve faili olduğu eylemleri üstlenmiyordu. Sonra herşey, sanki hükümet bu hareketin varlığını solu ve sendikal gösterileri bastırmak için kullanıyormuş gibi gelişti. Zaten Marksist partiler «varsayılan gerilla'nın hükümetin ve Kuzey Amerikalı CIA'nın» bir provokasyonu olduğunu iddia ediyorlardı.

Bütün bu nedenlerden dolayı, Aydınlık Yol'a karşı karşı-saldırı ancak gerilla'nın yüksek And platolarındaki polis karakollarına karşı giriştiği ilk saldırılardan sonra 1981 sonbaharında başlatıldı. Başkan Belaunde emekli bir generali, son askeri hükümetin içişleri bakanı olan Luis Cisneros Vizquerra'yı göreve çağırdı ve savaş bakanlığına atadı. Lima açıklarında bir adaya inşa edilmiş olan El Fronton hapishanesi, terörist zanlıları için yeniden açıldı.

Ayacucho'nun beş ilinde ilk defa olağanüstü durum ilan edildi ve bir sinchi müfrezesi gönderildi. Ama sinchi'ler daha çok, Aydınlık Yol için mükemmel asker toplama çavuşu işi gördüler. Çünkü yoksul köylüler gerillaların eylemlerinden daha pek bir zarar görmemişlerdi. Buna karşılık sinchi'ler çalışıyorlar, tecavüz ediyorlar ve ayırım gözetmeden bütün şüpheli «yıkıcılar»ı öldürüyorlardı. Ama polis karakollarına yapılan saldırılara engel olamıyorlardı.

Bu durumda Aydınlık Yol, polislerin terkettiği geniş kırsal alanlarda varlığını sağlamlaştırıyordu. Hatta, 1982'nin son aylarında Yolcular Ayacucho'da devletin temsilcilerine karşı bir suikast kampanyasına bile giriştiler. Durumun ciddileşmesi karşısında, Başkan Belaunde Aralık'ta tüm yerel yetkileri orduya devretmeye karar verdi. Perulu askerler, «gerillalar halkın içinde suda balık gibidirler» şeklindeki Mao-cu teoriyi tersine çevirmeye çalışacaklardı. Ordunun stratejisi iki evreden oluşacaktı: İlk olarak, Yolcuların hakim olduğu yüksek platoları temizlemek, yani bir «toprağı yakma» politikası; ikinci olarak, sivil halkı Aydınlık Yol'a karşı örgütleyerek gerilla'yı toplumsal tabanından ayırmak, yani balığı öldürmek için dereyi kurutmak.

TERÖR STRATEJİSİ

Ayacucho, Huancavelica ve Apurımac eyaletlerinin önce yedi, kısa bir süre sonra onüç ilini kapsayan yeni «olağanüstü durum» bölgesine ikibin asker ve altı helikopter geldi. Bölgenin ilk politik-askeri komutanı General Noel, Andlar'a gelişinde, «iki ya da üç ay içinde Ayacucho tekrar eski sakin yaşamına kavuşacaktır» açıklamasını yaptı. Savaş bakanı da kendi payına düşeni yaparak «60 X 3» stratejisini açıkladı: «Yolcular Sierra'da yaşayanlarla aynı özellikleri taşıdıklarına göre, üç Yolcuyu safdışı etmek için altmış kişi

öldürmek gerekecek, ve tabii altmış Yolcunun öldürüldüğü söylenecek...»

Köylüler, 'chakitacla'larıyla - Kolomb öncesi tarım uygarlıklarına özgü ağaç saban - açtıkları saban izlerine paralel sırta dayanmışlar, sakın sakın koka yaprakları çiğneyerek harcadıkları enerjiyi yeniden kazanmaya çalışıyorlardı. 1983 yılının bu Aralık sabahının ikinci hallpay - kutsal bitkinin törensel tüketimi - saatiydi.

Birden, yukardan örülü saplardan yapılmış çatıları görünen köyün girişinden çılgına dönmüş bir köpeğin havlamaları duyuldu, hemen arkasından dağlardan kesik kesik gürlemeler yankılandı: Yankılanmanın yanılttığı köylüler daha tehlikenin yerini saptayamadan, bir helikopter başlarını yalayarak geçti, kadın ve çocukların kaldığı mezraya yöneldi üzerine bir yangın bombası bıraktı. Tam köylüler ayaklarının dibinde yükselen duman bulutuna doğru atılmışlardı ki, arkalarında ikinci bir helikopter belirdi ve vadiyi mitralyözlerinin ateşiyle boydan boya kattı. Saban izlerinin üzerinde bir sürü ceset yatıyordu.

Ordu yanlış istihbarat almış, bir gerilla kolunun bölgedeki köylere sığındığını sanıyordu. Oysa Aydınlik Yol tam tersine, bir «halk mahkemesinin ardından bu topluluktan daha yeni onbeş köylüyü öldürmüştü. Ama askerlerin operasyonu Cecco gibi komşu topluluklarda da sürdürüldü. Bilanço: Elli civarında ölü. Karayoluyla ulaşılabilen başka köyler aynı anda basılarak askerler tarafından yerle bir edildiler. Bir ay sonra, bir toplu mezarda otuz kadar ölü bulundu.

General Noel iki basit kural uygulayacaktı: Tut-sak almamak, ve ordunun gücünün gerillanınkinden karşılaştırılamayacak kadar büyük olduğunu sivil halka kanıtlamak. Gerillalarsa stratejik bir geri çekilmeyi seçtiler; başka bölgelere kaydılar ya da kitle içinde eridiler. Kurbanlar, Ayacucho kumandanlı-

ğının bildirilerinde «çatışmada öldürülen Yolcular» ya da «yıkıcıların öldürdüğü köylüler» diye geçiyordu. 1982'de savaş ikiyüz can aldıysa, 1983'de bu sayı ordunun müdahalesiyle birlikte onla çarpılacaktı.

Askerler bazı bölgelerde, ama oldukça sınırlı bir şekilde, yiyecek ve ilaç dağıtarak halkı kazanmaya çalıştılar. Bu dönem aynı zamanda, daha önce gördüğümüz gibi, toplulukların Yolculara düşman olduğu dönemdi. Birçok köylü, gerillanın şehirleri aç bırakmak için yerel pazarları kapatırken ve onları geçimlik ürünlerden başka bir şey ekmemeye zorlarken kullandığı sert yöntemleri affetmiyordu.

Bu dönemde Peru güvenlik güçleri yabancı uzmanların karşı-ayaklanmacı teknikler üzerine bilgilerinden yararlandılar. Perulu subaylar Birleşik Devletler'de «Konvansiyonel olmayan savaş» konusunda kurs gördüler. 1983'de Peru'da İsrailli görevlilerin bulunması, Andlar'da Guatemala'dakine benzer «stratejik mezralar» oluşturulmasını şüphesiz açıklıyor. Guatemala'da Tel Aviv uzmanları, benzer şekilde kızılderililer arasında faaliyet gösteren bir gerillayla karşı karşıya olan ordunun eğitiminde görev almışlardı. Bunlardan başka, Perulu subaylar, Arjantin'deki askeri rejimin sona ermesine kadar Buenos Aires'de istihbarat ve sorgulama teknikleri üzerine eğitim gördüler. Ayrıca, Arjantinli görevliler de Ayacucho'ya geldiler.

Bu durumda, Arjantin'deki «pis savaş»ta geniş çapta uygulanan «kayıplar» uygulamasının Andlar'da genelleştirilmesi karşısında şaşırılmamak gerek. Perulu bir karşı-ayaklanma uzmanı şöyle bir açıklamada bulunuyordu: «Halka Aydınlık Yol'unkinden daha büyük bir terör uygulayarak yıkıcıları çekirdeklerine kadar geriletmek istiyoruz»². Söylediğine göre, askerler bilinçli olarak karayolları boyunca herkesin görebileceği yerlere parçalanmış cesetler bırakıyor-

2. *New York Times*, 2 Eylül 1984.

lardı. «Bu çok caydırıcı oluyor». General Cisneros'un hiç çekinmeden, «köylüler hangi kampta öleceklerini seçmek zorundalar» gibi bir açıklama yapabildiğine göre, bu strateji devletin en üst yetkilileri tarafından, korunuyordu.

BAŞKANIN SAĞIRLIĞI

Kurbanların çoğu gece yarısı ordu devriyeleri tarafından evlerinden alınmıştı. Sağ kurtulan nadir kişiler, ordunun oniki kadar tutuk merkezinde rutin olarak işkence yapıldığından sözediyorlardı. Adalet kurumları bu kamplara giremiyordu. Bununla beraber 1984 Şubat'ına kadar 1500 «kayıp» vakasına bakıldı (1988'de 3200). Her gün Ayacucho'da, kızılderili anneler, bir oğul ya da kocadan haber alabilme umuduyla polis ya da savcı bürolarının önünde kuyruk oluşturuyorlardı. Buenos Aires Mayıs meydanında yıllarca gösteri yapan Arjantinli kayıp anneleri, «Mayıs çılgınlıklarım hatırlatan bir sahne. Aynı dönemde, parçalanmış, kafatasları kırılmış, boğulmuş, gözleri bantlı, elleri arkadan bağlı cesetlerle dolu toplu mezarlar bulunuyordu, önce Aydınlik Yol'a maledilen birçok katliamın daha sonra gerçekte güvenlik güçlerinin işi olduğu ortaya çıkacaktı. Örneğin, Ayacucho'nun güneyindeki Soccos'da 1983 Kasım'ında bir köy bayramı sırasında kadın, erkek ve çocuk otuzdört köylünün makinalı tüfekle öldürüldüğü katliam böyleydi. Bu katliam Perulu sinemacı Fransisco Lombardi'nin filmi Kurt Ağzı'nda bir bölüm olarak canlandırıldı.

Ama, bütün başkanlığı süresince, Fernando Belaunde, Sentüryonlarının uygulamalarına yönelik suçlamalara kulaklarını tıkadı. Hatta, Uluslararası Af Örgütü ve başka insan hakları örgütlerinin raporlarını çöpe attığını söyleyecek kadar ileri gitti. Hükümeti düzenli olarak «yıkıcılara» ölümcül darbenin vurulmuş olduğunu bildiriyordu.

KÖYLÜLERE KARŞI KÖYLÜLER

1984 Ocağında, General Clemente'nin yerini, ana dili quechua olan General Adrian Huaman aldı. En kenarda kalmış And eyaleti olan Apurimac kökenli yeni komutan bastırma hareketini bir ekonomik ve toplumsal kalkınma programıyla birlikte yürüteceğini açıkladı. 15 milyon dolarlık bir bütçe talep etti. Ama önce bastırma, sonra gelişme diyen Başkan Belaunde bu talebi dikkate almadı. Buna karşılık, Aydınlik Yol'un, Ayacucho'dan çekilmesinin ardından eylem alanını yaydığı bölgelerde, yeni Cerro de Pasco, Huanuco ve La Libertad dağlarında yeni olağanüstü durum bölgeleri kurulmasını kabul etti.

General Huaman'ın komutası altında askerlerin stratejisinin ikinci evresi yürürlüğe girdi: Köylü birliklerinin kurulması. Bu işin büyük bölümünü üstlenen deniz piyadesi de olağanüstü durum bölgesinde kanlı bir bir ün kazanmaktan geri kalmadı. Ayacucho'ya, subaylarının Yolcu sızmasına açık olduğu düşünülen kara ordusuna destek olmak üzere gönderilmişti. Devlet gitgide artan firarları önlemek için kısa süre sonra bütün bölge kökenli askerleri başka eyaletlerden askere alınanlarla değiştirmek zorunda kalacaktı.

«Denizciler» in uygulamaları bütün topluluklarda aynıydı: Aydınlik Yolla işbirliği yapmakla suçlanan köylüler öldürülüyordu. Diğerleri de milis olarak örgütleniyordu. Askerler köylü milislere grup halinde toplanmayı, gözcülük etmeyi ve... birliğe haber vermeyi öğretiyorlardı. Birlik geri çekilirken köylüleri silahlandırmıyordu. Gerilla da bu durumdan yararlanarak «işbirlikçilere» saldırıyordu: Bir köyde ohbeş ölü, bir diğerinde kırk.... Sonra ordu geri geliyordu: Halk artık Yolcu avına çıkmak ve örgütlenmeyi reddeden diğer topluluklara saldırmak için yeterince olgunlaşmış oluyordu. Bu operasyonlar sırasında köylüler mızraklar, sapanlar, bazen de birkaç eski tüfekle silahlanmış olarak en önde gidiyorlardı; asker-

ler ardı koruyorlardı. «Denizcilerdin eşlik ettiği kurbanların misillemeleri de onlarca kişinin ölümüyle sonuçlanıyordu.

Özsavunma grupları - bunlara geçen yüzyılda Şilili işgalcilere karşı savaşıyan kızılдерili milislerin anısına 'montonero'lar deniyordu- bölgedeki her yabancıyı ölü ya da diri yakalamak emriyle gece gündüz devriye geziyorlardı. Köylü birlikleri aynı zamanda bölgede geçen her olayı bir deftere kaydetmek zorundaydılar: Şüpheli kişilerin hareketleri, Yolcu zanlılarının sorguları, başka bir köyün montonerolarının geçişi. Kayıtlar sürekli askerler tarafından kontrol ediliyor, incelenen her sayfanın üzerine mühür vuruluyordu. Milisi terkettiği için kaçırılan ve hiç şüphe yok öldürülen köylülerle ilgili sayısız olay anlatılıyordu.

Yeni strateji doğal olarak asker kayıplarını azalttı, ama diğer yandan kırları bölerek 1984'den itibaren ideolojiyle pek ilgisi olmayan kanlı bir iç savaşın da yolunu açtı. «Yıkıcılara karşı savaş» sık sık komşu mezranın topraklarını almak, hayvanlarını çalmak ve evlerini yağmalamak için bahane oldu. Aydınlık Yol'sa, aynı yöntemleri kullanarak kendisine bağlı topluluklarla birlikte ordunun montonero'larına karşı kanlı misillemelere girişti. Her katliam bir diğerini doğurdu; eskiden geleneksel mekanizmalarla çözümlenen topluluklararası düşmanlıklar keskinleşti; şiddet gerçek öncüleri olan ordu ve gerillanın denetiminden çıkarak kendi dinamiğine kavuştu.

STRATEJİK MEZRALAR

Ordu güçleri aynı zamanda kızılдерili topluluklarını büyük kasabalar etrafında toplamaya başladılar. Yalıtık köyler boşaltıldı ve içlerinde oturanlar, «pis savaş»ın başlamasından bu yana asilerden gr ri alınan bölgelerdeki «stratejik mezralar»a götürül-

düler. Daha önce Cezayir ve Vietnam'da da denenen bu uygulama doğrudan Guatemala örneğinden esinlenilmişti. Yerlerinden ayrıldıktan sonra yiyecek bakımından tamamen orduya bağımlı hale gelen toplulukların tarımsal yaşamları ciddi şekilde bozuldu. Birçok durumda «denizciler» bu nüfus aktarmalarını terörle, evleri yakarak ya da itaat etmeyen yöneticileri öldürerek gerçekleştirdiler.

Huanta bölgesi bu acılı tecrübeyi yaşadı. Şehrin kuzeydoğusunda 25 kilometre mesafede, ıssız ve buzullu bir bölgedeki Patazocro topluluğu 1984 Temmuzunda tarlalarını ve evlerini ve evcil hayvanlarını terkederek yükseklerde bir deniz piyadesi taburunun yakınında bir kampa yerleşme emri aldılar. «Başka şansımız yoktu» diye anlatıyor köyün başkanı Emilio Mendez. «Karşı gelseydik bütün mallarımızı yakacaklardı.»

«Denizciler», köylüleri düzenli olarak göreve gönderiyorlardı. Ccaccas topluluğunun kampındaki 600 kişiye karşılık 150 «savaşçı» vardı. «Ele geçirdiğimiz Yolcuları, bize öğrettikleri gibi askerlere teslim ediyoruz» diye anlatıyor belediye başkan yardımcısı Alberto Nauqui. «Bölgede hiçbir yabancının bulunmasına izin vermemek için emir aldık.» Kendisine hiç masum birini teslim etmekten korkup korkmadığı sorulduğunda topluluk lideri şöyle cevap veriyor: «Görünüşleri bura insanlarına benziyor. Askerler onların köylerimizi yakmak, sahip olduğumuz şeyleri çalmak ve onları izlemezsek bizi öldürmek için geldiklerini söylediler.»

Bazı durumlarda birden fazla topluluk bir «stratejik mezra» da birarada yaşamak zorunda bırakılıyordu. Örneğin operasyon bölgesinin Huanta'ya üç kilometre mesafede olduğu Cullucacha, Uyllumaycco ve Ccanies toplulukları böyleydi. Bu zorunlu birlik-halklar arasında iz bırakan çatışmalara neden olmuyor değildi. Bu kamplarda montonerolar günlerini köylü birlikleriyle askeri eğitim arasında geçiriyor-

lardı. Karşılık olarak fasulye, yulaf, süt tozu ve un, ama aynı zamanda alkol de alıyorlardı. Verilen gıda miktarı yakalanan Yolcu sayısı ile orantılıydı. Kadınlar kampın bütününün mutfak işlerinden sorumluydular.

DÜŞMANLARIMIN DÜŞMANLARI

Aydınlık Yol'a karşı mücadelelerinde askerler hiçbir zaman, toplulukların kendiliklerinden kurdukları köylü birliklerinin oynayabileceği temel rolü anlamadılar ya da anlamak istemediler. Tam tersine, ordu köylü birliklerini en az Başkan Gonzalo'nun partizanları kadar «yıkıcı» bir tehdit olarak gördü. Bu bakımdan, Huançavelica eyaletinde bir bölge olan Tayacaja'nın hikayesi tipik bir örnektir.

1969 tarım reformundan önce bölgeye büyük toprak sahipleri hakimdi. Reformun topraksız köylüleri tatmin etmesi gerekirdi, ama topluluklar, kendi istediği yöneticileri dayatmak isteyen askeri rejimin temsilcilerine karşı muhalefet durumundaydılar. Tayacaja federasyonunun bayrağı altında kitlesel bir toprak işgali hareketi gelişti ve bazı topluluklar yerel yöneticilerini kendileri seçtiler. 1976 ve 1978 yılları arasında tarım reformu bölgeye birçok yarar getirdi.

Ama, Başkan Fernando Belaunde'nin dönüşünden sonra, muhafazakar hükümetin desteğine güvenen toprak sahipleri topluluklara karşı bir dizi dava açtılar. Bölgede topraklara sahip olmak için çatışmalar arttı. Lima gazeteleri Huancavelica'da gerilla ayaklanmasından söz ediyorlardı. Çok eski bir köylü lideri olan Carlos Taipei, «yıkıcı bir hareket» yönetmekle suçlandı. Ordu ve polis tarama operasyonlarını artırırken, köylü birlikleri toprak sahipleri ve güvenlik güçlerinin suistimallerine karşı direnerek sağlamlaştılar.

1982'de Aydınlik Yol Tayacaja'da ortaya çıktı. Kadroları, yetkililerce aranan ve bölgede bulunması yasaklanan Taipe adına geldiklerini söylediler. İSr yancı kadroların sızması karşısında köylü toplulukla^ rı Aydınlik Yol'a karşı alacakları tavrı kararlaştır- mak için toplanmaya karar verdiler. Gerillalar, silah- larını poncholarının altına gizleyerek, seslerini çıkar- madan toplantıyı izlediler. Sonuçta meclis Başkan Gonzalo'nun partizanlarının kovulmasına karar verdi. Yolcular çekildiler.

Ama askeri yetkililer köylü federasyonunu suçla- maya devam ettiler, ve baskı karşısında topluluk ör- gütleri dağılmaya başladılar. Son köylü meclisi 1983 Şubat'ında toplandı. Bütün yöneticiler ve onlarca köylü sinchiler tarafından tutuklandı: Köylüler bütün halinde yerle bir edildiler. 1984 Ağustos'unda Tayaca- ja halkı Huancavelica ve Ayacucho'ya doğru kitle- sel bir göç başlattılar. Lima gecekondulu mahallelerine giden yolun ilk etapları...

YÜZALTMIŞ YILLIK YALNIZLIK

Öyleyse quechua söylevlerine rağmen General Huaman'ın insan hakları konusundaki bilançosu ön- celinininkinden pek de parlak olmayacaktır. Ama ulu- sal bir skandala neden olan üç vahim olayı takiben basın tarafından işin içine karıştırılmasından sonra karşı saldırıya geçecektir: 1984 Temmuz'unun sonunda tanınmış bir köylü önder olan Jesus Oropeza Chon- ta'nın suikaste uğraması, son kez 2 Ağustos'da deniz piyade birliği tarafından işkence merkezine dönüş- türülen Huanta stadına girerken görülen, *La Repub- Zica*'da çalışan gazeteci Jaime Ayala Sulca'nın kay- bolması; iki hafta sonra Pucayacu'daki belediye me- zarlıklarında kırkdokuz sakatlanmış cesedin bulun- ması.

Ayacucho'nun komutanı Belaunde hükümetini,

«usulca» köylülerin desteğini kazanmasını mümkün kılan toplumsal programları uygulamak için gerekli olan maddi araçları kendisine vermemekle kamuoyu önünde suçladı. Yerel otoriteleri de Lima tarafından verilen küçük bütçeleri cebe indirmekle suçladı. Ona göre, silahlı ayaklanma And eyaletlerinin bağımsızlıktan beri kaderlerine terk edilmiş olmasından kaynaklanıyor. «Kimse yüzaltmış yıldan beri adalet isteyen bu unutulmuş halka asla önem vermedi» diyor. «Şimdi bunun meyvalarını topluyoruz.» Başkan Belaunde oyalanmaksızın bu kendini bilmezine yerine bir üçüncü askeri-politik komutam, General Wüfredo Mori'yi atadı.

Unutulan Andlar, Belaunde'nin ardılının popülist amentüsünün merkezinde yer alacaktır. Alan Garcia Perez, zaferi duyulur duyulmaz şu açıklamayı yapar: «Ben tüm Peruluların başkanı olacağım...»

Yeni başkan için Aydınlık Yol'un yenilgisi devletin Güney Andlar'ın yerli kitlelerini sefaletten kurtarma yeteneğine bağlı olacaktır. «Öncelikle en mütevazılan, en muhtaçları, asgari rahatlıktan yoksun biçimde yaşayan eski toplulukların milyonlarca köylülerini düşünüyorum, der. Onlara diyorum ki çabamız daha adil bir toplumun temellerini atmaya uzanacak.» Genç başkan şunu da belirtir: «Ayacucho'da olup bitenler askeri bir sorun değil bir gelişme sorunudur.»

Alan Garcia, Andlar bölgelerinde Peru Cumhuriyeti'nin tarihinin en gözüpek gelişme projesini ortaya atacaktır. Ayacucho için ayrılan 75 milyon dolar tutarındaki kamu harcamalarını 1986 yılı için dört katına çıkartır. Bu, topluluklar için bir mali bağış programını da içerir. Üstelik Tarım Bankası köylülere faizsiz borç vermekle görevlendirilir. Nihayet hükümet, ulusal düzeyde tarım ürünleri için köylülere ödenen fiyatları yükseltir. Ne var ki genç başkanın çabası bizzat siyasal dostlarının ihanetine uğrayacaktır.

Ayacucho bürokrasisi yerli çoğunlukla hiçbir zaman gerçekten özdeşleşmemiştir. Apristlerin karar mevkilerine gelmeleri hiçbir şeyi değiştirmeyecektir: APBA'nın yerel kodamanları geleneksel olarak, çıkarları küçük köylülerinkiyile tümüyle zıt olan avukatlar, tüccarlar ve küçük toprak sahipleridir. Ayacucho Köylü Federasyonu'nun yöneticileri, kentte yakınları olan, zengin çiftçilerin yararlandığı kayırmacılıktan yakınacaklardır. «Garcia yönetimi altındaki gelişme çabalarının bilançosu tam bir başarısızlıktır, değerlendirmesini yapıyor Huamanga Üniversitesi Rektörü Alberto Morote. Lonca'nın yönetimi uzman teknisyenlere değil tarımsal projeler konusunda tümüyle bilgisiz Apristlere verildi.» Üstelik rüşvet başkanın projelerini hiçe indirgedi. Lonca'nın - gelişmeyle görevli devlet organı- sorumlusu, mali yolsuzluklar nedeniyle suçlandıktan sonra 1987 sonunda istifa etmek zorunda kaldı. Birçok proje var ama topluluklar arasında değil, kağıt üzerinde.

Bununla birlikte taşralı seçkinlerin yetersizliği Aprist başkanlık dönemine ait değil. Askerler karşısında hiçbir zaman bir karşı iktidan ya da alternatifini temsil etmediler. Valinin, yargıçların, bakanlıkların yerel temsilcilerinin huzurunda, görev değişiklikleri şerefine dalkavukça kadeh kaldırdıkları, söylev verdikleri, olağanüstü hal bölge komutanlarının yıldönümleri için düzenlenen şöenler daima yerel yöneticilerin köle ruhluluklarının örnekleri oldu.

Katolik hiyerarşisi hiç de misyonunun üstesinden gelecek yetenekte olmadı. Ayacucho Başpiskoposu Richter Prada'nın genel tutumu daima sessiz kalmak oldu. Toplumsal eyleme ve insan hakları ihlallerine karşı çıkılmasına katılan papazlarını desteklemedi. Tersine cemaatini askeri helikopterle ziyaret etti! 1985'de acıya boğulan kentte kaldığı sırada Papa Jean Paul II ordunun acımasızlıkları üzerine bir edep şalı örterek kendini Aydınlık Yol'un şiddetini mahkum et-

mekle sınırladı. Oysa geleneğin, papalık söylevlerinin yerel kilise otoritelerince hazırlanmasını gerektirdiği bilinir.

BİR PYRRHUS ZAFERİ

Gerçekte Başkan Garcia askeri stratejiyi yeniden tartışma konusu haline getirecek yeteneğe sahip değildir. Olağanüstü hal bölgelerinde askeri-politik komutanların iktidarına el sürmemek zorundaydı. Onların yerine sivillerin egemenliği altındaki komisyonları geçirme projesi asla somutlaşamayacaktır. Diğer yandan dört ay önce devlet başkanı tarafından atanan Ulusal Barış Komisyonu'nun altı üyesinden beşi, Ocak 1986'da «kamu otoritelerinin bazı kesimlerinin gerekli özeni göstermemeleri» nedeniyle istifa edeceklerdir. Bu çoğulcu organ Aydınlık Yol ile «bir diyalogun temellerini oluşturmak» ve «haksız yere terörizmle suçlanan birçok kişinin özgürlüğe kavuşturulmasını» önermekle görevliydi.

Ama Barış Komisyonu mali imkanlardan yoksun bırakılacak, yasal bir gücü olmayacak ve olağanüstü hal bölgelerine girmesi yasaklanacaktı. Başkan yalnızca Apristlerden oluşan ve artık pek de sözü dinlenmeyen ikinci bir komisyon atadı. Generallerin geri çekilmesi de aynı biçimde sonuçsuz kalacaktı. Hatta Ayacucho soykırımının yerinde yönetmiş olan Teğmen Hurtado üst rütbeye terfi ettirildi. Başkanla genel kurmay derhal bir uzlaşmaya varmış görünüyorlar. Askerler «kirli savaş»a son verecekler ve karşılığında da hükümet onları önceki kıyımlar hakkındaki kovuşturmalardan koruyacaktır. Haziran 1986'daki Lima cezaevleri kıyımı, daha sonra da Cayara kıyımı yürütmenin pazarlıkta ne kadar aldatılmış olduğunu gösterecektir.

Perulu askerlerin karşı ayaklanma stratejisini nasıl değerlendirmeli? Kağıt üzerinde bu strateji birkaç

sonuç elde etti: Ayacucho'da Yolcuların eylemlerinin sayısı 1983'de 1226'yken 1984'de 821'e ve 1985'de 495'e düştü. Buna karşılık Aydınlik Yol varlığını bütün ülkede hissettirdi: 1984'deki 2408 eyleme karşılık 1985'de 3079 eylem. Şu halde gerilla doğduğu bölgede aldığı darbelere rağmen güçlerini başka yerlere kaydırma yeteneğine sahipti. Ordu ise Aydınlik Yol'un «sert çekirdeği»ni vurma yeteneğinde olamadı. Öfkelerini birçok insanın hayatı pahasına onun toplumsal tabanından aldı. General Mori Ayacucho komutanlığından istifa ettiğinde aklı başına gelen ardılı, birliğini kırlardan geri çekecektir. O zaman gerillalar kaybettikleri toprakları yeniden kazandılar: Köylü devriye birliklerinin çoğunu hemen etkisiz hale getirdiler.

Perulu askerler terör stratejilerinin dışında And savaşında şaşılacak bir etkisizlik sergilediler. Yolcu saldırısına maruz kalan bir yere takviye kuvvet göndermeleri için ortalama 48 saatlik bir süreye ihtiyaç duyuyorlar. Birkaç helikopter genellikle arızalı ve ayda ancak yirmi saat uçabiliyor - Yüksek And platoları üzerindeki kötü hava koşulları onları engelliyor, aynı zamanda sık sık havalanmak zorunda kalıyorlar; bölgeye uyarlanabilecek araçların, muhabere donanımlarının, kimi zaman birlik için uygun besinin yokluğu; son derece düşük ücretler - Bir yüksek rütbeli subayın maaşı 100 doların altında, komutan yardımcısı ise 30 dolar alıyor: Bu nedenler ordunun zayıf moralini açıklamakta yeterli. Ama temel neden subayların bu «serseriler savaşı» için hazırlıklı olmamalarında yatıyor. Perulu askerlerin savaşmaya hazır olduğu hasımlar, eski sınır anlaşmazlıkları nedeniyle Şili ya da Ekvador orduları olmalıydı, *Başkan Gonzalo'nun partizanları değil.*

«Halkın gözünde bu bir işgal ordusudur, diye açıkladı Ayacucho belediye başkan yardımcısı Jaime Urutia. Ne subaylar ne de askerler quechua konuşuyorlar. Çünkü askeri okula girmek için 1.75 m. boyunda,

olmak gerekir. Sekiz yıl boyunca da hiçbir şey öğrenemediler. Yolcuların eylemlerini bekledikleri kışlarında siper aldılar. Gerilla bir asker öldürdüğünde ordu karşılık vermiyor; öldürülen bir çavuşsa üç köylü öldürüyorlar; subaysa Cayara'da olduğu gibi bir topluluğu yerle bir ediyorlar. Stratejileri saçma gerillalar aynı köylere aynı yollardan saldırmalarına rağmen onları ele geçirme yeteneğini gösteremiyorlar. Askerler asileri bir topluluktan bir diğerine birkaç günlük bir zaman farkıyla izlemekle yetiniyorlar, her biri diğerinin işbirlikçisi olduğunu varsaydıklarını katlediyor. Baskı, Aydınlik Yol'a Maoist söylevlerinden daha fazla destek kazandırdı!»

ADALETİN KILICININ ZAYIFLIĞI

Ordunun Aydınlik Yol'a karşı savaşında hiçbir yasal norma saygı göstermemesine karşılık paradoksal biçimde yargı ve cezaevi sistemleri Yolcuların müttefiki gibi görünüyor. Resmi rakamlara göre terörizm ile suçlanıp yargılananların % 80'i mahkemeler tarafından fiilen serbest bırakılıyor.

Neden? Çünkü zaten kamu davalarıyla bunalan yargıçlar, özel mahkemeler olmadığı için yeni suçlular selini karşılayacak araçlardan yoksunlar. Dava dosyaları, aynı biçimde uzmanlığın olmayışından savcılık tarafından kötü biçimde hazırlanmakta. Ayrıca polis, sorgulamalar sırasında yasal biçimleri sistematik olarak bilmezlikten geliyor. Gerçekte yargıçlar itirafların çoğu zaman işkence altında alındığını, sorgucuların «yıkıcıların» üzerinde bulduklarını öne sürdükleri maddi suç kanıtlarını, silah ve dokümanları bile bizzat kendilerinin üretmekte tereddüt etmediklerini biliyorlar. Mekanizmayı iyi bilen ve Aydınlik Yol'a bağlı bir organ olan Demokratik Avukatlar Birliği üyelerince hatırı sayılır biçimde savunulan Yolcu zanlıları mahkeme önünde itiraflarını geri alıyorlar.

Gerilla tarafından düzenli biçimde tehdit edilen, düzen güçlerinin korumasından yararlanamayan yargıçlar, bu sıkıcı olayların sorumluluğunu üzerlerinden atmayı yeğliyorlar.

Birçok önemli yönetici - Julio Casanova, Maximiliano Duran, kız kardeşi Juana Duran, «yoldaş Meehe» adıyla bilinen ve işi yargıçlar önünde Aydınlik Yol'un üyesi olduğunu ateşli biçimde ilan etmeye kadar vardırıan Laura Padilla- suikastlere doğrudan katıldıkları konusunda «yeterli kanıt yokluğundan» kovuşturmayaya yer olmadığı kararından yararlandılar. Hem de legal solun onlarca militanı cezaevlerinde çürürken. «Seçilmiş suikastler»in çoğuna gönderilen 18 yaşın altındaki Yolculara gelince, Peru yasasınca mahkum edilemezler ve yeniden mücadeleye katılmadan önce ıslahevlerinde rüştlarını ispat etmeyi beklerler!

Bütün bunlara, iyi bir istihbarat faaliyeti olmadığından, kimin ellerinde olduğunu her zaman bilemeyen, polis tarafından yakalanmış, sonra da serbest bırakılmış birçok kadroyu eklemeye gerek bile yok. «Ayacucho sakaklarında her hafta Yolcu kadrolarla karşılaşıyorum» diye tanıtladı onların eski üniversite arkadaşlarından biri. Ama en vahimi, tutukluların çoğunlukla bir yargıç önüne bile çıkarılmamaları olmaktadır: 1986'da terörizmle suçlanan ve yıllardır cezaevinde olan 2200 kişiden yalnızca % 3'ü bir mahkeme tarafından mahkum edilmişti.

Adaletin kılıcının etkisizliği Haziran 1986'da Lima'nın üç cezaevinde Aydınlik Yol'a bağlı 250 mahkumun katledilmesini kısmen açıklamaktadır. Hem de Adalet Bakanlığı'nın bunlardan birçoğunu serbest, bırakmaya hazırlandığı sırada. Pek çok öge düzen güçlerini, sivil otoritelerin «açık çekiiyle birlikte b yargı-dışı kitlesel infaza girişmeye itecektir: Yılın ilk altı ayı boyunca asiler saldırılarını arttırdılar, özellikle Lima'da deniz kuvvetleri genel kurmayı üyesi Tuğamiral Ponce Canessa'yı öldürdüler, ve APRA örgüt

sekreterini kıl payı ellerinden kaçırmakla birlikte bu partinin üç militanını öldürdüler; diğer yandan ölüm cezasının yemden konması ve alternatif barışlandırma stratejisi projesinden vazgeçilmesi için sağın ve askerlerin baskılarını; Alan Garcia'yı uluslararası sahneye çıkaran, Sosyalist Enternasyonalin Lima'dar-ki bir toplantısının arifesinde, başkana göre eşgüdümlü ayaklanmalar görüntüsünün oluşturduğu «kabul edilemez şantaj »ı hesaba katmak gerekir. Gene de temel tahrik cezaevlerinin «Devrimin üniversitelerine» dönüştürülmesi olacaktır.

BİLDİRİLEN BİR KİTLE KATLİAMININ SEYİR DEFTERİ

«Mücadelenin açık siperleri»: Gerillaların tutuk-
evlerine verdikleri isimdir bu. Latin Amerika cezaev-
lerinin çoğunda mahkumlar hücrelerde yaşamazlar;
gardiyanlar tutuklularca yönetilen koğuşlara giriş çı-
kışları denetlemekle yetinirler. Ama El Fronton ada-
sında otoriteler Yolcuların koğuşuna üç yıl boyun-
ca, Lurigancho'da ise sekiz ay boyunca giremediler.
Mahkumların tam sayısı bile bilinmiyordu. Denen-
miş tedirgin etme ve ayaklanma taktikleri sayesinde
olduğu kadar, görevlerini yerine getirmek için gerekli
insan ve paradan yoksun olan otoritelerin gevşekliği
sayesinde de cezaevlerinin içinde tam bir egemenlik
kurmayı başarmışlardı. Bu otoriteler Yolculara
koğuşlarını tahkim etmeleri için inşaat araç ve mal-
zemeleri bile vermişlerdi.

Buraları gezebilen az sayıdaki gazetecinin açık-
lamalarından dinleyelim: «Genç bir muhafız beni bek-
liyordu, diye anlatıyor *Quehacer* dergisinden Jose Ma-
ria Salcedo. Her biri örak-çekici bayrak taşıyan iki
sıra militan bana Aydınlık Yol'un bölgesine girmiş
bulunduğumu bildirdi. Koğuşun içindeki panaroma
fantastikti: Çatıya uzanan sütunların arasına «gerilla

savaşı»nı öven bandroller gerilmişti. Bir duvarda *Başkan* Gonzalo'nun bir portresi yer alıyordu. Taşralı ve üniversiteli görünümlü gençlerle çevrilmişim. Burası demin geçtiğim adli mahkumların koğuşunun kiri ve pis kokusuyla karşıtlık oluşturan bir manastır ortamı, düzenin krallığıydı»³.

Yolcular erken, gardiyanlardan bile önce kalkıyorlar ve idmanlarını yapıyorlardı. Şarkı söylüyorlar ve Mao'nun küçük Kızıl Kitap'ından parçalar okuyup ezberliyorlardı. Daha sonra bizzat kendilerinin hazırladığı yemeği hep birlikte yiyorlardı. Günleri az deneyimli militanların formasyonlarını tamamlamak için kütüphane, politik hatta askeri dersler arasında bölünmüştü. Hücreler dikbaşlılar için düzenlenmişti. Bütün bunlar Yolcuların özerkliklerini yitirecekleri Canto Grande'nin sıkı güvenlik önlemleri olan yeni cezaevine neden nakledilmek istemediklerini açıklıyor. «Buradan ancak Ölümüz çıkar, diye ilan ediyorlardı, ve kanımız sorumluları lekeleyecektir. Bireyin hayatı hiçbir şey değildir; yalnızca kitleler hesaba katılmaya değer. Kanımız devrim mücadelesinde yeni hayatlar -yaratacaktır»⁴. Asilerin başlıca talebi, hükümetin onları «açık siperlerinden» ayırmamaya açıkça söz vermesiydi.

Örnek bir rapor üretebilmiş olan Peru Parlamentosu Soruşturma Komisyonu'na göre, 18 Haziran günü şafakta mahkumlar aynı anda üç cezaevinde birden ayaklanıyorlar ve bazı kişileri rehin alıyorlar. El Fronton'da üç güvenlik görevlisini silahlarıyla birlikte, Lurigancho'da bir sivil görevliyi ve Santa Barbara kadın hapisanesinde üç kadın gardiyanı ele geçiriyorlar. Başkan Garcia sabah silahlı kuvvetler birleşik komutanlığını da kapsayan genişletilmiş bakanlar konseyini topluyor. Sıkıyönetim ilan etmeyi ve

3. Jose. Maria SALCEDO, Con Sendero in Lurigancho, *Quehacer*, sayı 41, Haziran-Temmuz 1986.

4. Jose Maria SALCEDO, *aynı yerde*.

ayaklanmaların bastırılmasını orduya bırakmayı kararlaştırıyor. Devlet başkanı «otorite ilkesini en büyük enerji ve -mümkünse- rehinelerin hayatını koruyarak» yeniden tesis etme emrini veriyor. Asiler geceleyin bastırılacaklardır. Askerler kendilerini naza çekmeyeceklerdir... Bir ulti-matomun okunmasından sonra saldırıya girişiyorlar.

Şafakta tutukluların gerçek bir direnişinden sonra bilanço ağır: Lurigancho'daki cezaevi işliğindeki 124 mahkum öldü, bunlardan 90'dan fazlası teslim olmalarından sonra kara ordusu subaylarının huzurunda cumhuriyet muhafızları tarafından enselerine birer kurşun sıkılmak suretiyle öldürüldüler; El Fron-ton'un 152 tutuklusundan 118'i de öldürüldü, bunların çoğu çatışmanın durmuş olmasına rağmen deniz piyadesinin top ateşiyle yerle bir edilen Mavi Koğuş'un yıkıntıları altında canlı canlı gömüldü. Uluslararası Af Örgütü'nün araştırmasına göre sayısı saptanama-van tutuklular deniz piyadesinin gizli hücrelerinde kayboldular; bununla birlikte Santa Barbara'da 64 kadın tutukludan ikisi saldırı sırasında hayatını kaybetti. Düzen güçleri safında El Fronton'da bir rehine ve üç «denizci» öldürüldü. Askerler sıkıyönetimi gerekçe göstererek tüm sivillerin katliamların yapıldığı yerlere girmesini yasaklayacaklardı.

Başkan Garcia 21 Haziran'da birleşik Komutanlığı «hükümetin emrini layıkıyla yerine getirmiş olmasından dolayı kutlarken «güç kullanırken yapılan aşırılıkları» kınayacaktır. Birkaç gün sonra şunları ekleyecektir: «Bu suç cezasız kalmayacaktır. Ya sorumlular çekip gidecektir ya da ben...» Olaylardan yaklaşık üç yıl sonra çok sayıda ast rütbeli hapiste kalmış olsa da düzen güçlerinin hiçbir üyesi askeri mahkeme tarafından mahkum edilmedi. Hiçbir önemli şef - cumhuriyet muhafızlarıyla kara ordusundan iki general dışında - görevinden alınmadı. Aprist parlamenter çoğunluğa gelince, Soruşturma Komisyonu'na katılıp kitle katliamında başkan ve hükümetin «do-

laysız sorumluluğu» bulunduğu sonucuna ulaşan muhalefet üyelerinin sonuçlarını reddetti. Garcia'nın sağ kolu olarak değerlendirilen İçişleri Bakan Yardımcısı Agustin Mantilla, askeri müdahale şurasında El Fronton adasında bulunuyordu.

Ama kan banyosu bile etkili olmayacaktı. Kuşkusuz birleşik komutanlık, istihbarat örgütünün bir üst düzey görevlilerinden birinin deyişiyle «yılanın başının ezilmiş olduğu» kanısındaydı. Askerler Aydınlık Yol'un genel kurmayının cezaevi savaşını yönettiğine ikna olduklarını söylüyorlardı. Gerçekte ise Lurigancho'da, önemli olmakla birlikte marjinalleşmiş üç şef, Antonio Diaz Martinez, Victor Zorilla ve Jose Valdivia Dominguez öldürülmüştü yalnızca. Ordu aniden alttan almak zorunda kalacaktı. Cezaevleri katliamını izleyen üç ay içinde, önceki üç ay, süresince olduğundan daha fazla eylem gerçekleştirilecekti. Soğukkanlı bir biçimde yola çıktığı izlenimi verdiği öldürmelerden değil, özellikle ayaklanmaların bu kadar rahat bastırılmasından şaşırان Aydınlık Yol yönetimi, Haziran 1986 ayaklanmasının «Alan Garcia'nın maskesini düşürerek faşist yüzünün ortaya çıkmasını» sağlayan «kesin bir zafer» olduğunu ilan edecekti. Aydınlık Yol ulusal ve uluslararası düzeyde ilk kez bir kurban gibi görülüyordu. Bundan böyle 19 Haziran, bir saldırılar dalgasıyla kutlanan «kahramanlık günü» olacaktır.

AYDINLIK YOL'A KARŞI HALK ÖRGÜTLERİ

«Aydınlık Yol karşısında kararlı görünmek gerekir. Örgütlü halk hareketi karşısında her zaman güç durumda kaldı. Buradaki kişilere sık sık söylediğim gibi, bir Villa El Salvador sakinine zarar geldiği takdirde, bunu bir göze beş göz, bir dişe beş dişle ödeteceğiz.» Bu sözleri söyleyen, 300.000 nüfusuyla Lima'nın en büyük *pueblo* Joven'inin belediye başkanı, eski papaz okulu öğrencisi Michel Azcueta'dır. 1988'in Ağustos ayında kendisiyle görüştüğümüzde burada Pierre Mauroy'un başkanlığında Kardeş Kentler Federasyonu'nun kongresi yapılıyordu. 5 Şubat 1985'de ise burada Papa kalabalığa hitap etmiş ve Peru'daki yoksulların durumunu anlatan iki kişiyi dinlemişti. Aydınlık Yol gecekondu mahallesine hakim bir tepe üzerinde bir orak-çekiç maketimi yakmak için bu ziyaretten yararlanmıştı.

Şurası bir gerçek ki - herkesin «mahalle» olarak adlandırdığı - Villa diğerleri gibi bir gecekondu mahallesi değil. 1976'daki ilk ziyaretimiz sırasında bugün artık hayatta olmayan Don Fausto adında, yüzü kırış kırış yaşlı bir balıkçıyla tanışma fırsatı bulmuş-tuk. Kentin güneyinde, Pasifik Okyanusu'ndan uçsuz bucaksız bir kumulla ayrılan bu kumluk arazi üzerinde 20'şer, 30'ar metrekaarelik yerleri işgal eden ilk yedi aileden birine mensuptu.

Bize, başkentin merkezindeki yenilenme planları yüzünden fakirhanelerinden kovulan ilk işgalciler gru-

bunun destansı serüvenini anlattı, 1 Mayıs 1971 gecesi kazma küreklerle silahlanıp, yuvalarının duvarlarını oluşturacak hasırları yüklenerek, kumlu ve taşlı arazilerinin sınırlarını belirleyecek Peru bayraklarını da unutmaksızın yola koyulmuşlardı.

Gün sökelken sivil muhafız vahşice müdahale etti: Arkadaşlarından biri öldürüldü. Hatta çabuk öfkelenen bir general, onların savunusunu üstlenen Papaz Bambaren'i - işe bakın ki sağ şimdi onu Yolcu olmakla suçluyor - tutukladı. Gündüzleri kovuluyor, barakaları yerle bir ediliyor, geceleri kumsalda her seferinde biraz daha uzak bir yere yeniden geliyorlardı.

Michel Azcueta'ya, Lima'nın diğer gecekondu mahalleleri sefalet içinde kokuşmuş bir durumdayken Villa'nın bugün neden neredeyse bir kente benzediğini sorduğumuzda, şöyle yanıtlıyor: «Bunu bizzat kendi çabamıza borçluyuz. Yıllarca fiilen dışarıdan hiçbir yardım almadık. Bunu başarabildik, çünkü ilk işgalciler çekirdeği bilinçli ve örgütlüydü, ve sonradan gelenleri zamanla seferber edip ikna edebildi.

Villa El Salvador'un politikleşmiş halkı partizan ve politik niyetli ödünlere her zaman direndi: Hem askeri hükümet sırasında SINAMOS bürokratlarının kine, hem de daha sonra Kazıl Vatan'ın Maoistlerinkine. MRTA gerillaları, Villa'nın, Birleşik Sol'un kalesi olması dolayısıyla burada kök salabileceklerini düşündüler: Popülerleşmek amacıyla, görevlilerinin halktan birini öldürdükleri bir polis karakolunu Ocak 1985'de ateş yağmuruna tuttular. Bunun üzerine provokatör muamelesi gördüler ve bir daha ortalıkta görünmediler.

Aydınlık Yol ise daha güçlü bir biçimde vurdu.- 7 Ekim 1985'de Aprist partinin lokaline makinalı tüfekle saldırdı. Üç militan öldürüldü ve biri de bir dinamit lokumunun patlaması sonucu organlarını kaybetti. Bu operasyon muhtemelen dışarıdan gelen bir komando birliğince gerçekleştirildi. Buna paralel

olarak, Villa'da yaşayan Yolcular, yıllardan beri geçekundu mahallesindeki örgütlerinin taban hücrelerine sızmaya çalışıyorlar. 29 Ocak 1986'da polis, Yolcuların çok genç kişilerle eğitim çalışması yaptığı bir halk okulunu bile dağıttı.

ÖRGÜTÜN İÇİNDE TUTMA DUVARLARI

Villa El Salvador'un başansı, 1973'de kurulan hane kümeleri, ikamet grupları ve kesimlerden oluşan, halkın piramidal biçimde örgütlenmesini temsil eden Kent Örgütleri Topluluğu (Cuaves)'nun işleyişine dayanıyor. Bu örgüt, hükümetin yardımı olmaksızın 100 kreş, 28 okul, 12 pazar yeri inşa etti. Her bölge sakinini evinin önünde bir ya da iki ağaç yetiştirmekle yükümlüydü: 500.000 ağaç, artık asfalt bir yol ile ulaşılan çölün bu bölgesinin fizyonomisini tümüyle değiştirdi.

Gerçekte, her biri, yıllarını ya da tüm yaşamını vakfetmek zorunda bile kalsa, iş sahibi olduğunda, çocukları kendine omuz verecek kadar büyüdüğünde, zar zor, azar azar, kuruş kuruş, tuğla tuğla inşa ediyor evini. Sonuçta Villa giderek daha fazla kente benzer hale geliyor. Ama evlerin girişlerine bakıldığında burası hâlâ kın andırıyor. Michel Azcueta bize bir sürpriz daha yaptı.

Bizi «kırsal bölge»yi görmeye götürdü. Hane kümelerindeki herkesin beslenmek amacıyla yetiştirdiği mısırın, tahılların, patatesin ekili olduğu, çölde fışkıran yüzlerce hektar yeşillik; ve çocuklar için süt alınan iki bin inek. Bu nasıl mümkün oldu? Mühendislerin yardımı olmaksızın, kişilerin ve örgütlerin becerikliliği sayesinde, daha sonra süzmeyi de başardıkları pis sulardan yararlanan bir sulama sistemi yaratarak. «Bazıları eskiden köylü olduklarını hatırladılar». Bu pazar da bize «sanayi bölgesi»ni gösteriyor. Yüzlerce gönüllü hemen her yerde maran-

göz, mekanik tamir, konfeksiyon atelyelerinin ya da unlu gıdalar fabrikasının duvarlarını monte ediyor.

NE POLİSLER, NE GERİLLALAR

Villa El Salvador'un sonunda özerk bir belediye olarak tanınması için 1983 Haziran'ını, ve ilk kurucusu olan Michel Azcueta'nın belediye başkanlığına seçilmesi için de aynı yılın Kasım ayını beklemek gerekti. Belediye CUAVES'i yöneten bürokratik bir organ olmak istemiyor.- Tersine iki yapı birbirinin tamamlayıcısı olarak değerlendiriliyor. «Peru sosyalizmi özyönetim, merkezsizleşme ve taban demokrasisi deneyimleri temelinde inşa edilmelidir.» Villa'da ulusal çaplı genel grevler her zaman geçekundu mahallesini merkeze bağlayan yollar üzerinde barajlar oluşturularak kitlesel olarak desteklenir. Semt sakinleri 28 Şubat 1985'de olduğu gibi, dertlerini anlatmak için Hükümet Sarayı'na kadar yürümekte tereddüt etmiyorlar. Villa El Salvador aynı zamanda Lima'nın en az suç işlenen bölgesi... ama muhtemelen en az suçluyu barındıran bölgesi değil. Halkın denetimi o düzeyde ki, bu kimseler yeteneklerini başka yerlerde kullanıyorlar.

Mahalle yaratılır yaratılmaz sakinleri günde fiilen yirmidört saat çalışan bir Gözetim Komitesi'ni örgütlediler. Devriye birliği üyeleri demir çubuklar ve tuğlalarla silahlanmışlardı. Bazı bölge sakinlerinin çıkıp gelmeleri için belli biçimde ısıklı çalınması yeterliydi. Bugün derme çatma barınaklardan oluşan semtlerde bu pratik hâlâ uygulanıyor. Güçlkle oluşturulan mahallelerde, en yüksek evlerin üzerinde yalnızca üç ya da dört kişi devriyeye çıkmaktadır. Bu, duvarlarda Aydınlik Yol sloganlarının neden pek de bulunmadığını, gene neden karakolun yirmi polisinin karakoldan uzaklaşmadığını açıklıyor.

Sisteme karşı çıkışın demokratik biçimlerine bağ-

lı kalan Michel Azcueta, üyesi olduğu parti PUM'un Temmuz 1988'de silahlı halk ayaklanması tezlerini benimsemesinden sonra bu partiden istifa etti. Çünkü Villa'nın belediye başkanına göre, «bir numaralı hedef devletin ve toplumun demokratikleştirilmesidir.» Bu anlayış Aydınlik Yol'un dogmatik ve otoriter anlayışından çok uzaktır. Michel, Aydınlik Yol'un, dostu Alfonso Barrantes gibi kendisini de ölüme mahkum ettiğini ilan etmeyi göze alamadığını biliyor, ama hiçbir yanılsama içinde de görünmüyor: «Belaunde iktidarı sırasında Halk Eylemi'nin yöneticilerini öldürdüler. Yarın bizim sıramız gelecek. Aydınlik Yol'un siyasal projesi halkın çıkarlarına karşıdır, halkın yöneticilerini öldürüyor, örgütlerini yararlanabilir hale getiriyor ve baskıyı halkın üzerine çekiyor.»

Aydınlik Yol'un uzun bir süreden beri bazı gecекondu mahallelerinin marjinalleşmiş gençliği arasında kök salmasına, Ayacucho'dan gelen göçmenler sayesinde bugün Lima'nın kuzeyindeki Ate-Vitarte gibi işçi geleneğine sahip olan bölgelerde bile kendine bir kanal açmasına karşılık, Villa El Salvador'da, faal militanlarının bulunmasına rağmen herhangi bir etki yaratabilmiş değil: «Halk hareketi iyi örgütlendiğinde Aydınlik Yol başarısızlığa uğrayacaktır. Burada yeraltında çalışma yapamaz, herkes onu tanıyor: Militanlarından biri sızmaya çalıştığında farkediyoruz ve kimse onu dinlemiyor.»

KENTLERDEN KIRLARA

Bu analiz, Aydınlik Yol'un, Perulu Marksistlerce işçi sınıfının «öncüsü» olarak nitelenen kesim üzerinde önemli bir etki yaratmasının imkansızlığı ile doğrulanmış bulunuyor: Bakır madencileri ve Cerro de Pasco bölgesinin metalürji işçileri. Denenmemiş olduğundan değil. 1979'dan beri yönetimin bir üyesi, Luis Kawata, bölgede yerleşen Mezzich grubunun mi-

utanlarına dayanarak partiyi örgütlemesi için bölgeye gönderildi. Ama sendikaların başında klasik sorun, özellikle de Patria Roja'nın Maoistlerinin bulunması, neredeyse aşılmaz bir engel olarak belirdi. Bu başarısızlık Kawata'yı konumunu yeniden gözden geçirmeye ve silahlı mücadelenin başlatılmasına karşı çıkmaya götürdü.

Manuel Scorza'nın romanlarında anılan Yanahuanca gibi bir bölgenin yerli toplulukları arasında daha kolay kabul görüyorlar. Öyle ki, Yolcular onlar arasından bazı işçi sempatizanların kırlara gidip yerleşmelerini talep edebiliyorlar. Ayacucho'dakiyle aynı yöntemleri kullanarak - dört yılda ileri gelen otuzdört kişi öldürüldü - yavaş yavaş en girilmez bölgelere yerleşiyor ve buralardan madenlere saldırılar düzenliyorlar. Örneğin 28 Temmuz 1962'de bir komando operasyonu, Cerro Pasco cezaevinde tutuklu on dört militanı kurtarmalarını sağladı. Polis merkezlerine saldırıyor ve 19 Şubat 1986'da altı polis görevlisinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan olayda olduğu gibi düzen güçlerine pusu kuruyorlar. Kıyı bölgesine maden taşıyan konvoyların izlediği demiryollarını düzenli biçimde sabote ediyorlar.

Birçok kez grev başlatılmasına karşı çıkan ya da işletme yöneticileriyle sözleşme imzalayan sendika yöneticilerini öldürdüler. 18 Ekim 1988'de elverişsiz koşullarda kararlaştırılan ve elli gün kadar süren bakır madencileri grevine karşı çıkan Komünist Parti militanı ve Centromin Sendikası'nın yöneticisi Florencio Coronel öldürüldü. Başka birçok işçi de aynı kadere maruz kaldı ve hareketi desteklemek amacıyla yakıt depolan yakıldı. Bu saldırılar hükümete, harekete «aşırı uçtan sızmalar» olduğunu bildirerek sendika önderlerini tutuklamak için bahaneler sağlayacaktır. Çatışmanın başlamasından itibaren iki bin işçiyle ailelerinin gösteri yapmak üzere Lima'ya gelmesinden, düzen güçleriyle çatışmaların ölümlere ve birçok yaralıya yol açmasından ve ülkenin kârdan

zararının 300 milyon dolara ulaşmasından sonra, grevciler 13 Aralık'da yalnızca her işletmede görüşmelerin başlamasını öngören bir anlaşma imzaladılar. Anlaşmaların imzalanmasının öngününde Aydınlık Yol madenler bölgesinde, tam bir fiyaskoyla, sonuçlanacak olan yetmişiki saatlik bir «silahlı grev» başlattı. Dolayısıyla Marksist-Leninist bir parti olduğunu iddia eden Aydınlık Yol ortaya çıkışından on-yedi yıl sonra, örgütlü işçi sınıfının en önemli ve en mücadeleci kesimi üzerinde ancak marjinal bir etkiye sahiptir hâlâ.

Aydınlık Yol'un Villa El Salvador ve Cerro Pasco'daki bu başarısızlıkları, aynı zamanda, Birleşik Sol'a bağlı köylülerin çok faal olduğu kırsal bölgelerde de kendini gösterdi.

PUNO'DA TOPRAK İŞGALLERİ DALGASI

18 Haziran 1985'de APRA'nın yedi militanı kurşuna dizildi ve cesetleri ispiyonculara mahsus sembolik sakatlamalara maruz bırakıldı: Dil ve kulakları kesildi, gözleri oyuldu. Herkes, Puno eyaletinde 1982'den beri düzen güçlerini hırpalamakla yetinen Aydınlık Yol'un yeni bir cephe açtığını anladı.

Ama Bolivya sınırında yer alan Altiplano'nun bu kırsal eyaletinin nüfusunun % 75'ini oluşturan aymara ve quechua köylüler, Ayacucho'dakiyle karşılaştırılabilir bir yoksulluk içinde bulunsalar bile Puno'da yerel ilerici kilise tarafından destekleniyorlar. Kentli bölgeci hareketin yanında yer alarak bölgesel halk meclisine katılan Peru Köylü Konfederasyonu'na bağlı güçlü bir eyalet federasyonunda örgütlüler.

Tarım reformu, hayvancılıkla uğraşan eski *latifundia'ları*, aralarından biri - «Dev» - 200.000 hektarı bile aşan devasa kooperatiflere dönüştürmekle birlikte, yerli topluluklarına mensup köylülerin yaşam koşullarında düzelme sağlamadı. Gerçekte topluluklar ve köylü gruplarından oluşan 100.000 aile ancak

1.400.000 hektar toprağı denetim altında tutarken, ortak işletmelere ait olan 1.800.000 hektarda 20.000 aile yaşıyor. Yetmişli yılların sonundan beri gerilimin had safhada olduğı eyaletteki çelişkiler doğal felaketler nedeniyle daha da ciddi hale geldi.

1983 Aralığında büyük kuraklık sürerken Titi-Caca gölü dolayında bulunuyorduk. Kurak mevsimin sonunda normal olarak aşiboyası rengindeki toprak griye çalmıştı. Toz bulutları çatlamış toprağın üzerinde dönüp duruyor ve çobanlarla iskelete dönen hayvanlarını aynı sefalet örtüsüyle sarmalıyordu. Köylüler göldeki su seviyesinin bir yılda 50-100 cm. azaldığını gösterdiler bize. Tek bir yağmur damlası düşmeksizin geçen sekiz ay: Yalnızca mahsuller mahvolmakla kalmadı, köylüler tohumluk olarak ayırdıklarını tüketmek ve hayvanlarının bir bölümünü de kesmek zorunda kaldılar.

Aralık 1984'de ise tam tersine Titi-Caca gölünün taşmasına ve tarım ve otlak için ayrılan binlerce hektar toprağın birçok yıl boyunca kullanılmaz hale gelmesine neden olan tufanı andıran yağmurlar yağdı. Felaketzedeler yüzbinleri buldu. Bütün bunlara rağmen devlet Puno'nun YİGSH'daki payının 20 yılda % 4,6'dan % 1,6'ya düşmesine yol açan politikayı değiştirmede. Eyalet milletvekilleri kimi yardımlar üzerindeki blokajları kaldırabilmek için Parlamento binasında açlık grevi yapmak zorunda kaldı. 13 Aralık 1985'de 4000 köylü Melgar ilindeki Kunaruna kooperatifine ait 10.500 hektar toprağı işgal etti; bu girişim ayrıca ildeki halk örgütlerince başlatılan bir genel grevle de desteklendi.

Sağın Kilise'yi köylüleri kışkırtmakla suçlamasını, Ayaviri'nin papalığa bağılı yöneticisi Alteroche bir söyleşi sırasında şöyle yanıtladı: «Bu zora başvurmanın kökeninde topluluğun çoğunluğunun maruz kaldığı açlık ve sefalet durumu yatmaktadır.» Güney And bölgesinin Kilise yetkilileri daha da ileri giderek «kendi topraklarını geri almak ve mülk edinmek

için savaşılan köylü örgütlerini desteklediklerini ve ortaklaşmacı çalışmalarını atalarının kültürünü yeneden bulma biçimi olarak yüreklendirdiklerini» açıklayacaklardır. Bu toprak işgali çok daha büyük bir hareketin ilk işareti oldu.

Alan Garcia tarafından yönetilen yeni hükümet tehlikeyi sezdi: Başkan bir *rimanacuy* süresince - yeni hükümetin tüm ülke içinde kurumlaştırmış olduğu, bir bölgenin yerli topluluklarının genel meclisleriyle görüşme tarzı- köylülerle toplantı yaptı ve Şubat 1986'da toprakların topluluklara geri verilmesini ve ortak işletmeler kurulmasını karara bağlayan iki karnameyi ivedilikle yayımlattı. Alan Garcia, Puno'yu Güney Andlar bölgesi için hükümetin gelişme projelerinin merkezi ilan ederek ve köylülere bir milyon hektar toprak dağıtacağına söz vererek birçok umudun doğmasına yolaçmıştı. Ama APRA'nın yerel başkanlarının ve kooperatif görevlilerinin muhalefeti bu hükümlerin uygulanmasını engelledi. Bunlar topluluklarla çatışmalar yaratmak için işletmelerin üyelerini kullandılar ve olağanüstü hal ilan edilmediği halde ordu arama tarama operasyonlarına girişti.

Vaadlerden bıkip usanan Puno'nun yerlileri tüm yasal yollar tükendikten sonra güçlerini göstereceklerdir. 19 Mayıs 1987'de -ülkede bir genel grevin olduğu gün- herbiri kadınlarının giysileri ve önlerinde yer alan müzik orkestrasıyla birbirinden ayırdedilebilen 157 topluluğun harekete geçişine tanık olundu. Alacalı poncho'lar, sivri külahlar, ellerde havaya kaldırılmış beller ve asalar akınıydı bu: 50.000 kişi şiddet kullanmaksızın, yirmi kooperatife ait 300.000 hektar toprağı işgal etti. 24 Haziran'dan itibaren de 50.000 hektarlık ek toprağı el kondu. Baskı gecikmedi: Yıkıcılık Karşıtı Taktik Birlikler (UTA) tarafından 200 ev yıkıldı, hayvanlar telef edildi, bir köylü öldürüldü, onlarcası da yaralandı. Ayaviri ve Azangaro'da kilise lokalleri APRA komandolarınca gerçekleştirilen saldırıların hedefi oldu. Hükümet mülk-

lerin yeniden düzenlenmesine son verildiğini ve işgallerin yasadışı olduğunu ilan etti. Ama köylüler yüzbinlerce hektarı kendi kullanımları altında tutmayı başardılar.

Önceki yıl boyunca bu bölgedeki operasyonlarını artıran Aydınlik Yol için, bu hareketliliklerin, etkisinin genişlemesini elverişli kılması beklenebilirdi.

YENİ BİR AYACUCHO'NUN BAŞARISIZLIĞI

1982 ile 1985 arasında iki-üç polis merkezine saldırı, yarım düzine kadar kooperatifin yağmalanması, birkaç belediye başkanı ile ilkokul öğretmenine suikast düzenlenmesi, düzen güçlerinin meydanı *Başkan* Gonzalo'nun müritlerine bırakarak Azangaro ve Melgar illerinin yalıtılmış köylerini terketmeleri için yeterli oldu.

Kimi gözlemciler, Puno eyaleti yeni bir Ayacucho haline gelmediyse, bunun nedeninin Aydınlik Yol'un Bolivya üzerinden Arjantin'e kadar uzanan silah, erzak ve tıbbi malzemenin getirilebileceği bir geçit yaratmak için zamana ihtiyaç duyması olduğunu düşünüyorlar.

Diğerleri, Ayacucho'daki başarısızlıklardan dersler çıkaran yerel Yolcuların daha az sekte, yandaşlarının gerçeğine daha yakın olduğuna inanıyorlar. Kesin olan, onların, yerli topluluklar içinde destek tabanı hazırlamak üzere Ayacucho ve Cuzco'dan quechua konuşan kadroları getirtmiş olduklarıdır. Ama çoğunlukla aynı bölgelerde bulunmakla birlikte dilleri çok farklı ve kültürleri daha geleneksel olan aymara toplulukları içinde etki oluşturamıyorlar.

Aydınlik Yol'un toprak için çatışmalarla ilgili,, köylülerin mücadelesiyle zıtlık oluşturan askeri ey-

1. Bkz. Raul GONZALES, «Puno: El Corredor Senderista», *Qu.aha.cer*, sayı 36, Ağustos-Eylül 1986.

lemleri hem zamanlama tezini hem de dogmatizmin terkedilmesi tezini doğruluyor. Yetmişli yıllar boyunca Aydınlık Yol toprak işgallerini sürekli biçimde «reformizm» olarak mahkum etmiş ve tarım sorununun çözümüne olanak sağlayacak yegane şeyin «iktidarın ele geçirilmesi» olduğunu savunmuştu. Puno'da ise Yolcular köylülerin silâhlanarak mülk sahipleriyle kooperatiflere karşı şiddet kullanmaları gerektiğini ortaya atarak söylemlerini değiştirdiler. Böylece, Asillo'da olduğu gibi, toplulukları kuşatmalarına, millileştirilmiş kooperatiflerin yöneticilerini öldürmelerine, binalarını yakıp hayvanlarını kaçırmalarına ve köylülerini baskı karşısında savunmasız bırakarak geri çekilmelerine tanık olundu. Carabaya'da yerel şefler, ciddi bir mücadele geleneği olmayan ve dolayısıyla bir süreden beri örgütsüz bulunan köylülerin federasyonunu ezmek için Aydınlık Yol'un bir polis merkezine saldırdı düzenlenmesinden yararlandılar.

Bölgenin toplulukları Aydınlık Yol'un bu politikasına karşı tepki göstereceklerdir: örneğin Macari'nin toplulukları, katılmasını bir provokasyon olarak değerlendirdikleri gerilla ile anlaşmazlıklarını göstermek amacıyla bir işgale ara verdiler. Bunlar arasında öz savunma milisleri oluşturan bazıları, Yolcuları, bölgelerine girmelerini hayatlarıyla ödeyeceklerini söyleyerek uyardılar.

Mayıs-Haziran 1987'deki büyük işgaller sırasında, Yolcular operasyonlara katılıyor göründüler ve katıldıklarını iddia ettiler. Çatışmaya ramak kaldı, ancak, Hugo Blanco gibi önderlerin belirleyiciliği ve silâhsız olmakla birlikte köylü muhafızların kararlı tutumu onları geri çekilmeye zorladı. *Başkan* Gonzalo, herşeye rağmen hareketi yönlendirenin kendi partisi olduğunu iddia edecek cürete sahipti. Ağustos 1987'deki Köylü Konfederasyonu'nun ulusal kongresi sırasında, k'endisi de Puno kökenli olan Konfederasyon'un genel sekreteri Saturnino Corimayhua şu açıklamayı yaptı: «Aydınlık Yol halk hareketinin mücadeleleri ve stra-

tejisiyle karşıtlık halindedir.» İnsan hakları konusunda kabul edilen karar birçok köylünün tanıklığına dayanıyor. Özellikle de şunları içeriyor: «Aydınlık Yol'un dogmatik ve otoriter tutumu onu kendi amacını benimsemeyen köylüleri katletmeye götürdü (...) devrimci şiddetle kör şiddet arasında fark gözetmek yeteneğinden yoksundur,»

Aydınlık Yol'un geri çekilmesini açıklayan bir diğer etken, ülkenin diğer bölgelerinde olup bitenlere karşıt olarak, Aydınlık Yol'un pratiklerini, özellikle 1986 sonunda gerçekleşen bir toplantı sırasında kararlı biçimde mahkum eden ilerici Kilise'nin ve insan hakları örgütlerinin tutumudur:

«*Puno Barış İstiyor* toplantısında bizler aşağıdaki maddelerde anlaşmaya vardık:

a) İnsan haklarının bir ortaklık noktası olduğunu kabul etmek.

b) Aydınlık Yol'un terörizmini ve yıkıcılığını kınamak.

c) Demokratik hükümetin sıkıyönetim bölgelerinde siyasal sorumluluğu silahlı kuvvetlere bırakmasından dolayı üzüntüleri bildirmek.

d) Yıkıcılık karşıtı şiddeti ve milli güvenlik ideolojisini kınamak.»

Siyasal olarak yenilgiye uğrayan Aydınlık Yol, uğradığı bozgunu tamamlayacak bir barbarlık eylemine girişerek öcünü almaya çalışacaktır: CCP'nin bölgesel federasyonunun kurucusu, San Juan de Salinas kasabasının Birleşik Sol Belediye başkanı Zenobio Huarsaya'nın öldürölmesi. Yolcu bir komando birliği pazar kurulan bir pazar günü belediye binasına saldırdı. Belediyeyi kuşattı ve bir «halk mahkemesi» kurmak için halkı biraraya topladı. Yolcular belediye başkanını ölüme mahkum ettiler, ama yöre sakinleri o kadar şiddetli biçimde karşı çıktılar ki, gerillalar bir an tereddüt ettiler. Ne var ki şefleri olan

bir kadın militan öldürme emrini verdi. O zaman Yolcular kendilerini tehdit eden halka silahlarını çevirerek gerisin geri çekip gitmek zorunda kaldılar. Bu kadar ısrarlı olmalarının nedeni Zenobio Huarsa-ya'nın Birleşik Sol'a katılmadan önce Aydınlık Sol'a bağlı olmasıydı.

Birkaç gün sonra halk Yolcuların bir evde bulunduğunu ihbar etti ve bunlardan yedisi sivil muhafız tarafından saf dışı bırakıldı. Bunu izleyen haftalarda Yolcular Puno'daki desteği dağıldığında Aydınlık Yol'un ancak, çoğunluğu köylülerden devşirilen birkaç gençle birkaç sempatzizandan oluşan yirmi kadar militana sahip olduğu anlaşıldı. Geçtikleri yerlerde arkalarından harabeler bırakarak Puno'dan Cuzco'ya döndüler. Kazandıkları gençlerden bazıları bir saldırıda kullanıldı ve hayana kalabilenler geldikleri yere geri gönderildiler: San Antonio polis karakoluna saldırı sırasında dinamit kullanmayı bilmeyen kızlı erkekli yeni yetmeler, dinamitlerin erkenden patlaması sonucu paramparça oldular.

Küçük bir grup büyük bir eyaletin yeni bir Ayacucho'ya dönüşebileceği kanısını yarattıysa, bunu yalnızca terörü hakim kılan militanlarının belirleyiciliğine değil; aynı zamanda, bu bölgelerde devletin mevcut olmayışına, silahsız köylüleri ezmek sözkonusu olduğunda pek etkili olan düzen güçlerinin yeteneksizliğine ve toprak işgallerinden önce Aydınlık Yol'a karşı durmaktan ödü patlayan solun ödekliliğine de borçludur.

1986 sonunda Aydınlık Yol'un Puno bölgesinden geri çekilmesi yanılsmaya neden olmamalı. Bu hareketi karakterize eden, inatçılığı, işine karınca gibi bıkmadan usanmadan yeniden başlama ve yenilgilerinde bile yeni güçler toplayabilme yeteneğidir. 30 Haziran'da Puno Belediye Başkanı Luis Duen'a'ya suikast düzenleyebildi, Noel'den iki gün önce Avrupa Topluluğu tarafından finanse edilen tarımsal gelişme

projesi pampa'ya saldırdı ve bu saldırı sırasında iki görevli öldü.

Aydınlık Yol İnka imparatorluğunun eski başkenti Cuzco'yu çevreleyen bölgelerde kök salmayı da başaramadı.

Bu bölgelerde de aynı şekilde Sol güçlüdür; hem kentte - 1983'de Daniel Estrada'yı belediye başkanlığına seçtirdi - hem de CCP'nin özellikle 1977 ve 1979 arasında bir toprak işgalleri dalgasını yönettiği kırlarda. Seksenli yılların başında burada serüvene giren ilk Yolcular halktan o denli yalıtılmış durumdaydılar ki, beslenmek için mısır çaldıkları sırada köylülerce yakalandılar. Polise ihbar edilmemek için kendilerini «devrimci militanlar» olarak tanıtmak zorunda kaldılar.

Başkenti Quillabamba olan eyaletin sıcak vadileri Aydınlık Yol'un nüfuz etmeyi başaramadığı bir diğer bölgeyi oluşturmaktadır. Bununla birlikte bölgenin azgelişmişliği, kahve ve koka fiyatları konusunda otoritelerle sürekli çatışmalar, fazladan ekim yapılan tarlalarda kokanın sökülmesi ya da yerine başka bir ekim yapılması için köylülerin maruz kaldıkları baskılar, sosyo ekonomik koşulların yıkıcılık açısından burada daha elverişli olduğu kanısını uyandırabilirdi. Ama kesinlikle buradaki tüm mücadeleler, yöneticileri sol partilere, özellikle de PUM ve Patria Roja'ya dahil olan güçlü bir köylü federasyonunca yönlendirilmektedir.

Dolayısıyla Aydınlık Yol Cuzco bölgesinde, orta sınıftan gelen militanlarca kentte düzenlenen tek tuk sabotaj eylemleriyle kendini sınırlamak zorunda kaldı. Cuzco'nun ekonomik faaliyetinin büyük ölçüde uluslararası turizme dayandığı düşünülürse, bu operasyonların büyük bir sempati toplamadığı anlaşılır. Bu nedenle, gerillayı biraz daha gözden düşürme amacıyla polis 1986'da Machu Pichu trenine, sekiz turistin ölümüne yol açan bir saldırı düzenledi.

CAJAMARCA KÖYLÜ DEVRIYE BİRLİKLERİ

Puno'nun 200 km. kuzeyinde, Andlar'ın alçaldığı ve aşiboyası renkli dağlarla çevrili yemyeşil vadilerin açıldığı Cajamarca eyaletinde, Aydınlık Yol'un kök salmasına bugüne dek aşılmaz bir engel oluşturan bir başka köylü örgütlenme biçimi gelişiyor.

Gece vakti okalıptüs ağaçlarıyla çevrili yollarda serüvene çıkan bir yabancı, bölgenin karakteristiği olan, başlarına beyaz «soba borusu» başlıklar geçirmiş, uzun kırmızı ya da gri poncho'lar giyinmiş, sessizce birbirinin ardı sıra yürüyen küçük bir insan grubuyla karşılaşma riskiyle karşı karşıyadır. Genellikle ellerinde bir asa ve kemerlerine asılı bir pala bulunur. Kim olduğunuzu araştıracaklardır: Eğer kurallara uygun biriyseniz size yardım teklif edecekler, aksi durumda ise sizi, kaderinizi tayin edecek olan Gözetim Komitesi'nin ellerine bırakacaklardır. Bunlar başlangıçta görevi köylerini abigeo'lardan ve diğer suçlulardan korumak olan rondero'lardır - devriye görevi yaparlar. Bugün yerlilerin toplumsal örgütlenme biçimlerinin kısmen yok olduğu bu bölgede onlar gerçek yerel iktidar organları haline gelmişlerdir.

İlk devriye birliği, 1976 yılının sonunda okulu ve sürüleri hırsızlardan korumak amacıyla Chota'da oluşturuldu. Piura, Huanuco, Libertad gibi komşu eyaletlere yayılan bu örgütlenme biçimlerinin olağanüstü gelişmesi, bölgedeki tarımsal mücadelelerle açıklanıyor. Yüzyılın ilk yarısına patronların yolsuzluklarına karşı bir dizi köylü ayaklanmaları damga vurdu. 1914'de Bambamarca'da 150 köylünün ordu tarafından katledilmesi unutulmadı. Sonra toprak ve hayvanlarının mülkiyetini korumak için toprak sahiplerince oluşturulan çetelerin savaşa dahil olduğu bir dönem başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toprak sahipleri, malikanelerini abigeo'lardan korumak için yarıcılarından oluşturdıkları devriye birliklerini örgütlediler. Ama altmışlı yıllardan başlayarak izleyen

yirmi yıl boyunca toprak için büyük toprak sahipleriyle köylüler arasında, fazlaca ılımlı bir tarım reformunun yatıştırırmayı başaramadığı yeni çatışmalar cereyan etti.

Devriye birlikleri başlangıçta ne siyasal partilerin ne de devletin müdahalesi olmaksızın bizzat köylülerce yaratılan, ancak ilerici Kilise örgütlerince desteklenen örgütlerdi. Bölgede yabancı bir suçlu ölüme mahkum edilebilirdi, ama en sık uygulanan cezalar, kırbaçlama ya da buzlu suda sabah banyosuydu. Bu son iki ceza türü hâlâ geçerlidir, ama bunların yerini giderek devriye - örneğin bir hafta boyunca her gece devriyeye çıkmak - ya da genel yarar için çalışma cezaları alıyor.

Devletin yetersizliklerim ödünleyen devriye birlikleri, toprak konusunda aileleri karşı karşıya getiren anlaşmazlıklara müdahale ederek, sarhoşları, kocaların karılarına karşı kötü davranışlarını, büyüklük faaliyetlerini cezalandırarak, adaletin yerine getirilmesi görevini üstlenme noktasına vardı. Bunlar topluluğun kollektif işleriyle, sağlık, eğitim sorunlarıyla ilgileniyorlar. Ve nihayet, hayvan yetiştiriciliği, ormancılık, zanaat konusundaki teknikleri geliştirmeye çalışarak gelişme konusunda da müdahale ediyorlar.

Etkinlikleri dikkate değer bir örgütlenmeye dayanıyor. Onsekiz-altmış yaş arası herkes bu birliklere üye. Ama aynı zamanda *ronderito'lar*, yani çocuklar da kabul ediliyor. Kadınlar önceleri erkeklerin devriye birliklerine katılmalarını gözetlemek ve faşizmin etkilerine karşı çıkmakla görevli komitelerde örgütlendiler. Bazı köylerde kadınlar gece devriyelerine katılma hakkını da elde ettiler.

Her *rondero* haftada bir ya da iki devriyeye çıkmakla yükümlü sekiz kişilik bir gruptan oluşur. Tüm önemli kararların alındığı Meclis'e katılır. Yürütme organı Yönetim Komitesi'dir. Coğrafi bölgelerde federasyonlar vardır, hatta kimi durumlarda il ve eyalet

federasyonları vardır. Her yerel devriye birliği, kararların demokratik biçimde alınması ve karşılıklılık gibi yerli dünyasından miras kalan değerlere dayalı bir dengeyi gözeterek kendi kararnamelerini kendi düzenler. Bir suçluya dayatılan genel yarar çalışmaları sırasında herhangi biri bir zarara uğradığı takdirde, onarımdan topluluk sorumludur.

Siyasal partiler kuşkusuz devriye birliklerine sızmaya ve onları kendilerine göre biçimlendirmeye çalıştılar, ilk bölünme sağcı partilerden etkilenen (önce Halk Eylemi, sonra da ABRA'dan) «barışçı» devriye birlikleriyle «bağımsız» devriye birlikleri (Patria Roja, Devrimci Öncü) arasında gerçekleşti. Bununla birlikte bu sonuncular, partiler karşısında özerkliklerini korumayı başarmış ve yerel iktidar organları olmayı sürdürmüş görünüyorlar. Aynı zamanda Nisan 1988 tarihli 24571 sayılı yasayla resmen ilan edilen, devletçe el koyma girişimlerine karşı direniyorlar: Bu kararname esas olarak devriye birliklerini devlet görevlilerinin otoritesinin altına almayı öngörüyordu. Bunlar aynı zamanda gölgede bıraktıkları yerel iktidarın da hedefi durumundalar, örneğin Chota'daki Santa Clara *hacienda*'sının mülk sahipleri 15 Haziran 1987'de polisin desteği ile köylüleri tarım reformunun onlara bıraktığı topraklardan kovdular, bu sırada rondero'lardan dokuzu öldürüldü.

Açıktır ki bu bağlamda Aydınlık Yol'un devriye birliklerini denetim altına alma girişimleri aynı şekilde geri püskürtüldü: Bu örgütlerin faaliyetleri partinin mutlak denetimiyle zıtlık oluşturmaktadır. Piura ve Tumbes bölgeleri tarım federasyonunun yöneticilerinden biri olan Luis Tafur köylülerin nasıl davrandıklarını anlatıyor: «Catacaos topluluğunda kendilerini gösterdiklerinde halk meclisini derhal toplantıya çağırdık. Önerdikleri şeyleri tartıştık ve yöntemlerini reddettik. Teröre yalnızca kitlelerin örgütlenmesi engel olabilir. Daha sonra bölgede yapabilecekleri bir-

şey olmadığını iyice anlasınlar diye kararımızı el ilanları aracılığıyla ilettik (...) ve eğer buralı kim-seler eylemlerine katılmışsa çekip gidinceye kadar tümüyle tecrit edilirler»².

Bununla birlikte demokrasi Aydınlık Yol militan-larının da devriye birliklere katılmasını - taşıdığı tüm risklerle birlikte - gerektirir, ama yöneticilerin dene-timi altında.

Lima'nın gecekondü mahallelerinden, madenci ör-gütlerinden, ülkenin çok çeşitli kırsal bölgelerinden alınan bu örnekler çok demokratik bir örgütlenmeyle donanan halk hareketinin olduğu yerde Aydınlık Yol'un kendini dayatmayı başaramadığını gösteriyor. Ama Birleşik Sol'a dahil partiler toplumsal hareketleri özerk karar organlarından çok potansiyel militan de-poları olarak görme eğilimindeler. Bu durumda on-ları, örgütler arası çatışmaların alanı haline getir-mek ya da partinin çıkarlarına göre biçimlendirmek niyeti ağır basıyor. Örneğin köylü kongreleri sıra-sında zamanın çoğu esas sorunları tartışmaktan çok temsilcilerin temsil hakkının geçerli olup olmadığını denetlemekle geçiyor. Ve nihayet delegeler topluluk-ların ihtiyaçlarından çok siyasal örgütlerin sesini du-yurma eğilimindeler.

Şu halde bu alanda Aydınlık Yol diğer Marksist Leninist partilerden esasta farklı gibi görünmüyor. Üstelik onlarla kıyaslanmayacak bir iç tutarlılığa ve etkililiğe sahip. Ona karşı direnmenin tek yolu, an-dığımız örgütlerin yaptığı gibi bir başka alana kay-maktır. Ama yalıtılmış kaldığı sürece, bu sektör şid-dete direnme deneyimleri hiçbir başarı şansına sahip değildir.. Çünkü *Başkan* Gonzalo'nun tilmizlerinin, de-netimlerinin dışına çıktığını kabul etmektense bu tür örgütlenmeleri yıkmayı tercih edecekleri bir zaman gelecektir.

2. Luis TAFUR, «Como se Combate a Sendero», *Quehacer*, sayı 55, Ekim-Kasım 1988.

Göreceğimiz gibi, 1988'in başından beri, Aydınlık Yol'un sol tarafından denetlenen kitle örgütlerini küçümsemek yerine kendi baştan savma yöntemlerini kullanarak onlara nüfuz etmeye karar vermesiyle birlikte tehlike giderek daha gerçek hale gelmektedir.

Ayrıca ekonomik bunalım, devlet otoritesinin çözümlmesi, geçerli bir sol alternatifin olmayışı, şiddetin genelleşmesi, isyanın genişlemesi için bir o kadar «elverişli etkenlerdir.

KIRLARDAN KENTLERİN DEMİR ÇEMBERLERİNE

KIRKSEKİZ SAATLİK SAVAŞ

19 Temmuz 1988, saat iki: Lima'da 2-Mayıs Alanı'nda genel grev sahnesi. Yüzü aşkın sol militan komünist Peru İşçileri Genel Konfederasyonu CGTP'nin merkezi önünde toplandılar. Daha sabah başlayan ulusal çapta kırksekiz saatlik iş bırakımının ilk bilançosunu çıkarması beklenen sendika genel sekreteri Valentin Pachonun konuşmasını bekliyorlar. Düzen, güçleri kent merkezinde yer alan alana giriş-çıkış yollarını kapatıyorlar.

«Savaşmak ve direnmek, halkın bizden beklediği bu!» Gizlice göstericilerin arasına sızan elli kadar genç Yolcu sloganlar atmaya koyuluyor: «Yaşasın Başkan Gonzalo! Yaşasın halk savaşı, kansız devrim olmaz!»

Üçlü saf tutmuş, yüzleri atkılarla gizlenmiş Mao-cular *pueblo jovene*'lerin cholo'lannın görünümünü taşıyorlar. Yumrukları havada, «revizyonistlerde, ora-^da bulunan parlamenterlerine nutuk atıyorlar: «Mücadele sokakta, sandıkta değil!» Bunu vahim bir şaşırtmaca izliyor. Birleşik Sol'un ve CGTP'nin onlarca militanı -çoğunluğu Başkan Gonzalo'nun partizanlarının ortaya çıkışıyla birlikte tuhaf bir biçimde ortadan kayboldu - Yolcular tarafından adım adım izlenerek meydanın etrafını dolandılar. Slogan yarışı içinde koşar adım ve sırayla birbirlerini geçerek kortejin

başını ele geçirmek için birbirleriyle çekişiyorlar. Bütün bunlar kayıtsızca bekleyen polislerin önünde olup bitiyor.

Şefleri gibi görünen birine yaklaşıyoruz: Sizinle söyleşi yapabilir miyiz? Yanıt yok. ikinci talebimiz üzerine haykırıyor: «Ajanlar, muhbirler!» Grubun tehdit edici- davranışları karşısında ihtiyatlı biçimde geri çekilmeyi tercih ettik.

«Faşist APRA'ya karşı 48 saat savaş». 18 Temmuz 1988 günü *El Diario*'nun ilk sayfasında yer alan grev çağrısı niteliğindeki bu başlık. *Başkan* Gonzalo'nun «halk savaşı» na kattığı «büyük dönemeci» simgeliyor. Toplumsal hareketliliklerin «reformist» ya da «revizyonist» karakterlerinin yalnızca küçümsendiği dönem sona eriyor. Aydınlik Yol, gerillanın kentleri kırlardan kuşatmasını zorunlu gören Maoist ilkeyi yeniden gözden geçirdi ve düzeltti. Günümüzde, sanayi bölgeleri ve özellikle ekonomik krizin umutsuzluğa sürüklediği *pueblo joven*e'leriyle birlikte her üç Peruludan birinin yaşadığı Lima, çatışmanın asıl alanı haline geliyor. Aydınlik Yor köylülerin kentlere yerleştiğini saptadı: «Gecekondu mahallelerinin devasa kitleleri, diye açıkladı Abimael Guzman, düşmanı hapsedecek demir kuşaklar gibidir». Sonuç olarak, «savaşçıların kırlardan kentlere kaydırmaya» karar verdi. Bu stratejik dönemecin farklı evrelerini görmeden önce, Aydınlik Yol'un hedef seçtiği yeni toplumsal taban hakkında daha fazla bilgi vermek gerekiyor.

ANDLAR'DAN TAŞAN HALK

Bugün Peruluların % 65'i kentlerde yaşıyor; elli yıl önce nüfusun % 65'i köylerde yaşıyordu. 1940'dan günümüze, Lima'da yaşayanların sayısı on kat arta-

1. Abimael Guzman'ın 24 Temmuz 1988 tarihli *El Diario*'daki söyleşi.

rak 645.000 iken 6.300.000'i aştı. 1956'da elli altı gecekondulu mahallesi varken otuzbeş yıl sonra da iki Limalıdan birini içerecek biçimde sekizyüzü aştı. Bu konuda analizlerinden yararlandığımız sosyolog Jose Matos Mar'ın «halk taşkını»² olarak adlandırdığı şeydir bu.

Seksenli yılların sonunun Lima'sı - Batılı yaşam tarzına sahip seçkinleri kuşatan, And köylerinden inen yoksul kitleler sömürgeleştirilmiş yerlilerin torunlarının İspanyol fatihlerin mirasçılarından intikam alışını temsil ediyor. Peru Cumhuriyeti, 1910-1919 devrimi sonrasında Meksika'da olduğu gibi kendine özgü kimliği olan gerçek bir ulusun doğmasını sağlamadı. Mexico'da fatih Cortez'in heykelleri yıkıldı ama Lima'da Francisco Pizarro, atının üzerinde, talimhane-ye hakim bir yerde durup duruyor.

Fetihten beri yerlileri ezen devletin imgesiyle Lima yeni gelenlere hiçbir şey, yerleşmeleri için bir parça arazi bile sunmadı. Eski sömürge kentinin duvarları, yasadışı toprak işgallerine giren göçmenler için *fazlaca*, dardı. Yasal kenti, çoğu kez şiddet içeren gösterilerle kendilerine hoşgörü ve davranmaya zorlayacaklardı. Devlet temel kamu hizmetlerini finanse etmeyecek, sanayi de giderek artan işgücünü ememeyecekti. Bu açmaz karşısında topluluk dayanışma geleneklerine başvuran «istilacılar», «enformel sektör» olarak anılan paralel bir sektör yaratacaklardır. Artık Andlar Lima'dadır: Burada «sudaki balık» gibi hareket eden Aydınlık Yol için aşına bir quechua evreni.

Gecekondulu mahallelerinde yaşayanların önemli bir bölümü, Andlar'daki çalışma ve karşılıklılık, (imce- R.T.) *minka*. ve aynı sistemine başvuruyorlar. Mahallelerde evlerini ve belediye işlerini - asfalt yol, kanalizasyon, bir toplantı lokali - önceden tarlalarını or-

2. Jose MATOS MAR, *Desborde Popular y Crisis del Estado*, Instituto de Estudios Peruanos, Lima, 1984.

taklaşa ekip biçtikleri gibi, karşılıklı yardım temelinde yapıyorlar. Bazı mahallelerde çatının konması geleneksel bir törene yol açıyor: Yeni ocak törenle ıslatılıyor (t'inka) ve çatısını bir çiçek taçlandırıyor. Nazarlık ve muskalar evi kötü ruhlardan koruyacaklar.- Aynı zamanda, sıkıştırılmış toprak yolların kavşaklarında, And platolarındaki yollarda olduğu gibi, geçerken küçük bağışlar bırakmanın yerinde bir davranış olarak görüldüğü, taş tepeciklerinden yapılan tapınma yerleri *apacheta'lara* da rastlanıyor.

Yaşam mücadelelerinde göçmenler, pis su kanallarını ya da elektrik şebekelerini kaçak bağlıyorlar. Kendilerini üfürükçülere ya da kökçülere tedavi ettiriyorlar. Gizli tapınak ve mezarlıkları var. Toplu taşıma yetersizliğini yasa dışı bir minibüs ağı oluşturarak gideriyorlar. Bir yandan da caddeleri ürünler ve «gayriresmi» arzlarla doldurarak," - aile ya da topluluk olarak - yasa dışı ticaret ve hizmetleri çoğaltıyorlar. Polis ve yargı sisteminin etkisizliği ve çürümüşlüğü karşısında, kendi gözetim devriyelerini örgütleyor, mahallelerin güvenliğini tehdit eden suçluları halk mahkemelerinde yargılıyor, hatta bazen cezalandırıyorlar.

Göçmenler aynı zamanda geldikleri mezra, köy ya da eyalete göre - Apurimac, Ayacucho ya da Puno - «hemşehri klüpleri» halinde gruplara ayrılıyorlar. Her biri kimi zaman sözcüğün Andlar'daki, yani oldukça geniş anlamıyla, bir aileyi, kimi zaman binden fazla üyeyi biraraya getiren bu klüplerin sayısı 6000'i geçiyor. Lokalleri hafta sonları dolup taşıyor. Evlilik ve vaftiz törenleri buralarda yapılıyor. Klüp aynı zamanda göçmene siyasal partiler, yerel otoriteler ya da devlet karşısında temsil edilme imkanı veriyor. Ama yılın en yoğun anı kuşkusuz, göçmene göçü sırasında eşlik eden, geldiği yerin koruyucu kutsal ermişi için yapılan şenlik olmaktadır. Bu ermiş sayesinde kent dünyası tarafından hiçe sayılan kimliğini korur. Aralık tanımadığı bu Andlar evrenine başvuramayan

ikinci ya da üçüncü kuşaktan genç *cholo*, yavaş yavaş kendine özgü kimliğini arıyor; modern ritimle oynanan bir *huayno* olan *chicha* müziği bunun en iyi simgesi. Köylü ana-babası gibi artık yalnızca Lima'da yaşayakalmakla yetinmek isteniyor; sıkışmış bir toplum tarafından geri itilmiş, geleceğinden umutsuz, işte Aydınlik Yol'un ondan esirgemediği vaaddir bu...

GENÇLER, İŞSİZLER VE MELEZLER

«Gerillaya girdiğimizde kaybedecek çok şeyimiz vardı: Tahsilimiz, işimiz, ailemiz, bize çok şey vaadeden geleceğimiz. Aydınlik Yol'a bağlanan gençlerin kaybedecek hiçbir şeyi yok. «Altmışlı yılların gençliği ile seksenli yılların arasındaki fark budur.» 1965'in gerillalarından eski bir savaşçının bu saptaması sorunu mükemmel biçimde koyuyor.

Onbir milyon Perulu 19 yaşın altında: Son yirmi yılın nüfus patlamasını özetleyen bir rakam bu. Beş kişiden biri 15 ile 24 yaş arasında; bu gençlerin % 70'i, % 34'ü Lima'da olmak üzere kentlerde yaşıyor. Aydınlik Yol'un potansiyel toplumsal tabanı bunlardır.

Neden? Çünkü seksenli yılların başından itibaren ciddileşen ekonomik krizin ilk kurbanları onlardır. Seksenli yılların sonunda 15 - 24 yaş grubundaki 4.250.000 gencin ancak % 4'l'i resmi olarak çalışıyor; bunların yarısından fazlası geçici işlerde, 885.000'i aynı zamanda okuyor.

Açıkçası 1.200.000 genç için ne iş var ne de okul... Kuşkusuz eğitim düzeyi yükseldi; ama lise sonrasında geleceklerinin önü tıkalı. 1988'de üniversiteye başvuran 330.000 gençten 260.000'i geri çevrildi. Ertesi gün *El Diario*, Lima'daki San Marcos Üniversitesi'ne kabul edilmeyenlerin tümünü bir mücadele komitesi oluşturmak için toplantı yapmaya çağırdı. Toplantıda, sınavda başarılı olamayan yaklaşık 1500 genç hazır bulundu. Kuşkusuz Akademik otoriteler üniversiteye alına-

cakların kotasını yükseltmediler. Ama bu fırsat sayesinde Yolcular düşkırıklığına uğrayan kaç genci kendi davasına kazandı?

İlk kentli kuşaktan genç, aynı zamanda Fransa'daki Beur'lerle karşılaştırılabilir bir kültürel kimlik bunalımından geçiyor. Bir yandan ana-babasının sürdürdüğü And kültürünün nüfuzu altında; öte yandan büyüklerinden daha iyi eğitim gördüğünden ve televizyon sayesinde «kültür edindiğinden», doğduğundan beri yanbaşında olan bu modern toplumda yerini bulmak istiyor. Oysa kıyı bölgesinin creel (sömürgelerde yerleşen Batılı -R.T) dünyası, kültürsüzlük ve yabanıllıkla aynı anlama gelen serrano'ların (And kökenliler) tümü için derin bir küçümsemeyi her zaman dışavuruyor. Bu, uzun süredir kente yerleşmiş olan melez aydınlar için bile geçerli.

Bu konuda yazar Manuel Scorza'nın hüznünlü çıkışlığı anlamlı. Ölümünden birkaç gün önce, 1983 Kasımında Arjantinli yazar Alicia Duvojne'ye şunları anlatmıştı: «Peru toplumunda geleneksel solun şemalarında bile tekrarlanan ırkçı bir öge var. Zamanı henüz gelmedi ama bir gün söyleyeceğim. Ya Perulu, ya Terli olmayı seçmem gerekseydi, Yerli olmayı seçerdim!» *Le Monde* gazetesi söyleşiye yazarın ölümünden sonra yayımlayacaktır. «Zamanı henüz gelmedi» ibaresi soldaki dostlarının - Scorza, İşçi-Köylü-Öğrenci ve Halk Cephesi (FOCEP) 'nde mücadele etmişti - henüz böyle bir açıklamayı duymaya hazır olmadığı anlamına geliyor. Üniversitede kendisiyle söyleşide bulunan bir kadın gazeteciye, dünya çapında bir yazar olarak değerlendirildiğini, oysa Lima sokaklarında «boktan bir cholo»dan başka bir şey olmadığını söyleyecektir.

Uzun bir süreden beri sosyolojik araştırmalar bu durumun halktan gençler arasında güçlü bir saldırganlığa neden olduğunu gösterdi. Gençler sıklıkla şiddete yöneliyor ve vandalizm genelleşiyor. Diğer yandan, ekonomik kriz artık frenlenemeyen suç işleme eğilimini besliyor. Bu koşullarda aynı zamanda hem bilinç dışı

bir And milenarizminin hem de, kurtuluş yolu olarak şiddete yönelmenin şahsında cisimleştiği Aydınlık Yolun önerisinin bu ortamda hayli kabul görmesi anlaşılabılır.

BİR MAKİNALI TÜFEK ALMAK

A priori çok şaşırtıcı görünse bile, sosyolog Fernando Rospigliosi'nin gösterdiği gibi³, Yolcu vaaz genç işçiler nezdinde de giderek daha fazla, «anlayış»la karşılaşılıyor. Bunlar çoğunlukla gecekondu mahallelerinde yaşayanların çocukları, gerçekte artan ölçüde, üyesi oldukları geleneksel sol partilere ve sendikalara yüz çeviriyorlar.

Yeni proleter kuşağı ardarda yaşanan bir dizi düş kırıklığının mirasçısıdır. önce, Velásquez reformlarının yarattığı ve kırdığı umutlardan doğan frustrasyonlar. Sonra da Marksist solca yayılan, kısa sürede devrim olacağı inancının ürünü olanlar. Che, Küba, Çin imgeleri hâlâ canlıdır. Ama devrimci sol kurumlaştı ve artık belediyelerde, parlamentoda yeralır hale geldi, sistemle bütünleşti. Bütün bu olup bitenler genç işçilerin gözünde, demokrasi, artık radikal bir değişim araçları olmaktan çıkan Marksist partileri yozlaştırmış gibi görünüyor. Yöneticileri, kariyer peşinde koşan kişiler imgesi bırakıyorlar.

Buna, işçilik durumunu reddetme duygusu eşlik ediyor: «Onlar işçi, ama işçi olmak istemiyorlardı», saptamasında bulunuyor Fernando Rospigliosi. Bu ekonomik kriz dönemlerinde işten çıkarmalar artıyor, geçici işçilik yaygınlaşıyor, sendikal talepler reddediliyor, cop darbeleriyle bastırılıyor. Üstelik genç proleter, aylık ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gayriresmi sektörde de çalışmak zorunda. Kentin ışıklarıyla büyü-

3. Fernando ROSPIGLİOSİ, *Juventud obrera y partidos de izquierda*, Instituto de Estudios Peruanos, Lima, 1988.

lenmiş bir durumda toplumsal terfi imkanlarının engellendiğini hissediyor. Sınıf bilinci aşınıyor ve umutlarıyla geleneksel soldan bekleyebilecekleri arasındaki mesafe, ona umut kırıcı gibi görünüyor. Pasif biçimde şiddetin meşru kabul edilmesi ya da gerillaya aktif biçimde katılma artık iki adımlık mesafededir.

Aydınlık Yol ile ilgili olarak genç proleterlerin açıklamaları bununla örtüşüyor: «Ayaklanma başladı, çünkü iş yok, çünkü işsizler var. Ya açlıktan ölmek ya da gerilla olmak, başka seçme şansı yok.» Bir diğeri: «Evet, Aydınlık Yol'un varlığı bana açıklanabilir gözüküyor. İhtiyaç herşeyi yaptırır.» İş olmayanlar yalnızca koşullarını protesto etmek için değil, aynı zamanda işsizliğe, aylaklığa- karşı bir alternatifini temsil ettiği için de gerillaya bağlanıyorlar. Bazıları baskının da «insanları isyan etmeye itebildiğim» ekliyor.

Bir diğeri ise şunları söylüyor: «Onlar ellerine silah alıyorlar. Çünkü sözünü dinletebilmenin tek yolu bu.» Kurumsal mekanizmaların toplumsal çatışmaları çözmedeki yetersizliğine, sendikaların işçilerin taleplerini elde etmedeki güçsüzlüğüne bir gönderme. Uç bir konum.: «Bugünlerde bir makinalı tüfek alacağım»; düşüklüklerinin birikiminin, görülebilir barışçı alternatiflerinin yokluğunun sürüklediği umutsuzluğu; dışa yuruyor.

Öte yandan, Aprist hükümet karşısında Aydınlık' Yol'a atfedilen, ancak kuşkusuz ona ait olmayan tutum, genç işçilerin arzularının bilinçdışı bir projeksiyonu gibi görünüyor (anket 1985'de Alan Garcia'nın seçim zaferi sırasında gerçekleştirildi): «Aydınlık Yol, hükümetin ne yapacağını görüyor. Herşey hükümete bağlı. ..Bir tür ateşkes var. Ama hükümet vaadi erini yerine getirmediği takdirde, Yolcular aynı şeyleri yada daha kötüsünü yeniden yapacaklar.» Ülkenin 1983 sonunda yaşadığı ekonomik çöküntünün sonuçlarının neler olabileceği tahayyül ediliyor, ama aynı zamanda- asilerle belli bir özdeşleşme düzeyi seziliyor. Aydınlık Yol, genç işçinin görünüşte her durumda hak edildiği

kanısında olduğu bir cezalandırmanın aracı olacaktır, «Zamanla, diyor bir geçici işçi, puan kazanabileceklerini düşünüyorum. İyice belirlenmiş bir politikaları var, bundan bütün sonuçları çıkarmaktan korkmuyorlar.» Eğretiliğin ve belirsizliğin egemen olduğu bir dünyada, tercihlerinin sağlamlığı ve açıklamalarıyla eylemleri arasındaki tutarlılık ile Aydınlik Yol, bir miti, bir umudu, bir değışim rüyasını temsil etmektedir.

REZONANS KUTUSU VE KENTE SIZMA

Gerilla 1982'ye kadar Lima'da yalnızca birkaç elektrik kesintisi ve önemsiz saldırılar gerçekleştirmişti. Ama 1983 boyunca ve 1984'ün ilk yarısında Aydınlik Yol elektrik sağlayan hatları dinamitleyerek başkenti ve kıyı bölgesinin önemli bir kesimini sekiz kez karanlığa boğacaktır. Gerillalar karanlıktan yararlanarak 27 Mayıs 1983'de Bayer tesislerini kundaklayacaklar ve izleyen aylarda - o zaman iktidar partisi olan - Halk Eylemi'nin merkezine makinalı tüfek ve patlayıcılarla saldırarak, partinin üç militanını öldürüp kırk kadarını da yaralayacaklardır. CGTP'nin merkezini, Miraflores belediye binasını ve bu yerleşim bölgesindeki birçok mağazayı da dinamitleyeceklerdir. Başkan Belaunde aylarca sıkıyönetim uygulamak zorunda kalacaktır: Lima Andlar savaşının rezonans kutusu haline gelecektir.

1982'den itibaren Yolcular, paralel biçimde, gecekondulu mahallelerine uzun ve gizli bir sızma çalışmasına girişiyorlar. «Operasyonlar bölgesine giriş kapısı» adı verilen *carretera central* - Lima'yı And sıradağlarına bağlayan tek yol boyunca uzanan mahallelerden başlıyorlar. Başkentin beslenme kordonu ve ülkenin maden üretim bölgesine giriş yolu olan bu yol, açık bir stratejik öneme sahip. Üstelik bölge Lima ve kıyı bölgesinin bir bölümünü besleyen elektrik puanlarını olduğu kadar Peru'nun başlıca sanayilerini de kapsıyor.

Nihayet burası 1983'den itibaren «kirli savaş» m genel-leştiği olağanüstü hal bölgelerini terkeden onbinlerce köylünün gelip yerleştiği yer.

Gerillalar, onların arasına doğal biçimde -hatta daha çok Yolcu şiddetten kaçmış olanların bile arası-na- karışabilecek, mültecilerin yerleştiği *pueblo* 70-vene'lerde sabırla örgütlenebilecek, ve zamanı gelince eyleme girişeceklerdir... Arequipa, Ica ya da Huancayo'da da tekrarlayacakları bir senaryo.

Yer değiştirenlerin bazıları, bir ıslahanede rüstünü ispat etmeyi bekleyen şu onyediy yaşındaki Ayacucho kökenli genç gibi, kendileri de asilere dönüşeceklerdir. Bu genç seçme bir suikast sonrasında polis tarafından yakalandı. «Aydınlık Yol'un ne olduğunu tam olarak bilmiyordum; bildiğim tek şey, askerlerin babamla kardeşlerimi öldürdükleri ve Yolculann bana onların öcünü almamı önermeleri idi.»

Yolcu kent aygıtının sağlamlaştırılması, Gerilla'nın Güney Andlar'daki geri. çekilmesinden sonra, 1985'de gerçekleşti. O zaman militanların önemli bir bölümü başkente kaydı. Öyle görünüyor ki, 1986'nın sonuna kadar genel karargah *carretera central* boyunca uzanan El Agustino mahallelerinden birinde kuruldu. Her durumda bu koca kasabanın tüm polis karakolları, Yolcu saldırı ya da yalnızca tehditler sonucunda kaçıp gittiler. El Agustino, ama aynı zamanda gerillanın «Doğu Bölgesi» ni oluşturan Ate-Vitarte ve San Juan de Lurigancho, savaşçılar için sığınma yeri ve militanlar için de eğitim üssü hizmeti görecektir. Hemen yakındaki dağlardan inen Yolcu birlikler, hedeflerine saldırıyor -1985 ile 1987 kışı arasında *carretera central* boyunca sekseni aşkın saldırı - ve sonra *pueblo joven*lere sığınmıyorlardı. Operasyonlar militanlar tarafından dakikası dakikasına hazırlanıyor.

Aydınlık Yol bu gecekondu mahallesinde halk üzerinde açıktan açığa siyasal bir denetim sağlayacaktır. «Herkes onların burada olduğunu biliyor, diye açıklıyor Ayacucho sığınmacılarına (Lima'da yaklaşık 50.000

p] yardım eden hükümet dışı bîr örgütün temsilcisi. Politik konumlarını tanıtmak için bildiriler dağıtıyorlar. Bir topluluğun toplantısı sırasında herhangi biri onlar hakkında olumsuz bir görüş dile getirdiği ya da talimatlarına karşı çıktığı takdirde, daha sonra tehdit ediliyor. Parti'nin bin gözü, bin kulağı' olduğunu unutmasın diye. Böylece insanlar görüşlerini ifade etmekten korkuyor ve artık bir daha cesaret edemiyorlar. Yolcular kendilerine karşı olduklarını açıklayan halk sorumlularını da tehdit ediyorlar.» Bu yüzden toplulukların Birleşik Sol üyesi birçok yöneticisi valizlerini toplayıp gitmek zorunda kaldı. Yerel seçimler sırasında *Başkan Gonzalo'nun* sempatizanlarını içeren bir listenin bulunması da pek seyrek sayılmaz.

Doğu Bölgesi gerillanın esas kent üssü olarak kalmakla birlikte, gerilla aynı zamanda başkente diğer iki giriş yolunu içeren ve savaş sürgünlerinin barındığı halk banliyölerine de yerleşti: Ventanilla ile Carmen de la Legua arasında (Kuzey Bölgesi) ve, daha sınırlı olmakla birlikte Villa El Salvador ile Pachacamac arasına (Güney Bölgesi). ,

KIZIL YARDIM

Bu ilerleme karşısında, baskının- etkili olmadığı, hatta büyük ölçüde geri teptiği bir kez daha görülecektir. 3 Mart 1987'de altıyüz askerin Huaycan *pueblo jovene'nin* kuşatıp arama yaparak çoğunluğu masum yöre sakinleriyle Birleşik Sol'un militanlarından oluşan üçyüz kişiyi tutukladığında olduğu gibi. Yolculara gelince, askerlerin tahmini bilgileri ile tespit edilemedikleri için herhangi bir kaygıya kapılmadılar. Sonucu tahmin etmek zor değil: Bu silahlı operasyon sonucunda başsız kalan topluluk örgütü asileri politik olarak göğüsleyemeyecektir, artık Huaycan'ı denetimi altında tutan Aydınlik Yol'dur.

Baskı, *Başkan Gonzalo'nun* partisine, çevre örgüt-

lenmelerini geliştirme" imkanı da sağlayacaktır. Söz konusu olan, başlıcası 1981'de kurulan Peru Halk Yardımını olan Aydınlik Yol'un yasar kollarıdır; bu örgüt ilk döneminde terörizm nedeniyle-tutuklananlara, aileleri aracılığıyla gıda ve tıbbi hizmet yardımı sağladı. Kuşkusuz bu destek Yolcu mahkumlarla sınırlıydı, diğer suçlular hiçbir biçimde yararlanamadılar. Ama Yardım, yavaş yavaş asi komandalara gizli lojistik destek sağlıyor; Yardım'ın üyeleri yaralıları tedavi ediyor, savaşçıları saklıyor. Daha sonra da Yardım'ın, hapisteki Yolcularla ilişkiye geçme aracı olarak kullandığı Siyasi Tutuklu Aileleri Derneği kuruluyor. Bu da tutuklular için - özellikle Demokratik Avukatlar Birliği'nce yapılan savunmaları için- fon toplamayla görevli bir komite oluşturuyor. Örneğin solcu aydınlar «siyasi mahkumlar» için para toplamak amacıyla gösterilere ya da barbekülere katılıyorlar.

Halk Yardımını, Haziran 1986'da cezaevleri kıyımının kurbanlarının cenaze törenlerini örgütlüyor. Bir yıl sonra «Kahramanlık Günü» nün ilk yıldönümünde, örgütün yöneticilerinden biri, Rosa Maldonado, San Marcos Üniversitesi'nde konuşma yapacaktır. Birkaç ay sonra da taşıdığı bombanın patlaması sonucu ölecektir. Bundan sonra Yardım yarı gizli bir örgüt haline geliyor, insan hakları konusunda Aydınlik Yol'un propagandası için yasal örtüyü sağlayan ve tutukluları destekleyen örgüt «Siyasi Tutuklu Aileleri Derneği» - grevler sırasında Lima'nın merkezinde gösteri yapı -

Kriz ve baskı ağırlaştığında bu örgütler üye sayılarını daha kolay biçimde arttırıyorlar. Yapıları sağlam olduğundan Aydınlik Yol'a en iyi militanlarını tehlikeye atmadan, aydınlar ve halk arasında bağış toplama maliyetini geliştirme imkanı sağlıyorlar. Düzen güçleri, onlara gerilla ile ilgili tehlikeli bilgileri vermeyecek olan ve hemen ertesi gün bir başka baskı kurbanının erkek ya da kız kardeşinin yerini alacağı "küçük balıklar"ı sık sık ele geçiriyorlar.

Sağcı basının ve düzen güçlerinin suçlamalarının tersine üniversiteler, Yolcu aygıtı Maoist komandoların devşirildiği destek üstler işlevi görmüyor. Kuşkusuz Aydınlik Yol geleceklerinden kaygı duyan, genç ve *cholo*, yani «yıkıcılık zanlısı» olduklarından polis şiddetinin seçme kurbanlarını oluşturan öğrenciler arasında belli bir yankı buluyor.

Silahlı gruplar -Aydınlık Yol ve Tupac Amaru Devrimci Hareketi (MRTA) - Lima'nın San Marcos Üniversitesi'nin duvarlarında gerçek bir slogan savaşı veriyorlar. Merkez binanın girişinde Che'nin heykelinin yanında, büyük bir duvar panosu gelip geçen okuyucuya *Başkan Gonzalo'nun* bir söylevini sunuyor. Daha ötede, Mao'nun ayakta duran devasa bir portresi tüm bir yüzeyi kaplıyor. Ama görünüşteki bu devrimci hareketliliğin ardında, öğrencilerin çoğunluğu, kimin en keskin, kimin en etkili ya da batını Marksist-Leninist olduğunu belirlemek için çoğunlukla sözel olarak çatışan Aydınlik Yol ya da MRTA taraftarı gruplar karşısında pasif bir tutum benimsiyor. Her boykot sırasında, öğrencileri radikalleştireceğini umarak kampusun üzerine baskıyı çekmeye çalışıyorlar. Üniversite civarındaki sokaklarda arabaları ateşe veriyor ve polisleri tartaklıyorlar.

1988 kışında bir öğrencinin bir gösteri sırasında bir sivil muhafız tarafından öldürülmesini protesto etmek amacıyla, bu öğrencinin Demokratik Halk Birliği'ndeki - San Marcos'daki son seçimleri kazanan, MRTA yanlısı bir kuruluş - arkadaşları üniversite önünde sessiz bir gösteri düzenlediler. Yüzleri kukuletalarla gizlenmiş Yolcular aniden saldırıya geçip düzen güçlerine taş atarak ve «savaşın ve direnin» diye bağırarak kortejin başını ele geçirdiler. Bu durumda diğer öğrenciler ironik bir biçimde yanıt vererek geri çekildiler: «Kendi kendinize savaşın ve direnin!» Ertesi sabah kampus üzerinde dalgalanan MRTA bayrağı, öç alma amacı güden birilerince sökülerek yerine Aydınlik Yol'un flaması asıldı. «Halk

Savaşı»nda muhtemelen merkezi bir rol oynamaktan uzak, anlamsız didişmeler.

LİMA SAVAŞI

1986 Alan Garcia için zaten sıcak bir yıl olmuşken, 1987 kent çatışmasının tırmanmasına tanık olacaktır. Aydınlık Yol, cezaevleri kıyımı sırasında ölen militanlarının öcünü, her biri için on Aprist ya da asker öldürerek alacağına ant içmişti. Üstelik *Başkan* Gonzalo, aşağıda göreceğimiz gibi, mücadeleyi dur durak bilmeksizin sürdürmeye ve ülkedeki gerilimi en üst noktaya çıkarmaya karar verdi. Ama 1987 başında kanlı saldırıların artmasının bir başka nedeni daha vardır: Aydınlık Yol ile, daha önce Yukarı Huallaga'da gördüğümüz gibi, Yolcuların gözündeneredeysel «Devrim» in baş düşmanı haline gelen rakibi MRTA arasında bu kez çok ciddi biçimde ortaya çıkan Lima için savaş.

İlk zamanlar - MRTA Lima'da 1984'de eyleme geçti - Maoist asiler tupocamaru'ların meydan okumasını kücümseyeceklerdir. *Tupacamaru'lar* gerçekte Yolcu proje ve pratiğin yıldırıldığı, Birleşik Sol'un militanları arasında Yolculardan daha çok başarı sağlayacaklardır. Daha vahimi, Guevarist gerilla Başkan Gonzalo'nun adamlarını baştan çıkarma tehlikesi taşıyor; hatta Yolcu Merkez Komite bu nedenle *tupacamaru'larla* birlikte bir ev kiralayan ve onlarla ortak eylemler düzenleyen birçok Limalı kadronun fizik olarak ortadan kaldırılmasını emretti. Ayrıca Aydınlık Yol, eski sendika yöneticisi Nestor Cerpa'nın MRTA'ya geçerek onun şeflerinden biri haline gelmesi örneğinde olduğu gibi, ciddi biçimde ayrılmalara maruz kaldı. Hiç kuşku yok ki Komutan Rolando'-nun gerillası ve onun da berisinde Birleşik Sol'un kentlerdeki varlığı Aydınlık Yol için kentlere giden yolda ciddi bir engel teşkil ediyor.

Bu durum Yolcuları, silahlı gücünün üstünlüğünü kanıtlamak için -1987'nin ilk üç ayı boyunca MRTA Lima'da daha fazla eylemin altına imzasını atmıştı - silahlı açık arttırmaya girmeye sürükleyecekti. Aydınlik Yol diğer yandan da kapalılığından vazgeçerek eylemlerini açıklayacaktır; bundan böyle seçme her suikastın ya da saldırının nedenlerini anlatmak *El Diario*'ya, verilen - Aydınlik Yol yanlısı günlük gazete ilk kez Haziran 1987'de rengini belli edecekti - görev olacaktır. Yolcu gazete aynı zamanda iktidarın «işbirlikçisi» olmakla suçladığı MUTA ve Birleşik Sol'un yöneticilerine karşı şiddetli bir kampanya başlatacaktır. Sonuçta bu tavır değişikliğinin bedeli göze alınabilir. Öncelikle, MRTA'nın baskı karşısında daha kırılğan olması nedeniyle; diğer sor güçler karşısındaki açık faaliyeti onu güvenlik güçlerinin... ve *tupacamaru* hücrelerini içerden çökertmekte tereddüt etmeyen Yolcuların sızmalarına açık hale getiriyor!

Nihayet Aydınlik Yol Birleşik Sol'un önemli kesimlerinin, kendisine yönelik kafa karışıklığından yararlanıyor. «Yolcular bizimle birlikte gösteri düzenlemek isterlerse onları kabul etmeliyiz.» 19 Temmuz 1988'de 2 Mayıs Meydanı'nda Marksist Birleşik Parti'nin yöneticisi Ricardo Letts, *Başkan Gonzalo*'nun partizanları tarafından bol bol hakarete uğramasına rağmen bize böyle söylüyor. «Sekiz yıldır cesaretle savaşıyorlar ve üç bin şehit verdiler; bu alanı mücadeleleriyle kendileri kazandılar...» Militanları sık sık Maoist kurşunlar tarafından öldürülen bir yönetici için şaşırtıcı bir durum. Ama legal yola bağlı bir çok Marksist «silahlı mücadele» kompleksi içinde ve «daha etkili yoldaşlarını» mahkum etmekte tereddüt gösteriyorlar. Kendi tabanlarının kriz karşısında radikalleştiğini giderek daha fazla farkediyorlar. Hatta kimileri Birleşik Sol, halk ve sendika örgütleriyle Aydınlik Yol arasında bir Kutsal-ittifak'ın düşünüyüyor. Şu halde *pueblo jovene*'lerin gençlerinin elde

silah kendini en iyi kanıtlayan devrimci örgütle bütünleşmelerine niye şaşmalı? Bununla birlikte, 1989 sonuna Mariatepuist Birlik Partisi (MBP) Aydınlik Yol ile her yerde, özellikle de CCP'nin tabanının desteğine sahip olduğu Puno'da karşılaşma kararı aldı.

SENDİKALARA HÜCUM

1987 yılı Aydınlik Yol için büyük bir doktriner dönemecin gerçekleştiği yıl oldu. Mayıs ile Haziran arasında Peru'da bir yerde PKP'nin ilk tam katılımlı toplantısı yapılıyor. Merkez Komite'nin raporu, Parti'nin köylüleri, boşalmakta olan kırlarda tutmayı başaramamasının yanı sıra, kentlerde yaşayan «birçok savaşıyıcı» da kazanamaması sorununu gündeme getiriyor. İki çizgi son derece sert biçimde karşı karşıya geliyor: Maoist «kırdan kente», «uzun ve uzatılmış halk savaşı» ilkesine dört elle sarılan Ortodoks çizgi ile, görünüşe göre Abimael Guzman'ın da desteklediği, tarihin akışını hızlandırmayı ve iktidarı ele geçirilmesini hazırlama vaktinin geldiğini savunan çizgi. *Başkan* Gonzalo'nun tezlerinin kesin zaferi, 1987 Aralığında ya da 1988 Ocağında gerçekleşen PKP'nin ilk kongresi sırasında somutlaşacaktır.

Birkaç ay sonra *El Diario*'daki söyleşisinde, Peru'yu bekleyen «kesin karar yıllarından» sözedecektir: «Halk savaşının merkezi kırlardadır. Fakat, ayaklanma için, kentler merkez haline gelmektedir ve komünistler ve savaşçıların, nasıl önce kentlerden kırlara geçtilerse, aynı biçimde kırlardan kentlere geçmeleri gerekiyor. Yaptığımız da budur ve böylece halk savaşının ağırlık merkezini kaydırıp ayaklanmayı hazırlıyoruz.» *Başkan* Gonzalo yeni stratejiyi tek cümlede özetliyor: «Gecekondu mahallelerini temel, ve proletaryayı da yönetici sınıf olarak almak». Ama proletaryanın büyük ölçüde «revizyonizmin ve oportünizmin elinde» olduğunu ve Yolcuların işçi sınıfını

«bizim öncü olduğumuz» fikrine kazanmak, ona «tüfeğin önemini»⁴ öğretmek zorunda olduğunu da kabul ediyor.

Aydınlık Yol toplumsal tabanını ele geçirmek için artık doğrudan doğruya sendikalarla çekişecektir. Eylem alanı *carretera central* ile, yukarıda gördüğümüz gibi çok eski yıllardan beri varolduğu Ate-Vitarte işçi mahallesi olacaktır. Birçok işçi mücadelesinin sahnesi olan - sekiz saatlik işgünü Ate-Vitarte'de kazanıldı - bu bölge ülke şanayinin % 50'sini ve burada çalışan 250.000 emekçiyi kapsar: *Başkan* Gonzalo'nun gözünden kaçmayan bir simgedir bu...

1977 ve 1979'da Birleşik Sol'un kalesi *carretera central*'in «sınıfçı»⁵ sendikalarının kırılma *Koordinasyon*'u Maoist girişin (antrizm) başlıca kurbanı olacaktır. Koordinasyon Garcia hükümetine karşı Temmuz 1987'deki ulusal çaplı grev sırasında ürkek biçimde yeniden kuruldu. Aydınlık Yol ilk kez Ocak 1988'de gerçekleştirilecek grevin hazırlık toplantılarında kendini gösterdi. Ate-Vitarte'ye yabancı bir grup kadro, varolan birkaç Yolcu işçi militana omuz vermek için gelir. Ama bunlar bölgedeki işletmelerden gelen otuzbeş heyet karşısında epey azınlıktadırlar. Bununla birlikte saldırganlıkları ve sertlikleri sayesinde onlara şiarlarını dayatmayı başaracaklardır: «İktidarın ele geçirilmesi için kırksekiz saatlik ulusal grev.» Delegasyonlardan çoğu, teklifleri oylamadan geri çekilirler.

Birleşik Sol'un sendikalarının örgütsüzlüğü ve Yolcuların misillemede bulunması korkusu, aylarca yeni bir toplantı yapılmasına engel olur. Nihayet Mart sonunda toplanıldığında yalnızca onsekiz işletme temsil edilecektir. Birleşik Sol'un delegasyon-

4. Diario'daki söyleşi, a.g.m.

5. «Sınıf mücadelesinden türetilen «sınıfçı» terimi, «reformistlerden kendilerini ayırmak için Latin Amerika'nın Marksist çevrelerince kullanılmaktadır.

ları savunmada kalacak, operasyonların yönetimini, son darbeyi vuracak olan Aydınlık Yol'a bırakacaklardır. Tartışmalar sona erdiğinde toplantıda ancak sekiz sendika kalmıştır. Yönetimin seçilmesi sırasında Yolcu listenin rakibi yoktur. *Başkan* Gonzalo'nun partizanları, *Carretera central*'in Sınıfçı işçi ve Emekçilerinin Mücadele Komitesi adını alacak olan Koordinasyon'u tümüyle denetimleri altına alırlar. Talepler platformu, klasik kategoriel taleplerin ötesinde, Komite'nin «CGTP'nin yönetiminin işçileri satan revizyonizmiyle yılmaksızın savaşaacağını» kesin biçimde açıklar.

Birleşik Sol'un mücadelelerini hükümete karşı merkezileştirmek ve sağlamlaştırmak için aylarca süren çabaları böylece uçup gider. Birleşik Sol'un yenilgisi kendisi için zafer anlamına gelen Aydınlık Yol'a gelince, *El Diario*'nın üstleneceği yeni bir «rezonans kutusu»na daha sahip olmuştur.

Her gün toplumsal çatışmalar için birçok sayfa ayıran tek gazete olan Yolcu yanlısı gazete, gerilla-nın siyasal saldırısının merkezi bir parçası haline gelecektir. «Üç bin tekstil işçisi talepleri için mücadele ediyor», «Ekonomi Bakanlığı'nın emekçileri grevde», «FENDUP'un enerjik protesto yürüyüşü», «SUTSA'nı on grevçisine keyfi tutuklama», «Vatandaşlar Comas kliniğini kuşatıyor», «Şoförler 48 saatlik grev ilan etti»: Sayfalar boyunca kendini «Sınıfçı mücadelenin ilk savunucusu» gibi sunar.

AYDINLIK BİR CHİCAGO

Hakkında kesin tanıklıklar bulabildiğimiz bir olayın gösterdiği gibi Yolcular aynı zamanda fabrika fabrika yeraltı çalışması da yürütüyorlar.

Bölgedeki bir fabrikada seçim yapılacak. Birleşik Sol'un sendikaları bir düzine aday gösteriyor. Listenin başındaki kişi, bir akşam, birinin deri ceketi

altından tabancasının hissedildiği ürkütücü görünümlü üç kişinin ziyaretine maruz kalıyor. Ortaya çıkışları da yeterince melodramatik: Sendikacı onların nereden çıktıklarını bilmiyor. Hemen evsahibinin ailesi hakkında çok fazla bilgileri olduklarını hissettiriyorlar, hastahanede çalışan karısının, şu şu okula giden çocuklarının sağlığından kaygı duyuyorlar.

Sonra sadede geliyorlar: «Aday olduğunu biliyor ve sınıfının çıkarlarını savunduğun için seni kutluyoruz. Ancak, listedeki herkes senin kadar kararlı değil. Liste sizi, aramızda bulunan Pedro yoldaş gibi sağlam inançlı ve iyi bir formasyonu olan kişilerden yoksun bırakıyor. Onu da listeye almak için listeyi yeniden düzenlemelisiniz.» «— Gerçekten isterdim, ama bu yalnızca bana bağlı değil, diye cevap veriyor aday, diğer yoldaşlara danışmam gerek.» «— Tamam, sana güveniyoruz» diye gülümsüyor gasıplar, geldikleri gibi gizemli bir biçimde ortadan kaybolmadan önce.

Sendikacı başından geçeni listedeki diğer adaylara anlattığında, onların da benzer bir ziyarete maruz kaldıklarını anlıyor. Hepsi de çok etkileniyor, zira Yolcuların Ate-Vitarte'nin her köşesinde olduğunu biliyorlar. Önce de birçok Aprist militanı hakladılar. «Onlardan birini listeye almakla neyi tehlikeye atmış oluyoruz, sonucuna varıyorlar. Biz bire karşı onbir olacağız.» Ama Yolcu seçilir seçilmez sendika temsilcisi kimliğini kullanarak tüm mahallede temaslar kuruyor: Analar klübü, kilise, futbol takımı. Sendika içinde saptanacak şiarlara gelince, diğer temsilciler onun önerilerini tartışmaya cesaret edemiyorlar. Ya yeni bir gece ziyaretine maruz kalırlarsa, ya da daha kötüsü..

Daha sonra, Nisan 1988'de Tejido e Hilado tekstil fabrikasında olduğu gibi, bir işyerinde bir çatışma başladığında etkinliklerini gösteriyorlar. Patron Maoistlerce denetlenen grev komitesinin istediği baş döndürücü ücret artışını reddetmişti. Ertesi gün, fab-

rikanın yolunda üzerine otuziki kurşun yağdı. Tanmin edilebileceği gibi, bölgenin diğer işletme müdürleri mesajı tam tamına alacaklardır. Zaten Birleşik Sol'un sendikacılarından daha gözü pek olmak zorunda değillerdi. Satın alma gücü, gemi azıya alan enflasyon yüzünden yavaş yavaş eriyen işçilere gelince, Yolu yöntemleri çekici değilse bile yararlı bulma tehlikesiyle yüz yüzeler. Gecekondu mahallelerinde gerillalar yöre sakinlerinin kamu görevlileri karşısındaki mücadelelerini desteklemekte halk örgütlerinden daha etkinler. «Yolcularla birlikte burası Chicago'ya döndü, diye açıklıyor bir mahalle derneğinin yöneticisi tiksiniyor. Ya suyu bağlarsın ya da seni öldürürüm... ve görevli, boruların gecikmeksizin döşenmesi emrini derhal imzalıyor.»

Aydınlık Yol, *Carretera central*'in Sınıfçı İşçi ve Emekçilerinin Mücadele Komitesi aracılığıyla, 27 Eylül 1988'de olduğu gibi, yetmişiki saatlik «mücadeleci grevler» ilan etti. Bugün şafakta, saatlerce kapalı kalan sanayi yolu orak-çekiçli kıvılcık bayraklarla donatıldı. İşçi hareketliliği çok zayıf oldu, ama asi komandolar tankierleri ateşe verdiler ve üç polisi ağır biçimde yaraladılar.

İşçiler olmaksızın işçi koordinasyonları kuran, grevciler olmadan grevler yapan tuhaf bir sendikal mücadele! Ama *Başkan Gonzalo*'nun stratejisini Aydınlık Yol tarafından gerçekte izlenen hedeflere göre tahlil etmeye çalışmak gerek, yoksa solun klasik parametrelerine göre değil. Yolcuların amacı, varolan sendikal merkezleri denetimleri altına almak ya da on binlerce emekçiyi genel grevlerle harekete geçirmek değil. O halde Maoistler neyin peşinde? Çok basit olarak, kendilerinin daha etkili olduğunu göstererek, tabanları gözünde Marksist solun yöneticilerinin saygınlığını düşürmek. Aydınlık Yol asla bir sendikaya, bir gecekondu mahallesine ya da bir örgüte saldırmıyor; bunların yöneticilerini «oportünizm»le, «iha-

net»le suçluyor.... kitleler için artık bir hükümet alternatifini temsil edemesinler diye.

Üstelik toplumsal taleplerle silahlı mücadeleyi birbirine karıştırarak, çalışma yaşamındaki her çatışmayı radikalleştirerek Aydınlik Yol, baskıyı, Birleşik Sol'un militanları üzerine çektiği gibi, halkın zaten zor durumdaki en yoksul kesimlerinin üzerine de çekiyor.

Bu da onları, kendi hesabına radikalleştirmekten geri kalmıyor. Yolcular için tüm toplumsal talepler mücadelesi «halk savaşı»nın ikincil ögesi iken, onlar karşısında düzen güçleri de bir protestocuyla bir «yıkıcı», bir öğrenciyle bir «terörist» arasındaki farkları giderek daha az gözetiyor. Bunlar aslında aşilerin zaten silmek için çırpınıp durduğu farklar. Ülkeyi tümüyle istikrarsızlaştırmayı başardıktan sonra, *Başkan Gonzalo*'nun dört gözle beklediği, önce yasal sola vuracak olan askeri darbenin gerçekleşeceği gün geldiğinde, o zaman Aydınlik Yol *pueblo joven*e'lerin *cho-lo*'larının gözünde gerçekten sonuncu alternatifi temsil edecek..

8 SİKLONUNUN KIZIL GÖZÜNDE

KULAK KESİCİLER

And sıradağlarının görkemli panoraması, tarmac boyunca uzanan kazamatlar, pistin sonunda bir zırhlı araç ve yolcuları bekleyen iki sıra asker: Temmuz 1988'de Ayacucho havaalanına iner inmez olağanüstü hal bölgesinin dekoru böylece kuruluyor.

Havaalanı garının çıkışında her zamanki gürültü ve öfkeli kalabalık yok. «Grev uzatıldı, diye açıklıyor, orada olan tek taksinin şoförü. Bu beşinci gün. Sizi Ordular Meydanı'na bırakıp evime döneceğim.»

FAL marka tüfeklerle dolu bir askeri kamyon Katedral ile belediye binası arasında yavaşça ilerliyor. Yüzü yerlileri andıran esmer tenli, ufak tefek yaşlı bir kadın, Bağımsızlık savaşının son muharebesini kazanmış olan General Sucre'un heykeli önünde bir an duruyor: «Gringolar otele dönün. Dolasmak tehlikeli. Sizi öldürebilirler...» «Pazardan beri herşey felç oldu» diyor, önceden askerler tarafından tutuklanıp işkence edilen, sonra Aydınlık Yol tarafından ölüme mahkum edilen belediye başkan yardımcısı ve Mariateguist Birleşik Parti'nin üyesi Jalme Urrutia. «İnsanlar terörize oldu. Halk mahallelerinde Yolcular kente gitmek isteyenleri öldürmekle tehdit ediyorlar.»

Ayacucho pazarında ürkek bir faaliyet hakim. Birkaç yaşlı kadın çarçabuk gerekli şeyleri satın alıyor. «Durum korkunç, diye mırıldanıyor, portakal suyu satıcısı bir kadın üzgün bir halde. Onlar kentteler... İnsan konuştuğunun kim olduğunu nereden bilebilir?

— insanlar Aydınlik Yol'u destekliyorlar mı, yoksa ondan korkuyorlar mı? --Kim bilir...» diye cevap veriyor bize.

İlan edilen grev akşamdan önce bitecekti. Ama kırksekiz saat daha uzatıldığını ilan eden bildiriler dağıtılıyor. Halk tereddüt ediyor. O zaman, derhal emre uyması konusunda uyarılıyor. Öğleden sonra Yolcular pazarda dükkanını açan bir kadın kasabın kulağını kesiyorlar. Huanta yolunda Birleşik Sol'un belediye meclisi üyesi bir taksi şoförünü öldürüyorlar ve yolcuları indirdikten sonra bir otobüsü ateşe veriyorlar.

Herkes anladı. Ertesi sabah, sigara ve şekerleme satıcıları bile çalışmıyor. Meraklılardan oluşan küçük bir kalabalık kente hakim tepelerden birinden yükselen dumanları izlemek için Ordular Meydanı'nda toplandı. Şafakta, bir asi komando birliği Lima'dan gelen bir un kamyonunu dinamitlemiş. Bir ordu helikopteri saldırının olduğu yerin üzerinde uçuyor.

«Kendilerini saydırıyorlar, diye yüzünü buruşturuyor bölgesel kalkınma projeleriyle görevli bir devlet organı olan Lonca'nın genç bir memuru. Ne yapmak istiyorsunuz? Burada emir verenler askerler değil, Yolcular. Bu cehennemi terkedip gitmek istiyorum...»

Ülkenin tüm kıvıll bölgelerinde 1988'de «silahlı grevler» arttı: Gerillanın zorla geri geldiği Ayacucho'da, Lima'da, *carretera central*'de, Yukarı Huallaga'da, hatta Oroya'nın maden kentinde ve Huancayo'da - başkent, yüksek platolar ve Amazon arasındaki yol kavşağı -, nihayet Lima'nın 150 km. güneyindeki kıvı kenti Canete'de.

1989'da, ülkede, Yolcuların düzen güçlerine saldırı düzenlemediği, APRA ya da Birleşik Sol'un seçilmiş bir temsilcisini öldürmediği - Klasik, marjinalleşmiş sağ partiler asilerce bilinmiyor - ya da bir kamu malını dinamitlememiş olduğu bölge yok gibiydi. Kırlarda terör dur durak bilmiyor: 1988 Kasım'ının

sonunda Ayacucho bölgesinde Jarhuapampa'nın bir devriye birliğinin altmışsekiz üyesi gerillalar tarafından son ferdine kadar katledildi.

GERİ DÖNÜLMEZ NOKTA

«Halk savacı» hiçbir zaman böyle bir yoğunluk kazanmamıştı. Aydınlik Yol açısından 1989'da «aydınlık» bir hedef doğrultusunda hız kesmemek gerekiyordu: 1990 başkanlık seçimlerinden önce bir hükümet darbesini çabuklaştırmak. *Başkan* Gonzalo «ulusal çapta bir soykırım» ı haber veriyor, hatta bunu bizzat kendi tavsiye ediyor, çünkü «Devrim'i kanda boğmak isteyen gericilik aslında onu besliyor.» Dolayısıyla Yolcular, yönetici ve militanlarını ortadan kaldırarak, bir yandan da özellikle kendilerine özgü siyasal saldırılarını geliştirerek APRA'yı kışkırtmaya devam edecekler: Lima'nın göbeğinde gösteriler, kentlerde «silahlı grevler», ayaklanmayı halka benimsetmek için propaganda. Öte yandan asiler, subay ve erlerinin giderek daha çok Maoist kurşunlara hedef olduğu orduya karşı da kampanyalarını sürdürecekler. Askeri hiyerarşi, felaketi andıran ekonomik durumu yönetmekteki kararsızlığına rağmen, kendini son kalesi olarak gördüğü devletin dağılmasına tepki göstermeden seyretmeyi kabul edecek mi?

Bununla birlikte 1988'de iktidar, çatışmanın inisiyatifini yeniden ele geçirmeyi düşündü Dircote - anti-terörist polis masası - 11 Haziran'da Aydınlik Yol'un iki numaralı yöneticisi Osman Morote'yi yakalayarak, gerillaya mücadelenin başından beri en ağır darbesini indirdi. Hersey, yoldaş Remigio adını kullanan Morote'nin, polise Lima'daki bir apartmanda «önemli bir asi yöneticinin» de katılacağı bir Yolcu toplantının yapılacağı haberini sızdıran bir muhbirin kurbanı olduğu kanısını uyandırıyor.

Ele geçirilen dokümanlar sayesinde - kırkyedi

not defteri- soruşturmayı yürütenler, Osman Morote'nin ülkenin kuzeyindeki ayaklanmayı yönettiğini ve cezaevleri katliamının ikinci yıldönümünün şiddet eylemleriyle anılmasını örgütlemek için başkente geçtiğini belirleyebildiler. Aynı biçimde Kuzeyin birçok eyaletini sadece onaltı parti militanıla altüst ettiklerini de keşfettiler. Bu da örgütün sert çekirdeğinin sıkı bir bölümlenme ile çok dar ve korunaklı tutulduğunu kanıtlıyordu. Bu çekirdeğin üyeleri yıkıcı faaliyeti örgütlüyor, ama saldırıların yönetilmesini kişisel olarak tanımadıkları Halk Gerilla Ordusu'nun savaşçılarına - Remigio yoldaşın bölgesinde 123 kişi - bırakıyordu. 1989 başında düzen güçleri Yolcu şefin üzerinde bulunan belgelere dayanarak ülkenin kuzeyinde hiçbir ciddi tutuklamaya girişmediler.

Morote'nin yakalanması, genelleşmiş kaosa yol açmak için eylemini azami düzeye çıkaran Aydınlık Yol'un, sonuçta yöneticilerini ihtiyatsızca tehlikeye atmak zorunda kaldığı izlenimini veriyor. Gerçekte gerilla sekiz yılda çok sayıda kadrosunu yitirdi ve yerlerini doldurmakta güçlük çekiyor. Çünkü parti, militanların «kaymak tabakası», sızma riski yüzünden kapısını her çalanı kabul etmiyor. Baskı ve krizin Aydınlık Yol'a bağlı legal örgütlerin hızla gelişmesini mümkün kılmasına rağmen - Siyasi Tutuklu Aileleri Derneği, Halk Yardımı, Sınıfçı işçi ve Emekçiler Hareketi -, parti yönetimi, Kutsal Mabet'e girecek olanları kalburdan geçirerek seçmek zorunda. Polis ve ordu gizli servislerinin uzun süredir gerillanın legal kollarına sızmış olduğuna şüphe yok. Emirlerini vermek için Lima'ya bizzat gelmek zorunda kalan yoldaş Remigio, Aydınlık Yol'un Asil Topuğu'nun nerede olduğunu göstermiş oldu. *Başkan* Gonzalo'nun gelişmeleri hızlandırmaya çalışması için belki de daha kesin bir neden bu.

1990 genel seçimlerinden bir yıl önce, güvensizlik hiçbir zaman bu denli büyük olmamıştı: Lima'ya bağlı 170 ilin 35'inde olağanüstü hal devam ediyordu; res-

mi rakamlara göre, ayaklanma sekiz, yılda devlete yaklaşık oniki milyar dolara maloldu - ihracatın dört katı ya da dış borç toplamının üçte ikisi - ve 13.000 dolayında kişinin ölümüne yol açtı. Bu kurbanların yaklaşık 870'ini düzen güçleri oluşturuyor, ezici çoğunluğu işe sivillerle «yıkıcılar» arasında bölünmüş durumda. Öldürülen gerillalar için verilen 6900 rakamı büyük ölçüde abartılı görünüyor, çünkü yaralı ve tutuklular da eklendiğinde, gerçekte olduğundan çok daha önemli bir Yolcu ordu ortaya çıkıyor! Hesaba dahil edilen «yıkıcılar» m çoğu aslında «kirli savaş» m kurbanı köylülerdir. 1988'de ölenlerin sayısı günde ortalama sekize ulaştı, rekor 292 ölümle Kasım ayında gerçekleşti.

Ayrıca 15 Aralık 1988'de Apurimac'da iki tarım bilimcinin beyaz silahla özel olarak canavarca öldürülmesinden sonra, Andlar'daki köylerde çalışan hükümet dışı birçok örgüt ölümle tehdit edildi ve kentlere geri çekilmeyi tercih etti. Bazıları ülkeyi terketmeyi bile tasarlıyor.

Halka tutarlı bir alternatif önermek amacıyla yalnızca Peru toplumsal ve siyasal güçlerinin tümünün ortak bir silkinışı bu uçuruma doğru yansı durdurabilir. Ama Aydınlik Yol'un ilerleyışı daha çok şaşkınlığa ve hem sağ hem de sol partilerin bölünmesine yolaçıyor.

APRA'NIN ASİLERİ

«İster yanılığ içinde olsun ister olmasın, ister canı olsun ister olmasın, Yolcu bizde olmayan bir şeye sahip: Körü körüne inanç ve fedakarlık. Onlar saygımızı ve benim kişisel hayranlığımı hakeden kişiler. Bu özeleştirimizin bir parçasıdır yoldaşlar! Peru ve partimiz için birşeyler yapmak istiyorsak partimizin baştan aşağı yeniden inşasını örgütlemeliyiz.»

Bu söz bombası, uç solun küçük bir partisinin karanlık bir yöneticisi tarafından değil, 1988 Mayıs'ın-

da APRA'nın Ayacucho'da toplanan kongresinde gençlik kolunun dörtüüz delegesine hitabı sırasında Peru'nun anayasal başkanı Alan Garcia tarafından atılıyordu. Rüzgarın elverişli olması sayesinde, açıklanmaması gereken söylevin bant kaydı basın tarafından üç ay sonra yayımlandı. «Ayacucho deklerasyonu»nun neden olduğu ulusal çaptaki protestonun ötesinde, başkanın sözleri iktidar partisinde hüküm süren kafa karışıklığını tanıtıyor.

Seçim sondajları 1990 seçimlerinde APRA'nın bozguna uğrayacağını haber verdiği sırada, Alan Garcia hükümet yöneticilerince düş kırıklığına uğratılan Aprist gençliğin ileriye doğru kaçışına karşı çıkmak zorunda kaldı. Devlet başkanı Ayacucho'da yuhalamalarla karşılandı. «Bu koşullarda iyi bir konuşmaydı bu» diye açıkladı. Başkanlık sarayında bakan ve başkanın güvenilen adamı olan Jose Luis Perez Sanchez Cerro. «Gençler kongrelerine 1965'in gerillalarının, yöneticilerinden biri olan Luis de la Puente Uceda'nın adını vermek bile istediler.»

«APRA devrim yapmak ve sosyalizmi kurmak için doğdu diye yazıyor militanlar arasında dolaşan bir doküman. Ama parti burjuvazinin sızmasına maruz kaldı. Bugünkü yöneticiler kamu görevlerini istismar ediyorlar.» Commando Braulio Zaga Pariona - Aydınlık Yol tarafından öldürülen Aprist bir yöneticinin adı - sözden eyleme geçerek Ekim 1989'da APRA'nın yerel sorumlularının evlerine karşı ilk bombalı saldırılarını gerçekleştirdi, iktidardaki partinin asileri, bildirilerinde bunun, «Bugünkü rejimde» kistleşen «ahlaksızlara ve oportünistlere, ortadan kaldırılmadan önce bir uyarı» olduğunu belirtiyorlar.

HİPER ENFLASYON VE KİTLİK

APRA'nın gençlerinin bu denli düş kırıklığına uğramaları boşuna değil: Gecekonduların duvarlarında-

ki 1985 seçimlerinin sloganları - «Alan, değişimin garantisi», «Alan yoksulların hükümeti» - yeni silindi. Bununla birlikte başkanın yönetiminin ilk iki yılında ülke, başkanın ihracat gelirlerinin % 10'unu aşan (1988'de 16,4 milyar dolar) dış borçları geri ödemeyi reddetmesi ile finanse edilen iradeci bir ekonomik büyüme kaydetti.

Ücret artışları ve temel gıda maddelerinin sübvansiyonu ile hükümet sınai faaliyete yeni bir atılım kazandıracak olan alım gücünü yükseltti. 1986 ve 1987'de YİGSH artış oranı kıtanın en yüksek oranlarından biri oldu (%7). Ama iç pazardaki tüketim malları talebi ile sanayinin hammadde talebi, ülkenin döviz rezervlerini dramatik biçimde tüketen ithalatta şişmeye yol açtı.

Üstelik Peru pazarı daha cazip olduğundan ve doların değişim kuru yurt dışı satışları açısından cesaret kırıcı bir rol oynadığından ihracat artmadı. O güne dek bu denli iyi iş yapmış olan patronlar kârlarının ancak % 50'sini üretken sektöre yatırdılar, geri kalanını ise yurt dışında spekülatif plasmanlara ayırdılar. Dolar yokluğundan devlet ithalatı finanse edemeyince artık kıtlık hiper enflasyona yol açarak kendini gösterdi: 1988 yılında % 2000'lik bir enflasyon oranı. 1988 yılı bütün göstergelerin alarm işaretleri vermesiyle sona erdi: YİGSH % 7 oranında azaldı, ödemeler dengesi 360 milyon dolarlık bir açık verdi, hazinenin açığı YİGSH'nın % 13'üne ulaştı.

Ne var ki, başkanın dış borç konusundaki kararının ardından ülke fiilen tüm yabancı finansman yardımından yoksun kaldı. 15 Ağustos 1986'da Peru 180 milyon dolarlık bir borç kalıntısını ödeyemediğinden Uluslararası Para Fonu (IMF) ve hemen ardından Dünya Bankası bu ülke için tüm yeni kredilerin «tercih edilmez» olduğunu ilan etti. 1988 Eylül'ünden itibaren hükümet IMF ile yeniden temasa geçti. Eski Aprist muhafız üyesi başkan yardımcısı Luis Alber-

to Sanchez, laf arasında, devlet başkanını «politik esneklikten yoksun olduğu» için hafifçe iğneleyerek, «ülkenin uluslararası ekonomik sisteme yeniden dahil olması» gerektiğini bizzat savundu. Ama yeniden borç alabilmek için Peru önce 1 milyar dolarlık bir borcunu ödemeliydi, halbuki devletin kasası bomboştu.

Mart 1988'den itibaren hükümet, ekonomik politikasını ateşli biçimde aykırı ilan ederek terketmek ve birinci derecedeki ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını 22 kat arttıran kemer sıkma planlarını en az beş kez ardarda uygulamaya koymak zorunda kaldı. Ücret artışlarına ve gıda maddelerinin dağıtılmasına rağmen birkaç ay içinde kıtlık genelleşirken, ücretlilerin alım gücü % 50 dolayında azaldı. Ayrıca Peru ulusal parasının ardarda devalüe edilmesinden sonra 1989 başında dolar karaborsada 2000 inti'yi aşkın bir değerden işlem görüyordu (Cresmi kur ise 700 inti idi)... Peruluların para bavullarıyla dolaşmak zorunda kalmalarını önlemek için Merkez Bankası 5000, 10.000 ve 50.000 inti'lik kağıt paraların dolaşıma sokulduğunu açıkladı.

Bu gerçek iflas karşısında, 1988'de bağımsız Apoyo A.Ş. firması tarafından gerçekleştirilen bir sondaja göre, Peruluların % 91'inin Alan Garcia yönetimini beğenmemesi, bunların % 61'inin de ülkenin maruz kaldığı eşi görülmedik ekonomik krizden başkanı şahsen sorumlu tutması hiç de şaşırtıcı değil.

ZOR DURUMDA BİR BAŞKAN

Kemer sıkma planlarının toplumsal maliyeti altında ezilen Alan Garcia, 1988 sonbaharında hükümeti istifa etmekle tehdit etti. Başkanın yönetim süresinin sona ermesinden yaklaşık iki yıl önce, bir an için bile olsa, iktidarı bırakmayı tasarlayabilmiş olması, uygulanan ekonomik politikanın kendisine ait olmadığını doğruluyor.

Alan Garcia, çoğu Aprist olmayan «dostları» ile birlikte ülkeyi tek başına yönettikten sonra, meydanı, Başbakan Armando Villanueva'nın kişiliğinde cisimlenen parti aygıtına bırakmak zorunda kaldı. APRA parlamenterlerinin başkaldırısı karşısında, bakanlardan ve kendine sadık olmakla birlikte popülaritelerini yitiren danışmanlarından ayrılmaya zorlandı. Devlet başkanı artık partiyi elinde tutamamakla birlikte, 1968 Kasım'ının sonunda, bundan iki ay önce atanmış olan ve IMF yanlısı ekonomik politikasını - dolar bazındaki ithalatı sınırlamak için tüketimi azaltmak ve üretimi yavaşlatmak - fazla sert bulduğu Ekonomi ve Maliye Bakanı Abel Salinas'ın istifasına yol açması sırasında olduğu gibi, partinin inisiyatiflerini hâlâ engelleyebiliyor. 1990 genel seçimlerinden bir yıl önce, hükümet, kaptanı olmayan serseri bir gemi gibi görünüyor.

Hiç şüphesiz Alan Garcia yönetim döneminin en karanlık gecesini, 1985'den itibaren yapılan ilk APRA kongresinin açılışı dolayısıyla yaptığı konuşma sırasında, 16 Aralık 1989'da yaşadı. «Haya ölmedi, bizim başkanımız hâlâ o» diye bağıırıyordu heyecanlı ve öfkeli kurul, «yalnızca APRA iktidara, dostlar dışarı» gibi kınayıcı sloganlarla başkanın sık sık sözünü keserek. Ertesi gün, seçim zaferinden sonra kendisi için özel olarak yaptırılan parti başkanlığı makamım kızgın bir biçimde terketti. Başkana hiçbir armağan vermeyen kongre, yeni genel sekreter olarak can düşmanı Luis Alva Castro'yu seçti. Hükümete partinin el koyduğu konusunda hiçbir şüphenin kalmaması için Garcia karşıtı akımın başlıca sözcülerinden milletvekili Jose Barba Caballero şu açıklamayı yaptı: «Başkan partinin çizgisini izlemediği takdirde ondan desteğimizi çekmekten başka bir alternatifimiz kalmayacak. Bugünden itibaren güven gerektiren makamlar, Alan Garcia tarafından değil ulusal yürütme komitesi tarafından denetlenecek.»

Askeri darbe söylentileri Lima'da giderek yaygın-

laştı. Başkan siyasal yelpazenin sağından olduğu kadar solundan da gelen istifa telkinlerini reddetti ve bizzat kendi partisinin üyelerince önerilen, bağımsız bir başbakanın yönetiminde çoğulcu bir hükümet kurulması fikrini de daha fazla benimser gibi görünmedi. Alan Garcia'nın, IMF'nin gözüne girme peşinde koşan APRA'nın diktalarına boyun eğmeyi reddetmesine ve hükümet politikasında güven oyuna gidilmesinin önündeki bir numaralı engel haline gelmiş olmasına rağmen, kimileri, onun, iktidarı bir kahraman olarak bırakmak ve böylece bir gün yeniden başkanlığa aday olma imkanını kazanmak için bir darbeye yol açmaya çalışmakla suçlamaktan geri durmadılar. ABD Büyükelçisi Alexander Watson bile, ülkesinin askeri bir hükümeti tanımayacağı konusunda ordu hiyerarşisinin dikkatini çekmek gerektiğini duydu.

BİRLEŞİK SOL'UN DAĞILMASI

Lima banliyösünde bir binanın karanlık pencereleli bir apartman dairesinde: Haki yeşil üniformalı, FAL tüfekler, UZI marka makinalı tabancalar ve kalashnikoflarla silahlanmış onbeş kadar genç. *Tupacamaru*'ların kent gerillası eğitiminden geçtiği, MRTA'nın yasadışı bir askeri okulundayız. Birkaç gün sonra kadınlara ayrılan bir eğitim merkezini ziyaret edeceğiz ve burada kadınlar bize el yapımı bombaların nasıl hazırlandığını gösterecekler.

Komutan Rolando'nun örgütü ciddi tersliklere uğramakla birlikte -komutan Rolando da Şubat 1989'da Huancayo'da yakalandı- Lima'da hâlâ varlığını sürdürüyor ve Birleşik Ordu Komutanlığı'nın merkezinin önünde bombalı bir arabanın patlaması ya da ABD elçilik binasının havan topuyla bombardımana tutulması türünden gözalıcı saldırılar gerçekleştiriyor. *Tupacamaru*'lar Ocak 1989'da «devrim vergisi» ödemeyi reddeden 62 yaşındaki bir işletme müdürünü

öldürerek, ne pahasına olursa olsun şiddet kullanmak tuzağına düşmüş görünüyorlar. Ama öte yandan, el koydukları gıda maddesi üreten firmaların kamyonlarının yükünü *pueblo jovene*'lerde dağıtmaya devam ediyorlar. Gecekondu mahallelerinde açlık yeniden başgösterdiğinde MRTA hâlâ radikalleşmiş gençleri ayartabiliyor. Birleşik Sol'un «legalistler» ile «militaristler» arasındaki bölünmesinin simgesi olmayı sürdürüyor.

«Ya özgür vatan ya ölüm, kazanacağız!» Önceleri MRTA komutanlarının ağzından duyulan bu slogan Temmuz 1988'de Mariateguist Birleşik Parti'nin (MBP) kongresinde de çınladı. Pro Sovyetik p_e-ru Komünist Partisi ile Devrimci Solun Birliği (UNIR) üyesi Maoistler arasında yer alan MBP, sondajlara göre hâlâ çoğunlukla elinde tutan Birleşik Sol'un başlıca örgütünü oluşturuyor. «MBP savaşa mı giriyor» diye soruyor haftalık dergi *Caretas*, bir «silahlı kol»un yaratılmasını kabul eden kongreden sonra. Yeni Genel Sekreter Eduardo Caceres'in söylemi gerçekten Komutan Rolando'yu hatırlatıyor.

«Ülkemiz farklı toplumsal sınıflar arasında açık bir çarpışmaya, siyasal, toplumsal ve aynı zamanda askeri bir çatışmaya doğru hızla ilerliyor» diyor bizi Che'nin bir portresinin önünde kabul eden MBP yöneticisi. Kesin çatışmada elverişli bir konum elde edebilmek amacıyla stratejimiz siyasal kitle mücadelesini geliştirmek ve halk öz savunma yöntemlerini örgütlemektir. Bu kıtadaki tüm devrimler gibi iktidarın ele geçirilmesi halkın genelleşmiş bir ayaklanmasıyla gerçekleşecektir.»

«Doğal aday fikrini kabul etmiyoruz» diyor Eduardo Caceres, eski Lima Belediye Başkanı Alfonso Barrantes'i ima ederek. 1989 başındaki kamuoyu araştırmalarının gelecek başkanlık seçimleri için favori olarak gösterdikleri Barrantes, kendini ihtiyatlı ve legalist bir Marksist olarak tanımlıyor. Radikal MBP'cilere göre ise bir «sosyal demokrat». 1990'ın adayı

ve programı halk iktidarının elde edilmesi global stratejisine bağlı olmalıdır», diye yanıtıyor Eduardo Caceres. Seçimler mücadelemizin ancak ikincil bir ögesi olacaktır.» Radikalleşme Komünist partinin saflarında da ağır basıyor. «Genç komünistlerin modelleri, diye açıklıyor MRTA sempatizanı ve Birleşik Sol'un bağımsız bir milletvekili, silahlı mücadeleyi seçen Salvador ve Guatemala KP'leridir.»

MBP'nin militarist dönemeci, 1988 Eylül'ünü sonunda, başlarında milletvekili Carlos Tapia olmak üzere MBP yanlısı beş milletvekili ve iki belediye başkanının ayrılmasına neden oldu. Onlara göre son kongreden çıkan yönetim «hükümet için mücadeleyi küçümsüyor ve çatışmaya özel bir anlam atfediyor.» Eduardo Caceres'e göre ise ayrılanlar «Birleşik Sol'a Barrantes'in reformist adaylığını dayatmak istiyorlar». Kasım başında MBP, Santiago Pedraglio gibi ulusal çapta öneme sahip dört yönetici ve en saygı duyulanı kuşkusuz Villa El Salvador Belediye Başkanı Michel Azcueta olan dört milletvekilinin ayrılmasıyla yeni ayrılmalara maruz kaldı. Parti genel sekreteri, MBP militanlarının yaklaşık % 20'sinin Örgütün yeni çizgisine muhalif olanları izlediğini kabul etmek zorunda kaldı.

TAŞRALI BİR ADAM

Silahlı mücadelenin büyüğü belli başlı sol partilerin gözünü kamaştırırken «doğal aday» «provokasyon» dan söz ediyor. «Bizim aşın sekterlerimiz 1973 darbesinden birkaç ay öncesinin Şili'sindekilerle aynı dili kullanıyor» diye suçluyor onları Alfonso Barrantes, Temmuz 1988'de Lima'daki evinde bulduğumuzda. «Ekonomik kriz yüzünden yolunu şaşıran gençliğin radikalleşmesine yol açan, Kızıl Emerlerin Peru'lu versiyonu Aydınlik Yol'dur. Ama geçmişteki Aprist terörizm nedeniyle, APRA'nın sorumluları ile silahlı

mücadele dogmasına dokunmamak için solun yöneticileri Aydınlık Yol'u mahkum etmekten çekiniyorlar.»

Eski Lima belediye başkanı bir askeri darbeden kaygı duyuyor. «Ortam çok tehlikeli» diye belirtiyor kaygısını. Subaylar Yolcuların kurşunlarıyla öldürüyor... ve başkan teröristlere hayran olduğunu söylüyor! Neyse ki Silahlı Kuvvetler içinde kimse kararını vermiş değil henüz. Geleceğin sol hükümeti öncelikle anayasal süreci pekiştirmek ve ülkenin uçuruma yuvarlanmasını durdurmak için halktan özveriler isteyen ulusal bir yeniden inşa programını uygulamaya koymak zorunda kalacaktır. Ancak, herşeyi millileştirmek ve orduyu olağanüstü hal bölgelerinden çekmek isteyen sorumsuz kesimlerle ülke nasıl yönetilebilir?»

Taşralı adam imgesini özenle oluşturan «legalistlerin» önderi, 1989 sonundaki krizin en kötü anında, siyasal partilerle toplumsal güçlerin Garcia hükümetine bir ateşkes teklif etmesini ve izlenecek anti-terörist stratejiyle asgari bir ekonomik plan üzerinde anlaşmaya varılmasını önerdi. Hatta radikallerin öfkesini çekme pahasına Peru ile IMF arasındaki ilişkileri yeniden kurmak için bu kuruma muhafazakâr Fernando Belaunde ile birlikte başvurmaya hazır olduğunu söyledi.

Birleşik Sol'un sonuç olarak Lima'nın eski belediye başkanını başkanlık seçimlerinde aday olarak tercih etmesini gerektiren sağduyu üstün gelecek mi? Sondajlar böyle gösteriyor, seçim cephesinin ılımlı kesimlerinin desteğinden yararlanıyor. Bununla birlikte ona karşı çıkan «militaristler» radikalleşmiş bir tabana dayanabilirler. Alfonso Barrantes seçmenlerin güvenini kazansa bile, kendisinin de farkında olduğu gibi, bir Marksistin iktidara gelmesine düşman bir orduyla, bizzat kendi tabanının "en radikal unsurlar üzerinde gireceği rekabete dayanarak tüm oklarını

ona yöneltecek olan Aydınlık Yol arasında son derece elverişsiz bir durumda kalacaktır.

18-23 Ocak 1989'da yapılan Birleşik Sol'un ilk kongresi, «1990'da demokratik ve anti-emperyalist bir halk hükümetinin» iktidara gelmesi için mücadele etmeyi öngören orta yolcu bir çizginin zaferi ile sonuçlandı. Tüm ülke çapında - Peru'nun tarihinde ilk kez - sayımı yapılan 130.000 militanı temsil eden 3500 delege, Barrantes ve MBP'nin her ikisini de haksız gö-rerek «reformizmin bozguncu stratejisi ile militarist maceracılığın stratejisini» reddeden bir metni kabul etti. Ama izleyen günlerde, bu güzel birlik yerini hemen açık anlaşmazlıklara bıraktı... İki ay sonra ılımlılar Barantes'i aday gösterirken radikaller desteklemeyeceklerini ilan ettiler. Solun iki başkan adayının etrafında bölünmesi, 1990'da ancak seçim yenilgisine yol açabilir.

KAPİTALİST YOL

Aydınlık Yol satranç tahtasının sağında da bölünmeye neden oluyor. Demokrasi ve Özgürlük Enstitüsü'nün müdürü ekonomist Hernando de Soto'nun şahsında cisimleşen modernist bir akım *Başkan Gonzalo'nun* meydan okuyuşunun anlamını kavramış durumda. Diğer *Yol* adlı kitabında -Peru'da best seller- halk savaşına karşı geçerli tek alternatif olarak bir halk kapitalizmi projesini savunuyor.

«Bizim siyasi ve ekonomik sistemimiz yalnızca bir seçkine dayanıyor, diye açıkladı görüşünü bize. Bu seçkin, devlet aygıtı ile işbirliği halinde toplumu yönetiyor. Seçimlerin varolmasına rağmen bizim hükümet mensuplarımız gerçekte sınırlı yönetim süreleri olan krallardır. Peru'da yılda 27.400 yasa, kararname vb. çıkarılıyor: 27.040'ı yürütme erki tarafından ve yalnızca 360'ı ulusun seçilmiş vekilleri tarafından, insanların yasallığın sınırında çalışmaları bundan

Devlet ya pazar ekonomisi ve demokrasi tarafından... ya da Aydınlık Yol'un proletarya diktatörlüğü tarafından değiştirilmek zorunda.»

«Peruluların büyük çoğunluğunun girişimci olduğunu anlamak için yeterince açık olacak mıyız? diye yükleniyor muhafazakârlara. Çünkü onlar sokaklarda, gecekondu mahallelerinde, gizli atelyelerde ücret almadan yaşıyorlar. Girişimci ruhlarını gösteren yasa dışı faaliyetlerde çalışıyorlar. İçinde gönenç duyacakları uygun bir kurumsal çerçeveden başka bir şeye ihtiyaç duymayan bağımsız ekonomik ajanlar olduklarını anlayacak mıyız? Aksi takdirde, düzene kavuşmanın tek yolunun proletarya diktatörlüğü olduğunu savunanlara bırakacaklardır kendilerini...»

Mario Vargas Llosa'nın aldığı iste tam da bu mesajdır. Uluslararası çapta üne sahip Perulu yazar, siyaset sahnesine, Başkan Garcia'nın banka ve finans sektörlerini beceriksizce millileştirme girişimine karşı güçlü muhalefet hareketince itildi. 1988 sonunda ilgili tüm bankalar sahiplerine iade edildi.

Dünyanın *Sonunun* Savaşı'nın yazan 1987 kışında *Özgürlük* hareketini kurdu. *Özgürlük*, daha sonra Fernando Belaunde Terry'in Halk Eylemi ve Luis Bedoya Reyes'in Hristiyan Halk Partisi ile birlikte Demokratik Cephe (FREDEMO)'yi oluşturdu. Hernando de Soto'nun önermediği, sağın sabıkalılarıyla bir ittifak.

Mario Vargas Llosa başkanlık seçimleriyle ilgili sondajlarda ikinci sıraya yerleştiiyse, bu skoru, 1985 seçimlerinde pestili çıkan muhafazakâr partilerden çok iyilikseverliğine borçluydu. Buna karşılık bu partiler FREDEMO'nun denetimini ele geçirdiler ve de yenilikçi mesajı bozmaya iyice karar vermiş görünüyorlar. «Çatışmamız gereken çıkarlar çok güçlü, demişti yazar 1988'de bizim karşımızda. Özgürlük, devleti reformdan geçirmenin dayattığı müttefiklerini yenmek zorunda.» Ve yeni politikacı, adaylığı üstlenip üstlenmeyeceğine FREDEMO'nun programının

kağıda geçirilmesinden sonra kesin olarak karar vereceğini hatırlattı. De Soto ise FREDEMO karşısında mesafe aldı ve onun üzerinde baskı oluşturmak amacıyla, Demokrasi ve Özgürlük ile, işverenler konfederasyonu Confiep tarafından desteklenen Formel-Enformel Birlik'e katıldı.

BASKICI-BÜTÜN

Partisinin genç kışkırtıcılarına yönelik kürsü gösterileri bir yana, Başkan Garcia Aydınlik Yol'a karşı mücadelenin sertleştirilmesine karar verdi. Gerçekte bürosunda önüne gelen raporlar kaygı verici. 1988'in ilk altı ayı boyunca düzen güçleri ilk kez gerilladan daha fazla kayıp verdi. Yum bütünü ele alındığında, 125 polisle birlikte 136 asker öldürüldü (1987'de 57, 1986'da 29 ve 1985'de ise 16 idi bu sayı). *Başkan Gonzalo'nun*, kışlanın sabrını taşıma stratejisinin ürünü olan bir değişimdi bu kuşkusuz. Diğer yandan Aprist partinin yöneticilerinin öldürülmesi, ancak hükümeti silahlı kuvvetlere istediği açık çeki vermeye itebilirdi. Darbe söylentilerinin, belki de başkanı genel kurmanın elini kolunu serbest bırakmaya ikna etmekten başka bir hedefi yoktu.

«Peru, askerlerinden gurur duyar, demişti devlet başkanı Aralık 1988'de, her üç ordunun subaylarının rütbe terfi töreni sırasında. Perulular kendilerini savunması ve korumasını isteyerek gözlerini umutla silahlı kuvvetlere çeviriyorlar.» *Peru Report'un* Savunma Bakanlığı kaynaklarına dayanarak verdiği habere göre ordu komutanları geçen kıştan itibaren, bundan böyle tüm ülkede, ilan edilmemiş bir olağanüstü hal uygulama kararı alıyorlardı. Karşı ayaklanma eylemleri, yalnızca olağanüstü hal yasasının ypsal olarak yürürlükte olduğu otuzbeş ilde değil, ülkenin bütün sathında serbest bırakılmıştı. «Bu çok önemli bir dönüm noktasıdır, diye onaylıyor, *Peru*

Report'da yer alan İstihbarat hizmetlerinden bir kaynak. Başkanın, ülkeyi insan haklarına saygı çerçevesinde barışa kavuşturma konusundaki temel ilkelere geri bir adım.»

Ayrıca İçişleri Bakan Yardımcısı Agustín Mantilla, olağanüstü hal bölgesinde savaşmış askerlerden oluşan kural dışı bir birim - Force Delta - kurdu. Ordudan ayrılanlardan oluşan ve en iyi teçhizatla donatılan bu askerler kıvılcık bölgelerde bir karşı gerilla savaşı vermek üzere özel bir eğitimden geçirildiler. Küçük sivil komando birliği. İçişleri Bakanlığı'nın bir kaynağına göre 1988 sonunda Yukarı Huallaga, Ayacucho ve Lima'da faaliyet gösterdi.

Commando Rodrigo Franco - Aydınlik Yol tarafından öldürülen APRA'nın bir görevlisinin adına izafeten-, Temmuz 1988'de Osman Morote'nin avukatı Manuel Febres Flores'i öldürerek adını duyurdu. Ölüm taburları birçok Yolcu zanlısını öldürdü ve Edith Lagos'un Ayacucho'daki mezarını iki kez tahrip etti. Elli kadar kişi -papazlar, öğretmenler, avukatlar, sol militanlar - kimi zaman saldırılar eşliğinde ölümle tehdit edildi ve 20 Ekim'de Aprist hükümeti birkaç kez hicvetmiş olan mizah yazarı Luis Felipe Angell'in ikametgâhında bir bomba patladı, sonra 11 Kasım'da, bu kez hedef seçilen, Alan Garcia karşısında çok saldırgan bir tutum takınan tutucu *Oiga* dergisinin yazı işleri müdürünün evi oldu. Nihayet birkaç gün sonra Ayacucho'daki infazları araştıran ve Rodrigo Franco tarafından tehdit edilen iki gazeteci, kuşkusuz askerlerden oluşan maskeli kişilerin saldırısına uğradı: Biri öldürüldü, diğeri ise kaçmayı başardı. Son olarak sendika yöneticisi Saul Cantoral'ın Şubat 1989'da öldürülmesi de bu örgütün işi gibi görünüyor.

özellikle *New York Times*'in bir araştırmasında (4 Aralık 1988) anılan benzer birçok öge, bu ölüm taburlarının, Alan Garcia'nın partisi ile Kuzey Kore arasındaki ayrıcalıklı ilişkiler sayesinde, bu ülke ta-

rafından üretilen silahlarla donatılan, APRA'nın şok gruplarından oluşturulduğunu düşündürüyor. Bunlar, Eylül 1986 ile 1987 arasında ABD'de karşı ayaklanma faaliyetleri çerçevesinde eğitim gören yüzelli polis görevlisinin bazıları tarafından da takviye edilmişti. Ancak Rodrigo Franco adı, Ayacucho'daki iki gazetecinin saldırıya uğraması örneğinde de olduğu gibi, tedirgin edici kişilerin ortadan kaldırılmasını kamufle etmek amacıyla askerler tarafından -da kullanılmış gibi görünüyor.

Peru'daki durumun gidişatı Washington tarafından yakından izleniyor. *Peru Report'a* göre, Perulu askeri şeflerle düzenli temas halindeki Kuzey Amerikalı karşı ayaklanma uzmanlarının tavsiyeleri ordu hiyerarşisi tarafından yakın zamanda alınmış olan kararlarla örtüşüyor.

Üstelik, *Moon* mezhebinin günlük yayın organı *Washington Times'a* göre (22 Temmuz 1988), Peru ile ABD askeri yardımın arttırılmasını tartışıyorlar. 1988'de Kuzey Amerikan ekonomik yardımı (75 milyon dolar) bir Güney Amerika ülkesine bugüne kadar verilen en önemli yardım oldu. Ama Velasco hükümeti döneminden beri Peru ordusunun teçhizatının esas bölümünün Sovyetler Birliği'nden gelmesi nedeniyle, gerillaya karşı savaşa yönelik yardım sınırlı kaldı. 1986'dan beri Washington Peru ordusuna dişe dokunur bütçeler ayırmak için Kongre'nin onayını alma-ya çalışıyor. Birikmiş fonlara pek düşkün olan demokrat çoğunluk Ronald Reagan yönetiminin sonuna kadar buna karşı çıktı. ABD'de uyuşturucu faaliyetine verilen önemin artması nedeniyle Başkan Georges Bush, bu askeri yardımı, Yukarı Huallaga'daki kokain üretimi ve kaçakçılığına karşı mücadele örtüsü altında koparmak zorunda kaldı.

1988 sonrasında, Başkan Garcia, parlamenter çoğunluğu sayesinde kabul ettirdiği sert bir anti-terörist yasayı resmen ilan etti. APRA'nın iktidara gelme-

sinden sonra kaldırılmış olan ve Fernando Belaunde'nin ikinci yönetim dönemi süresince yürürlükte olan yasa metinlerine geri döndü. Yeni yasa beş yıldan yirmi yıla kadar cezalar öngörüyor ve «yıkıcı» eylemleri fiilen işleyenlerle fikir düzeyinde savunanları aynı kefeye koyarak, «terörist» örgütlere katılanları mahkum etmeyi imkan dahiline sokuyor. Keza bunlara reşit olmadan katılanları da cezalandırıyor. Nihayet yasa, «terörizmin» savunusunu ya da daha önce mahkum olmuş «yıkıcıların» övülmesini de suç kapsamına alıp cezalandırıyor.

Yargı artık - yeniden yayımlanmaya devam ettiği takdirde - Aydınlık Yol lehine sıkılmadan propaganda yaptığı için *El Diario* hakkında kovuşturma yapmak araçlarına sahip olacaktır. İktidar özellikle Osman Morote'nin ilk duruşmasında Temmuz 1988'de bir ceza mahkemesinin delil yetersizliği gerekçesiyle işlediği «hata»dan sonra, terörizm suçlarının cezasız kalmasına bir son vermeyi umuyor. Ama zaten yeni yasa yürürlüğe girmeden önce bile, Aydınlık Yol'un iki numaralı adamı olduğu sanılan Morote, ikinci duruşması sırasında onbeş yıl hapse mahkum edilmişti. Bu arada Rodrigo Franco'nun Morote'nin avukatını öldürdüğü de bir gerçek. Daha Maoist şefi bekleyen bir düzine kadar davanın yargıçları artık kuşkusuz yasanın uygulanması sırasında zaaf gösterme riskini üstlenmeyecekler...

GENERALİN ALARM ÇIĞLIĞI

«Hükümet ve yüksek komutanlık yıkıcı tehdite ancak tek biçimde yanıt vermeyi biliyorlar: Baskı. Sanki Aydınlık Yol bizi bir futbol maçına davet ediyor da biz sahaya badminton oynamak için çıkıyoruz...»

General Sinesio Jarama ne söylediğini biliyor. Er-

ken emekliye sevkedilmeden önce - «politikacılar ülkeye yönelik tutarlı bir görüşü olan askerlerden korkuyorlar» -, Lima'yı ve Andlar'ın belli başlı olağanüstü hal bölgelerini içeren II. askeri bölgenin komutanıydı. Bugün, en kıdemli general olarak Peru ordusunun başkomutanı olması gerekiyordu.

«Bir Birleşik Komutanlığımız var, diye açıkladı bize General Jarama. İçişleri ve Savunma Bakanlıkları - baskı - ile Adalet Bakanlığı'ndan - yasa adına baskı - oluşuyor. Bunlarla mı kazanacağız? Onların Peru hakkındaki görüşlerine karşı bizim görüşlerimizle savaşmalıyız. Demokratik sistemi tehlikeye düşüren nedenlere karşı saldırmak gerek. Hükümet toplumsal ve ekonomik dengesizlikleri düzeltme yeteneğinde olduğunu göstermelidir. Kör baskı Aydınlik Yol'un ekmeğine yağ sürüyor... Andlar'ın yoksul bölgeleri için yılda 500 mikro kalkınma projesine ihtiyacımız var.»

Ama cezaevleri kıyımını soruşturmakla görevli komisyona başkanlık eden, Birleşik Sol'un bağımsız senatörü Rolando Ames, kendi adına, CAEM'de hoca olarak çok yakından izlediği askerleri çok iyi tanıyor ve yeni kuşak hakkında hiçbir yanılsama taşımıyor: «En yaşlı subaylar - General Jarama gibi - Velasco'nun askeri hükümetinin reformcu deneyiminin izini taşıyorlar. Genç subaylar bu etkiye maruz kalmadı. Onlar vahşi birer anti-komünistler ve aydınlarla politik kişileri küçümsüyorlar. Ama toplumsal radikalizm de taşıyorlar. Büyük burjuvaziyi, işletme şeflerini, yüksek görevlileri, Andlı kitlelerin sefaletinden sorumlu tutuyorlar. Mussolini tipi arı faşistler bunlar...»

General Jarama'nın alarm çığılığı gerçekte bayağı tecrit edilmiş görünüyor. Peru askerleri ülkede «60X3» formülünü uygulamayı tercih ediyorlar (üç Yolcuyu ortadan kaldırmak için altmış kişiyi öldürmek). Muhafazakâr sağ, Pinochet tarzı bir darbe dü-

şü kuruyor; *Başkan* Gonzalo tarafından da paylaşılan bir umut bu. Silahlı çözüm her geçen gün APRA ve Birleşik Sol saflarında taraftar kazanıyor. Peru ekonomik olarak batarken şiddet genelleşiyor. «Aydınlık Yol bu savaşı kazanmıyor, sonucunu çıkarıyor Jarama, açık görüşlülükten yoksun olduğumuzdan bir kaybetme yolundayız.»

III

Üçüncü Dünya'da Yeni Bir Bütünlemecilik

MAOİZM VE CHOLA GERİLLA

AYDINLIK YOL'UN TOPLUMSAL TABANLARI

Aydınlık Yol, taşralı melez bir aydın seçkin ile yüzyıllardır ayrımcılığa maruz kalan ve ezilen Andlı bir halkın yöneşmesinden doğdu. Abimael Guzman'ın öğrenim yılları Arequipa'da, Morote'ninki de Cuzco'da geçer ve hareket Ayacucho Üniversitesi'nde doğup gelişir.

Bu üniversitenin yeniden açılmasıyla iki grup profesör yan yana eğitim verir ve sık sık da karşı karşıya gelirler. «Kozmopolistler» genellikle başkentin ya da kıyı bölgesinin küçük ya da orta burjuvazisine mensuptur. Julio Ramon Ribeyro, Oswaldo Reynoso, Antonio Cisneros, Luis Lumberras, Marco Martos, Alfredo Santisteban, heykeltıraş Delfin gibi aydınlar ve parlak sanatçılar genellikle Ortodoks KP ya da Trotskizmden etkilenen sol akımlar içinde yer alırlar.

İkinci grup, aralarında Aydınlık Yol'un kurucuları Abimael Guzman, Luis Kawata, Maximiliano Duran, Antonio Diaz Martinez ve bunların öğrencilerinin de bulunduğu «taşralılardan oluşuyor. Aralarında son anılan hariç hiçbir birinci sınıf aydın yer almıyor; Henri Favre'yi' onlardan «lumpen entellejansia» diye sözletmeye götüren budur. *El Diario'da* yayımlanan Abimael Guzman'ın söyleşisinin büyük bir entellektüel ve kavramsal yoksunlukla malul olduğunu kabul etmek gerek. «Kurucular» Maoist. akıma 1964'den

1. Henri FAVRE, *a.g.e.*

itibaren dahil oluyorlar. Yetmişli yıllarda Paris'teki Perulu öğrenciler arasında da benzer bir ayrışma gözlemlenebilirdi: Bir yanda Trotskist akıma, - özellikle de Devrimci Öncü'ye - katılan Avrupailaşmış ve beyaz tenli creol'ler, diğer yanda Patria Roja militanı karayağız *cholo'lar*. Çanalcı bölgeci talepler bağlamında, Aydınlık Yol'un, kıyı bölgesinin hali vakti yerinde ve Avrupailaşmış kesimlerinin karşısında kendini hem toplumsal hem entellektüel hem de «ırksal» açıdan daha sağ bir konumda hissedenden bir grubun düşüncükçülüklerini yönlendirdiği söylenebilir,

Maoist yöneticiler, Ayacucho, Apurimac, Huan-cavelica eyaletlerinin halk kesimleri içinde belli bir yankı buldular. Nüfuzları önce liseliler, öğrenciler, And köylerinden gelme ilköğretim ve lise öğretmenleri arasında hissedildi. Milliyetçi askeri rejimin reformları, önceden de söyledik, kırsal bölgelerin nüfusunun geniş kesimlerinin - küçük tüccarların, kamyon şoförlerinin, eşrafın, orta köylülerin çocukları - ilk kez eğitim kurumlarına girmesini mümkün kıldı, ama, eğitimlerine uygun ve toplumla bütünleşmelerine imkan sağlayacak bir iş bulabilmelerini sağlamadı. Kıyı bölgesi halkının ve hatta uzunca bir süre buraya gelip yerleşen ve melezleşen nüfusun dışında kalan, salt yerli olanların tümüne değil, hatta yalnızca Andlı, *serrano* olanlara karşı, ırkçılığın rengini taşıyan güçlü bir dıştalama sözkonusudur. Bu anlamda Lima'nın gecekondulu mahallelerinin genç göçmenleri de bu kesime dahildir ve dolayısıyla Aydınlık Yol'un onlar içinde kolayca kabul görmesi şaşırtıcı değildir. Kendisi de taşra kökenli olan sosyolog Rodrigo Montoya bu durumu şöyle açıklıyor: «Aydınlık Yol'un yanıtı, kaybedecek hiçbir şeyi olmayan, ama kazanacak bir dünyası olanların; işsizlerin ve iş bulamayan marjinalleşmiş binlerce kişinin en radikal ifadesidir. Ama yalnızca ekonomik marjinalleşme değildir sözkonusu olan. Bu, son derece karmaşık bir sorunun yalnızca bir yanıtıdır. Aynı biçimde, Aydınlık Yol'un radikal

davranışı ve mistisizm izinde, Peru'nun toplumsal, kültürel ve ırksal planda aşağılanmanın kurbanı olan kadın ve erkekleri dile geliyor².

Aydınlık Yol'un bu ortalama kadroları yerli köylülerden üye kazanmayı başardılarsa da, geleneksel toplulukları kollektif olarak harekete geçirmeyi ender olarak sağlayabildiler. Bu sağlandığında ise, kâh kaypak, kâh zorlama bir temelde oldu. Köylülerin gerillanın varlığını kabul etmesi ya da işbirliği yapmasının getirdiği tehlikeleri önceden görememeleri ölçüsünde kaypak. Bu topluluklar baskıya hedef olduklarında sık sık kamp değiştirdiler. Bununla birlikte ordu tarafından yapılan zulmün onları ayaklanmanın kollarına attığı da oluyor. Zorlama bir biçimde; çünkü düzen güçlerinin geri çekildiği bölgelerde Aydınlık Yol varlığını silah zoruyla kabul ettirdi. Ama eşzamanlı olarak en güçlüünün önünde boyun eğmek, İnka'ların otokratik imparatorluğundan beri, ıspanya tacından da geçerek, Andlı topluluklar arasında oldukça ortak bir tutumdur aynı zamanda.

Buna karşılık en genç unsurların isyana kendiliğinden katıldıkları da oluyor. Bu durumda, kırsal okul, diğer bölgelere mevsimlik göç ya da askerlik hizmeti sırasında başka varoluş koşullarının olabilirliğini gördüğü için sefalet ve zulümden kurtulmaya çalışan bir kesim sözkonusu.

Yirmi yıllık bir zaman aralığında Peru, And toplumunun belirgin bir çözülmesinin eşliğinde patlayıcı bir kentlileşme sürecine tanık oldu. Kültürel melezleşmenin biçim ve dereceleri sonsuz ölçüde arttı, ama şu kaydı da düşmek gerek, daima birileri karşısında *cholo* olmaya devam edildi. Henri Favre'a göre, «toplumsal gövdenin marjında kalan» istikrar kazana mayan *cholo* ortamlardır bunlar. *A contrario*, Aydınlık

2. Rodrigo MONTTOYA, «Izquierda Unida y Sendero: Potencialidad y limite», *Sociedad y Política*, sayı 13, Ağustos 1983, Lima.

Yol'un Aymara de Puno ya da Bolivya'nın yerli topluluklarının geleneksel dünyası gibi, atalardan kalma yapılarını çok iyi biçimde korumuş olan yerli topluluklar içinde kök salmaya çalışmadığı gözleniyor.

Aydınlık Yol'un, 1987'den itibaren devrimi kentlerden başlatmaya götüren dönemeci kuşkusuz teorik bir düşüncenin sonucu değildir. Daha ziyade, ilk ve ikinci kuşak choto'ların ortaya çıkışı sayesinde, mesajının kırlardan çok kentlerde daha iyi anlaşıldığını beklenmedik biçimde keşfetmiş olmasıdır. Böylece, adeta, And kökenli toplumsal tabanının yer değiştirmesini gecikmeli biçimde izlemiş oldu.

AYDINLIK YOL MAOİST Mİ?

Bununla birlikte Aydınlık Yol bu etnik-kültürel özgüllükleri açık seçik biçimde asla hesaba dahil etmiyor. Abimael'in söyleşisinde «yerli» sözcüğü yalnızca bir kez geçiyor ve daha ziyade Mariategui'nin tahlillerine bir gönderme söz konusu. Bu, ileride göreceğimiz gibi, Angor medeniyetinin ve geleneksel kültürün yüceltilmesini temel alan Kızıl Kmerler ile temel bir farklılık oluşturmaktadır.

Bu suskunluğun nedeni, Aydınlık Yol'un kendini «Marksist-Leninist-Maoist, özellikle Maoist» ideolojiye bağlı olarak sunmasıdır. Ortodoks Maoizmin ne olduğu konusunda bir tartışma açmak iddiasında değiliz, gene de Perulu gerillalar tarafından uygulanışı ile ilgili birkaç gözlem aktarılabilir, önce sınıflar ittifakı hakkında. Mao için, proletarya, köylülük, küçük burjuvazi ve milli burjuvazi, proletaryanın yönetimi altındaki bir cepheye biraraya gelerek Çin devrimini yapması gereken dört sınıftır. Kuşkusuz Aydınlık Yol bu tezi devralmış görünüyor. Bununla birlikte, kırkyedi sayfa tutan El Diario'daki söyleşi, milli burjuvazi sorunu iki satırda ele alınır. «Ve bu cepheye belli kayıtlarla ve belli koşullarda milli burjuvazi bile

katılabilir.» Söyleşi küçük burjuvazi ile ilgili olarak hiç de daha açık değildir: «Küçük burjuvazi, özellikle aydınlar, çok dikkat etmemiz gereken bir müttefiktir.» Bu iki doğrulama, pratik tarafından tümüyle yalanlanıyor. Rodrigo Montoya bunu şöyle belirtiyor: «Ne milli burjuvazinin ne küçük burjuvazinin - küçük sanayi kapitalistleri, tüccarlar, küçük toprak sahipleri - Yolcu devrim ile hiçbir ilgileri yoktur.»

Bu kesimlerin üyeleri kırlarda temel düşman olarak ele alınmakta ve çoğu kez devletin ya da «revizyonizmin» temsilcileri oldukları bahanesiyle ortadan kaldırılmaktadır. Büyük burjuvazinin üyeleri ise - örneğin Belaunde'nin Halk Eylemi'nin kadroları - tersine gerillanın şaşırtıcı bir hoşgörüsünden yararlanmaktadır.

«Aydınlar» la ilgili olarak, aynı biçimde savaşçı olmadıkları gerekçesiyle Aydınlik Yol'un güvensizlik gösterdiği izlenimi ediniliyor. Gazeteci Jose Maria Salcedo'nun, 1986 başında öldürülmesinden hemen önce Antonio Diaz Martinez'e yaptığı ziyaret bu konuda anlamlı: «Diaz Martinez'i dinlerken farkettim ki kılavuzum (bir Aydınlik Yol üyesi) görüşmenin sonuna kadar tüm söylenenleri not alıyor. Neredeyse Diaz Martinez'in sözünü keserek, «komişer» söz alıyor. Anladım ki dinlemem gereken oydu»³. Komiser böylece Aydınlik Yol'un tarihsel yöneticisiyle tüm gerçek irtibatı engelleyecektir.

YÖNETMEK İÇİN BÖLMEK

Maoist iktidarı alma stratejisi ile ilgili olarak bir başka çelişki sözkonusu. Mao bu stratejiyi, çok büyük bölümü kırlardan oluşan ve Peru'da da olduğu gibi bu bölgelerde devletin denetiminin zayıf olduğu bir ülkede köylülüğü aşamalı biçimde kazanma ilkesi

3. Jose Maria SALCEDO, *a.g.y.*

üzerine kurdu. Önce «iyi niyetli» eylemler sayesinde köylülerin pasif bir desteğini kazanmak gerekiyordu; ardından, bazı köylülerin yarar sağlayacağı somut eylemlerle elde edilen aktif ama bireysel destek; ve sonra genel erincin öneminin bilincine varılmasını gerektiren ortak çalışmaları örgütlemek için bireysel yararlar yoluyla yeterince köylü ikna edildiğinde kollektif aktif destek; en sonunda köylüler global bir ekonomik ve toplumsal değişim isteyeceklerdir: Artık mücadelelerinin bir sınıf mücadelesi olduğunun bilincindedirler.

Aydınlık Yol bazı durumlarda demagojik (yağma ile elde edilen yiyeceğin dağıtılması) ve askeri (birkaç tanınmış sömürücünün öldürülmesi, abigeo'lara karşı mücadele, yerel polis karakollarından adam kaçırma) yöntemlerle köylülerin pasif desteğini kazanmayı başardı. Bununla birlikte bu direnme göstermeme durumu özellikle terörle elde edildi (halkın, bir bölümünün ona kesin olarak yabancılaşmasına yol açan, birçok «hain»in öldürülmesi, tehditler, şantaj). İkinci aşamayla ilgili olarak, sonı derece sınırlı sayıda köylüye yardım girişimi oldu, ama gerilla, özellikle kırsal nüfus üzerinde olumsuz sonuçlar yaratan, üretken altyapıyı tahrip etmeye bağlı kaldı. Daha ziyade etnik çalışmalara çözüm getirmeden kaynaklanıyor gibi görünen, diğer topluluklara karşı saldırılar türünden olaylar hariç tutulursa, Aydınlık Yol devrimci eylemlere kollektif katılım aşamasına asla ulaşamadı.

Gerçekte kabile savaşına yönelik bu kışkırtma. Yolcu stratejinin özsel ve kalıcı bir ögesi gibi görünüyor. örneğin 1988 sonunda, Aydınlık Yol, baskı güçlerinin geri çekilmesinin ardından Andahuayllas eyaletinin kırsal bölgelerine zorla geri döndü. Kendisi Lima'da yaşamakla birlikte, ana-babası bölgede bulunan biri, bize yakın geçmişe ilişkin olarak, bölgeyi yeniden alevlendirecek bir olay anlattı. Sık sık olduğu gibi iki topluluk, bir tarlanın mülkiyeti konusunda anlaşmazlığa düşüyorlar. Bu tür bir anlaşmazlığı çö-

züme bağlamak için geleneksel mekanizmalar olmasına rağmen Aydınlık Yol, bu topluluklardan birinin: üyelerini, ağır bir ceza tehditi ile bu tarlaya tohum ekmeye zorluyor. Diğer topluluğun, bu haksızlığı, «Yolcu» topluluk üzerinde ordunun sert bir baskısına yol açacak biçimde otoritelere ihbar etmesi mümkündür. Askerler geri çekildiğinde Aydınlık Yol müttefiklerinin eşliğinde «hainler» den korkunç biçimde öğ alacaktır.

Haber kaynağımıza Aydınlık Yol'un neden ca maya hakemlik etmekle yetinmediğini sorduk. «Çünkü kurtarılmış bölgelerin sözkonusu olmadığını biliyor. Ordunun müdahale edeceği gün, Aydınlık Yol'un topluluğu koruyacak askeri kapasitesi yok. Bu durumda yönetmek için bölmeye, ilerde onlarca köylünün hayatına mal olacak olsa da, daha sonrası için bir «destek tabanı» yaratmak amacıyla insanları suç ortağı yaparak müttefik haline getirmeye çalışıyor.» Bu pratikler, bir devrimci hareketin, aynı çıkarlara sahip halk sınıflarını birleştirmek olması gereken hedefiyle tümüyle çelişkilidir.

MİLİTARİZM VE ÜRETKENLİK DÜŞMANLIĞI

Yolcu ideoloji, söylediklerinin ötesinde, silahlı mücadele ve çelişkilerin derinleştirilmesine göndermede bulunan birkaç örtülü postüлада özetleniyor.

Halkın devrime kazanılması hemen hemen yalnızca silahlı mücadelenin başarısı temelinde gerçekleşir ve böyle gerçekleşecektir: Halk iktidarı devrimin mümkün olduğunu anlar anlamaz, bunu gerçekleştirmek için doğal olarak silaha sarılacaktır. Aydınlık Yol'u Latin Amerika'daki altmışlı yılların «fokocu» hareketlerine yakınlaştıran, kesinlikle militarist olan bu seçim, *El Diario'daki* söyleşide açık biçimde yer alıyor: «Devrimin dördüncü kılıcı, Marksizm - Leninizm - Maoizmin evrensel doğrusunun bizim gerçeğimizin so-

mut durumuna uygulanması olan Gonzalo Düşünce-si'nin esas katkısı (...) partinin militaerizasyonu ve yoğunlaşmış inşaaıdır (...) Partimiz, bizzat Lenin'in-istediği gibi, bir militanlar, yöneticiler partisidir, bir savaş aygıtıdır (...) Sonuç olarak, bizzat halk savaş-ının içinde silahın değeri, tüfeğın önemi derslerini çı-karan kitle çalışmasına farklı bir karakter kazandır-maya dört elle sarılıyorruz...»

Bundan çıkan sonuç şu ki, köylülerin ve halk sı-nıflarının dolaysız ihtiyaçlarının pek de önemi yok-tur. Onların gözlerini açacak olan savaştır. Dahası, çelişkilerin (ve dolayısıyla yoksulluğun) artması dev-rimci bilinci getirecektir. O zaman, yıkılmasına çalış-ılan kapitalist üretim aygıtının öğelerinin yerini dol-durmak gereksizdir. Zaten Abimael'e muhtemel bir ik-tidarı ele geçirme durumunda, uluslararası boykot karşısında ne yapmayı düşündüğü sorulduğunda şu açıklamayı yapmakta tereddüt etmiyor: «Bu sorunu yeterince araştırmadık, çünkü bu geleceğın sorunu. (...) Ekonomik sorun sundan ibaret: Aydınlık bir si-yasal çizgi, iyi örgütlenmiş aygıtlar, kitlelerin göster-me yeteneğine sahip olduğu bir çaba (...) Başkan Ma o'nün bize söylediğı şeye inanmak gerek; komünist partiler ve kitleler olduğu sürece bütün mucizeler ger-çekleştirilir.»

Çelişkilerin derinleştğini görme arzusu, 1988'in sonundan itibaren kalkınma örgütlerine karşı girişi-len saldırıların açıklamalarından biridir. Bu saldırılar hükümet dışı yabancı örgütleri (ONG) ve bazı Perulu ONG'ları, teknisyenlerini kentlere geri çağırmaya şevketti. Tüm modernleştirme projeleri -ekinlerin dü-zeltilmesi, tarımın teknik hale getirilmesi, ürünlerin ticarileştirilmesi - Aydınlık Yol'un, kent bölgelerini boğmak için, üretimi yerel köylülerin tüketiminin as-garı ihtiyaçları düzeyine indirmek biçimindeki hede-fine fiilen karşıttı.

Bu üretim araçlarının yıkımı politikasının ve an-cak öz tüketime yönelik zorunlu asgariyi üretme da-

yatmasının, kapitalist iktidara karşı savaşta kullanılan basit taktik hedefler mi, yoksa daha derin bir öge mi olduğu sorulabilir. Aydınlık Yol'un hiçbir metni, üretim araçlarının kesintisiz gelişimi Marksist kavrayışının yeniden ele alınması konusunda herhangi bir ima taşımıyor. Hatta Abimael tersini savunuyor: «Ayaklanma, halk savaşını muzaffer kılmak için kentleri kuşatma hedefini güdüyor; ama gericiliğin yıkmak istediği üretim araçlarını korumaya çalışmak da gerekiyor.»

Bununla birlikte birçok alanda, bu sarıh söylem pratik tarafından yalanlanıyor. Devrimin ürünü olmayan tüm ilerlemenin bir tür ilk günahla lekelendiği ve yeni toplumu inşa etmek için herşeyi kökünden söküp atmak gerektiği biçiminde bir izlenim sık sık ediniliyor. Rodrigo Montoya bunu şöyle açıklıyor.- «Ortak işletmelerin tesis ve mallarının (traktörler, hayvanlar) yıkılıp yok edilmesi, olgular içinde kapitalizm öncesine bir geri dönüş anlayışını dile getiriyor. Söz konusu olan mülkiyetin ya da gelirin kamulaştırılması değil, Aydınlık Yol'un önerdikleri dışındaki tüm erinç ya da kalkınma yollarını engellemek amacı güden salt bir tahrip etmedir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda kapitalizme karşı ilk mücadele biçimlerinin eski evresini hatırlatan ilkel bir anti kapitalizm söz konusu.»

ÜÇÜNCÜ DÜNYA İÇİN YENİ BİR BÜTÜNLEMECİLİK Mİ?

AND DÜNYASI VE SİMGESEL SÖYLEM

Aydınlık Yol'un Marksizm-Leninizmden çok anarşizmden kaynaklanan, modernliğin göstergelerine karşı saldırısına, pratiklerinin bir bölümünün simgesel değeri çerçevesinde kendini gösteren aynı biçimde arkaik bir mesaj eşlik ediyor. Latin Amerika'nın diğer hareketlerine karşıt olarak Aydınlık Yol'un, hiç değilse yakın bir tarihe kadar, eylemlerinin çoğunun altına imza atmaması, bildiriler yayınlamaması, ulusal ve uluslararası basınla temas kurmaya çalışmaması çoğu kez şaşırtıcı görüldü. Bu operasyonların simgesel karakterleriyle, sadece etkilemek istenen halka (kırsal ya da And kökenli kesimlere), bizzat kendini dile getirdiği gözden kaçtı. Ayrıca bu iletişim biçimi, gerçekten bilinçli biçimde üstlenilmiş olmaktan çok «bilinç dışı» gibi görünüyor, zira pratik hedefler tarafından maskeleniyor.

Jean-Marie Ansion, bu simgesel iletişimin alabilmiş olduğu bazı biçimleri ortaya çıkardı¹. Örneğin, yüksek gerilim hatlarını taşıyan pylonlara karşı sistematik saldırıların, kuşkusuz varolan ekonomik iktidara zarar vermekle birlikte, aynı zamanda kırsal dünyanın ve özellikle gecekondu dünyasının yoksun ördüğü Batılı teknolojinin bir ögesine de *zarar* verdi-

1. Jean-Marie ANSİON, «Es Luminoso El Camino de Sendero?», *CEAS mimeographie*.

ğini belirtiyor: «Kentin dünyasını, esas olarak da Kıyı bölgesiyle Lima'yı aydınlatan - Andlar'ı sömürünün karanlığında tutan enerji. *Pachacuti*'yi (dünyanın tersyüz olması) bildirmek için Lima'yı karanlığa boğmaktan daha iyi bir simge ne olabilir?» Radyo ya da telefon santrallerine yönelik saldırılarla ilgili olarak da,, fetihden beri yerli halkın söz söyleme hakkından yoksun bırakıldığını hatırlatıyor. Beyazların dünyası aynı zamanda yazı ve diğer iletişim araçlarının tümüne de egemendir. Bir efsane, Inka'ların düşmanı Naupa Machu'nun «Adı Okul olan bir dağda yaşadığını ve burada çocukları yiyerek beslendiğini» anlatıyor. Denir ki, «Lima, Peru'nun ağzıdır: Başkan ve ezenler onun içinde konuşur.» Bu bağlamda, yayım kulelerini sabote etmek, Lima'yı susturmak anlamına geliyor, ki bu da kişisel planda bir ihbarcının dilini kesmekten ibaret bir eyleme benzer bir şey. Ve eğer Aydınlık Yol «konuşmuyorsa», bu asla konuşma hakkı olmayanlar için geriye yalnızca eylemin kalmasından.

And mitlerinin güncelliği ile ilgili bu hipotez en azından belirli bir örnek için doğrulandı; Ayacucho-köylerinde sözlü gelenek tarafından *nakaq* ya da *pis-tacos* olarak anılan şeylerle ilgili örnekte.

Bunlar köylülerin kafalarını kesmek ve «kilisenin çanlarını yağlamak ya da ilaç yapmak» için bedenlerinin yağım çıkarmak üzere kentli kişilerin hizmetinde olan kötü varlıklardır. Bunlar genellikle askergömleri, rahip kıyafetleri ya da polis üniformaları giyerlerdi. Şiddetin başlamasından itibaren, *nakaq*'lar eyaletin başkentinde kendilerini gösteriyorlar. Ama rolleri, yeni durumda güncelleşti ve yeniden yorumlandı: Bugün artık iri yarı ve sarışın oluyorlar, *gringo*'lar gibi konuşuyorlar. Bazen blucin ve yüzlerini gizleyen başlık giiyorlar. Tüfek ve makinalı tüfeklerle silahlanmış durumdalar. Bazıları yakalanıp polis ve orduya teslim edildi, ama yine bunlar tarafından serbest bırakıldılar, çünkü Başkan Garcia'dan' bir izin belgesine sahiptiler. Hep yoksulların beden-

lerinin yağını çıkarıyorlar ama bu kez «dış borcu ödemek» ya da yurt dışına silah üretmek için. *Cum-po*'lar (Yolcular) köylerde onlardan birçoğunu öldürdüler ve kente gelmelerinin nedeni de bu zaten. Ayrıca, söylendiğine göre, kurbanlarının eti, polislerin sık sık uğradıkları bazı restoranlarda tüketiliyor. *Nahag*'lar korkusu Ayacucho'da gerçek psikozlar yarattı. Tüccarlar, taksi şoförleri onlarla karşılaştıklarını doğruluyorlar. Ağustos 1987'de özsavunma devriye birlikleri mahallelerin çoğunda örgütlendi. Kötü ruhları kaçırmak için kenti çevreleyen yüksek yerlerde ateşler yakıldı. Gece tanınmadıkları yerlerde serüvene çıkan ihtiyatsız birçok kişi terörize olmuş halk tarafından öldürüldü. Bu dönemde bir röportaj yapmakta olan İngiliz gazeteci Nicholas Shakespeare ve kardeşi gerçek bir kâbus yaşadılar: Örneğin bir otobüse bindiklerinde, yolcular *nahag*'larla birlikte yolculuk yapmamak için derhal iniyorlardı².

Şu halde tanıklıkların karışıklığına ve Aydınlık Yol'un şiddet durumundan kimi zaman dolaylı olarak sorumlu gibi görülmesine rağmen, *nahag* 'lar iktidar ve baskıyla ilişkilendirildi. Bu olgu ilginçtir, zira bir mitin anlamını bu kadar çabuk biçimde konjonktüre uyarlayamayacak olan köylü nüfus arasında ortaya çıkmıyor. Geleneksel inançların batıl itikatlar haline dönüştüğü kır kökenli kentli kesimler, mitik anlatıları çok daha çabuk biçimde güncelliğe bağlı olarak yeniden yorumluyorlar. Bu saptama Yolcuların simgesel mesajının, geleneksel bir kültür içinde yaşayan yerli köylülerden çok, köyü olmayan kırsal kesimlere ve kır kökenli kentli kesimlere yöneldiğini düşünmeye yolaçıyor.

Yolcuların aksine, üçüncü dünyanın bazı Marksist-Leninist hareketleri, halklarının mitik kültürüne açıkça göndermede bulunuyorlar. Bununla birlikte,

2. Raul GONZALES, «Shakespeare en Ayacucho», *Quehacer*, sayı 49, Kasım-Aralık 1987.

bunlar arasında Yolculara en çok benzetilen Kamboçya'nın Kızıl Kmerleridir.

ANDLAR'DAKİ KIZIL KMERLER Mİ?

Aydınlık Yol'un kendisine gelince, asla onların mirasına talip olmadı ve Perulu Maoistlerin «kardeş Parti»lerini biraraya getiren Enternasyonalist Devrimci Hareket'in (MRI) üyesi de değildir. Ama bunlardan biri, Amerika Birleşik Devletleri'nin Devrimci Komünist Partisi (DKP) yayınlarından birinde, Kızıl Kmerler ile ilgili olarak Yolcuların konumunu aktarır: «Komünist kitle kıyımları hakkında Emperyalizmin iftiharlarını kabul etmekle birlikte (...) PKP, Kamboçya komünistlerini ciddi milliyetçi sapmaları nedeniyle eleştirir»³.

Toplumsal tabanları, ideolojileri, halk savaşı anlayışları ve diğer ortak noktalarında da bulunup bulunmadığı bugüne kadar araştırılmış olmasa da, bu yakınlaştırmaya neden olan, Kızıl Kmerlerle ilgili olarak tümüyle farklı bir ölçekte olmakla birlikte, bu iki hareketin kan dökücü aşırılıklarıdır. Ayrıca Aydınlık Yol'un yöntemleri ile Kızıl Kmerlerin iktidarı ele geçirdikten sonra uyguladıkları yöntemler de karşılaştırıldı. Ama Perulu gerillalarla karşılaştırma konusunda daha ilginç ve aydınlatıcı olan kuşkusuz Pol Pot'un partizanlarının iktidarı nasıl ele geçirdiklerini sorgulamaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bu iki hareket her durumda farklı toplumsal ve jeopolitik bağlamlar içinde doğup gelişti; bu da onlar arasında kurulabilecek tüm görünüşteki benzerlikleri görecileştirir. Kamboçya, 1863'den 1954'e kadar Fransa'nın sömürgeci egemenliği altında kalan ve İkinci Dünya Savaşı boyunca Japonlar tarafından işgal edilen bir ülkedir.

Bu ülke, (geçen yüzyılda Mekong deltasının alt bölümünü istila ederek Güney Vietnam haline getiren) güçlü komşusu Vietnam'ın sürekli biçimde tehditi altında yaşadı. Tümüyle Siam (Tayland) gibi, küçük krallık üzerinde bir egemenlik hakkı olduğunu iddia etti. 1973'den itibaren «Amerika Birleşik Devletleri, Kmer topraklarına İkinci Dünya Savaşı boyunca Japonya üzerine atılan bomba sayısının yarısını bulan 257.465 ton patlayıcı atıyor»⁴

Kuşkusuz bu durum müstear adlarından biri «İlk Kmer» olan Pol Pofun aşın milliyetçiliğini, Angor medeniyetinin (IX-XIV. yy.) mitik geçmişi üzerindeki hak iddiasını, ve özellikle Kızıl Kmerleri, ulusal azınlıkları kararnameyle yasaklamaya ve bunlardan birçoğunu yoketmeye sürükleyen «ırkın saflığı ve üstünlüğü felsefesini» açıklıyor. İnka imparatorluğunu gönderme yapmaktan kendini tümüyle sakınan Aydınlık Yol hiç de böyle değil. Temel farklılıkların bir diğeri de Kamboçya'nın, nüfusunun dörtte üçünün köylerde yaşadığı gerçek bir köylüler ülkesi olmasıdır.

Bu özgül karakteristiklerin altı çizildikten sonra, fiilen iki hareket arasında belli sayıda benzerlik bulunuyor: Özellikle, kentlerden gelen aydınlatma - Pol Pot ve geleceğin birçok yöneticisi ellili yıllarda Paris'te eğitim gördü - öğrenciler dolayısıyla köylü dünya ile buluşması: «Ülke 1955'de bağımsızlığa kavuştuğunda çocukların yalnızca üçte biri okuyordu. 1970'de ise dörtte üçten fazlası okula gidiyordu. Aynı dönemde liselilerin sayısı 5000'den 118.000'e, öğretmenlerin sayısı 7000'den 28.000'e yükseldi». Yerli seçkinlerin çocuklarının eğitim gördüğü orta öğrenim kurumu Si sowath Lisesi'nin öğrencileri ile eski öğrencileri, mesleki ve teknik okul öğrencileriyle birlikte milliyetçi

4. Elizabeth BECKER, *Les Larmes du Cambodge. Histoire d'un autogenocide*, Presses de la Cite, 1988. **Bundan** sonraki alıntılar, tahlillerini ana hatlarıyla izlediğimiz bu yapıttan ya pılacak özetlerdir..

hareketin beşliğini oluşturmaktadır. Ellili yılların sonunda Kampuchea But Lisesi aynı biçimde bir «genç komünistler yuvası» olacaktır.

1963'de Prens Sihanouk hükümeti tarafından komünistlere karşı başlatılan baskı, Merkez Komite üyelerinin % 90'mı öğrenci çevresindeki çalışmalarını bırakmaya, başkent Phnom-Penh'i terketmeye ve bir köylü bölgesinde bir direniş örgütü oluşturmaya zorlar. 1967'de dağlık Ratanakiri iline yerleşirler. Burası yalnızca -sık korularla yalıtılmış bir bölge değildir, aynı zamanda burada yaşayan kabileler, Loeu Kmerleri, insanlık dışı koşullara maruz kalmaktadırlar ve gelmiş geçmiş tüm merkezi iktidarlara karşı uzlaşmaz muhaliftirler.

Bölgeye daha önce yerleşmiş olmayan, dış destekleri ve silahları da bulunmayan Kızıl Kmerler bu «siyah tenli» kabile askerleri temelindeki hareketle, kendilerini iktidarı ele geçirmeye götürecek olan devrimci savaşa başlarlar: «Kamboçya'nın tarihinde ilk kez kırsal nüfus toplumsal bir hareket için önemli bir rol üstleniyordu, diye açıklar Elizabeth Becker (...). Bu aydınlar ve köylüler karışımı patlayıcı niteliğini gösterecekti (...) Kızıl Kmerler ile köylüler, eylemin kit-abi bilgidен üstün olduğunda ya da zor koşullarda çalışan tarım emekçilerinin kurnaz tüccarlardan ve tembел memurlardan üstün olduğunda kolayca hemfikir oldular. Kmer ulusunun azametinin yeniden kurulması çağrılarıyla uyarılan köylüler devrimin ve yaratacağı faşizmin köklü tabanını oluşturdular.»

Kuzey Vietnamlıların Kızıl Kmerlerin zaferine olan katkısı Pol Pot tarafından asla anılmaz. Oysa Hanoi askerleri 1970'den 1973'e kadar Prens Sihanouk'u deviren General Lon Nol'un rejimine karşı savaşın tüm yükünü üstlenmişlerdi. Tıpkı Yolcular gibi Kızıl Kmerlerin de örgütlenmekte yararlandıkları bu ilk dönem, kuşkusuz daha sonraki zaferini kolaylaştırdı. 16 Nisan 1975'de devrimci birliklerin Phnom-

Penh'e girişi, «siyah» insanların, çürümüş ve Batılılaşmış kentin «yeşim taşı gibi beyaz» yurttaşlarına karşı kanlı intikamı oldu.

Kızıl Kmerlerin zaferi Abimaell'inki ayarında yalancı pehlivanlar yarattı: «Devrimci savaş yıllarında benzer bir olay asla olmadı.»

Vietnamlı dűřman kardeşlerinin yardımını kabul etmediklerini iddia eden Kamboçyalılar, bir devrimin ancak kendi güçlerine dayanarak başarılabileceğini savundular. İçkiyi, alımlı kıyafetleri ve flörtü yasaklayan, evlilik çağı öncesindeki cinsel ilişkileri ölümlle cezalandıran, aydınları sistemli bir biçimde ortadan kaldıran herkesi, «ananas kadar çok gözü olan ve yanılmaz Angkar'ın (Örgüt)» gözetimi altında tutan «saf» ve «özgöl» bir devrim.

Bir kez ülkenin hakimi olduktan sonra, yalnızca ülke nüfusunu besleyebileceklerini iddia etmekle kalmayıp, aynı zamanda, dünyanın geri kalanından yalıtılmış bir ülke içinde, kollektifleştirilmiş tarımdan elde edilecek fazladan hareketle bir sanayi devrimini de gerçekteştirebileceklerini savundular. Parayı ortadan kaldırıyor, kitapları yakıyor, aileye saldırıyor, Kmer toplumunun temelini oluşturan Budha dinini baskı altına alıyorlar. Dolayısıyla bu toplum tarihinin en karanlık dönemlerinden birinden geçiyor. Ama o zaman da Pol Pot, devriminin «Tanrı'nın bir eseri (...) zayıf insanlar için fazlaca dayatıcı, en saf karakterde, ülkenin bin yıllık tarihinde eşi görölmedik» bir devrim olduğunu yazıyor.

ALLAH'IN TUTKUNLARI

Aydınlık Yol belki de biraz hızlı biçimde Kızıl Kmerlere özömsendiyşe, bunun nedeni iki hareketin Marksizm-Leninizmin kanlı ve sekte versiyonları olmasıdır. Bununla birlikte, aynı dönemde İran ve Yakın-Doğu'da radikal islamcı bütünlemecilik çarpıcı

bir gelişme gösterdi. Burada hiç kimse Allah'ın tutkunları ile Mao'nun tutkunları arasında bir yakınlık kurmayı aklından geçirmedi. Oysa, her ikisi de, değişimin klasik güçlerinin harekete geçirmede güçsüz kaldığı köksüzleştirilenlerin ve dışlananların umutsuzluğunu devşiriyor.

Silahlı mücadeleyi başlatma kararını Washington Irving'in Muhammed ve Ardılları⁵ adlı kitabından alıntı yaparak açıklayan Abimael'in bizzat kendisi bizi böyle bir paralellik kurmaya çağırıyor. Böyle bir durumda andığına göre Abimael'in gözünde yeterince önemli olan bu kronik, Peygamber'in yaşamı ve ölümünden sonra islamın zaferlerini anlatıyor. Bir süre sonra *Başkan* Gonzalo olacak olan Abimael, belki de en çok Muhammed'in kendine sadık olmayanları «kılıç zoruyla» dine döndürme karan aldığı sahneden etkilenmişti: «Stoacı sabırla geçen otuz yıl ona yalnızca hakaret ve yaralar getirmişti (...) Onu büyük kötülöklere uğratanlar bizzat kendi kabilesinden olanlardır»; ya da doğduğu kent Mekke'ye «bir fatih gururu ve bir hacı alçakgönüllülüğü ile» muzafferane girişinden etkilenmişti. Abimael, Mao'nun yazılarından sonra bu kitaptan, umutlu geleceklere sarsılmaz bir inanç besleyenler için hiçbir şeyin imkansız olmadığını göstermek amacıyla alıntı yapmıştı. Aynı biçimde bugünün radikal islamcılar için, «her müslüman bir savaşçıdır... krallığın başa gelmesi için dünyayı yıkmak gerekir.»

İran Şahı, altmışlı yılların başında Beyaz Devrim'ini başlattığında, bunun siyahlar giyen kişileri iktidara getireceğini aklından geçirmemişti. Girişilen belli başlı dönüşümlerden biri tarım reformuydu. Peru'da-da olduğu gibi, israili uzmanların etkisi altında tasarlanan bu reform, büyük yoksul köylü kitle-sini kendine yabancılaştırdı. Baştan sona adaletsiz olan geleneksel sistemi yıktı ama, yerine de birşey getir-

5. Washington IRVING, *a.g.e.*

medi: «Çok küçük parsellere bölünmüş, çoğu da verimsiz olan toprak, artık bir aileyi beslemeyi mümkün kılmıyordu (...) kentin zenginliğinin cazibesine kapılan birçok köylü Tahran'ın gecekondu mahallelerini doldurdu (...) Kırsal göç, yılda 500.000 kişiyi kapsıyordu (...) Bu göçmenlerin % 90'ı okuma-yazma bilmiyordu ve ancak niteliksiz işgücü olarak istihdam ediliyordu»⁶.

1967'den 1982'ye kadar Lübnan'da, Bekaa Vadisi'nin kuzeyinde, *Aşiret'ler* yani kabileler halinde yaşayan Şii köylüleri yerlerinden eden, savaş olacaktır: «Güney Lübnan'ın köylülüğünün büyük bölümü, Orta-Doğu'da o zamana dek görülmemiş ölçüde, Beyrut'un güney kesimine yerleşerek bu kentin en önemli dini gettosunu oluşturdu. Kimine göre 400.000, kimine göre ise 700.000 kişi. Yetmişli yılların başında Beyrut, diğer semtlerinde parıltılar içindeydi, ve için için yanan ateşe rağmen son çılgın yıllarını yaşıyordu. Kadınlar altın ve elmaslarını gösterişle takıp takıştırmıyorlardı. Vurguncu bir burjuvazi için hiçbir şey, ne Saint Laurent, ne Dior fazla pahalı değildi»⁷.

Şeytanın inine Şii nüfusun bu kitlesel akını, bu nasipsiz azınlığın Lübnan'ın kurumlarında daha güçlü bir biçimde temsil edilmesini isteyenlerin taleplerinde bir atılıma yol açacaktır.

Tahran'ın nüfusu 1966'da 700.000 kişiyken 1979'da 5 milyona ulaşır. İlk kuşaktan göçmenler kırsal düşünce tarzını, aynı aile yapısını, gelenekleri korurlar; ikinci kuşak bir kimlik arayışında olan köksüzleşmiş kişilerden oluşur: Tüketim toplumundan, modernleşmeden, Batılılaşmadan dışlanmışlardır.

Orta sınıflara gelince; diktatörlük tarafından tüm ifade araçlarından yoksun bırakılmışlardır: Üniver-

6. Christian DELANOY, Jean-Pierre PICHARD, *Khomeiny: La Révolution trahie*, Carrere, Paris, 1988.

7. Claire BRIERE, *Lübnan guerres ouvertes, 1920-1985*, Ramsay, Paris, 1985.

siteye giriş ayrıcalıklı bir azınlığa mahsustur: Her yedi adaydan yalnızca biri kabul edilir. Bu durum Che Guevara'nın teorilerinden etkilenen gençliğin bir bölümünü silahlı mücadeleye girişmeye iter: Kimileri, Halkın Fedaieleri, Marksist-Leninisttirler ve Küba'yı örnek alırlar; diğerleri Marksizmle İslam'ın bir sentezini yapmaya çalışan Halkın Mücahitleri'dir. Önceki on yılın Latin Amerikalı gerillaları gibi, boşuna köylülere ayaklandırmaya çalışırlar ve pek çoğu, koruncu siyasi polis örgütü Savak tarafından öldürülür

1975 sonrasında, orta sınıfları tüm toplumsal terfi perspektifinden yoksun bırakan petrol fiyatlarının düşüşü, Şah'ın kendini beğenmişliği, dini sınıfa karşı öfkeli saldırıları, genelleşen bir hoşnutsuzluğa yol açar. Ama laik muhalefet ve sol, hoşnutsuzluğu arkalarına almakta yeteneksiz olduğunu gösterir: «% 70'i okuma-yazma bilmeyen bir toplumda, Halkın Fedaieleri'nin % 55'ini aydınlar oluşturunuyordu.»

Dini dernekler ise tersine halkın yanıbaşındaydı. 1974'de Tahran'da bu derneklerin sayısı 12.300'ü buluyordu: «Köklerinden kopan, köylerinin doğasından söküp atılan kişiler, bu birliklerde geleneksel işaret noktalarını buluyorlardı. İslam ve mollalar, tek demir atma noktasıydı. Çoğu kez aynı bölgenin yerlisi olan molla, bu parçalanmış topluluklara umut getiriyordu»⁸.

Hiçbir şey, dıştalanınların ihtiyaçlarına, mistisizmin izini taşıyan, azınlık ve küstah, «ölüme tutkun» ve kendini şehadet kültüne adan, «ilk toprağını yani Sasani Krallığı'na ait olan Mezopotamya'yı ve kutsal yerleri Kerbela, Kuffa ve Necef'i yeniden bulmak için savaşan» Şii mezhebinden daha iyi yanıt veremezdi.

Lübnan'da olduğu gibi İran'da da istisnai kişilikli iki kişi mütevekkillerin intikam arzusunu cisimleştirecektir. «İmanların mükemmel olmadığını ve

8. Christian DELANOY, *a.g.y.*

mükemmel bir örneğe ihtiyacı olduğunu görüyoruz», diyen Mesih benzeri bir kişi, Humeyni; ve bakışı kitleleri ipnotize eden Musa'dır. «Humeyni'nin başlıca özelliği, dünyayı, sürekli biçimde çatışan iki kendiliğe, islam ya da daha ziyade saf ve sert bir islami görünüşçe temsil edilen İyi ile Kötü, yani geri kalanların tümüne bölünmüş olarak kavramasıdır»^P.

Yoksul kalabalıklar ise «ilk kez İran siyaset sahnesine girmeyi başarmışlardır (...) Siyasal ya da dini bir önderin geri dönüşünü değil, tüm zamanların sonunun Mesih'inin gizli İmam'ı, *Mehdi'nin* geri dönüşünü hazırlıyorlar. Humeyni yeryüzündeki cennet; yeryüzünde cehennem azabı yaşayanların intikamıydı.

Oysa islam, hristiyanlıkta olduğu gibi siyasal alanla dini alanı birbirinden ayırmaz. Humeyni şu sözü tekrarlamaktan hoşlanırdı: «Kur'an toplumsal sorunlarla ilgili olarak, ibadetle ilgili olandan yüz kat fazla ayet içerir.» Christian Delanoy aynı biçimde şunları belirtiyor: «Musa Sadr'ın gücü toplumsal adaletten söz etmesinden ye kutsallığın bağlarını buna bağlamasından kaynaklanır.» İslamcılarının iktidarı ele geçirme mücadelelerinin korkunç etkililiği bundan ileri geliyor.

1982'deki İsrail baskınının ve bunun yıkıntıları'nın bıraktığı boşlukların ardından İran mollaları Lübnan'a sızarlar. İlk kurbanları Komünist Parti'nin önderleri olacaktır. Önceden de İran'da Şah'ın hapisanelerinde «islamcılar öteki siyasi mahkumlarla karışmayı reddetmişlerdi. Sol murdardı: Onlarla aynı masrapa paylaşılmazdı»¹⁰. Ama anlık arayışı sınır tanımaz: Ve nasıl Pol Pot yakın dostları arasında kanlı temizliklere giriştiyse Hizbullah'ın Allah'ın tutkunları için en kötü düşmanlar Nabih Berri'nin Emel Orgütü'nün Şiileridir.

9. *Idem.*

10. Claire BRIERE, *a.g.y.*

MAOİZM, MARIATEGUİZM VE DİNSELLİK

Aydınlık Yol da Andlar'da merkezi iktidarca marjinalleştirilmiş ya da sistemin gecekondü mahallelerine doğru dışladığı ve fazlaca Batılılaşmış bir solun temas kurmayı asla başaramadığı kesimleri harekete geçirme zorunluluğuyla yüz yüze kaldı. Sömürgecilik öncesi yerli din, bölgelere göre değişiklikler taşıyan animist ve bağdaştırmacı inançlardan ibaretti. Kuşkusuz Hareketin Maoist söylemi, onların öğrencileri ve sonra da Parti'nin And bölgelerinden yetişmiş ortalama kadrolarının teması sayesinde, sektarizleriyle, Ayacucho'nun gerçeğine yabancı bir sol söylemi reddedileşleriyle örtüşen bu yaygın dinselliğin içine sızıp yerleşti. *Başkan Gonzalo'nun El Diorio'daki uzun söyleşisinin* şöyle bir okunması, dogmatizmle mistisizmin oldukça şaşırtıcı bu karışımını açığa çıkartır.

Bu metinde dünya proletaryasının mücadelelerinin verdiği örnek, gerçek bir «vahiy» gibi açıklanır: «Bu bir nurdur. Bu aydınlık olmasaydı gözlerimiz hiçbir şey göremezdi; ama bu nurla, gözlerimiz görebiliyor ve ellerimiz çalışabiliyor.» Ayrıca Abimael'de onlarsız devrimin olamayacağı arındırıcı şiddet ve kana gerçek bir hayranlık gözleniyor. Mariategui'den alıntı yaparak doğruluyor bunu: «Devrim şimdinin kanlı doğumudur»; ve daha ilerde: «Savaş (...) ölüme meydan okuma ya da zaferin tacını ölümden çekip alma amacı doğrultusunda militanlar yetiştirmeye olanak veriyor.»

Ünlü «iki çizgi» arasındaki mücadele bile metafizik bir değer kazanıyor: «Kafamıza egemen olan kızıl çizgiyle, bunun zıddı olan çizgi arasındaki çelişkiyi daima taşıdık; iki çizgi vardır, çünkü hiç kimse yüzde yüz komünist olamaz-, ve ruhumuzda iki çizgi arasındaki çelişkiyi daima taşıdık; iki çizgi vardır, çünkü hiç kimse yüzde yüz komünist olamaz; ve ruhumuzda iki çizgi arasındaki mücadele kendini açığa vurur.» Aynı biçimde Parti içinde de «iki çizginin, kızıl çizgi

ile kara çizginin» varlığı vazgeçilmezdir. Zira yalnızca bunların mücadelesi revizyonizme düşmeyi engelleyebilir. İyi nosyonunun bir anlamı olabilmesi için dünyada bir miktar kötünün olmasının zorunlu olup olmadığını belirlemek için XVIII. yy. metafizikçileri ile Leibniz arasındaki tartışmalar akla geliyor.

Bu metafizik düşüncelerin kökenleri belki de Mariategui'nin bazı metinlerinde aranabilir. Örneğin *İnsan ve Mit* adlı kısa bir denemesinde şunlar okunabilir¹¹: «Devrimcilerin gücü bilimlerine dayanmaz; inançlarında, coşkularında, iradelerinde yatar. Bu dini, mistik, ruhani bir güçtür. Mitin gücüdür. Devrimci heyecan, Gandhi üzerine bir makalede yazdığım gibi, dini bir heyecandır. Dini muharrikler gökyüzünden yeryüzüne inmiştir. Kutsal değil, insani, toplum-saldırlar (...) Bir süre önce sosyalizmin dini, mistik, metafizik karakteri doğrulandı zaten.»

*Başkan Gonzalo'nun nesnesi olduğu kişilik kültüne gelince, bu da Peru Komünist Partisi'nin kurucusu tarafından meşrulaştırıldı: «Tarih, üstün bir inanç, insanüstü bir umutla aydınlanmış ve tutkun hale gelmiş insanlar tarafından yapılır; diğer insanlar dramın anonim korosudur.» Bir komünistte oldukça yadırgatıcı olan kitlelerin bu küçümsenmesi, Mariategui'nin bir başka belirlemesinde de doğrulanır: «Görecileştirici anlatım vulgar (*vulgo*) tarafından anlaşılmaz, tahayyül edilmez. Bu kişi mutlak, üstün olduğuna inanmıyorsa, bir düşünceyi izlemeyi kabul etmez (...) ona bir inanç, bir mit, bir eylem önermek gerekir.»*

YENİDEN EVRENSEL PAKT

Bu konuda, amentüsü Yolcu ideolojiyle aynı da-

11. Jose Carlos MARIATEGUI, *El Alma Matinal*, Empresa Editora Amauta, Lima, 1985, içinde.

yanaya sahip dini bir grubun da Peru'da hayli şaşırtıcı bir gelişme gösterdiği belirtilebilir¹². Yeni Evrensel Pakt'ın Yahudi Misyonu'nun İncil Birliği (AEMIN-PU)'dir sözkonusu olan. Bir Quechua köylü olan Ezequiel Ataucusi Gamonal tarafından 27 Ekim 1968'de kurulan bu din, modern Peru'da doğan tek dindir. Bugün 30.000'den fazla üyesi vardır ve hızla gelişmektedir. İnanç ve ayinleri İncil'den ve özellikle Eski Ahit'ten alınmadır. Doğu'nun tanrısallığı olan tanrısal İsa'nın ruhu, Batı'nın İsa'sı olarak adlandırılan Ezequiel Ataucusi'de yeniden tecessüs etmiştir. Kilise'nin üyeleri halk sınıfları arasından, köylerden ve gecekondlu mahallelerinden devşirilmektedir. İbadetler sırasında Quechua kullanılmaktadır.

Törenler ayın evrelerinin değişimlerinde yapılmakta ve bu törenlere Lama ve diğer hayvanların kurban edilmesi eşlik etmektedir. Tarihin çağlara bölünmesi yerli mitolojisinin etkisini göstermektedir ve İnka Manco Capac, yeni dinin ilk peygamberi olarak tanınmaktadır. Güneşin İmparatorluğu'nun üç buyruğu: «Hırsız, yalancı, tembel olmayın», yasa gücüne sahiptir. «Yahudiler, Peru'nun doğal ve toplumsal felaketlerinin tümünün apokriptik bir yorumunu yaparlar ve bunları Güneş ile Yerküre'nin birbirine yakınlaşmasıyla ilgili astronomik hesaplara bağlarlar. Pura'nın su baskınına uğramasından, Puno'daki kuraklıktan, Mexico'daki yer sarsıntısından, terörizmden, uyuşturucu kaçakçılığından iki süper güç arasındaki askeri gerilimden, dünyadaki açlıktan, güneşin sıcaklığının artmasından söz ederler.» 1989 yılının başında krizle, dış borç yüküyle kooperatifçiliği geliştirme zorunluluğuyla ilgili bildiriler yayımladılar. Kilise mensuplarından biri bize şu açıklamada bulundu:

12. Kişisel gözlemlerin ötesindeki aşağıdaki bilgiler Manuel M. MARZAL'dan alındı, *Los Caminos religiosos de los inmigrantes en la Gran Lima*, Pontificia Universidad Catolica del Peru, Fondo Editorial, LİMA, 1988.

«Aydınlık Yol bir kötülüktür ama, hiç şüphe yok ki günahkârları cezalandırmak için Tanrı'nın araçlarından biridir de.» Tarikatın fiilen Maoistlerle ortak bir başka yanı da, kurallarını ihlal edenleri cezalandırmak için bedensel cezalar, hatta gerçek işkenceler uygulamasıdır.

Özellikle Amazonas'ın tarımsal kolonilerinde kök salarak gelişen ve mensupları rahip cüppeleri ile omuzlarına dökülen uzun saçlarıyla tanınabilen bu Andlı dini tarikat, And millenarizminin, karışık bir dönemde çeşitli biçimler alabileceğini, ama dini karakterinin tartışma götürmez olduğunu düşünmenin saçma olmadığını gösteriyor.

DÜNYANIN SONUNUN SAVAŞI

Budizmin gösterilerini yasaklayan Kızıl Kmerlerin tersine Yolcular, bizzat Abimael'in ağzından katolik dinine saygı göstereceklerini teyid ediyorlar. *El Diario*'daki söyleşide «halkın afyonu»na ve «eski papalık teokrasisi» ne değindikten sonra, örgütün son kongresinde «dini inanç özgürlüğünün tanındığını» belirtiyor. Ama iki Fransız kooperatifçiyi öldüren birlik, köylülere «dinin halkın afyonu» olduğunu ve «bundan böyle Tanrı'nın halk olduğunu» tekrarlamış olmalı.

İdeolojisi mistisizmin nüfuzu altında olmakla birlikte Aydınlık Yol dini ya da millenarist bir hareket değildir. Açık göndermeleri Marksizmedir. Dolayısıyla bu dinselliğin *doğasını* sorgulamak yeterli değil, aynı zamanda *işlevini* de sorgulamak gerekir.

Gerçekte Aydınlık Yol, kısaca söylendiğinde, bir toplumsal sınıfa ya da sınıflar ittifakına değil, daha çok halk sınıflarını kesen halk katmanlarına ve kuşaklara dayanıyor: Yoksul köylüler, bağımsız çalışan emekçiler, işçiler, işsizler, kırsal bölgelerin küçük burjuvazisi, memurlar, halk çevresinden öğrenciler. Ay-

rica bu militanların büyük çoğunluğu genç, hatta yeni yetme. Şu halde bu toplumsal taban pek uyumlu olmadığından onları birleştirmek için ideolojinin rolü esas.

Oysa, Aydınlık Yol silahlı mücadeleyi başlattığında, kadrolarının formasyon düzeyi görece düşüktür, örgütün, çok önemli kayıpların eşliğindeki - özellikle cezaevleri kıyımında büyük çoğunluğu kadrolardan oluşan 250 militanın öldürülmesi hatırlansın - büyüme hızı, Marksizm-Leninizmin basitçe uygulanmasının tek başına bu yığılşımı birarada tutacak çimento rolünü yerine getiremediğini gösteriyor. Tabandaki militanların, hatta kadroların ağızında sınıf dili, «yoksullar iktidara», «sömürüye son» ve «revizyonistleri ezmek» gerektiği türünden birkaç formülün ötesine gitmiyor. Dini öğeler ya da *Başkan Gonzalo*'ya ilişkin kült, bu militanları kuşkusuz silahlı mücadele ve devrime mistik bir inanç çerçevesinde birarada tutuyor. Peru'da, tüm kategorileri aynı sefalet ve aynı düşüklüğü içinde birbirine karışan, yoksullar ile zenginler arasında fiilen nüansı olmayan bir kopuş, kriz derinleştikçe daha net biçimde ve giderek daha kolay biçimde kendisini gösteriyor. Aydınlık Yol'un mücadelesi Vargas Llosa'nın romanındaki «dünyanın» sonunun savaşı»na giderek daha çok benziyor, ne var ki düşman tarafında mücadele edenlerin başıbozukların olduğu bir savaş bu.

DÜNYA DEVRİMİNİN FENERİ

Yolcu mesihçilik Peru'nun sınırlarında durmuyor, tüm dünyaya sıçramak istiyor. *El Diario*'nun muhabiri, Abimael'e «Peru'nun Komünist Partisi'nin dünya devrimine katkısı nedir?» diye sorduğunda, Abimael şöyle yanıtlıyor: «Dünya devriminin feneri olmaktır, diğer komünistlere hizmet veren bir örnek olmaktır.» *Perestroika* «revizyonist bir çürüme», Çin «kapitaliz-

min hızlandırılmış restorasyonuna» giriş, Arnavutluk «sosyalizmi yadsıyan bir ülke», Vietnam ve Küba, Sovyetler Birliği'nin «basit araçları», Nikaragua «tamamlanmamış bir devrim» olduğundan, Peru'nun dünya devrimi açısından, dolayımı Enternasyonal Devrimci Hareket (MRI) olacak olan yeni bir enternasyonalin önderi haline gelmesi için önü açıktır.

MRI'nin Londra'da yılda dört kez çıkan şatafatlı dergisi A World to Win'in (Kazanılacak bir dünya) Ağustos 1986 tarihli sayışma göre, bu hareket Nisan 1984'de Marksist-Leninist örgüt ve partilerin ikinci konferansı sırasında kuruldu. Peru'nun Komünist Partisi kuşkusuz bu örgütün en önemli ve halk savaşı veren tek kuruluşudur. Amerika Birleşik Devletleri Devrimci Komünist Partisi, uluslararası propaganda düzeyinde önemli bir rol oynuyor. Toplam ondört ülkeden ondokuz parti ve örgüt MRI'nin yirmi dile çevrilen deklarasyonunu benimsedi: «Karşılıklı olarak ABD ve SSCB tarafından yönetilmekte olan emperyalist güçler bloku arasındaki rekabet, Devrim tarafından engellenmediği takdirde, savaşa sürüklemek zorundadır.»

PKP, büyük «kültür devrimi»nin yolunu izleyen, kimi zaman kendi ülkelerinde tanınmayan küçük ortodoks Maoist grupçuklarla birlikte yol alıyor. Ağustos 1986 tarihli 6. sayıdaki Peru dosyası, Peru halk savaşının tüm kıtalarda kazandığı desteği konu edinen bir makaleyi içeriyor. Bu makale, dünyanın çeşitli başkentlerinde ve kentlerinde yapılan bir düzine açık toplantıdan söz ediyor: Avrupa ile ilgili olarak İngiltere'nin, Danimarka'nın, İsveç'in, İsviçre'nin, Hollanda'nın, İtalya'nın, Federal Almanya ve Fransa'nın adı geçiyor. Bu sonuncu ülkede 1 Aralık 1985'de, düzenlenmesini Türkiye Komünist Partisi/M-L'nin göçmen militanlarının üstlendiği Paris'teki Forum des Halles tiyatrosunda bir salon toplantısı örgütlendi. «Burada Aydınlik Yol'un Avrupa'daki bir temsilcisi söz aldı.» Şu bir gerçek ki, Abimael için, Eski Kıta'da yeni merkezler açılmaya

başlıyor: «Avrupa'da Devrim'in rayında ilerlediğini görmek benim için sevindirici (...) Marksizm-Leninizm-Maoizmin bayrağını dalgalandıranları, Parti'yi inşa edenleri ve halk savaşına hazırlananları yüreklendirmek gerekiyor»¹³.

Hiçbir zaman Fransız örgütü MRI'ye üye değildir. Marksist-Leninist-Komünist Örgüt (MLKO) Aydınlik Yol'un mücadelesini desteklemekle yetiniyor. Teorik dergisi *La Cause du Communisme* (Komünizm Davası) Peru'daki devrim üzerine, kayıtlar içeren birçok analiz yayımladı: «Peru'nun ekonomik ve toplumsal analizi 1928'de donup kalmıştır (...) sosyalist evrenin hazırlanmasına, bugün ve gelecekte sanayide, kentlerde proletaryanın özgül görevlerine yönelik hiçbir gönderme yoktur»¹⁴.

Bununla birlikte temel antlaşmayı 17 Mayıs 1984'de kabul eden, Uluslararası Dayanışma Komitesi'nin Fransız seksiyonu ve özellikle Paris-VIII. Üniversitesi öğrencileri ve öğretim görevlilerince ayakta tutulan Peru Halkının Hakları İçin Savunma Komisyonu var. Mariategui Aydın Sanatçı Cephesi ya da Amauta Kültür Merkezi gibi sürgün Peruluların daha gayriresmi diğer örgütleri aynı biçimde, Aydınlik Yol'un mücadelesinin yanında olduklarını ilan ettiler. Bu çeşitli gruplar örneğin Mariategui tarafından Peru Komünist Partisi'nin kuruluşunu anmak ya da 1 Mayıs töreni gibi gösterilere katılmak için açık toplantılar örgütlüyorlar. Kuşkusuz Peru'da insan haklarının savunusu vurgulanıyor ama bu, sol kesimlerin kurbanlarıyla pek de ilgilenmiyor ve Aydınlik Yol'un eylemlerinin sonucu olanlarla daha da az ilgileniyor.

13. *El Diario*'daki söyleşi, a.g.y.

14. «Sentier Lumineux, Quelle revolution?», *La Cause du Communisme*, sayı 9, 1985 yılı 2. üç aylık sayı.

ÜÇÜNCÜ DÜNYADA BİR, BİRÇOK AYDINLIK YOL

Üçüncü dünya ekonomilerinin uluslararası ekonomik *pazara* dahil olmalarının yol açtığı dengesizlikler, kırsal nüfusların kentlere çığ gibi akması ve bunun yol açtığı anarşik kentleşme, etnik ya da dini azınlıkların ayaklanmaları, klasik devrimci modellerin iflası ve devrimci seçkinlerin marjinalleşmiş kesimlerin taleplerini hesaba katmadaki yeteneksizlikleri gibi, üçüncü dünya ülkelerinin çoğu için ortak olan görüngülerin, radikal karşı çıkışların belirmesinin, müslüman ülkelerdeki gibi dine dayanmadığı yerlerde, motoru, sınıf mücadelesini etnik, bölgeci taleplerle, az çok bilinçli bir mesihçilikle karıştıran ideolojik düzen olan hareketlere yol açma tehlikesi :aşıyıp taşmadığı sorulabilir. Eğer böyleyse, Aydınlik Yol üçüncü dünyanın modernlik ile anarşizm arasında gidip gelen diğer toplumlarını sarsabilecek yer sarsıntılarının öncü hareketidir demektir.

Bu tür hareketlerin «irrasyonel» karakteri, üçüncü dünyanın hangi bölgesinde ortaya çıkabileceklerini önceden görmenin güç olmasına yol açmaktadır/ Yolcuların önce Peru'ya komşu ülkeleri kazanma gücüne sahip olup olmadığını görmek için Latin Amerika üzerinde yoğunlaşmakla yetinilmiştir. Aydınlik Yol komşu Bolivya'da bugüne dek silahlı mücadeleyi başlatma noktasına varamadı. Bu örgüt, sınırı asan' ve kimi zaman Bolivya polis güçleriyle karşılaşan birlikler ve özellikle sınırın yakınındaki La Paz evaleü-nin kuzeyindeki yerli topluluklar arasında yeraltı çalışması yapan Perulu ve Bolivyalı militanlar biçiminde bulunuyor. Hatta «Ofensiva Roja» (Kızıl Saldırı) adlı Bolivyalı birlikler bile söz konusuydu. Faaliyetlerini Peru Devrimine Destek Komitesi (PDDK) adlı kentli bir gizli grup desteklemektedir. Bu grup muhtemelen Ayacucho'daki baskının eski sorumlularından biri olan Peru'nun Bolivya'daki elçiliğinin askeri

ataşesi Yüzbaşı Juan Carlos Vega Llona'yı 6 Ağustos 1988'de öldüren komando birliğine lojistik bir destek verdi.

Ama Aydınlik Yol Peru'da olduğu gibi önce, Bolivya'da da silahlı mücadelenin başlatılmasını hazırlayan, öncelikle Peru MRTA'sına bağlı silahlı Guevarist grupların rekabetiyle karşı karşıya kalacaktır. Daha sonra da *Ayllu* ro/o'lar (kızıl topluluklar) gibi yerlici hareketlerin rekabetiyle. Bu sonuncu grup, önce doğrudan bir teması olmamasına rağmen kendini Aydınlik Yol yanlısı olarak tanımladı, ama Perulu örgütün yerlici olmadığını anladığı zaman, yerli devriminin yolunda özerkliğini yeniden ilan etti. Manifestosu, Peru'da Tupac Amaru'nunkine paralel olarak Bolivya'da İspanyol sömürgeciliğine karşı en büyük ayaklanmayı (1781-1783) gerçekleştiren Tupac Katari'nin kişiliğini övdükten sonra şöyle devam eder: «Sendikalizm, Yanki sömürgeciliğinin işbirlikçisi creole'lerin sömürgeciliğine karşı savaşkan bir mücadeledir. Mücadele quechua ve tupiguarani ulusları ile aymam ulusundan başlayarak topluluklarımızda ve işyerlerinde sürmelidir; kırsal emekçileri ile kent ve madenlerin ücretlilerinin tümünün giriştiği bir mücadele olmalıdır bu»¹⁵. *Ayttus* .Ro/o'lar Pacajes'deki gibi bazı taşra köylü federasyonlarını denetim altında tutuyor ve ulusal konfederasyon (CSUTCB) içinde yer alıyorlar. Aydınlardan oluşmuş gibi görünen ve XIX. yüzyılın sonundaki en önemli ayaklanmalarından birinin önderinin adını taşıyan Wilca Apaza hareketi 1988 ve 1989'da birçok saldırının özellikle de La Paz'da iki Mormon'un öldürülmesinin altına imzasını attı. Daha sonra ondan bahsedilmedi. Yakın zamandaki geri çekilmesine rağmen seksenli yıllarda Bolivya'daki yerli hareketinin önemi ve solun bu hareketi kendi değişim anlayışına katmadaki yeteneksizliği,

15. *Tupak Katari Vuelve Carajo guerra revolucionaria de ayllus 1781-1783*, Ediciones Ofensiva Roja.

quechua ve *aymara* milliyetçilerinin çoğunluğu oluşturduğu bir ülkede radikal bir etnik hareketin gelişmesini kolaylaştırdı.

Belli sayıdaki ülkede etnik/kültürel azınlıkların durumunun, özgül talepleri ciddiye alınmadığı takdirde, Aydınlik Yol tipi sapmalara yol açabileceği kesindir. Böyle bir durum, ülke nüfusunun % 7'sini oluşturan ve gençlik kesiminin bir bölümünün bir dönem için en önemli yerli örgütü ADMAPU içinde solun en radikal kesimlerine katıldığı Şili'deki *Mapuche'lar* örneğinde görülebildi. Bu kesimler aynı zamanda son derece milliyetçidirler. Yeniden kazanılan bir demokrasi çerçevesinde, toplumsal, daha da önemlisi kültürel talepler, özellikle de dil eğitiminin resmileştirilmesi talebi karşılanmadığı takdirde *Mapuche* gençleri şiddet eylemleri tarafından baştan çıkarılabilir. Guatemala'da yerlici olduklarını söylerken bile yerlileri bir «sınıf» temelinde harekete geçirebilen gerillaların başarısızlığı da aynı biçimde yeni örgütlenme tiplerini kolaylaştırabilir.

Nihayet birçok ülkede Afrika kültürlerinin yenilenmesinden söz ediliyor. Venezüella'nın başkenti Caracas'da Siyahların yaşadığı bazı semtlerde, çok politikleşmiş kesimler arasında Afrika'nın tanrıları *Santeria*'lara yönelik Küba kökenli ibadetlerin yeniden doğuşuna tanık olunuyor. Peru'da olduğu gibi Sandinistlerin zaferinden sonra Nikaragua'nın Atlantik kıyısında gelişen olaylar bu görüngülerin küçümsenmesine artık bir son vermelidir.

ALINACAK BİR İKTİDAR MI?

*«YANILIYORLAR, AMA YİNE DE
YOLDAŞLARIMIZ»*

Yolculuğun ekmeğine yağ süren etkenler arasında bu hareketin yayılmasının karşısına sol tarafından dikilecek ideolojik engellerin olmaması da bulunuyor. Kuşkusuz bazı demokratik halk örgütlerinin gerilla için aşılmaz bir engel oluşturduğunu gördük. Ama söylem düzeyinde ülkedeki kent ve bölgelerin büyük kısmında olduğu gibi Lima'da da olağanüstü yoğun bir örgütler ağına yaşam veren sol, bunları ideolojik olarak Aydınlık Yol ile mücadeleye hazırlamadı.

Sol en azından iki düzeyde kendim gösteren bir suçluluk kompleksi ile felçleşmiş durumdadır. Önce, kendininkilerin - eylemlerini «kesin kurtuluş» yolunda kilometre taşları olarak gördüğü Simon Bolívar ve Libertadores (Kurtarıcılar) - yerli dünyası üzerinde neden olduğu baskı yüzünden. Kuşkusuz Çağdaş Peru'nun en önemli ve en saygın tarihçisi olan Pablo Macera, 1981'deki bir özel görüşmede bize şunları söylemişti: «Yüzyıllar boyunca başlarına sardığımız onca şeyden sonra bizi son ferdimize kadar kıyımından geçirirler bile bunu haksız bulmazdım.»

Her zaman bu kadar bilinçli biçimde hissedilmeyen bu birinci suçluluk saikine, hiçbir zaman hazırlanmadıkları halde daima silaha sarılma zorunluluğunu ilan eden Marksist partilerce yaşanan çelişki-

nin ürününe bir diğeri eklenir. Pablo Macera, *Quehacer* dergisine yaptığı açıklamada bunu da dile getiriyor-. «Aydınlık Yol üyesi gibi kişilere olan hayranlığımı inkâr edersem yalan söylemiş olurum (...) Zaten bu duygu, Polonya yararına toplu dilekçeler imzalayan aydınlar karşısında belli bir küçümseme, Ayacucho'da hayatını ortaya koyanlara ise belli bir saygı duyan silahlı kuvvetler ve polis güçlerince de paylaşıyor olmalı.»

Bu duygu halk önderlerince de paylaşılıyor. Puno'daki toprak işgalleri sırasında Aydınlık Yol'a sert biçimde karşı çıkan Hugo Blanco, silahlı mücadele hareketleri üzerine bir broşür yazdı. Bu broşür Aydınlık Yol'u iki bölümde ele alıyor. «D Aydınlık Yol'un savunulması (2 sayfa); 2) Aydınlık Yol'a yönelik eleştiriler (1 sayfa).» Lehteki öğeler arasında şunlar yer alıyor: «Hayatını amacına adamak, söylediğini yapmak, hayran olunacak ahlakları, çocuk ve kadınlara gösterdikleri saygı, çürümüş kişileri öldürmek.»

Dolayısıyla militanların bu duygulan paylaşması şaşırtıcı değil. Örneğin, 1985'de, Lurigancho'da hapis yatmış ve «adi mahkumlar» bölümüne geçmek üzere «siyasiler» bölümünü terkedecek kadar Yolcuların hismine uğramış Birleşik Sol militanlarıyla görüştük. «Yolcuların yanıldıklarını, ama gene de yoldaşları olduklarını» söylüyorlardı. Son olarak bu tema üzerine solun bağımsız bir kesiminin temsilcisi ve insan hakları savunucusu olan biriyle bir görüşme yaptık. İtirazlarımız karşısında sözünü şöyle bağladı: «Aydınlık Yol'un toplumsal tabanı halkın kampında yer alıyor.» «Faşizmin tabanının önemli bir bölümü ledir» diye yanıtladığımız'da, sanki daha önce hiç düşünmediği bir argüman öne sürmüştük gibi önce şaşır mış, sonra da desteklermiş gibi göründü. Latin Amerika solunun mani'ci görüşünde yalnızca iki kamp var. Burjuvazi ve emperyalizmin kampı ile devrimcilerin ki. Bu anlayış kitleleri Aydınlık Yol ile mücadele

hazırlamıyor ve bu hareketin ilerleyişinde dolaylı bir etken olarak kendini gösteriyor.

KABİL SENDROMU

1989 yılının ilk günlerinde, Lima'da, dünyadan yalıtılmış, gerilla tarafından aç bırakılma takıntısı ile yaşayan bir halkı gözledik. Tümüyle haksız olmayan ve özellikle Aydınlık Yol'un son üç ay içinde gösterdiği ilerlemeyi tanıttayan bir psikozdu bu.

Birçok öge bu kriz atmosferinin yaratılmasına katkıda bulundu. Önce onbeş gün boyunca, zaman zaman elektrik kesintilerine yol açan, sanayileri kısmen felçleştiren elektrik kısıntılarına neden olan otuziki elektrik pilonunun dinamitlenmesi. Daha sonra, bir bölümü elektrikli kuyu ve sarnıçlara bağlı su kesintileri. Durum, muhtemelen ihmarkârlığın ürünü olan ama hemen gerillaya atfedilen, sarnıçların bir bölümünün kirlenmesiyle daha da ciddileşti. Hastahaneler, Peru'da bu mevsimde buzdolaplarının kullanılmasının imkansız hale gelmesi nedeniyle gıda zehirlenmesi kurbanlarının şaşırtıcı bir artış gösterdiğini kaydettiler.

özellikle Aydınlık Yol'un faaliyetleri sonucunda merkeze bağlı eyaletlerden gelen gıda maddelerinin kesintiye uğraması psikozu; otoritelerce açıklanan kötü bir rekolte ve köylü sendikalarınca öngörülen kitlesel grevler, son aylarda fiyat artışlarından ve kullanılabilir gıda maddelerinin yokluğundan zaten çok etkilenen bir kesiminin moral bozukluğunu tamamladı. Birçok kez, ekmek, üzüm, şeker ya da süt satın alıp alamayacağından emin olmaksızın saatlerce kuyruklar oluşturmak zorunda kalan öfkeli yurttaşlar tarafından devlete ait «halk pazarları»nın yağmalanmasını durdurmak için polis havaya ateş ederek müdahalede bulunmak zorunda kaldı.

Binlerce kişi yurtdışı vizesi alabilmek için elçi-

likleri kuşattı -özellikle ABD ve Venezüella'ya gitmek için-; Jorge Chavez uluslararası havaalanında. Miami için bilet satan havayolu şirket acentelerinin önünde bitmez tükenmez bekleme kuyruklarını gözleyebildik. Bu şanslılar ülkeyi 1988'de terkeden 75.000 Peruluydu; hızını azaltmamak zorunda olan Peru ekonomisi için çok vahim bir kan kaybı anlamına gelen beyin ve işgücü göçü.

KIZIL ÇEMBER

Aydınlık Yol gerillaları Junin eyaletini fiilen yani bir Ayacucho haline getirmek üzereler. Lima'ya yalnızca 200 km. mesafede olan bu bölgede 1983'den beri bulunuyorlar ama artık denetimini gerçekten: ele geçirmeye karar vermiş görünüyorlar. Aralık 1988'den beri bu eyaletin sekiz ilinin yüz kadar belediye başkanı, meclis üyesi ve topluluk başkanı ölüm tehditi aldıktan sonra istifa etti. Yolcular önceki aylarda meslekdaşlarının bir bölümünü öldürmüşlerdi.

13 Aralık'ta gerillalar, Junin eyaletinin önemli hayvancılık merkezlerinden gelen sütü işleyen fabrikayı dinamitleyip yıkarak uzun süre için Mantara vadisinin süt üretimini kesintiye uğrattılar.

20 Aralık'ta Aydınlık Yol, Merkezi Andlar'ın en önemli kenti Huancayo'da beş günlük «silahlı grev» ilan etti. Kamu ve ulaştırma hizmetleri, duran ilk sektörler oldu. Tüm ekonomik faaliyet askıya alındı. Halkın yılgınlığa kapılmasını engelleyip yüreklendirmek için başbakanın şahsen gelmesine rağmen Huancayo ölü bir kent haline geldi. En vahimi de Aydınlık Yol'un grev emri vermesini yalanlaması oldu: Bu panik rüzgarını basit bir söylenti başlatmıştı. Öte yandan, bölgede faaliyet gösteren Yolcu birliğin yüz kadar savaşçıdan fazla olmadığı tahmin ediliyor. Her iki kamp için de ölümlerle sonuçlanan birçok çatışma, bölge-

de aynı biçimde yoğun olarak yer alan MRTA savaşçıları ile oldu.

Bu bölgede *Başkan* Gonzalo'nun partizanları, yavaş yavaş köylülerin ihtiyaçlarından fazlasını ekmemesini sağlıyor ve şoförleri tehdit ederek, köprüleri havaya uçurarak ve eyaletin zaten zayıf karayolu altyapısını sabote ederek köylere kamyonların girişini giderek engelliyorlar.

21 Ocak'da bir köprünün dinamitlenmesi sonucu Huancayo ile Lima arasındaki demiryolu ulaşımı üç ay içinde ikinci kez koptu.

Böylece gerilla başkente erzak girişini tehdit altına alıyor. Çünkü Limalıların tükettikleri et ve süt ürünlerinin küçümsenemeyecek bir bölümünün yanı sıra, patatesin, mısırın, buğdayın ve kara fasulyenin önemli bölümü bu bölgeden gidiyor. Lima bir yandan orta bir bölümüyle tüm kara ulaşımı açısından, diğer yandan aynı biçimde tarım ürünleri (zeytinyağı, et, meyvalar) bakımından zengin olan Amazon toprakları ile bağları nedeniyle, Yolcu birliklerin çok faal olduğu Pasco ve Huanuco eyaletleri üzerinden bu eyaletten geçen yola bağımlıdır. Lima'nın girişi ile - Aydınlik Yol'un bölgesi olan Ate-Vitarte geçekonu mahallesi - Junin eyaletinin başkenti Huancayo arasındaki *Carretera central'in* tıkanması, Limalıların derhal aç kalmasına yol açabilir. Ülkede yetiştirilen gıda maddelerinin % 50'sini tüketen Peru'nun "başkenti gerçekte ancak üç günlük gıda maddesi rezervine sahiptir ve daha önemli stokları korumak için gerekli tesislerden yoksundur. Halkı sakinleştirmek için Milli Savunma Bakanı Lopez Albuja 1988 sonunda Lima ile Huancayo arasında bir hava köprüsünün öngörüldüğünü açıklamak zorunda kaldı.

Yalnızca maden üretiminin değil, ağaç, kahve ve kakao üretiminin de büyük bir bölümü, Lima'ya ulaşmak ve daha sonra buradan ihraç edilmek üzere bu stratejik koridordan geçmek zorundadır. Nihayet başkenti ve kıyı bölgesinin kentlerini besleyen elektrik

enerjisi Mantaro vadisinde yer alan santrallerden geliyor.

Aydınlık Yol Lima'yı çembere alma hedefini izleyerek başkentin 150 km. güneyinde, aynı adlı kıyı ilinde yer alan Canete vadisinin yerel otoritelerine, polis karakollarına ve tarım kooperatiflerine karşı saldırılarını arttırıyor. Bu bölge de aynı biçimde Lima'yı gıda maddeleri bakımından besliyor ve Huancayo'-ya alternatif bir karayolu bağlantısını sunuyor. Polis karakollarına birçok saldırıdan sonra Lima eyaletinin And illeri de aynı biçimde merkezi Andlâr'dan - Huanuco, Pasco, Junin ve Ancash - gelen Aydınlık Yol birliklerin serbestçe dolaştığı ve ülkenin kuzeyine uzanan panamerikan kara yolunu tehdit ettiği bölgeler haline geldiler. Böylece Aydınlık Yol başker. etrafında kızıl bir çember çiziyor.

AMAZON'DA NİHAİ MÜCADELE

Ocak 1989'un ikinci haftası boyunca Lima'da 1 lanan «And ülkelerinde uyuşturucu kaçakçılığı» üzerine bir seminer sırasında Roger Rumrril sun. lirtti: «Devlet ile yıkıcılık arasındaki nihai karşıla- Amazon'dan başlayarak ortaya çıkacak.» Onun bu bakış açısı Peru Amazonas'ının dikkate değer bir jeopolitik öneme sahip bir alan olduğunu belirten CAEM de görevli bir profesör tarafından da desteklendi. Bu bölge, 700.000 km²'lik bir yüzölçümle ülke topraklarının yarısını oluşturuyor, dikkate değer potansiyelini ve önemli hammadde, özellikle de petrol rezervini barındırıyor. Burada yaşayan Peruluların sayısı 1,5 milyondan az ve dolayısıyla burası ço rak dağlarda ve aşırı nüfuslu kıyı kentlerinde üst üste yaşayan insan kalabalıklarına açılan bir bölge. Ama Bolivya, Kolombiya, Brezilya ve Ekvator ile ortak sınırlarının olması, komşularının - ve dolayısıyla bölgede onlardan her zamankinden çok jandarma ro-

l  talep eden ABD'nin - burada cereyan eden olaylar karşısında kayıtsız kalamamalarına neden oluyor.

Oysa bu alan giderek devletin denetiminden kurtuluyor. Yolcularca sürekli biçimde izlenen koka ve narco'lar burada sürekli biçimde nüfuzlarını genişletiyorlar: Yukarı Kuallaga vadisinden başlayarak kuzeyde Orta Huallaga'ya doğru, buradan da küçük Lamas kentinden başlayarak Aşağı Huallaga'ya doğru ilerliyorlar. Doğuda Ucayali ırmağı yönünde eyaletin başkenti Pucallpa'ya uzanıyorlar. Daha güneyde gerilla Madre de Dios eyaletine uzanıyor.

Aydınlık Yol Huallaga havzasını «kurtardıktan» sonra hurma yağı plantasyonu *Palmas del Espino* gibi Peru devleti için ekonomik açıdan stratejik hedeflere saldırıyor. Romero ailesine ait olan bu plantasyon 4.500 hektar üzerinde 600.000 ağaca ve 50 milyon dolarlık bir yatırıma sahip. Bu tarımsal sanayi kompleksini ayrıca bir ham yağ işletme fabrikasıyla bir rafineriyi içeriyor. Palmas del Espino ve devlete ait Endepalma hurma bahçesi sayesinde devlet soya yağı ithalatını ikame edebiliyordu.

Ama hurma bahçesi burada mevzilenen 700 gerillanın mevcudiyeti karşısında askeri kampa dönüşmek zorunda kaldı. Gerçekte Nuevo Progreso'nun yanıdaşında, «kızıl bölge» nin ortasında yer alıyor, işletmenin altı kamyonunun harap edilmesinden sonra nakliye, Yolcularla bir «uzlaşma» halindeki yerel firmalara verildi. Her ihtimale karşı bir c z m amacıyla Romero grubu tarafından Lockheed Electra tipi bir nakliye uçağı satın alındı, hurma bahçesinin tüm c vresine mayın döşendi; otomatik tüfekler, bazukalar ve el bombalarıyla silahlandırılmış yüz kadar kişi cangilı yirmibeş gözetleme kulesinin tepesinden sürekli biçimde g zetlemekte. Diğer işletmeler para karşılığında iki yıl içinde yatırımlarının karşılığını geri almayı başardılar, daha sonra da arazilerini Aydınlık Yol'a vermeye söz verdiler.

PERU'NUN SALVADOR'LAŞMASI MI?

Dünyanın bir numaralı koka üreticisi olan ve Kolombiya ile Brezilya'daki hamur kokainin dönüştürülmesi sanayilerini besleyen bölgede gerillayla kaçakçıların patlayıcı karışımı, ABD'yi daha doğrudan müdahale etmeye zorlayabildi. Gerçekte bu ülkenin otoritelerince uyuşturucu bugün ulusal güvenliğe karşı bir tehdit olarak değerlendiriliyor.

Daha 1986'da kaçakçılara karşı mücadele etmek için Kuzey Amerikalı askerlerin Boliviya'ya müdahalesi, Savunma Bakanlığı tarafından «düşük yoğunlukta çatışma ortamında (...) konvansiyonel olmayan savaşın askeri operasyonlarının planlanması» olarak açıklanmıştı.

1988 sonunda Senato'nun terörizm ve uyuşturucular alt komitesinin başkanı Senatör John Kerry bunu doğruladı: «Uyuşturucu kaçakçılığı, ABD'nin güvenliği açısından komünizmden daha dolaysız ve daha etkili bir tehdittir.» Geleceğin başkanını Rojand Reagan'ın «yıldızlar savaşı» projesinin terimlerini kullanarak uyuşturucu karşıtı bir stratejik inisiyatif başlatmaya çağırdı. Bu, «narco-gerilla» olarak nitelenen Aydınlık Yol'un ilerlemesini durdurmak için mükemmel bir bahane oluşturunca. Muhtemelen bu müdahale doğrudan olmayacaktı, ama gerillayla karşılaşabilmesi için Peru birliklerine silah, malzeme ve eğitimci sunulacaktı. Amerika Birleşik Devletleri'nin ve askeri danışmanlarının bu artan müdahalesi bir askeri darbeden kaçınma kolaylığı sunmakla birlikte uzun vadede aynı sonuçlara yolaçma tehlikesi taşıyor: Solun, hatta APRA'nın halk tabanının bir bölümünü, Aydınlık Yol'un, MRTA'nın hatta yeni «anti-emperyalist» gerilla örgütlerinin kollarına atmak..

Şu halde Amerikan askeri yardımı, Aydınlık Yolu durdurmaya olanak verse de uzun bir süreden önce siyaset sahnesinden söküp atamadığı ölçüde Salvador'dakine benzer bir duruma gelinecek. Hatta Fa-

rabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Kasım 1989'da San Salvador'a saldırısını hatırlatan operasyonlara dek ulaşabildiği düşünülebilir: Gerçekte gecekondlu mahalleleri sakinlerinin 1975'de Lima'ya sel baskını gibi akın edişlerini ve bunu izleyen yağmalama sahnelerini hiç kimse unutmadı. Bu durum ordunun ve zırhlı birliklerin müdahalesini zorunlu kılmıştı, ama Velasco Alvarado hükümetinin istikrarsızlığını da engellememişti. Aydınlık Yol tarafından yönetilen ve silahlandırılmış aynı kalabalıkları tahayyül etmeye kimse cesaret edemiyor.

Bununla birlikte, başka zamanlarda, başkanlık sarayının birkaç saatliğine bile olsa *Başkan* Gonzalo tarafından işgal edilmesi saçma olarak değerlendiriliyor. 1980'de demokrasiye dönüldüğünde gerillanın atılım yapabileceği düşüncesi de saçma görünüyordu, çılgın ideolojileri ve kanlı eylemleriyle bir Pol Pot ya da Humeyni'nin zaferi de... saçmaydı. Kuşkusuz hayır, Perulu büyük burjuvalar, çürümüş yüksek görevliler, süslü püslü generaller, Marksist solun saygıdeğer düşünürleri, sakin sakin uyuyabilirler: *Başkan* Gonzalo'nun Pizarro sarayına yerleşmesi korkulu bir rüya olabilir ancak.

BELGE YAYINLARI

YAŞAM VE ANILAR / MARENOSTRUM DİZİSİ

DENİZ / Bir İsyancının İzleri / *Turan Feyizoğlu*
Mavi Gözlü Dev / Nâzım Hikmet'in Hayatı ve Eserleri /
Zekeriya Sertel

Gerilla Blanço Çıkartıyor / *Gaby Weber* Uzak-Yakın
Anılar (Fotoğraflı) / *Vedat Günyol* OLGA Yürekli
Bir Kadının Yaşamı / F. Morais Bolivya Günlüğü /
Ernesto Che Guevara Konuşmak İstiyorum / *Domitila*
(2. baskı çıkıyor) Roman Gibi / *Sabiha Sertel*
Nizamiye Kapısında *Sacide Çekmeceli* Dağdan Kopan
Ateş *Omar Cabezas* İRAN Soluyor Çiçekler /
Bahman Nirumand Filistin Kazanacak / *Ceylan*
Göllücü 1968 İsyancı Bir Öğrenci Kuşağı / *Ronald*
Fraser Ben Bir İnsanı *Memduh Mahmut Uyan*
Kırmızı Gül ve Kasket / *Zihni Anadol*
Çocukluğumdan Öyküler / *İzak Babel* Mektuplar ve
Kişiler / *Che Guevara* Loksandra / *Maria Yordanidu*
(1. baskı çıkıyor) Günlerin Kitabı / *Taha, Hüseyin*
(çıkıyor) Acı Limonlar (Kıbrıs) / *Lawrence Durrell*
(çıkıyor) Ateşi Tutmak / Bir Tupamajo Geçmişe
Bakıyor /

Ernesto Gonzales Bermejo
Çocuklarıma Mektuplar / *Â. Gramsci*

KURAMSAL DİZİ

Kapitalizmin Gelişmesi Üstüne İncelemeler / *Maurice Dobb*
Kapital'i Okumak / *L. Althusser* (çıkıyor) Siyasal İktidar
Toplumsal Sınıflar / *Poulantzas* (çıkıyor) Uygulanabilir Bir
Sosyalizmin Ekonomisi / *Alec Nove* Piyasa Sosyalizmi
Tartışması / *Nove, Brus, Mandel, Harris* v.d.

Marksizm ve Parti / *John Molineux*
Rusya'da İşçi Muhalefeti / *Kollantay*
Komintern'den Kominform'a Komünist Hareket
1. Cilt Komünist Enternasyonalin Bunalımı / *Fernando Claudin*
Kominternden Köminforma 2. cilt:
Stalinizmin Doruğu / *F. Claudin*
İşçi Denetimi ve Sosyalist Demokrasi / Sovyet Deneyimi /
Carmen Siriani
Proletarya Diktatörlüğü Tartışması / *Hal Draper*
Bitmemiş Devrim Rusya (1917-1967) // *Deutscher*
Bakü Komünü: Rus Devriminde Milliyet ve Sınıf /
Ronald Gregor Suny Lenin Döneminde Leninizm / Cilt
I: Muhalefet Yılları /
Marcel Liebman
Cilt H: İktidar Yılları / *M. Liebman* (çıkıyor) K. Marx
ve F. Engels: Giriş / *David Riazanov* Türkiye İşçi ve
Sosyalist Hareketi / *Dimitir Şişmanov*

SİYASAL DÜŞÜNCE DİZİSİ

'Sosyalizm ve Ulusallık / *Horace Davis*
İdeoloji ve Politika / *Laclau*
Eski Sol / *Mete Tuncay*
Hürriyet Bildirgeleri / *Derleme*
Spartakistler Ne İstiyor? / *Rosa Luxemburg*
Lenin'in Düşünce Sistematiği / *György Lukacs*
Ulusal Sorun *James Connolly*
İnsan Hakları / *T. Paine*
Latin Amerika'da Askerî Diktatörlük
ve Kadın / *Derleme*
'Tarihsel Materyalizmin İzinde / *Perry Anderson*
Hapishane Defterleri / *Antonio Gramsci* 21,
Yüzyıl Eşiğinde Sosyalizm / *Derleme* Devrim
Yazıları / *Robespierre, Danton, Marat,*
St. Just, Babeuf
İtalya'da İşçi Konseyleri / *A. Gramsci* Kapitalist
Devlet / *R. Miliband* III. Enternasyonal
Belgeleri / *Derleme* Ayaklanma Üstüne / *H.*
Ortega Saavedra Tarihin İronileri / *Isaac*
Deutscher -İran Kürdistanı / *Dr. Abdurrahman*
Qasımlo

peru'da aydınlık yol deneyimi

"Tingo Maria ile Juangui arasındaki yerleşim birimlerinin -mezralardan küçük şehirlere kadar- çoğunun başında halk meclisleri var. Eski devlet yetkilileri ya öldürülmüş ya da kaçmışlar." Bazı polisler kalmışsa da bunlar Aydınlik Yol'un hakimiyetini kabul ettikleri için kalabiliyorlar! "Belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerinin yerini gerilla kadroları almış: halk ekonomisi, sağlık, eğitim, adalet delegeleri. Genel delege topluluğun en yetkili kişisi. Bir Aydınlik Yol silahlı birliğinin üyelerinden oluşan bir komisyon yerleşim birimlerine düzenli ziyaretler yapıyor. Bu komisyon genel delege den bilgi alıyor. Otuz kadar savaşıdan oluşan silahlı birlik topluluğa uğradığında, halktan bir genel meclis topluyor. Yeni talimatlar veriyor ve son ziyaretten bu yana önemli bir şey olmuşsa adaleti yerine getiriyor."

ALAIN HERTOOGHE
ALAIN LABROUSSE



belge
yayımları